RUDOLF STEINER

MINUNI COSMICE, ÎNCERCĂRI ALE SUFLETULUI ȘI REVELAȚII SPIRITUALE

GA 129

Ciclu de zece conferinţe, ţinut la München
între 18 şi 27 august 1911,
şi o conferinţă din 28 august 1911

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 5

CONFERINŢA I 10

Originea artei dramatice în viaţa culturală europeană. Misteriul de la Eleusis 10

CONFERINŢA a II-a 35

Fiinţialitatea vie a lumii spirituale în mitologia greacă. Naşterea Misteriilor. Tripla Hecate 35

CONFERINŢA a III-a 59

Natură şi spirit. Zeus, Poseidon şi Pluton, corespondenţi macrocosmici ai învelişurilor naturii omeneşti. Un semn al scrierii oculte. Referire la şcoala pitagoreică 59

CONFERINŢA a IV-a 82

Dionysos ca reprezentant al forţelor Eului. Cum trebuie înţeleasă intervenţia impulsului christic în evoluţia omenirii. O concepţie spiritualizată despre natură.

Acţiunea zeilor planetari 82

CONFERINŢA a V-a 108

Esenţa zeităţilor greceşti şi confluenţa curentelor ebraic şi grecesc din Antichitate 108

cu curentul creştin. Oamenii atlanteeni. Dionysos Zagreus şi noul Dionysos 108

CONFERINŢA a VI-a 133

Entitatea Eului şi conformaţia omenească. Curentul lui Dionysos. Mitologia grecească: litere ale unei geologii spirituale 133

CONFERINŢA a VII-a 151

Misteriile dionisiace. Despre geniul limbii 151

CONFERINŢA a VIII-a 175

Sensul adevărat al încercărilor sufleteşti. Generaţii progresiste de zei şi entităţi retardate. O atestare străveche a Misteriului de pe Golgota. Iehova-Christos 175

CONFERINŢA a IX-a 201

Devenirea actualei configuraţii omeneşti: curentul-vultur, curentul-taur şi curentul-leu. Misterul devenirii-om: Sfinx şi porumbel. Evenimentul Botezului lui Christos în Iordan. Apariţia vieţii sufleteşti şi a conştienţei de Eu. 201

CONFERINŢA a X-a 225

Cei doi poli existenţi în toate încercările sufleteşti. Impulsul christic macrocosmic. Definirea sufletului omenesc 225

CONFERINŢA a XI-a 250

Epoca noastră şi Goethe 250

NOTE 275

CUPRINS PE LARG

CONFERINŢA I — *München, 18 august 1911*

Religia preistorică a omenirii, ca mamă a artei şi ştiinţei. Calea ştiinţei spiritului, fără mistica veche şi ştiinţa modernă. Persefona ca reprezentantă a culturii vechi clarvăzătoare, Ifigenia ca reprezentantă a jertfei intelectualismului faţă de religie. Postarea acestor două personaje în viaţa spirituală a prezentului prin intermediul lui Goethe şi Edouard Schure. Demeter şi Eros. Luna, Astrid şi Philia, ca fiice ale Demetrei. – Mulţumiri aduse celor care au contribuit la reprezentarea „Dramei de la Eleusis"

CONFERINŢA a II-a — *München, 19 august 1911*

Demetra, ca zeiţă aducătoare de roade în natură şi naşterea fiicei ei, Persefona, în sufletul omenesc, ca forţă clarvăzătoare. Răpirea Persefonei prin învârtoşarea corpului fizic, prin Pluton. Retragerea sferei de acţiune a zeilor prin forţele naturii în lăcaşurile de Misterii. Sfera de acţiune a forţelor lui Eros în trupul tânăr şi a Demetrei în trupul bătrân. Metamorfoza corpurilor fizic, eteric şi astral, începând din epoca postatlanteeană prin intermediul corpului eteric: tripla Hecate. Tripla metamorfozare a corpurilor în primele trei septenale de viaţă ale omului. – Apariţia lui Christos în corpul fizic pentru deşteptarea forţelor clarvăzătoare. Apariţia Lui în corp eteric începând din acest secol. Misiunea lui Maitreya Buddha

CONFERINŢA a III-a — *München, 20 august 1911*

Corespondenţe între macrocosmos şi microcosmos: curcubeu, fulger, tunet, nori – corp astral, Zeus; furtună, uragan, mişcările mării, vreme – corp eteric, Poseidon; partea de uscat a Pământului – corp fizic, Pluton.

Vieţuirea ocultă a corpului fizic ca o stare de amărăciune, a corpului eteric ca sentiment de tihnă, de mulţumire de a fi una cu mediul ambiant, a corpului astral ca sentiment de teamă. Raportul de forţe a celor trei corpuri faţă de Eu, reprezentat prin pentagramă şi cercul circumscris

CONFERINŢA a IV-a — *München, 21 august 1911*

Dionysos ca reprezentant al forţelor Eului din om. – Îngerii ca forţe conducătoare în cultura egipteană, Arhanghelii în cea persană, Arhaii în cea indiană. Acţiunea îngerilor prin intermediul preoţilor şi regilor, nu în încorporări proprii. – Îngeri rămaşi în urmă încorporaţi ca Eroi şi acţionând ca o frână, încetinind evoluţia. Intrarea în acţiune în cadrul culturii actuale a îngerilor progresişti, care au primit impulsul lui Christos, pentru înţelegerea spiritualului şi a îngerilor care nu au primit acest impuls în ceea ce priveşte materialismul. Sensul profund al vieţii lui Christos în trupul lui Iisus din Nazareth. Înfrângerea definitivă a dorului după zgura pământească în existenţa jupiteriană. În opoziţie cu aceasta, nostalgia lui Lucifer după zgura vechii Luni, care îi radiază dinspre astrul venusian.

CONFERINŢA a V-a — *München, 22 august 1911*

Zeii greci ca îngeri rămaşi în urmă pe Lună, ca fiinţe luciferice, ce îşi continuă evoluţia pe Pământ. Înălţarea privirii spre Iahve, ca un spirit progresist, de către vechii evrei. Încarnarea zeilor greci în Atlantida şi continuarea acţiunii lor dinspre Cosmos pentru dezvoltarea corpurilor fizic, eteric şi astral. Iahve, ca creator al conştienţei de Eu. Contopirea celor două curente în impulsul christic. – Pregătirea conştienţei Eului prin vechiul Dionysos, îmbucătăţirea sa: infiltrarea conştienţei de Eu în oamenii individuali. Salvarea inimii sale prin intervenţia Pallas Athenei, ca salvare a unei conştienţe cosmice prin

intermediul intelectului ce cuprinde în gândire tabloul cosmic. Impulsurile egoiste inferioare implantate în trup şi impulsul spre lumea spirituală care le transcende. Noul Dionysos ca o contraimagine cosmică a forţelor intelectuale ale Eului nostru. Marşul său prin Asia pentru pregătirea culturii intelectuale, în încorporarea sa pământească. Continuarea acţiunii sale până în prezent.

CONFERINŢA a VI-a — *München, 23 august 1911*

Eul, perceptibil doar în noi înşine în lumea fizică. Corpul fizic, perceptibil la toţi oamenii, însă ca Maya, iar în realitatea sa doar prin clarvedere, în Devachan. Sentimentul de ruşinare al lui Adam şi al Evei după căderea în materie. Necesitatea păcatului originar pentru dezvoltarea Eului. Dionysos şi alaiul său de oameni atlanteeni nedotaţi încă cu un Eu şi trezirea conştienţei de Eu prin Dionysos.

CONFERINŢA a VII-a — *München, 24 august 1911*

Zeii de sus, ca reprezentanţi ai minunilor cosmice, Dionysos ca reprezentant al sufletului gânditor. Importanţa creierului pentru cunoaştere, ca oglindă a activităţii sufleteşti propriu-zise. Calea interioară spre „Cunoaşte-te pe tine", spre Dionysos. Celălalt limbaj, limbajul ştiinţei spiritului, necesar pentru aceasta. – Dionysos, sub înfăţişarea sa fizică şi sub cea spirituală din Misterii. Reîncorporarea lui Dionysos şi a învăţătorului său Silen în Platon şi Socrate

CONFERINŢA a VIII-a — *München, 25 august 1911*

Cunoaşterea de sine reală, ca o încercare sufletească. Contemplarea stării îngrozitoare de decădere a propriei fiinţe. Instalarea dizarmoniei în om în cursul evoluţiei, începând din epoca saturniană. Densificarea corpului eteric până la stadiul de corp fizic în epoca lemuriană. Zeii de sus ca reprezentare a zeilor de jos, activi în interiorul

Pământului, apei şi aerului. Eternizarea sângelui, ca un fundament pentru cunoaşterea lumii. Jertfa lui Christos pe Soare, apariţia sa ca imagine reflectată în Iahve şi apariţia sa în cadrul pământesc.

CONFERINŢA a IX-a — *München, 26 august 1911*

Fantoma eterică, diafană, a omului în epoca prelemuriană. Influenţa asupra acestora a Ierarhiilor superioare de pe Pământ în sus, în epoca lemuriană, prin formarea forţelor-taur, în epoca atlanteeană timpurie, prin formarea forţelor-leu. Rămânerea în urmă a sufletelor-grup pe fiecare din aceste trepte. Intrarea în acţiune a forţelor-păsări de sus în jos, în epoca atlanteeană târzie. Armonizarea forţelor în trupul omenesc, păr şi pene. Sfinxul. Curentul de sus purificat, în imaginea porumbelului la Botezul în Iordan. Unirea acestui curent cu corpul eteric ce curge dinspre inimă spre creier. Curgerea corpului astral dinspre inimă în sus, stopat în cap. Îmbinarea lui cu astralitatea exterioară. Aura şi veşmântul. Aura Eului, reţinută la nivelul inimii, îmbinarea ei cu Eul macrocosmic. – încercări sufleteşti prin situarea în faţa unor minuni cosmice mereu noi.

CONFERINŢA a X-a — *München, 27 august 1911*

Avansarea de la nivelul sentimentului de uimire la cel de lămurire a fenomenelor cosmice prin imagini în vechea Grecie, prin forme intelectuale astăzi. Cele două căi ale sufletului: către depărtările cosmice, unde stă în faţa neantului, şi în propriul interior, unde se izbeşte de instinctele egoiste învârtoşate. Învingerea golului resimţit, pe de o parte, şi a egoităţii, pe de altă parte, prin Impulsul christic. Unirea între gând şi voinţă dincolo de gol şi egoitate. „Frică şi compasiune" (catharsis) în drama greacă. Necesitatea încercărilor sufleteşti ca o cale spre revelaţiile spirituale.

CONFERINŢA a XI-a — *München, 28 august 1911*

Concordanţa ştiinţei spiritului cu descoperirile ştiinţei moderne, nu însă şi cu teoriile ei. Fenomenul specializării din ziua de azi şi personalitatea lui Goethe ce îmbrăţişa vechea ştiinţă.

CONFERINŢA I
Originea artei dramatice în viaţa culturală europeană. Misteriul de la Eleusis

München, 18 august 1911

Primul cuvânt al festivităţilor care au loc anul acesta la München a fost încredinţat solului zeilor, Hermes [Nota 1], şi, raportat la ceea ce noi vrem să vedem în ştiinţa spiritului, la ceea ce vrem să simţim pe baza ei, ar trebui ca tocmai aceste cuvinte ale lui Hermes să le privim, eventual, într-un mod simbolic. Ştiinţa spiritului nu este pentru noi doar ceva ce ne oferă ştiinţă sau cunoaştere, aşa cum o face cealaltă ştiinţă, cealaltă cunoaştere a lumii, ci ea este un mijlocitor real către lumile superioare, din care Hermes, conform concepţiei Greciei antice, le-a adus oamenilor ceea ce putea aprinde în ei forţele care conduc în aceste sfere ale suprasensibilului. Şi, legat de aceste cuvinte, fie-mi îngăduit chiar astăzi, în această conferinţă introductivă, să fac unele completări la cele ce au răsunat aici pe scenă în cadrul reprezentaţiilor ţinute în ultimele zile, astfel încât ele, împreună cu tot ceea ce urmează să discutăm în următoarele zile, să poată forma un întreg.

Aceste reprezentaţii nu vor doar să realizeze un fel de agrementare a serbării noastre, ci ele trebuie privite ca aflându-se în cea mai organică legătură chiar cu acest eveniment central anual al muncii noastre spiritual-ştiinţifice de aici, ce durează de mulţi ani. În acest an a fost posibil să deschidem această manifestare prin reînnoirea acelei drame, ce cu adevărat stă chiar în punctul de pornire al dramaturgiei occidentale, a acelei drame pe care o putem cuprinde cu adevărat doar dacă ne aruncăm

puţin privirea asupra tuturor producţiilor de artă dramatică apărute în Occident de-a lungul istoriei. De asta se leagă şi faptul că această dramă este o introducere demnă tocmai de o astfel de întreprindere precum a noastră, ce stă pe solul ştiinţei spiritului. Căci această dramă urcă în timp până în acea perioadă a evoluţiei culturale europene în care curentele spirituale omeneşti, pe care le întâlnim astăzi sub formă de ştiinţă, religie şi artă, nu erau încă despărţite, ci erau strâns unite între ele. Prin aceasta noi ne îndreptăm simţirea spre timpurile originare ale evoluţiei culturale europene, spre acele vremuri în care, din viaţa spirituală cea mai profundă, a luat naştere, în mod nemijlocit, o cultură unitară, care a învăluit sufletele omeneşti cu un aer de înălţare religioasă spre culmile cele mai înalte pe care le poate atinge vreodată un om în sufletul său, astfel încât în acea cultură pulsa în mod nemijlocit viaţa religioasă. Şi putem spune: Acea cultură era religie. – Religia nu era iniţial ceva spre care omul se îndrepta ca spre o ramură aparte a culturii. Chiar şi atunci când vorbea despre acele părţi ale vieţii spirituale ce pătrund nemijlocit în domeniile practice ale vieţii cotidiene, el avea în vedere religia, căci această pătrundere era o înălţare spre religie, care îşi extindea razele sale peste tot ceea ce omul putea vieţui. Dar această religie era, interior, solidă şi puternică în ce priveşte diversele ei forţe, astfel încât ea nu se limita să-şi înalţe în mod general simţirea religioasă către marile puteri ale Cosmosului; această religie ancestrală a omenirii era într-atât de puternică încât inspira toate forţele vieţii spirituale omeneşti, ele căpătând astfel forme nemijlocit artistice. Viaţa religioasă se revărsa generos în tot felul de plăsmuiri îndrăzneţe, iar religia şi arta erau una. Arta era fiica directă a religiei şi trăia încă într-o strânsă legătură

familială cu mama ei, religia. În epoca noastră nu există un sentiment care să redea acea profunzime religioasă care îi însufleţea pe toţi aceia cărora le era permis să participe la vechile Misterii şi să asiste la felul în care se revărsa viaţa religioasă în formele artistice ce le erau înfăţişate.

Dar această religie primordială, împreună cu fiica ei, arta, era în acelaşi timp atât de purificată, atât de distilată în sferele eterice ale vieţii spirituale încât, atunci când acţiona asupra sufletului omenesc, din acest suflet izvorau totodată şi acele lucruri din care astăzi nu mai există decât o slabă licărire, una abstractă, în ştiinţă şi cunoaştere. Dacă, printr-o aprofundare corespunzătoare, sentimentul se lăsa cuprins de entuziasm faţă de ceea ce se revărsa drept religie în formă artistică, în suflet se aprindea ştiinţa despre zei şi despre lucrurile divine, ştiinţa despre patria spiritelor. Şi astfel, ştiinţa sau cunoaşterea era cealaltă fiică a vieţii religioase, ce şi ea mai trăia încă într-o strânsă legătură familială, într-o legătură intimă cu mama originară a oricărei culturi, cultura religioasă.

Să ne interogăm astăzi sentimentul nostru: Cât de departe vrem să mergem cu ceea ce, deocamdată, nu putem da decât sub o formă incipientă? Unde vrem noi, de fapt, să ajungem? – Vrem să ajungem să aprindem din nou în omenire acea scânteie a unirii, a armoniei dintre artă şi ştiinţă. Căci doar prin aceasta privirea sufletului omenesc, înflăcărată de sentiment, animată de tot ceea ce este mai bun în forţele noastre de voinţă, poate să toarne acea unitate asupra întregii constituţii omeneşti care să-l antreneze pe om din nou spre înălţimile divine ale existenţei sale, dar să poată pătrunde şi în cele mai mărunte deprinderi din viaţa de zi cu zi. Iar ceea ce în mod curent este doar viaţă profană, şi a devenit astfel

prin faptul că a fost uitată legătura sa cu sursa spiritual-divină originară a oricărei existenţe, va deveni ceva sfânt.

Astfel, printr-un atare demers precum cel întreprins de noi în acest an, se vrea a se atrage atenţia chiar asupra acestui sentiment care trebuie să ne anime, dacă prin ştiinţa spiritului avem în vedere ceva ce trebuie să pătrundă în cele mai adânci profunzimi ale vieţii sufleteşti a omului. Am înfăţişat prin aceasta motivele pentru care tocmai Misteriul de la Eleusis poate fi resimţit, în sensul cel mai bun al cuvântului, ca fiind spiritual-ştiinţific, că poate fi considerat un fel de Soare, că razele lui revărsate în inima noastră pot să ne trezească sentimentul just a ceea ce este propriu-zis ştiinţa spiritului.

Ceea ce noi cunoaştem drept dramaturgie, ceea ce Apusul resimte de obicei drept artă dramatică, şi care prin Shakespeare a atins apogeul, este chiar un curent spiritual al Misteriului antic. Dacă mergem deci la originile artei dramatice, ajungem la ceva asemănător cu Misteriul de la Eleusis. Dacă prin aceasta am indicat în general gândurile care ne însufleţeau cu ani în urmă, pe când la Congresul teosofic internaţional de la München reprezentam chiar această dramă [Nota 2], îmi veţi permite poate acum să menţionez şi ceva special, care, deoarece viaţa cotidiană — viaţa cotidiană în sensul spiritual cel mai bun — este în strânsă legătură cu ceea ce ne animă ca ideal spiritual, este apt să aducă o oarecare lumină în voinţa noastră, în ţelurile noastre. Mi-am permis cu ani în urmă, când am purces la reprezentarea dramei „Copiii lui Lucifer", să vă amintesc că îmi venise pe atunci o idee, care după mine este strâns legată de evoluţia noastră spiritual-ştiinţifică recentă din Europa Centrală. Atunci când am considerat că este momentul potrivit să leg propria mea strădanie spirituală de ceea ce se poate numi antroposofie sau

ştiinţă a spiritului, am găsit această poartă, prin care am încercat să fac o introducere în antroposofie, să iniţiez, pe baza acestei drame „Copiii lui Lucifer”, o discuţie [Nota 3]. Şi a urmat apoi o perioadă de şapte ani, în care munca spiritual-ştiinţifică gândită de noi a evoluat. Dar germenele sădit atunci în sufletele noastre cu acele cuvinte care au fost spuse despre „Copiii lui Lucifer” a crescut între timp în inimile noastre, într-o epocă legică septenală, în deplină linişte. Şi după şapte ani am fost în măsură să putem oferi drama „Copiii lui Lucifer”, ca o introducere la activităţile noastre müncheneze.

Astăzi, în această oră, ce se vrea a fi o introducere la conferinţele mele din zilele care urmează, aş putea lega eventual acest gând cu un altul, pe care vi-l adresez, iubiţii mei prieteni, din inimă şi în acelaşi timp din profunda convingere a sufletului meu. Ceea ce va capta tot mai mult în viitor ca viaţă spirituală spiritele Occidentului va trebui să aibă o formă cu totul specială. Astăzi este posibil să se gândească în modul cel mai divers despre antroposofie sau ştiinţa spiritului. Oamenii nu gândesc întotdeauna în conformitate cu necesităţile existenţei, în conformitate cu forţele ce acţionează în devenirea umană, gândesc dinăuntrul voinţei lor, din simţămintele lor, şi atunci unul poate considera just un ideal, altul un alt ideal. Vor exista astfel multe idealuri antroposofice, în funcţie de inimile omeneşti, de cum înclină ele, cu senzaţiile şi sentimentele lor, într-o direcţie sau alta. Ocultismul adevărat, într-o anumită formă superioară de exprimare, ne face să recunoaştem o astfel de înclinaţie către idealuri ca pe ceva ce ţine doar de personalitatea noastră, dar care mai poate fi caracterizată şi spunând: Astfel de idealuri nu sunt de fapt decât ceea ce îi place unuia sau altuia să vadă drept antroposofie, ceea ce crede el că ar fi cel mai bun lucru,

conform simţământelor specifice inimii sale şi înclinaţiilor intelectului său. – Totuşi, oamenii au şi despre alte lucruri din viaţă doar acea părere ce izvorăşte din simţăminte ale inimii, din motivaţii ale personalităţii lor. În ce priveşte ştiinţa spiritului, ea trebuie să ne conducă la înţelegerea că ceea ce izvorăşte din simţământele personale ale inimii noastre nu trebuie nicidecum luat ca ceva hotărâtor în nicio situaţie. Ca personalităţi, noi ne putem întotdeauna înşela, oricât de tare am crede că slujim dezinteresat un ideal. Ne putem forma o părere în legătură cu ceea ce trebuie să se întâmple în cadrul devenirii umane doar dacă ne reprimăm cu totul părerile personale despre ideal şi nu ne mai punem absolut deloc problema despre ceea ce credem noi că ar fi modul cel mai bun de a reprezenta ştiinţa spiritului. Nu putem ajunge la o părere adevărată decât dacă lăsăm să vorbească necesităţile vieţii, indiferent spre ce înclinăm noi înşine – spre cutare sau cutare expresie a vieţii spirituale, spre cutare sau cutare lucru pe care îl preferăm –, decât dacă ne întrebăm: Cum s-a plăsmuit de-a lungul secolelor viaţa culturală europeană şi ce pretinde ea pentru epoca care urmează. Dacă ne aşezăm în faţă această întrebare, fără să ne angajăm noi personal să răspundem, primim un răspuns dublu. Unul mare, ce rezultă din ceea ce se întâmplă peste tot în ziua de azi în viaţa spirituală: Viaţa culturală europeană pretinde, dacă vrem ca ea să nu se usuce şi să nu se pustiască, ştiinţă a spiritului. — Celălalt răspuns însă este acesta: Viaţa culturală europeană pretinde o ştiinţă a spiritului care corespunde condiţiilor de bază rezultate de-a lungul secolelor nu într-un individ oarecare dintre noi, ci în umanitatea europeană. Dar o ştiinţă a spiritului care să vină în întâmpinarea acestor condiţii de bază ale vieţii culturale europene nu o putem aduce decât

dacă ne întrebăm în mod dezinteresat: Ce au învăţat, secole de-a rândul, oamenii din Europa să simtă şi să gândească şi cum însetează astăzi europeanul după o aprofundare spirituală a vieţii sale?

Dacă ne punem în faţă această întrebare, toate semnele epocii ne arată că nu poate fi vorba de o continuare a misticii noastre obişnuite, aşa cum o cunoaştem de milenii, aşa cum a acţionat ea milenii la rând, benefic, asupra diferitelor popoare. Continuarea acestei mistici în acelaşi sens pe care l-a avut dintotdeauna, aşa cum ne-a parvenit ea din istorie, n-ar putea fi receptată de cerinţele vieţii culturale europene. Dacă am vrea să ne adâncim doar în vechea mistică, ne-am face vinovaţi faţă de această viaţă culturală europeană şi faţă de tot ceea ce ţine de ea, ar însemna să punem propriile noastre înclinaţii deasupra imperativului existenţei. Preferinţa noastră personală — indiferent dacă se îndreaptă spre o anume formă de mistică veche – ne-o reprimăm şi ne întrebăm: De ce au nevoie oamenii, conform condiţiilor în care au evoluat de-a lungul secolelor? Tot aşa, semnele timpului ne arată că ceea ce noi numim actualmente activitate ştiinţifică – indiferent la ce mare cinste ar fi ea astăzi, oricât de mare ar fi autoritatea de care se bucură – se află într-o stare asemănătoare unui copac ce tocmai se usucă şi nu mai poate da de acum decât nişte fructe pipernicite. Ştiu că spunând că ştiinţa exterioară, ceea ce este numit astfel în cadrul vieţii europene, este o ramură uscată pe cerul spiritual al omenirii am pronunţat o „vorbă mare” [Nota 4], dar, desigur, nu „împăcat”. – Ea şi-a adus serviciile ei, iar prin aceasta, prin faptul că aruncăm o lumină în condiţiile ei existenţiale, aşa cum s-a făcut acum în câteva cuvinte, nu înseamnă că îi reducem meritele.

Nici vechea mistică, nici noua ştiinţă nu vor fi de folos omenirii în viitor, când se vor impune necesităţile cele mai profunde, ce vor să creeze o legătură între sufletul omenesc şi revelaţiile spirituale. Aceasta stătea, scris parcă cu litere de aur, în faţa idealului ce ne anima atunci, cu ani în urmă, când am început să dezvoltăm într-o măsură mai mare viaţa spirituală. Şi dacă acum îmi este permis să pronunţ acel cuvânt, despre care am spus că pentru mine este în acelaşi timp un cuvânt rostit din inimă, dar şi unul rostit din convingere, voi spune – obiectiv şi imparţial, cu totul în sensul întrebării pe care tocmai am ridicat-o: începutul literar cel mai semnificativ în abordarea acelui tip de viaţă spirituală de care umanitatea europeană a viitorului va avea nevoie în cel mai înalt grad, ce stă la mijloc între mistica istorică pură, culeasă de prin cine ştie ce hrisoave istorice, şi ştiinţă, care este o ramură uscată a culturii omenirii, începutul cel mai important în sens cu adevărat antroposofie, care ia în considerare viaţa nemijlocită, deocamdată abia picurată ca viaţă spirituală, dar care se va intensifica în continuare, îl reprezintă „Marii Iniţiaţi" a stimatului nostru Edouard Schuré. În anul precedent, la începutul cursului meu münchenez [Nota 5], mi-am permis să arăt că acela care ştie să-şi îndrepte privirea în viitor, spre ceea ce va pretinde acest viitor de la noi, ştie că prin aceasta s-a urmat pentru viaţa literară acea cale de mijloc, acea cale de aur, aflată între vechea mistică şi ştiinţa modernă, însă deja ofilită, şi că frumosul şi importantul început făcut acum pentru toate popoarele europene cu „Les grands Initiés", „Marii Iniţiaţi" [Nota 6], se va dezvolta tot mai mult şi că prin aceasta s-a caracterizat o anumită nuanţă, ce face asupra noastră o impresie deosebită nu pentru că noi, dintr-o înclinaţie personală, ne-am dori exact un lucru

sau altul, ci pentru că vedem cum condiţiile culturale europene, ce se conturează din ce în ce mai clar, au provocat, din înseşi condiţiile lor spirituale, ivirea acestui început literar. Dacă cunoaşteţi această operă, iubiţii mei prieteni, ştiţi totodată în ce mod cu totul semnificativ s-a atras atenţia acolo, lucru care a fost dezvoltat ulterior în „Sanctuare ale Orientului", a lui Edouard Schuré, asupra Misteriului de la Eleusis [Nota 7]. Ce fel de gânduri poate trezi în noi, în sens cu adevărat antroposofie, această atenţionare din „Marii Iniţiaţi" şi această refondare a Misteriului de la Eleusis?

Şi acum, iubiţii mei prieteni, dacă ne îndreptăm privirea spre primele începuturi ale vieţii culturale şi spirituale europene, vedem acolo, oarecum chiar la punctul de plecare, două figuri, ce pentru o percepere cu adevărat spirituală a întregii vieţi spirituale moderne au o mare importanţă, figuri ce ne apar iniţial ca nişte întruchipări simbolice ale marilor impulsuri spirituale. Aceste două figuri, care pentru acela care aruncă o privire mai profundă în viaţa spirituală actuală cad ca nişte raze de lumină ce prevestesc tot ce poate fi mai semnificativ, sunt Persefona şi Ifigenia. Când rostim aceste două nume atingem esenţialmente, sub un anumit raport, două suflete ale omului modern, două suflete a căror îmbinare provoacă cele mai profunde încercări sufleteşti ale acestui om. In zilele care urmează vom vedea şi mai exact faptul că Persefona trezeşte în inima noastră gândul privitor la acel impuls, pe care aici, în expunerile noastre de ştiinţă a spiritului, l-am pomenit deja în repetate rânduri. Cândva, întregii omeniri i-a fost hărăzit un altfel de acces la cunoştinţe. Noi ştim din aceste conferinţe spiritual-ştiinţifice că în timpuri străvechi întregii omeniri i-a fost hărăzit un tip de clarvedere ce ţâşnea ca de la sine din

natura omenească, astfel încât din acest suflet omenesc izvorau, precum foamea, setea şi nevoia de a respira, imagini clarvăzătoare, în care se revărsau taine ale lumilor spirituale. Această clarvedere străveche este ceva pe care omul o poseda ca un dar, care într-un fel i-a fost răpit de ceea ce a devenit mai târziu cunoaştere în viaţa omenească. Presimţind parţial că acest furt al vechii clarvederi se producea chiar în vremea lui prin cunoaşterea modernă, şi prevăzând parţial că în timpurile care vor veni, care sunt chiar timpurile noastre, procesul se va accentua din ce în ce mai mult, grecul din Antichitate îşi ridica privirea sufletească spre acea făptură divină care a desferecat în sufletul omenesc, din natura elementară nemijlocită, forţele ce au condus la vechea clarvedere. El privea în sus, spre acea zeiţă legată de natura umană ce fusese regenta vechii clarvederi, şi a numit-o Persefona. Şi atunci vechiul grec îşi spunea: în locul vechii culturi a clarvederii îşi va face din ce în ce mai mult apariţia una nouă, care va fi dirijată, care va fi născută de către oameni, cărora li se va fi şters deja vechea clarvedere. – În cadrul acelei culturi, pe care vechiul grec o asocia de numele lui Agamemnon, Ulise, Menelau, a apărut ceea ce noi cunoaştem a fi cultura spirituală exterioară de astăzi, fără niciun fel de tangenţă cu forţele clavăzătoare.

Într-o mare proporţie, oamenii nu mai simt astăzi că această cultură, care produce în acelaşi timp cunoaştere, ce urmează a fi folosită în cercetarea filosofică a tainelor existenţei, dar pe de altă parte creează, prin cunoaşterea legilor naturii, tunuri, că acest tip de cultură spirituală pretinde, într-un sens mai profund, jertfe, pe care omul trebuie să le facă faţă de entităţile spirituale superioare care dirijează lumile suprasensibile. Aceste jertfe sunt oricum aduse, numai că oamenii astăzi nu remarcă,

deoarece ei nu dau atenţie încă unor astfel de lucruri. Grecul antic remarca faptul că această cultură modernă, pe care el o asocia numelor lui Agamemnon, Menelau, Ulise, cerea jertfe, că ea este acea fiică a spiritului omenesc ce trebuie mereu şi mereu jertfită. Iar vechiul grec a reprezentat această jertfă permanentă a culturii intelectuale prin actul de jertfă al fiicei lui Agamemnon, prin Ifigenia. Astfel, la întrebarea ce se ridică din actele de jertfă ale Ifigeniei răsună un răspuns uimitor. Dacă ar fi fost să existe numai acea cultură exterioară, care în sensul adevărat al grecului din Antichtiate poate fi raportată la numele lui Agamemnon, Menelau, Ulise, sub influenţa unei atari culturi omenirea ar fi fost de mult, în inimile ei, în forţele ei sufleteşti cele mai profunde, veştejită. Această cultură a fost salvată de la completa ei veştejire doar pentru că omenirea şi-a menţinut un sentiment al faptului că mereu trebuie să aducă jertfe şi să deceleze din această cultură generală intelectuală acea cultură care, într-un sens mai înalt, nu într-unul superficial, poate fi numită cultură preoţească. La fel cum Ifigenia a fost adusă jertfă zeiţei Artemis, însă prin această jertfă a devenit preoteasă, tot aşa mereu, de-a lungul secolelor şi mileniilor, anumite elemente ale culturii noastre intelectuale au trebuit să fie decantate şi purificate, aduse jertfă, cu un caracter preoţesc-religios, zeilor superiori, pentru ca această cultură intelectuală exterioară să nu veştejească, în inimile şi în sufletele ei, omenirea. Astfel, Persefona reprezintă pentru noi diriguitoarea şi conducătoarea vechii culturi clarvăzătoare, iar Ifigenia este reprezentanta jertfei permanente, pe care intelectualitatea noastră exterioară trebuie să o aducă pe altarul vieţii religioase mai profunde.

Lucrurile pe care tocmai le-am pronunţat au fost întotdeauna vii în întregul curent al vieţii culturale europene, începând din Grecia antică şi mergând până în timpurile cele mai moderne; ele au trăit fără întrerupere din acele timpuri în care Socrate a desprins pentru prima oară gândirea pur ştiinţifică de vechea cultură unitară, până în vremea în care sărmanul Nietzsche, la separarea definitivă a celor trei ramuri principale ale culturii, ştiinţa, religia şi arta, se zvârcolea în su-fletul său de durere, ajungând chiar să moară din cauza acestei divizări. Epoca actuală, întrucât deja au început să acţioneze forţele ce urmează să producă reunirea la ceea ce de-a lungul mileniilor a trebuit să se despartă, şi întrucât dinspre viitor se întrevăd deja cerinţele pentru prezent, ar trebui să apeleze din nou la reprezentantele ei, care sunt inspirate de spiritele timpului, la cele două impulsuri ce tocmai au fost caracterizate adineaori: Ifigenia şi Persefona. Iar cel care îmbrăţişează cu privirea aşa ceva simte încă, într-un fundal mult mai profund, ce fel de faptă era aceea prin care Goethe, cufundându-se deplin în viaţa antică grecească, reprezenta ceea ce el însuşi resimţea drept o culme a artei sale sub forma simbolului Ifigeniei. Or, prin această faptă a lui Goethe, care prin „Ifigenia" exprimă într-un anumit mod simbolic în-treaga sa operă, se face pentru prima oară conectarea la bunul spiritual european străvechi. Şi din acea faptă a lui Goethe răsună către noi chemarea: Trebuie să ne aducem din nou aminte de jertfa neîntreruptă pe care cultura intelectuală trebuie să o aducă culturii religioase, dacă este ca intelectualitatea omenirii europene să nu se pustiască.

Ceea ce produce cultura intelectuală este, într-o proporţie foarte mare, la fel de grosolan, de brutal pentru viaţa spirituală superioară precum regele Thoas din

„Ifigenia”. Ceea ce ne întâmpină în simbolul Ifigeniei este blândeţe şi armonie, pentru a nu împărtăşi ură [Nota 8], ci iubire în viaţa omenirii. Şi astfel, în momentul în care Goethe s-a lăsat fecundat în inima sa cu inspiraţia de a o prezenta pe Ifigenia în faţa omenirii europene drept o mărturie a jertfei perpetue a intelectualităţii, s-a făcut pentru prima oară gestul de aducere aminte a ceea ce a însemnat impulsul cel mai important al vieţii spirituale europene. Putem presimţi astfel în sufletul lui Goethe străluminarea inspiratorilor spirituali ai epocii actuale.

A fost necesară o a doua amintire, care s-a lăsat ceva mai mult aşteptată, acea amintire ce vizează timpurile în care vechea cultură a clarvederii, legată de numele Persefonei, era încă vie. Şi în pasajul în care lucrarea lui Schuré „Marii Iniţiaţi” atinge o anumită culminaţie, acela în care se face referire la Misteriul de la Eleusis, simţim cum viaţa spirituală europeană şi inspiratorii ei lucrează să des vrăjească din întunericul crepuscular al timpurilor ceea ce din ce în ce mai mult trebuie să conducă la cunoaşterea faptului că vechea cultură clavăzătoare, reprezentată prin numele Persefonei, trebuie să înceapă să strălucească din nou, într-o formă nouă. Unul din polii vieţii spirituale europene a epocii moderne a fost dat prin reînnoirea vechii figuri greceşti a Ifigeniei, celălalt pol este dat prin recrearea Misteriului de la Eleusis de către Edouard Schuré. Şi această faptă, prin care am putut lăsa să lumineze această inaugurare asupra vieţii noastre antroposofice chiar în prezenţa noului creator al Misteriului de la Eleusis, care ne-a bucurat cu existenţa sa în cadrul vieţii noastre spirituale central-europene de mai mulţi ani încoace, trebuie să o privim ca pe una dintre cele mai benefice stele ce veghează asupra strădaniei noastre.

Am spus că ceea ce tocmai am rostit acum este, privit dinspre o latură, un gând din inimă; privit dinspre cealaltă latură este un gând izvorât în întregime din cea mai obiectivă şi mai lucidă convingere. Faptul că am rostit-o astăzi provine din aceea că sunt întru totul de acord cu maxima lui Goethe, care răsună ca o minunată perlă de înţelepciune în viaţa noastră de cunoaştere: Adevărat este doar ceea ce se dovedeşte roditor [Nota 9]. Şi dacă în tot ceea ce noi am reuşit să facem de-a lungul anilor se observă cât de cât ceva rodnic, trebuie să recunoaştem că gândul care a însufleţit de mulţi ani această acţiune a noastră, care a fost tot timpul prezent ca un oaspete tainic, ca un tovarăş de luptă secret, s-a dovedit adevărat prin fecunditatea sa. Referitor la tot ceea ce am mai putea adăuga la gândurile deja exprimate despre Ifigenia şi Persefona vom reveni – ilustrator – în modul cel mai divers în zilele care urmează, cu ocazia discuţiilor despre minunile din natură, despre încercările sufleteşti şi revelaţiile spirituale. Să mai amintim doar că, după cum Ifigenia este fiica lui Agamemnon, care face parte dintre acei eroi la care vechea civilizaţie greacă se raportează atunci când are în vedere cultivarea intelectualităţii la scara cea mai mare, cu toate aspectele ei practice şi chiar războinice, tot aşa Persefona este fiica Demetrei. Vom vedea imediat că Demetra este regenta celor mai mari minuni ale naturii, o formă originară a simţirii, gândirii şi voirii omeneşti, al căror copil cu adevărat este Persefona. Acea formă originară ne trimite cu gândul la epoci în care viaţa creierului omenesc nu era separată încă de restul vieţii trupeşti, în care, să zicem aşa, hrănirea prin intermediul substanţelor din exterior şi gândirea prin instrumentul creierului nu erau două funcţiuni omeneşti diferite. Pe atunci încă se mai simţea

cum gândul trăieşte efectiv afară când semănătura prosperă pe câmpuri, că speranţa se răspândeşte în mod real acolo, afară, peste câmpuri şi străbate acţiunea miraculoasă a naturii, asemenea cântecului ciocârliei. Se mai simţea încă cum odată cu partea materială este atrasă în interior viaţa spirituală, că ea se cufundă în trupul omenesc, se limpezeşte, se purifică, devine spirit ca muma originară din care se naşte elementar Persefona în fiinţa omenească însăşi. Numele Demetrei ne poartă cu gândul la acele timpuri străvechi ale evoluţiei omenirii în care natura omenească mai acţiona încă în mod unitar, astfel încât ceea ce era prelucrare trupească era în acelaşi timp un ceva spiritual, în care tot ceea ce era prelucrare trupească era intim unit cu prelucrarea spirituală a gândului. Iar felul în care se întâmplau toate acestea nu ni-l poate arăta decât privirea în Cronica Akasha [Nota 10]. Că Persefona este cu adevărat fiica Demetrei, acest lucru ne este dezvăluit tocmai de către această cercetare a Cronicii Akasha. Şi la fel ni se va învedera că în acea figură, ce va apărea imediat în noua creaţie a Misteriului de la Eleusis, în Eros, este redat de fapt, conform vechiului mod de a percepe al grecului, ceva prin care forţele Demetrei au devenit, în omenirea ce a evoluat treptat, ceea ce sunt ele astăzi. Dar la fel este adusă, ca prin farmec, în faţa sufletului nostru întreaga minune a naturii omeneşti, îndată ce Demetra stă în faţa noastră cu avertismentul serios al unei puteri originare, ce străbate magic din veşnicii întreaga simţire omenească. Când Demetra stă în faţa noastră, ceva ne vorbeşte din veşniciile timpurilor ca un impuls al naturii omeneşti. Aceasta o simţim revărsându-se de pe scenă atunci când Demetra, cel mai mare reprezentant al acestei puteri originare, pe care noi o desemnăm astăzi doar prin

numele abstract al castităţii omeneşti, stă în faţa noastră cu întreaga ei realitate fecundă, care nu este asceză, care include în acelaşi timp iubirea originară a omenirii. Pe de altă parte, ce ne parvine dinspre Eros? Iubirea nevinovată în germene. Regentul ei este Eros, aşa o simţeau grecii.

Şi acum urmează dezvoltarea dramei. Ce forţe acţionează de la bun început de-a lungul întregii drame, cu o putere însufleţitoare tragică? Alternanţa între castitate, care este totodată iubire originară şi fecunditate, şi iubirea nevinovată, înainte de a îmboboci, iată ceea ce domneşte în cadrul dramei, după cum afară, printre minunile triviale ale naturii, domnesc forţele electricităţii pozitive şi negative. Astfel, în spaţiul în care se revarsă această dramă originară importantă a omenirii putem simţi curgând ceva din presentimentul mai mult sau mai puţin inconştient, sau conştient, al forţelor ce urcă din timpuri imemoriale ale omenirii şi se răspândesc în tot ceea ce formează viaţa noastră modernă. Numai că, într-un fel – şi aici indic din nou ceva ce va fi dezvoltat în zilele care urmează –, acele curente originare, curentul Demetrei şi curentul lui Eros, vor fi din ce în ce mai mult asimilate în viitorul omenirii de acele curente care au trebuit să fie sugerate prin cele trei făpturi, Luna, Astrid şi Philia [Nota 11]. În faţa sufletului nostru trebuie să se producă o legătură vie între curentele Demetra, Eros şi, la mijloc, între acestea, Persefona, pe de o parte şi ceea ce stă să mijească astăzi, într-o formă deocamdată slab conturată şi impersonală, pe de altă parte. Este ca un fel de conştiinţă a spiritului, care răsună deocamdată dintr-un străfund nedefinit şi care astăzi nu poate fi adus încă pe scenă. Este doar o voce din exterior şi sunt aceste trei făpturi, adevărate fiice ale Demetrei: Luna, Philia şi Astrid.

Am încercat să vă caracterizez sentimentele care au făcut ca Misteriul de la Eleusis, în noua sa formă creată de Edouard Schuré, să fie pus la începutul dezbaterilor noastre spiritual-ştiinţifice. Dumneavoastră, iubiţii mei prieteni, prin toate cele ce au premers aceşti ultimi ani, veţi privi desigur expunerile noastre referitoare la această operă atât de importantă cu acea privire care ar trebui să fie atât de naturală pentru toţi aceia care se află în cadrul curentului nostru antroposofie. Ce cere, în fond, această privire de la noi? Ei bine, astăzi este extraordinar de uşor, chiar la îndemâna oricărui copil, să ni se înşire, făcându-se legătura cu ceea ce oferă arta dramatică în exterior, în lume, erorile şi poate diletantismele pe care le facem noi toţi atunci când încerăm cu forţele noastre slabe să abordăm o operă atât de importantă precum „Misteriul de la Eleusis". Pe noi nu ne interesează însă absolut deloc, sau n-ar trebui să ne intereseze, să caracterizăm, să reprezentăm pe scenă situaţii în modul în care se face aceasta afară, pe scenele noastre actuale. Însă aceia care presimt încă de pe acum ceea ce încercăm noi să facem prin imprimarea specificului cunoaşterii spirituale în artă ştiu că pe noi ne interesează cu totul altceva. Ei vor fi ştiind şi că toate acestea, care pot atinge o anumită perfecţiune abia în viitor, trebuie să apară în prezent într-o formă imperfectă. Menirea noastră nu este aceea de a concura cu producţiile scenice din exterior. Noi nu ne gândim sub nicio formă să facem ceva similar cu alte producţii scenice din afară, iar simpla comparaţie cu acestea este o eroare. Critica de artă poate să spună orice vrea cu privire la ceea ce se cere astăzi în cadrul reprezentărilor scenice exterioare, cu privire însă la ceea ce vrea, ceea ce trebuie să vrea ştiinţa spiritului, chiar şi în ceea ce priveşte arta, aceasta este un diletantism.

Şi aceia dintre dumneavoastră care simt împreună cu mine, care pot împărtăşi acel sentiment profund de recunoştinţă pe care îl simt eu de fiecare dată la momentul de debut al activităţilor noastre müncheneze faţă de toţi aceia care sunt gata să dea o mână de ajutor pentru realizarea acestor activităţi, acei prieteni dintre dumneavoastră care simt aceasta, nu vor considera nelalocul lui, nu vor considera ca fiind ceva personal dacă şi în acest an, din nou, voi adresa la sfârşitul acestei prelegeri introductive un gând de profundă recunoştinţă. Nu sunt numai multe mâini care contribuie pentru a face posibile aceste activităţi, ci sunt suflete care chiar s-au pătruns de ceea ce poate să fie fructul cel mai frumos al vieţii de străduanie spirituală, pe care eu l-aş numi căldură spirituală. Iar această căldură spirituală, cu adevărat, nu rămâne niciodată fără urmări, fără o posibilitate de dezvoltare treptată a a aceea ce se vrea în câmpul respectiv. Şi la fel ne aflăm de fiecare dată când pornim să pregătim toate acestea, la început doar micul grup de oameni, care aici, în München, sunt precursorii societăţii mai mari, care apoi se reuneşte pătrunsă de căldură spirituală, iar noi avem credinţa în acţiunea noastră, chiar dacă la început toate merg cu poticneli: credinţa că trebuie să meargă. Şi reuşim până la nivelul pe care îl putem noi atinge. Prin această întreprindere noi găsim mereu dovada realităţilor, faptul că lumea este guvernată de forţe spirituale, că ele ne ajută, că noi ne putem lăsa în seama lor. Şi dacă câteodată s-ar putea să ni se pară că lucrurile nu merg, atunci ne spunem că, dacă se întâmplă să fie aşa, aceasta ar fi în sensul forţelor aflate în spatele acţiunii noastre. Şi atunci ar fi drept ca lucrurile să nu meargă. Astfel noi nu acţionăm şi nu ne gândim absolut deloc la ceea ce ne-am reprezentat că trebuie să rezulte în final. Noi ne gândim la forţele spirituale faţă de care vrem, în

sensul epocii noastre, să aducem o mică, o palidă jertfă, jertfa intelectualităţii actuale pe altarul aprofundării religioase a inimii omeneşti. Şi este frumos să vedem cum, în mod miraculos, această căldură spirituală există realmente la acel mic grupuleţ de oameni, cum fiecare dintre ei, efectuând munca, nicidecum uşoară, de jertfă, vieţuieşte efectiv spiritualul. Este o muncă frăţească aceea pe care ceilalţi, care colaborează aici, ne-o prestează nouă; iar cine înţelege ce am vrut să spun prin aceste cuvinte, va resimţi împreună cu mine sentimentele de recunoştinţă cărora vreau să le dau expresie chiar în această clipă.

Primul nostru gând de mulţumire se îndreaptă, desigur, spre creatorul noului „Misteriu de la Eleusis", dar cele mai multe sentimente de recunoştinţă se îndreaptă spre colaboratorii mei din timpul pregătirilor acestor festivităţi müncheneze. Înainte de toate, aş vrea să-i amintesc pe cei care prin acţiunile lor, străbătute de o astfel de căldură spirituală plină de iubire în slujba ştiinţei spiritului, s-au încumetat să-şi unească astăzi frumoasa şi calda lor dispoziţie cu ceea ce vrem noi aici. Permiteţi-mi mai întâi să-mi satisfac o profundă dorinţă a inimii amintind cele două personalităţi [Nota 12] care şi-au adus aici o contribuţie cu totul deosebită, astfel încât peste tot vedem radiind cea mai frumoasă unitate între gândirea lor spirituală şi munca lor pur tehnică, depusă cu ocazia evenimentului nostru munchenez: domnişora Stinde şi baroana Kalckreuth. Permiteţi-mi să-l pomenesc pe iubitul nostru prieten Adolf Arenson [Nota 13], care ca şi în anii precedenţi a aranjat partea muzicală pentru toate cele trei dimineţi. Las la latitudinea propriilor dumneavoastră inimi şi propriilor dumneavoastră suflete să aprecieze aceste prestaţii. Eu însumi consider ca un noroc deosebit al sorţii ca iubitul nostru prieten Arenson

să contribuie chiar în acest mod, cu partea muzicală a activităţilor, la munca noastră de ansamblu. Şi, de asemenea, eu resimt ca un destin extrem de favorabil faptul că decorul scenic, care îmi stăruie în faţa ochilor ca fiind străbătut de o adiere cu adevărat religioasă, să fie realizat într-un mod atât de magistral de iubita noastră domnişoară von Eckhardstein [Nota 14]. Pentru mine, dragii mei prieteni, fiecare pată de culoare, roşie şi albastră, fiecare nuanţă, strălucitoare sau mată, din decorul scenei sunt importante şi cu sens, iar faptul că acest lucru este simţit de către personalitatea pe care am pomenit-o, este un lucru pe care noi trebuie să-l percepem ca o muncă cu adevărat purtată de spirit. Şi aş mai dori să vă atrag atenţia asupra tablourilor care vi s-au arătat în planul mai îndepărtat al scenei, cu care pictorii noştri [Nota 15], domnul Linde, domnul Volckert şi domnul Hass, au contribuit la inaugurările noastre dramatice; prin această indicaţie vreau să vă fac să înţelegeţi că în sufletele acestor personalităţi s-a revărsat gândul spiritual că el îşi păstrează realmente forţa până în vârful pensulei. Ceea ce dumneavoastră vedeţi în cadrul decorului de pe scenă, aşa cum l-au conceput cei trei pe care i-am numit, este spiritualitate. În tot ceea ce s-a menţionat aici noi nu vedem, desigur, ceva încheiat, ceva desăvârşit, ci ceva ce constituie începutul unei voinţe, iar prin ceea ce se vrea a se face şi deocamdată nu poate fi realizat noi am dori să se observe felul în care se poate gândi configurarea pe mai departe a artei. De aceea, pentru noi, faptul că şi aranjamentul dramatic interior se află exclusiv în mâinile unor interpreţi ce tind spre o cunoaştere spirituală este de o importanţă neţărmurită, căci eu aş dori – nu dintr-o înclinaţie personală, ci pentru că trebuie – să ştiu că nici măcar un singur cuvânt din

aceste producţii dramatice ale noastre nu este rostit pe scenă de către cineva având o altă părere, chiar şi dacă acest cuvânt ar fi rostit cu cea mai mare perfecţiune artistică şi cu cel mai mare rafinament artistic al tehnicii scenice actoriceşti actuale. Căci este de dorit cu totul altceva decât această tehnică scenică exterioară. Nu se vrea ceea ce este numit astăzi artă. Se vrea însă ca în fiecare suflet ce stă acolo pe scenă şi joacă împreună cu ceilalţi inima să vorbească dintr-o căldură spirituală; ca din întregul mod de interpretare, mai mult sau mai puţin bun, să răzbată o astfel de adiere, prin care să vieţuim căldura spirituală drept artă şi arta drept căldură spirituală. De aceea fiecare dintre participanţii la aceste manifestări inaugurale din cadrul ciclului nostru münchenez ar trebui să resimtă: aici, când se rosteşte ceva, nu există cuvânt care să nu fie resimţit în acelaşi timp şi în străfundul sufletului interpretului. Aceasta produce într-o anumită privinţă acea ingenuitate artistică pe care un altul care nu vrea să simtă spiritual, o poate resimţi drept diletantism, dar care este începutul a ceva ce trebuie să vină aici, începutul a ceva ce cândva va fi resimţit, în sensul cel mai profund şi cel mai spiritual al cuvântului, drept adevăr artistic, oricât de imperfect şi de amatoresc vi s-ar părea el astăzi. De aceea niciodată nu se va încerca în vreun fel, iubiţii mei prieteni, să se vină spre dumneavoastră, care aveţi înţelegerea necesară, cu accente dramatice. Dumneavoastră veţi suporta liniştiţi orice lungire, dacă situaţia o cere la un moment dat. Pentru noi nimic nu este prea lung, nimic nu este, din punctul de vedere obişnuit în ziua de astăzi, prea nedramatic, deoarece noi nu ne orietăm după cerinţele exterioare ale artei dramatice, ci după necesităţile interioare, şi nu ne vom dezice niciodată de convingerile

noastre dramatice. Dacă luăm, de pildă, basmul pe care Felicia îl povesteşte lui Capesius în tabloul cinci din „Încercarea sufletului”, un spectator obişnuit de teatru ar putea spune: Mă plictiseşte de moarte. – Noi nu o să ne sfiim niciodată să aducem pe scenă această plictiseală, dacă adevărul dramatic în sensul spiritual o cere. Iar libertatea dramatică pretinde ca fiecare individualitate ce ne arată iubire să-şi dea concursul, să încerce să acţioneze în mod liber la locul lui, astfel încât fiecare să poată resimţi ceea ce face şi spune pe scenă ca pe propriul lui cuvânt şi sentiment, ca pe ceva ce porneşte de la el însuşi. Dumneavoastră nu veţi vedea în ceea ce

facem noi domnind o regie tiranică, aşa cum se obişnuieşte mai nou în foarte multe locuri. În schimb veţi vedea domnind, chiar dacă amatoresc şi imperfect, acel spirit ce se răspândeşte invizibil, ca o boare peste evenimentul nostru, acţionând unitar, dar tocmai de aceea diferit în fiecare suflet omenesc. De aceea, când te afli în centrul unei astfel de acţiuni, cum este cea a noastră, resimţi în primul rând acea recunoştinţă profundă faţă de tot ceea ce a adus ca jertfă fiecare interpret [Nota 16]. Faţă de toţi, începând cu domnişoara von Sivers până la cei care au avut roluri mai mici, trebuie să menţionăm aici acest sentiment de recunoştinţă. Nu este posibil să-i enumerăm pe toţi, deoarece atât de mulţi şi-au oferit ajutorul. Dar toţi au făcut foarte mult. Vreau numai să-l menţionez pe acela care, într-o formă plină de dăruire, s-a dedicat unui rol important în anul acesta, un rol ce mie îmi stă în mod deosebit la inimă şi care este foarte greu, deoarece ridică dificultăţi interioare mari: am în vedere rolul lui Capesius, interpretat de iubitul nostrui domn Doser. Vreau să amintesc şi felul plin de abnegaţie în care iubitul nostru domn Seiling s-a dedicat, iată sunt deja doi

ani, interpretării acelei entităţi, acelei fiinţe, pe care eu aş numi-o conştiinţa dramatică, care astăzi nu poate apărea încă pe scenă, care îşi poate demonstra vivacitatea prin faptul că nu apare în persoană pe scenă, şi felul în care acelaşi domn Seiling a prezentat cu mare măiestrie în faţa noastră, în anul precedent şi în acest an, rolul lui Strader. Prestaţii precum cea oferită în tabloul patru de acel dialog dramatic dintre Capesius şi Strader ne dau deja ocazia să simţim în suflet la ce se va ajunge cândva, atunci când arta va fi străbătută de pulsul cunoaşterii spirituale ca de sângele ei vital şi când cunoaşterea spriturală va fi configurată de artă ca de propria-i corporalitate. De aceea, când în faţa ochilor noştri s-a derulat acest frumos punct al prestaţiei dramatice din tabloul patru, am resimţit o mulţumire profundă.

Şi acum, aş putea continua înzecit acest discurs de mulţumire. Aş putea, în ultimul rând, să vă mulţumesc chiar dumneavoastră, tuturor celor care aţi manifestat în suflet înţelegere pentru ceea ce va deveni necesar într-o artă dramatică viitoare, ca invizibilul să domnească alături de vizibil, ca sugestia să meargă în paralel cu reprezentarea exterioară mai grosieră, ca personajele să fie plasate afară într-o lumină mai favorabilă a rampei, să zic aşa, şi altele, ce trebuie sădit mai mult incifrat în străfundul cuvântului omenesc. Ceea ce s-a intenţionat şi se va resimţi din ce în ce mai mult ca adevărată intenţie prin cele trei personaje, Philia, Astrid şi Luna, nu poate fi pus în lumină decât dinspre o anumită latură, cea care ne şi întâmpină în cele trei făpturi atunci când ele apar fizic pe scenă. Dar prin aceste trei făpturi, prin care s-au avut în vedere impulsuri importante ale evoluţiei omenirii, sunt atinse, de asemenea, taine sufleteşti intime, cu care nu poţi să te descurci decât dacă reuneşti ceea ce, pe de o

parte, este împins în lumina puternică şi insistentă a rampei şi ceea ce, pe de altă parte, este sugerat prin intimitatea cuvântului la cele trei figuri feminine. Aceste trei figuri feminine, care acţionează în lumina argintie a Lunii şi care formează din plăsmuirile efemere ale naturii picăturii de apă acel receptacul, care este un reprezentant intim pentru ceea ce vor ele, în lumina lor mai vizibilă şi în lumina lor mai intimă – aceste trei personaje, care ne apar în basm în lumina argintie a Lunii şi ne arată că ele însoţesc sufletele omeneşti ca prieteni intimi ai sufletului nostru, că ele se formează în anii copilăriei şi se plămădesc pe parcursul a de trei ori trei sute şaizeci de săptămâni, nu pot fi înţelese decât dacă se pătrunde în ambele aspecte: acela care captivează, care farmecă mintea şi este prezentat exterior vizibil într-un mod mai rudementar pe scenă, şi acela al povestirii unui basm intim, care pentru spectatorul de teatru modern poate fi atât de plictisitor, dar care este singurul ce poate reda acea intimitate aflată în făpturi precum cele trei, Luna, Astrid şi Philia. Şi dacă ne uităm că astăzi există deja un număr de suflete ce pot avea o simţire imparţială şi pură faţă de ceva ce altminteri nu este atât de uşor adus pe scenă, atunci putem spune că ştiinţa spiritului este recunoscătoare profunzimilor acestor suflete, dumneavoastră tuturor, pentru că aţi vrut să vă conduceţi şi să vă călăuziţi sufletele întru a resimţi şi a recepta ceea ce se vrea a se face aici în slujba cunoaşterii spirituale. Şi, după toate acestea, veţi privi ca pe ceva obiectiv faptul de a se da curs, la sfârşitul acestei părţi introductive, la cele ce vor fi dezbătute în zilele care urmează, tocmai acestor sentimente de recunoştinţă. Şi o bucurie plină de recunoştinţă o resimt de fiecare dată văzând nu numai felul cum lucrează împreună iubiţii noştri colaboratori şi

cum se implică în ceva nou, ca de exemplu iubitul nostru domn Mercklein [Nota 17], care interpretează rolul lui Ahriman, ci şi plăcerea cu care lucrează pentru noi aceia care deocamdată stau departe de viaţa spiritual-ştiinţifică, precum personalul de scenă. Aceasta se observă, şi eu resimt, de fapt, o anumită recunoştinţă de fiecare dată când un lucrător sau altul vine şi spune că ar dori şi el să aibă o carte. Toate acestea – o ştiu foarte bine iubiţii mei prieteni – sunt imperfecte şi doar la început, dar ele sunt ceva despre care putem spune că dă roade, că va acţiona în viitor. Şi dacă din ceea ce am putut face noi aici la debutul evenimentului nostru central münchenez rămânem în suflet cu un lucru: că ştiinţa spiritului nu trebuie să fie ceva abstract, ceva ce se practică precum în viaţă, ci că ea are legătură cu ansamblul condiţiilor noastre de viaţă, atunci puţinul ce urmează a fi realizat prin aceasta şi-a făcut, pentru început, efectul. Atunci s-a atins ceva din ceea ce am vrut noi. În acest spirit vă adresez salutul meu astăzi, la începutul acestui ciclu, ce va fi consacrat câtorva consideraţii referitoare la nişte aspecte care ne întâmpină atunci când ne îndreptăm privirea spre Cosmosul mare, când resimţim acel lucru despre care în civilizaţia antică grecească se spunea că de la el porneşte orice teosofie, orice filosofie; când resimţim ceea ce se cheamă minunare, de la care provine şi cuvântul minune, când vieţuim ceva dintr-un presentiment a ceea ce numim încercare sufletească şi presimţim ceva din acel lucru ce ne apare ca o mântuire de orice minunare, ca o eliberare de orice încercare: revelaţiile spirituale. Ceea ce poate fi resimţit din toate aceste trei lucruri: din minunile naturii, din încercările sufleteşti, din revelaţiile spirituale mântuitoare, va face obiectul consideraţiilor noastre următoare.

CONFERINŢA a II-a
Fiinţialitatea vie a lumii spirituale în mitologia greacă. Naşterea Misteriilor. Tripla Hecate.

München, 19 august 1911

Ieri s-a încercat să se facă o prezentare a felului în care gândeau oamenii în Grecia antică referitor la legătura sufletului omenesc cu evoluţia noastră pământească şi s-au scos în evidenţă în mod deosebit două puncte de vedere. S-a scos în evidenţă faptul că în conştienţa grecească exista presentimentul că în epocile de demult sufletul omenesc era dotat cu o facultate de clarvedere. Drept regentă — aşa spuneam eu — a acelor forţe din Cosmos ce interveneau în sufletul omenesc era considerată Persefona, fiica Demetrei; la polul opus se situa ceea ce poate fi numită cultura intelectuală a omenirii, acel curent care a fost legat de numele lui Ulise, Menelau, Agamemnon. S-a născut sentimentul că pentru această cultură este necesară în permanenţă jertfa, în aşa fel încât sufletul omenesc să jertfească, să zicem aşa, unei anumite preoţimi religioase cele mai bune sentimente, cele mai bune simţăminte de care este capabil, atunci când asupra lui acţionează cultura intelectului. Această idee ne este reprezentată prin jertfirea Ifigeniei. Din astfel de puncte de vedere putem dobândi senzaţia că în Antichitatea greacă era încă foarte vie moştenirea spirituală veche şi, parţial, cunoaşterea nemijlocită a ceea ce şi noi urmărim acum prin ştiinţa spiritului. Noi indicăm faptul că în epocile străvechi sufletul omenesc avea capacităţi clarvăzătoare. Din ***Ştiinţa ocultă*** [Nota 18]

dumneavoastră puteţi afla că în vechea Atlantidă sufletele omeneşti puteau privi în lumile spirituale şi că forţele cosmice le apăreau în mod real, sub forma unor fiinţe, astfel încât pe atunci nu se vorbea de nişte forţe pur abstracte, ci de făpturi fiinţiale. O conştienţă a unei astfel de fiinţe ni s-a păstrat în figura Persefonei. Treptat, prin ştiinţa spiritului noi ne ridicăm din nou, din punctele noastre moderne de a privi, la recunoaşerea unei atari fiinţialităţi care trăieşte în lumea spirituală, care odinioară, în epocile străvechi, era bine cunoscută oamenilor şi care în Antichitatea greacă a fost încifrată în mitologie, în plăsmuirea fiinţelor divine. Cu cât pătrundem mai adânc într-o astfel de mitologie, cum este de exemplu, cea greacă, cu atât mai mult suntem cuprinşi de veneraţie, de admiraţie pentru profunda înţelepciune ce se ascunde în spatele ei. Pentru a vă putea face într-o oarecare măsură o reprezentare asupra înţelepciunii profunde sădite în această mitologie a grecilor, aş vrea să vă fac atenţi, în acest context, doar asupra unui aspect. Ieri am menţionat că prin mitologia greacă se face trimitere la două curente, unul, cel al culturii intelectuale, legat de Menelau, Agamemnon şi Ulise, care este atât de frumos reprezentat prin jertfirea Ifigeniei, şi celălalat, legat de numele Persefonei şi Demetrei, mama Persefonei. Acum, orice om ce gândeşte puţin la cele ce se întâmplă în lume trebuie, desigur, să-şi spună: Astfel de curente nu evoluează independent unul de altul, ele trebuie, deşi ne par a fi două curente separate, să aibă o strânsă legătură între ele, undeva trebuie să vină în atingere. – Cum exprimă mitologia greacă această profundă înţelepciune despre venirea în contact a curentului Demetrei cu curentul Agamemnon?

Ei bine, dacă este să ascultăm ce spune ştiinţa noastră modernă despre o astfel de legătură, nu putem afla decât cel mult o idee abstractă oarecare. Mitologia greacă privitoare la zei şi eroi se exprimă însă astfel: ea deduce originea spiţei lui Agamemnon dintr-un reprezentant al forţelor sufletului omenesc pe care l-am putea desemna cu numele de Tantal. Noi ştim, conform legendei greceşti, că acest Tantal şi-a oferit într-un mod nelegiuit fiul drept hrană zeilor. Ştim, de asemenea, că zeii au recunoscut că doar una dintre zeiţe a mâncat un omoplat, iar această zeiţă a fost Demetra. Aşa încât aici, prin această figură de stil curioasă simbolizată prin actul mâncării umărului fiului lui Tantal de către Demetra, se indică aceste două curente. Aceste două curente se află într-o anumită legătură unul cu altul. Iar forţele Demetrei se revarsă în întreaga cultură modernă, legată de numele lui Agamemnon, Menelau, Ulise. Astfel, pentru fiecare alegorie din mitologia greacă există un echivalent în ceea ce noi redescoperim ca înţelepciune spirituală modernă. Şi nu este chiar inutil să amintim, măcar din când în când, astfel de alegorii cu semnificaţii profunde, căci din ele putem recunoaşte schimbarea în timp a modului în care omul priveşte minunile din natura exterioară.

Ştiinţele naturii din ziua de azi sunt mândre de felul în care interpretează natura. O, ce puţin întemeiată este tendinţa lor de a se făli cu aşa ceva, având în vedere că grecii, prin figurile lor de zei, au exprimat puterea profundă a naturii ca regentă a minunilor naturii. În aceste figuri însă ei au dezvăluit o înţelepciune a naturii mult mai profundă decât o poate bănui vreo ştiinţă din ziua de azi, care poate fi din nou presimţită dacă se lasă ca ştiinţa spiritului să pătrundă în cultura noastră. Astfel, şi pentru cunoştinţele pe care noi ni le-am însuşit în cursul

anilor există importante stimulente, importante sugestii, dacă le punem în paralel cu mitologia profundă a grecilor.

O trăsătură caracteristică a Misteriului de la Eleusis ne face atenţi la o minune importantă a naturii. În ce constă, de fapt, actul principal al Misteriului de la Eleusis? Persefona, reprezentanta vechilor forţe clarvăzătoare ale sufletului omenesc, este răpită de Pluton, zeul lumii de jos. Şi toată acea acţiune minunată din scena lui Pluton care ne este înfăţişată în noua operă de creaţie a Misteriului de la Eleusis va rămâne mult timp vie în faţa ochilor dumneavoastră, în special prin prestaţia cu totul excepţională a iubitului nostru domn Jürgas [Nota 19], care deja de mai mulţi ani s-a dedicat, plin de dăruire, acţiunilor întreprinse de noi. Ce înseamnă acum ca noi să aplicăm sau să transferăm ceea ce exprimă mitologia greacă şi Misteriul de la Eleusis asupra însăşi naturii omului? Ce s-a întâmplat de fapt, în sensul ştiinţei noastre a spiritului, cu vechea facultate clarvăzătoare a sufletului omenesc? Noi putem spune, da, că această răpire a Persefonei s-a petrecut din cele mai vechi timpuri până în vremurile noastre; vechea cultură a clarvederii a dispărut. Dar în realitate nimic în lume nu dispare, în realitate lucrurile doar se transformă.

Unde a ajuns deci Persefona? Ce face ea astăzi, ca regentă a vechilor forţe clarvăzătoare în cadrul naturii omeneşti? Din primele expuneri ale unei cărţi [Nota 20], pe care o vom avea aici în câteva zile şi care redă în principal ultimele mele conferinţe ţinute la Copenhaga, dumneavoastră veţi putea înţelege că întregul cuprins al sufletului omenesc este cu mult mai vast decât ceea ce poate afla el prin intermediul intelectului său, raţiunii sale. Există ceva ce ar putea fi numit viaţă sufletească mai vastă, mai cuprinzătoare, viaţa sufletească subconştientă,

care acţionează în noi, dar care la majoritatea oamenilor din ziua de azi nu apare deloc în conştienţă. Este mai bine s-o numim viaţă sufletească subconştientă decât viaţă sufletească inconştientă. În această viaţă sufletească subconştientă, în ceea ce acţionează astăzi în om fără ca el să-şi dea seama în mod conştient, cu intelectul, cu raţiunea sa, acolo este prezentă Persefona, acolo s-au retras vechile forţe clarvăzătoare. Dacă în vremurile de demult ele acţionau în aşa fel în sufletul omenesc încât acest suflet putea privi clarvăzător în interiorul lumilor spirituale, astăzi aceste forţe acţionează în subteranele, în profunzimile sufletului, participă la formarea şi perfecţionarea Eului nostru, consolidează tot mai mult acest Eu. Dacă deci în trecut, în epocile străvechi, se dedicau sarcinii de a conferi omului forţe de clarvedere, astăzi ele se consacră consolidării, întăririi Eului nostru. Ele, aceste forţe ale Persefonei, s-au retras deci la propriu într-un tărâm sufletesc de jos al omului, sunt împresurate de tot ceea ce zace în profunzimile sufletului omenesc, sub un anumit raport, ele sunt răpite de profunzimile sufletului omenesc. Şi aşa, în cursul devenirii istorice a omenirii s-a produs, prin acele forţe ale sufletului omenesc situate profund în subsolurile sale şi reprezentate în natura exterioară prin Pluton, această răpire. În sensul mitologiei greceşti, acest Pluton stăpâneşte împărăţia subpământească. Dar grecul era conştient că aceleaşi forţe ce acţionează în adâncurile Pământului acţionează şi în profunzimile sufletului omenesc. După cum Persefona este răpită de către Pluton, tot aşa s-a întâmplat în cursul devenirii omeneşti cu vechea facultate a clarvederii, care a fost răpită înăuntrul sufletului nostru de către Pluton. Dar Persefona este fiica Demetrei, iar prin aceasta suntem conduşi la a vedea în

Demetra o regentă şi mai veche, atât a forţelor exterioare din natură cât şi a forţelor sufletului omenesc. Ieri v-am atras deja atenţia că Demetra este o figură a mitologiei greceşti care indică o concepţie clarvăzătoare a vechii Atlantide – căci acolo trebuie căutată ea în realitate –, o concepţie ce aparţine celui mai vechi tezaur de înţelepciune al omenirii atlanteene. Când atlanteeanul îşi ridica privirea în lumea spirituală, el o vedea pe Demetra, ea îl întâmpina realmente. Şi ce îşi spunea omul atlanteean, atunci când din lumea spirituală învolburată, în continuu proces de plăsmuire şi formare, îi apărea această mumă originară a sufletului omensc şi a forţelor de fecundare şi rodire din natură? Nu cu o conştienţă deplină, ci mai mult în inconştient el îşi spunea: Eu n-am făcut nimic, n-am parcurs niciun fel de evoluţie interioră – aşa cum o vor face epocile de mai târziu – pentru a putea privi în lumea spirituală. Aceleaşi forţe naturale care mi-au dat ochii, creierul, organismul meu, care acţionează în mine, îmi dau şi forţele de clarvedere. Aşa cum respir, aşa am şi clarvedere. – Şi după cum omul nu îşi dezvoltă respiraţia făcând ceva deosebit pentru aceasta, tot aşa nici atunci nu făcea ceva deosebit pentru a-şi dezvolta forţele clarvăzătoare, ci ele îi erau date de către puterile naturale, de către entităţile divine. Atunci când omul lăsa ochiul său să se preumble afară în lume, în sfera existenţei, şi odată cu senzorialul vedea şi spiritualul, el era conştient că preia în sine substanţele mediului înconjurător pe care le primea din regnul vegetal – care pe atunci arăta altfel –, dar prin aceasta preia şi forţele care acţionează acolo, afară. Pe atunci omul nu era atât de limitat încât să creadă că ceea ce primeşte cumva drept hrană a sa sunt doar nişte substanţe exterioare, doar nişte lucruri care se cercetează cu ajutorul chimiei, ci ştia că el primeşte

configuraţia interioară a forţelor ce acţionează în toate acele substanţe şi că în aceste forţe stă ascuns tot ceea ce l-a compus pe el şi, de asemenea, i-a clădit corpul. Un astfel de om îşi spunea: Acolo afară, în natură, acţionează forţe; ele pătrund în mine prin hrană, prin respiraţie. Ceea ce sunt ele afară este dirijat de marea Demetra. Însă marea Demetra îşi trimite forţele şi în interiorul sufletului omenesc. Aici ele sunt prelucrate cu ajutorul digestiei – spunem noi cu o expresie trivială –, care era spirituală, şi sunt metamorfozate în facultate clarvăzătoare. Prin forţele prin care Demetra, ca zeiţă a fecundării şi rodirii, acţionează în tot mediul înconjurător se naşte în om, în organizarea omenească, capacitatea de clarvedere, care este reprezentată prin Persefona. Omul se simţea astfel plasat în mijlocul minunilor naturii; el simţea în sine capacitatea de clarvedere născută ca vlăstar al Persefonei şi intuia că acest vlăstar i se datorează Demetrei, ce dezvoltă pe scară mare, afară, în marele Univers, aceleaşi forţe care, apoi, se transformă în om în forţă clarvăzătoare.

Aşa privea omul din vechime în sus, spre marea Demetra, şi aşa s-a păstrat încă în Grecia antică o conştienţă a înălţării privirii spre aceasta. De aici însă dumneavoastră aţi putut vedea deja că organismul omenesc, întreaga organizare corporală, s-a modificat faţă de acele vremuri străvechi. Corpul nostru actual, prin organizarea sa musculară şi osoasă, este mult mai dens, mai consolidat în sine în comparaţie cu organizarea corporală a acelor oameni ce mai puteau naşte în sine pe Persefona, ce mai aveau încă facultatea veche de clarvedere. Şi pentru că acest corp, această organizare a noastră a devenit mai densă, ea poate atunci să ţină captive, în subteranele sufletului, să zicem aşa, forţele

clarvăzătoare. Capturarea forţelor clarvăzătoare în interiorul naturii omeneşti se datorează acestei densificări a corpului omenesc. În Grecia antică se mai simţea încă faptul că vechiul trup omensc, moale, ca să mă exprim simbolic, devine în sine mai dens, că asimilează forţe ce sunt active în interiorul Pământului, în timp ce mai înainte el era dominat mai mult de forţele ce ocupau atmosfera, şi prin aceasta îl făceau mai moale. Cu timpul, asupra trupului omenesc capătă o influenţă tot mai mare ceea ce activează în subteranele Pământului, care este guvernat de către Pluton, astfel încât putem spune: Pluton a devenit din ce în ce mai activ în interiorul omului, a densificat trupul omensc şi prin aceasta a răpit-o pe Persefona. – Această densificare a organizării omeneşti mergea până în corpul fizic, căci în acele timpuri organizarea omenească era, asta chiar până în primele epoci postatlanteene, cu totul diferită de cea actuală. Doar cineva miop poate să creadă că oamenii au avut întotdeauna aceeaşi constituţie ca în ziua de azi. Acest lucru l-am menţionat adesea.

Vedem astfel exprimate efectiv această răpire a Persefonei şi acest raport al omului cu Demetra printre minunile naturale ale omului însuşi. Noi vedem şi aici că în mitologia greacă domnea conştienţa faptului că omul este un microcosmos, o expresie a macrocosmosului, a lumii mari. Aşa cum Demetra acţionează afară în forţele puternice care fac ca toate plantele de pe Pământ să rodească, tot aşa acţionează în interiorul omului ceea ce vine de la Demetra. Şi aşa cum în interiorul Pământului – nu la suprafaţă – sunt active forţele pe care grecul şi le reprezintă prin Pluton, la fel acţionează acest Pluton în interiorul propriei organizări omeneşti. Dacă vrem să căpătăm o înţelegere a modului cu totul diferit de a gândi,

chiar şi acum, al grecilor, trebuie să putem să ne întoarcem cât mai hotărât privirea de la ceea ce se obişnuieşte în ziua de azi, de la ceea ce face parte din moravurile şi obişnuinţele noastre de viaţă. Vedeţi dumneavoastră, omul actual – nu este, bineînţeles, o critică a moravurilor prezentului, ci o observaţie despre ceea ce există efectiv – se uită, atunci când doreşte anumite legi, spre guvernele, spre parlamentele lui; de acolo îi vin legile. Şi el s-ar considera probabil, cel puţin astăzi, nebun dacă ar încerca să conceapă ideea că prin capetele acelor oameni ce activează în parlamente trec forţe obiective din Cosmos, că acolo acţionează şi forţe divine. Nu vom intra mai mult în această problemă, ea ar suna grotesc pentru omul actual. Nu la fel se întâmpla în acele vremuri ce au premers epocile istorice, adică epocile descrise de către istorie, deci şi în Grecia antică. În acele timpuri străvechi exista un mod de reprezentare atât de uimitor şi în acelaşi timp atât de grandios încât omul actual nu-l mai poate considera drept corect.

Luaţi în considerare tot ceea ce vă spuneam despre evoluţia zeilor la greci. Aici ni se indică modul în care acţiona Demetra în timpurile de demult, faptul că ea îşi trimitea forţele ce acţionau în plante în natura omenească şi lăsa să se nască în natura omenească copilul ei. Aceasta făcea ea în acele vremuri străvechi, în mod asemănător au acţionat în acele timpuri şi alte zeităţi. Ele acţionau simultan cu forţele şi cu minunile naturale. Cum făceau ele? Omul mânca, respira şi ştia că marea Demetra este cea care, prin aer, prin plante, îi dă forţele pe care le asimilează în el. Demetra este cea care îi dă conştienţa sa clarvăzătoare, dar care îi dă şi acei ceva prin care ştie cum trebuie să se poarte şi ce trebuie să facă în lume. Pe atunci nu existau legi în sensul de mai târziu, nu existau porunci

exprimate exterior, ci, pentru că omul avea clarvedere, prin clavedere i se revela şi ceea ce avea de făcut, ceea ce este just şi ceea ce este bine. Astfel, în acele vremuri de demult el vedea în Demetra, cea care îi oferea hrana, aceeaşi putere cosmică, aceeaşi putere a naturii care, prin introducerea alimentelor în organism, îi metamorfoza forţele, astfel încât ele îi dădeau regulile de comportament, moravurile sale. Şi acel om din vechime îşi spunea: îmi ridic privirea spre marea Demetra. Dacă fac un lucru sau altul în lume, îl fac pentru că în creierul meu sunt introduse forţele existente afară, în regnul vegetal. – Ea, Demetra timpurilor de demult, era o legiuitoare incontestabilă, fără a-şi face apariţia în conştienţă, însă punând în mişcare sufletul. Şi la fel se întâmpla şi cu alte zeităţi. Odată cu hrănirea şi respiraţia, cu impulsurile spre a merge sau a sta, ele le dădeau oamenilor în acelaşi timp impulsurile pentru viaţa morală şi pentru comportamentul exterior. Pe măsură ce zeii căpătau acele forme despre care am spus că le-au primit mai târziu, cum ar fi că Demetra a văzut pierderea, răpirea, copilului ei, Persefona, în natura omenească ca urmare a densificării corporale, aşa încât aceste forţe clarvăzătoare nu mai puteau fi utilizate acum decât pentru hrănirea brută a corporalităţii, deci pe măsură ce Demetra se retrăgea din acea funcţie de legislatoare morală nemijlocită de odinioară, ce făcea ea? Ea a fondat un Misteriu şi de acolo a introdus în noua legislaţie substitutul pentru vechiul mod de legiferare ce acţiona prin forţele naturale. Astfel, zeii s-au retras din forţele naturii şi s-au refugiat în Misterii şi le-au dat oamenilor, care nu mai posedau morala printr-o natură care acţiona în ei, directivele morale.

Vechea Antichitate greacă gândea în felul următor: Odinioară zeii i-au dat omului, odată cu forţele naturale, morala. După aceea forţele naturale s-au retras treptat. În locul lor zeii au dat mai târziu, prin mesagerii lor din Misterii, legile morale sub o formă abstractă. – Prin înstrăinarea omului de natură el avea nevoie de o morală mai abstractă, mai intelectuală. De aceea grecii antici priveau spre Misterii, de unde le veneau îndrumările pentru viaţa lor morală, iar în întrumările venite de acolo ei vedeau activitatea zeilor, aşa cum mai înainte o văzuseră în forţele naturii. De aceea, epocile cele mai vechi ale Antichităţii greceşti au atribuit legile morale aceloraşi zei care în timpurile cele mai vechi se aflau la baza legilor naturii. Şi dacă grecii voiau să indice originea celor mai vechi legi ale lor, ei nu arătau spre un parlament, ci spre zei, care au coborât printre oameni şi, în Misterii, le-au dat legile care au continuat să trăiască în morala omenească.

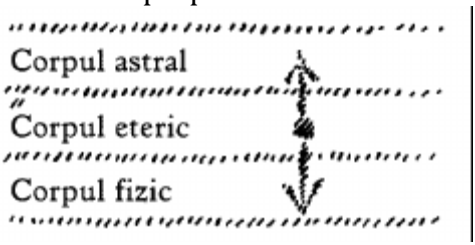
Dar ce s-a întâmplat cu acea forţă originară a Demetrei, după ce trupul omenesc s-a modificat, devenind mai dens? Îmi permit să fac o comparaţie mai trivială: dumneavoastră ştiţi, desigur, că noi nu putem face cu gheaţa acelaşi lucru pe care îl facem cu apa, deşi gheaţa este o altă formă de apă. De aceea nici cu trupul omenesc mai dens al omului nu putem face ceea ce puteam face odinioară cu un trup mai fin prin forţele naturii. Prin intermediul acestuia Demetra i-a putut insufla omului forţele spirituale aflate în mediile naturale (hrană, aer – *n.t*), dezvoltându-i prin aceasta forţele clarvăzătoare. Ce s-a întâmplat cu forţele Demetrei prin aceea că trupul omenesc a devenit mai dur sau – dacă vorbim în sensul mitologiei greceşti – că Persefona a fost răpită de Pluton? Aceste forţe ale Demetrei au trebuit să se retragă şi din

organizarea trupească a omului, au trebuit să devină mai puţin active; omul a trebuit, să spunem aşa, să fie ţinut la distanţă de influenţa nemijlocită a Demetrei, el a fost supus altor forţe, despre care am amintit, de asemenea, ieri. Cine ţine trupul mai dens omenesc proaspăt şi sănătos, cum se zice? Aşa cum în epocile străvechi Demetra era cea care ţinea trupul omenesc proaspăt şi sănătos, acum Eros, sau acele forţe naturale reprezentate prin Eros, face acest lucru cu noul trup. Dacă asupra lui n-ar acţiona Eros, ci ar acţiona în continuare Demetra, acest trup omenesc ar fi toată viaţa zbârcit şi veşted. Astăzi, forţele Demetrei nu se află în trupurile proaspete, cu obraji bucălaţi şi rumeni de copii, ci în acele trupuri din care omul a suprimat, a eliminat forţele lui Eros. Asta face el când îmbătrâneşte, când devine veşted şi zbârcit. Imaginaţi-vă că această trăsătură caracteristică profundă a existat în Misteriul de la Eleusis. După răpirea Persefonei, Demetra va apărea despuiată de forţele originare; ea a fost transformată prin Hecate, transformată în aşa fel încât acum poartă forţele ce provoacă veştejirea. Şi, odată cu răpirea Persefonei, vedem cum această retragere a Demetrei din organizarea trupească nemijlocită a omului se continuă în fapt şi în devenirea istorică a omenirii. Aceste străvechi minuni ale naturii se exprimă splendid în vechile figuri de zei. Dacă Eros, odată cu îmbătrânirea, se retrage din om, Demetra începe să capete din nou influenţă asupra organizării trupeşti a acestuia. Demetra poate intra atunci, sub un anumit raport, iarăşi în organizarea trupească a omului, pe primul plan, în locul organizării erosiene, trecând acum drept ceea ce vrea să fie reprezentantul fecundităţii caste. Şi urmărind în acest sens îmbătrânirea omului – de metamorfozare a forţelor erosiene în forţe ale Demetrei –

suntem puşi în faţa unui mister profund, a unui mister extrem de puternic în ce priveşte devenirea omului. Asemenea lucruri profunde au fost incifrate în drama eleusiană. Această dramă eleusiană este atât de profundă încât cu siguranţă cineva, cu o formaţie exoterică, precum cea obişnuită în ziua de azi, ar privi tot ceea ce v-am spus eu astăzi drept fantasmagorie. Dar nu ceea ce s-a spus acum este fantasmagorie, ci ceea ce spune cultura materialistă despre aceste lucruri. Aceasta este adevărata visătorie, superstiţia pură.

Ce s-a schimbat, de fapt, în cursul timpului în natura omenească, începând din vechea Atlantidă şi până în zilele noastre? S-au schimbat exact învelişurile ce îmbracă entitatea propriu-zisă a omului. Ea este învăluită în cele trei învelişuri corporale ale sale, în corpul fizic, corpul eteric şi corpul astral. Eul, entitatea noastră cea mai interioară, este ascuns în aceste trei învelişuri corporale. Toate aceste trei învelişuri corporale, în ansamblu, s-au schimbat în cursul evoluţiei, începând din epoca veche atlanteeană până astăzi. Şi acum noi venim cu întrebarea: Care este, de fapt, factorul determinant ce a acţionat aici, ce anume a modificat aceste învelişuri corporale? Acest factor determinant, stimulator, acest factor ce a acţionat aici pentru modificarea învelişurilor trebuie să-l căutăm cu precădere în corpul eteric omenesc. Corpul eteric omenesc este elementul ce dă forţă, este elementul cu adevărat activ. El a densificat corpul eteric şi tot el a transformat corpul astral. Căci aceste trei corpuri nu sunt precum cojile unui fruct sau precum foile de ceapă, care se învecinează exterior una cu alta, ci ele sunt într-o continuă interacţiune, se întrepătrund reciproc într-o alternanţă vie. Iar în cadrul acestei metamorfozări, în cadrul acestei deveniri istorice a omului, învelişul activ cel

mai important este corpul eteric. Să ne reprezentăm schematic, simbolic, cele trei corpuri ale omului. Le desenez simplu, corpul fizic, corpul eteric şi corpul astral, ca trei straturi suprapuse.

Forţele propriu-zis active, în special forţele erosiene şi forţele Demetrei, trebuie să le căutăm în corpul eteric. Din corpul eteric dumneavoastră sunteţi împinşi când în sus, în corpul astral, când în jos, în corpul fizic, astfel încât corpul eteric influenţează atât corpul astral cât şi corpul fizic. În această epocă, în special, corpul fizic este făcut de către corpul eteric mai dens, mai consolidat în sine; corpul astral îl metamorfozează în aşa fel încât el nu mai dezvoltă forţele clarvăzătoare, ci doar forţele intelectualiste ale naturii omeneşti. Prin acest proces, prin faptul că omul a fost metamorfozat în acest fel, că a primit metamorfozate de către corpul său eteric toate cele trei corpuri, în înseşi aceste corpuri s-au produs în cursul vremii modificări substanţiale şi esenţiale. Aceste trei corpuri au fost complet metamorfozate. Un corp atlanteean, chiar şi unul postatlanteean din primele perioade, era complet altfel decât un corp din ziua de azi. Toate raporturile şi condiţiile de viaţă erau diferite. Toate acestea s-au modificat.

Dacă privim, pornind din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, mai întâi corpul fizic al omului sub aspectul devenirii sale, trebuie să spunem: Prin faptul că corpul fizic a devenit mai dens, el a fost expus mai mult

influenţelor exterioare ale mediului fizic înconjurător. Dacă în vremurile de demult vechiul trup fizic, mai moale, era expus mai mult condiţiilor spirituale ale existenţei, în epocile mai recente, datorită consistenţei sale mai dure, el a fost supus condiţiilor fizice exterioare ale planului fizic. Prin aceasta, anumite însuşiri ale acestui corp fizic, complet inexistente anterior sub această formă, s-au acutizat, în special s-au modificat ceea ce se cheamă condiţiile de boală. Ceea ce noi numim îmbolnăvirea, ceea ce numim sănătatea corpului fizic al omului, se supuneau în vremurile de demult cu totul altor cauze. Sănătatea omenească şi condiţiile spirituale ale lumii spirituale erau pe atunci într-o legătură nemijlocită. Astăzi, corpul fizic al omului este într-o strânsă legătură cu raporturile şi condiţiile fizice exterioare, şi de aceea este dependent de aceste raporturi şi condiţii fizice. Iar astăzi noi trebuie să căutăm condiţiile de sănătate mai mult în raporturile fizice exterioare. Aşadar, omul, prin faptul că Pluton – vorbind în sensul mitologiei greceşti – a răpit-o pe Persefona, că a dus-o în subteranele naturii omeneşti, a fost expus cu natura sa fiinţială cea mai intimă condiţiilor exterioare, şi ca urmare altor raporturi de boală şi sănătate. Acesta este un aspect privitor la organizarea omenească.

Al doilea aspect priveşte corpul eteric omenesc însuşi. Forţele metamorfozării sălăşluiesc într-adevăr în el, dar şi el a cunoscut o transformare. În timpurile străvechi, acest corp eteric era organizat astfel, încât omul cunoştea lumea în mod diferit de felul în care o cunoaşte astăzi. Când omul avea o contemplare în lumea spirituală prin darul de clarvedere de odinioară al Persefonei, el vedea în această lume spirituală chiar imaginile fiinţelor spirituale. Omul vedea în jurul lui o lume de imagini.

Aceste imagini sunt provocate, ce-i drept, prin intermediul forţelor corpului astral, însă corpul astral nu le-ar putea vedea dacă s-ar bizui numai pe sine. Corpul astral nu percepe imagini, dacă se rezumă doar la el însuşi. La fel cum un om nu se vede pe sine, atunci când merge, dacă nu are în faţă o oglindă, tot aşa corpul astral nu ar putea percepe imaginile produse de el dacă activitatea corpului astral din natura omenească n-ar fi reflectată cumva prin corpul eteric. Astfel, corpul eteric aduce spre contemplare, spre percepere, imaginile provocate de corpul astral. Ceea ce omul percepe din tot ce se petrece în propriul său corp astral este ceea ce îi oglindeşte corpul său eteric. Dacă nu am avea aceste reflectări, aceste oglindiri ale proceselor noastre astrale interioare datorită corpului eteric, tot ceea ce face corpul astral ar continua să existe în noi, dar omul nu le-ar putea contempla, nu le-ar putea percepe. De aceea, întreaga imagine pe care omul şi-o poate face asupra lumii, întregul conţinut al conştienţei sale este o reflectare venită din corpul eteric. Şi de corpul eteric ţine absolut tot ceea ce ştie omul despre lume. Această dependenţă de corpul eteric se întâmplă atât în vechea epocă clavăzătoare, cât şi astăzi. Întreaga ştiinţă despre lume depinde şi astăzi de oglindirea activităţii corpului astral în corpul eteric omenesc.

Ce sălăşluieşte deci în forţele acestui corp eteric? În forţele acestui corp eteric se află cheia pentru a ajunge la cunoaşterea lumii. În lipsa lor, tot ceea ce provoacă lumea în corpul nostru astral nu ar găsi acces liber spre cunoaşterea lumii. Cheia pentru cunoaşterea lumii se află în corpul eteric. În corpul nostru eteric stau ascunse şi toate acele lucruri despre care putem vorbi aşa cum se vorbeşte, de exemplu, în câteva pasaje importante din

cele două drame rosicruciene. Acolo se vorbeşte de labirinturi ale gândurilor, de fire pe care cunoaşterea noastră despre lume trebuie să le toarcă. Noi cunoaştem lumea nu pentru că ne uităm pur şi simplu la ea, ci pentru că fie trecem de la o imagine la alta, ca în vechea clarvedere, fie trecem de la un gând la altul ca printr-un labirint al gândurilor, în cazul culturii intelectuale moderne. Şi această conexiune este realizată tot de către forţele corpului eteric. Aşadar, ce s-a schimbat este ceea ce noi putem numi cheia şi firele ce se întind între diferite configuraţii ale conştienţei noastre, atunci când ajungem la cunoaşterea lumii. Vedem astfel ce anume participă la construirea forţelor corpului eteric şi ce trebuie schimbat la aceste forţe.

Să observăm al treilea element, corpul astral. Aşa cum s-a mai spus, corpul astral este acel înveliş al nostru în care acţionează lumea şi în care se plămădesc forţele şi însuşirile ce sunt reflectate apoi de corpul eteric. În corpul astral se aprinde cunoaşterea, prin corpul eteric ea este adusă în conştienţă. Un gând, o imagine sunt aprinse în corpul astral; ele există în noi prin faptul că avem un corp astral. Această imagine, acest gând ne devin conştiente prin faptul că avem un corp eteric. Ele ar exista în noi şi dacă nu am avea un corp eteric, însă n-am şti nimic despre asta. Flacăra cunoaşterii este aprinsă în corpul astral. În corpul eteric omenesc ea este reflectată drept cunoaştere conştientă. Astfel, noi putem spune: În corpul astral omenesc este aprinsă flacăra cunoaşterii, iar această flacără a cunoaşterii se modifică la rândul ei, în cursul devenirii istorice a omenirii, în aşa fel încât în vremurile de demult omul avea cunoaşterea clarvăzătoare în imagini, iar astăzi are cunoaşterea

raţională intelectuală. Aşa s-au modificat forţele corpului astral.

Aşadar, în timp ce omul a parcurs această devenire istorică, în natura omenească au existat forţe ce au schimbat în întregime relaţia Demetrei cu oamenii. Demetra a fost izgonită, să zicem aşa, din vechiul corp omenesc, diafan, din vechiul corp astral, ce dădea naştere facultăţilor clarvăzătoare. În locul ei a intervenit Eros. De aceea, aşa cum vă spuneam astăzi, forţele de altă factură, neafectate de Eros, ale naturii omeneşti au fost subordonate mai mult Demetrei. În timpul acestui interval, din vechea Alantidă şi până astăzi, această forţă a acţionat în trei feluri asupra naturii omeneşti; a existat o triplă natură a devenirii, a prefacerii, a reformării, o triplă metamorfozare pornind din corpul eteric, îndreptată asupra corpului fizic, asupra corpului eteric însuşi, asupra corpului astral. Această forţă a devenirii şi replăsmuirii a existat şi există în natura omenească, în noi. Ea ne transformă de la tinereţe până la bătrâneţe, pe măsură ce forţele erosiene cedează locul forţelor Demetrei. În organizarea noastră este sădită această triplă devenire, care în corpul fizic pricinuieşte alte condiţii de apariţie a bolii sau de menţinere a sănătăţii, care în corpul eteric facilitează o altă oglindire a cunoaşterii şi care în corpul astral transformă flacăra cunoaşterii.

Ce minunat este ca din vechea mitologie greacă să ne parvină lumina reprezentantului acestor forţe de devenire ale naturii omeneşti, forţe ce acţionează în noi toţi, ce replăsmuiesc corpul nostru astral, care din acest motiv replăsmuiesc şi natura Demetrei, acele forţe aflate în corpul eteric omenesc care acţionează asupra corpului fizic, asupra corpului eteric însuşi şi asupra corpului astral. Ele sunt reprezentate prin tripla Hecate. Ceea ce

deci exprimăm noi astăzi atunci când spunem că din corpul eteric pornesc forţe de metamorfozare într-un mod triplu, exprima şi grecul când vorbea de tripla Hecate. Prin tripla Hecate se exprima o minune naturală a organizării omeneşti în devenirea ei. Privirii i se deschide aici o înţelepciune infinită. Această imagine a triplei Hecate [Nota 21] o puteţi vedea încă şi astăzi la Roma. Structurarea ei în trei părţi este înfăţişată în felul următor: o parte a organizării zeiţei, cea care se referă la condiţiile de sănătate şi boală, este reprezentată de simbolul pumnalului şi al şarpelui, acesta din urmă fiind alăturat şi lui Esculap, reprezentantul medicinei. Pumnalul reprezintă influenţele exterioare, influenţele exterioare perturbatoare asupra organismului omenesc. Pumnalul şi şarpele care apar într-una din înfăţişările triplei Hecate semnifică acele forţe ce influenţau corpul fizic în ce priveşte devenirea lui. A doua imagine a Hecatei trebuia să indice faptul că în corpul eteric s-a schimbat cheia pentru cunoaşterea lumii. Care era simbolul pentru această a doua imagine a tripei Hecate? Cheia şi un mănunchi de sfori, ca simbol al labirintului gândurilor. Iar a treia Hecate are torţa, ca făclie a cunoaşterii, aşa cum se formează ea în corpul astral. Şi acum putem simţi enormitatea superstiţiei materialiste cu care ne situăm astăzi, în epoca noastră materialistă, în faţa acestei figuri profunde a timpurilor de demult. Putem simţi că aceste lucruri pot prinde din nou viaţă, dacă omul va afla ce se ascunde de fapt în spatele unei astfel de figuri simbolice, grandioase şi profunde cum este cea a triplei Hecate. Vechea Eladă va învia din nou în gândurile lui dacă sufletul omenesc, îmbibat de ştiinţă a spiritului, se va afla în faţa unei astfel de sculpturi şi dacă în acest suflet omenesc va reverbera întreaga cunoaştere referitoare la

natura spirituală a omului simbolizată printr-o astfel de făptură. Aceste lucruri nu trebuie luate într-un sens abstract. Desigur, noi nu putem decât să le enunţăm, îmbrăcându-le, să zicem aşa, în gânduri abstracte. Dar toate acestea pot deveni pentru noi simţire vie şi sentiment viu, dacă ne pătrundem cu conştienţa că Hecate nu şi-a schimbat decât felul şi modul de a acţiona, dar că ea este şi astăzi în noi şi acţionează în fiecare dintre noi.

Grecul antic îşi spunea: Nu numai omenirea în devenirea ei se supune forţelor Hecatei, ci şi omul individual, atunci când forma sa corporală este transformată, când el este transformat în ce priveşte corpurile fizic, eteric şi astral. Hecate acţionează în el în mod triplu. – Dar ceea ce se transmitea odinioară sufletului omenesc prin imaginea Hecatei poate fi transmis din nou astăzi. Adeptul modern al ştiinţei spiritului, care nu mai vorbeşte în acest fel metaforic, cum se exprimă? El spune: în decursul evoluţiei individuale a omului de la naştere până la maturitate, cele trei elemente ale învelişurilor lui corporale sunt transformate: în primii şapte ani învelişul fizic, în următorii şapte ani învelişul eteric şi în următorii şapte ani învelişul astral. – Forţele descrise în mica mea lucrare ***Educaţia copilului*** [Nota 22], unde nu am utilizat această imagine, forţele ce acţionează acolo în organizarea omenească într-un mod triplu sunt forţele Hecatei. Când dumneavoastră vi se spune astăzi de către ştiinţa spiritului că până la schimbarea dentiţiei omul îşi dezvoltă în special corpul fizic, vi se indică faptul că în el acţionează una dintre cele trei forme ale Hecatei. Aici se spune, într-o formă modernă, la ce se referea grecul atunci când prezenta una dintre părţile Hecatei cu pumnal şi şarpe. Prin cheie şi legătura de sfori se înfăţişează cea de-a doua parte a

transformării, când corpul eteric acţionează din el însuşi, în cea de-a doua etapă de şapte ani. A treia etapă de şapte ani, desfăşurată în întregime în corpul astral, este reprezentată prin simbolul făcliei. Toate aceste lucruri, care constituiau înţelepciunea hecatică a vechilor greci şi care erau exprimate prin imaginea Hecatei în vechile lor Misterii, eu vi le-am explicat de fapt mai demult, într-o formă modernă.

Acesta este, de asemenea, şi sensul devenirii noastre, al culturii europene. Dacă privim în urmă la epocile străvechi ale civilizaţiei greceşti, la cele ce ne-au rămas moştenire din mistica şi mitologia greacă, acolo ne întâmpină şi aceste imagini puternice, care erau prezentate în Misterii celor ce se instruiau, pentru a le trezi în suflet cunoaşterea necesară atunci oamenilor. Imaginea triplei Hecate deştepta – nu în forma actuală – ştiinţa pe care o asimilăm noi astăzi când avem în vedere teoria despre tripa metamorfozare, ce are loc de la naştere până la aproximativ douăzeci de ani. Şi dacă avem în vedere astfel de învăţături, urmărim cu fidelitate mersul pe care trebuie să-l ia cultura omenească. Vechea formă clarvăzătoare a trebuit să se cufunde în sufletul omenesc în împărăţia lui Pluton, şi o perioadă, din epoca veche socratică până în prezent, să domnească oarecum o epocă de necunoaştere în ce priveşte toate aceste raporturi. Oamenii au trebuit să-şi consolideze Eul lor, să-şi dezvolte egoitatea. În acest timp vechea ştiinţă a grecilor, impulsionată de imaginile acestea grandioase, a rămas sub suprafaţa sufletului omenesc. Ea a fost oarecum îngropată sub dărâmăturile culturii intelectuale. Acum ea apare din nou la suprafaţă dintr-un străfund spiritual întunecat. Din sânul vieţii moderne apare din nou, prin ştiinţa spiritului, ceea ce a fost scufundat în

adâncuri profunde ale sufletului omenesc. Astăzi noi începem să recunoaştem din nou pe tripla Hecate, sub formă ceva mai abstractă, în modul descris de mine în ***Educaţia copilului***. Prin aceasta însă sufletul omenesc devine iarăşi pregătit în vederea unei clavederi, care, în ciuda intelectualismului actual, se arată la orizont. Iar pregătirea pentru această clarvedere viitoare a omenirii este ştiinţa noastră a spiritului. O, acea triplă Hecate despre care vorbeau grecii, acea Demetra şi Persefona şi toate acele figuri care pe atunci nu erau nişte abstracţiuni precum cele visate de savanţii superstiţioşi din ziua de azi, ci erau făpturi vii ale profetismului grec, toate acele figuri vor apărea din nou privirii clavăzătoare, care în viitor se va apropia tot mai mult de omenire dinspre lumile spirituale. Forţa care pătrunde în sufletele omeneşti pentru a le conduce din nou în sus sau, aş spune eu, pentru a coborî spre ele forţele clavăzătoare, este acea forţă, care la început a fost pregătită drept gând conştient pentru cunoaşterea omenească în vechea cultură iahveică şi apoi dezvoltată plenar prin apariţia Entităţii christice, ce va fi recunoscută din ce în ce mai mult de către oameni. Iar când, în cadrul adevăratei noastre ştiinţe a spiritului, se spune că încă începând din acest secol XX oamenii vor putea contempla clarvăzător pe Christos, care de la Misteriul de pe Golgota este unit cu Pământul, se spune în acelaşi timp că acest eveniment al revenirii lui Christos se va face, bineînţeles, nu într-un corp fizic, ci pentru privirea eterică, cum i s-a întâmplat lui Pavel în faţa Damascului. În această forţă christică sunt cuprinse toate impulsurile naturii omeneşti, pentru a o conduce din nou în sus şi totodată a-i permite să contemple toate acele lucruri care au fost scufundate în zonele inconştiente ale sufletului, ca de exemplu figurile de zei greci.

În viitor acesta va fi evenimentul cel mai măreţ care priveşte evoluţia sufletească a omului, acel eveniment pentru care ştiinţa spiritului trebuie să-i pregătească pe oameni, pentru ca sufletele lor să fie în stare să dobândească vederea eterică. În următorii trei mii de ani aceasta va cuprinde din ce în ce mai multe suflete omeneşti; următorii trei mii de ani vor fi dedicaţi în principal înflăcărării forţelor sufletului omenesc, care va putea percepe minunile eterice ale naturii. În secolul nostru vor apărea oameni care îl vor vedea înăuntrul sufletului lor eteric pe Christos, care revine, iar acest lucru se va întâmpla tot mai des în cursul următoarelor trei milenii. Şi atunci se va împlini acea profeţie ce aparţine tradiţiei orientale, care concordă cu orice ocultism adevărat, conform căreia odată cu scurgerea acestor trei milenii pentru sufletul omenesc va vorbi într-o formă la fel de inteligibilă Maitreya Buddha, care coboară printre oameni şi care va mijloci omului această natură christică. Faptul că după aproximativ trei mii de ani de acum încolo va apărea Maitreya Buddha este adeverit de mistica orientală. Contribuţia cu care vine cultura apuseană este că ea spune răspicat că acea individualitate cosmică pe care dumneavoastră o găsiţi reliefată în drama-misteriu ***Încercarea sufletului*** [Nota 23] a apărut o singură dată în corp fizic şi că ea va fi tot mai mult vizibilă pentru contemplarea eterică a oamenilor. Prin aceasta ea va deveni pentru sufletul omenesc ceva foarte familiar. Şi atunci Maitreya Buddha [Nota 24] va putea propovădui pretutindeni, cu cuvinte la fel de entuziasmante precum cele rostite de Buddha acum două mii de ani, despre lucruri ce pentru sufletele cele mai bune din epoca sa reprezentau naturalul, va putea exprima public ceea ce astăzi nu poate fi spus deschis, dar

care va fi revelat prin contemplarea eterică a lui Christos. Acesta este cel mai mare eveniment al secolului XX: evoluţia ascendentă a naturii omeneşti spre ceea ce noi putem numi repetarea evenimentului paulinic. Odinioară, acesta s-a produs pentru o singură persoană, pentru Pavel, în viziunea avută pe drumul Damascului. În viitor se va întâmpla pentru întreaga omenire, începând treptat din secolul nostru.

Cel care crede în progresul naturii umane, care crede că sufletul omenesc va dezvolta forţe din ce în ce mai mari, ştie că pentru sufletul omenesc, coborât în straturile cele mai profunde ale planului fizic, era necesar ca Christos să apară o dată şi într-un corp fizic. Acest lucru a fost necesar, pentru că pe atunci sufletul omenesc nu putea vedea Dumnezeirea decât într-un trup care să fie vizibil pentru ochii fizici şi organele fizice. Dar prin faptul că a intervenit acest eveniment, că cultura iahveică a pregătit acest eveniment şi că apoi el s-a produs, prin aceasta sufletul omenesc este condus spre faculltăţi din ce în ce mai înalte, elevarea acestor facultăţi exprimându-se prin aceea că oamenii vor învăţa să-L contemple pe Christos chiar şi atunci când nu mai umblă printre noi într-un corp fizic, ci când se arată aşa cum este El acum şi cum a fost întotdeauna de la Misteriul de pe Golgota încoace, vizibil numai pentru nişte ochi clarvăzători. Christos este aici unit cu corpul eteric al Pământului. Important este că sufletul omenesc se perfecţionează continuu pentru a-L vedea. În aceasta constă marele progres al evoluţiei sufletului omenesc, iar cine crede într-un progres al sufletului omenesc, cine crede că ştiinţa spiritului are un scop şi o misiune legate de progresul sufletului omenesc va înţelege că forţele acestuia trebuie să devină din ce în ce mai mari, că dacă sufletul omenesc

L-ar vedea pe Christos în epoca noastră în aceeaşi formă fizică în care L-a văzut odinioară, aceasta ar însemna o stagnare. Cine crede, aşadar, într-un progres şi în scopul şi misiunea ştiinţei spiritului ştie: în acestă formulă rosicruciană veche care vorbeşte despre esenţa Fiului lui Dumnezeu, care S-a încarnat doar o singură dată într-un corp fizic, care acum, începând din secolul nostru, va fi – conform profeţiilor şi conform cunoştinţelor noastre – din nou vizibil sufletelor omeneşti ca Fiinţă eterică, se ascunde un adevăr de o importanţă colosală. Cine crede în progresul devenirii omeneşti crede în această revenire a lui Christos, ce devine vizibil pentru capacităţile eterice ale omului. Cine nu vrea să creadă în progres, să creadă că forţele sufleteşti omeneşti rămân pe loc şi că este nevoie ca şi în epoca noastră oamenii să-L vadă pe Christos sub aceeaşi înfăţişare, ca şi atunci când omenirea coborâse cel mai adânc în străfundurile materiei, să creadă într-o revenire a lui Christos într-un corp fizic.

CONFERINŢA a III-a
Natură şi spirit. Zeus, Poseidon şi Pluton, corespondenţi macrocosmici ai învelişurilor naturii omeneşti. Un semn al scrierii oculte. Referire la şcoala pitagoreică

München, 20 august 1911

În acest ciclu de conferinţe sper să vă pot oferi, dinspre o anumită latură, o privire de ansamblu asupra unor fapte importante ale ştiinţei spiritului. Firul sau dispoziţia generală ce trebuie să însoţească acest demers nu o veţi putea sesiza decât în ultimele conferinţe,

deoarece trebuie abordată o serie întreagă de probleme, ce se vor închega ulterior, în ultimele zile, într-o imagine de ansamblu. În ultimele două seri m-am referit de mai multe ori la Misteriul de la Eleusis, la mitologia greacă; voi mai avea încă multe ocazii să mă refer la reprezentaţiile noastre. Că în acest ciclu noi urmărim şi un alt ţel o veţi putea recunoaşte abia la sfârşit. În această seară aş vrea, privit dintr-o altă direcţie, să vă trezesc puţin sentimentul că ştiinţa spiritului urmăreşte în prezent să ajungă la acea mare şi viguroasă înţelepciune, din care noi am văzut o mică părticică, că ea străluminează toate acele figuri şi imagini şi ştiri despre Misterii ce au ajuns până la noi din vechea Eladă. Dacă vrem însă să presimţim întreaga misiune şi sarcină a ştiinţei spiritului în ziua de azi, trebuie, iubiţii mei prieteni, să ne familiarizăm mai întâi cu faptul că multe reprezentări, multe noţiuni dominante din prezent trebuie să se schimbe. Iar în această privinţă omul actual este deseori de-a dreptul miop, nu gândeşte dincolo de clipa prezentă. Tocmai din acest motiv, pentru a trezi un sentiment despre cum ar trebui să ne schimbăm modul de reprezentare, gândirea noastră însăşi, dacă vrem într-adevăr să desluşim misiunea ştiinţei spiritului, am făcut apel la tipologia cu totul aparte a concepţiei greceşti despre lume şi viaţă, despre raportul omului faţă de lumea spirituală. Căci inima grecească, sufletul grecesc au simţit cu totul altfel decât simte omul modern în această privinţă. Şi astăzi, chiar acum la început, aş dori să menţionez un fapt.

Dumneavoastră tuturor vă este bine cunoscută o noţiune, o idee, pe care astăzi nu numai că o folosim curent în vocabularul limbii noastre şi al tuturor limbilor, dar ea a intrat şi în denumirea unei anumite direcţii ştiinţifice. Este vorba de cuvântul natură. Când este

pronunţat cuvântul *natură*, imediat iau naştere o mulţime întreagă de reprezentări legate de ceea ce simte sufletul actual privitor la un lucru desemnat drept natură. Şi noi contrapunem atunci natura sufletului sau spiritului. Vedeţi dumneavoastră, iubiţii mei prieteni, tot ceea ce crede omul actual atunci când utilizează cuvântul natură, tot ceea ce desemnăm noi astăzi drept natură, pur şi simplu nu exista pentru o gândire grecească veche. Ceea ce desemnaţi astăzi cu acest cuvânt trebuie şters complet din minte, dacă vreţi să pătrundeţi în gândirea grecului antic. Acel dualism, acea opoziţie dintre natură şi spirit pe care noi o resimţim astăzi nu era cunoscută de grecul din Antichitate. Când îşi îndrepta privirea spre fenomenele exterioare, aşa cum se desfăşoară ele în pădure şi câmpie, în Soare şi Lună, în lumea stelelor, vechiul grec nu resimţea încă o existenţă naturală golită de spirit, ci pentru el tot ceea ce se întâmpla acolo în lume era fapta unor entităţi spirituale, aşa cum pentru noi o faptă oarecare, cum ar fi, de exemplu, cea constând dintr-o mişcare a mâinii, este expresia activităţii noastre sufleteşti. Când noi mişcăm mâna de la stânga spre dreapta ştim că la baza acestei mişcări se află o activitate sufletească, şi nu vorbim de o opoziţie între mişcarea propriu-zisă a mâinii şi voinţa noastră, ci ştim că ceea ce se mişcă acolo drept mâna şi voinţa noastră, sub formă de impuls de mişcare, constituie o unitate. Când facem un gest ce aparţine sufletului nostru, noi încă mai simţim unitatea. Când însă ne întoarcem privirea spre mersul Soarelui şi Lunii, când privim norii care se deplasează, când percepem aerul în mişcare sub formă de vânt, atunci noi nu mai vedem cum vedea vechiul grec, ceva asemănător mişcărilor mâinii sau nişte gesturi ale unor entităţi divin-spirituale, ci ceva ce noi privim conform

unor legi exterioare abstracte, pur matematice-mecanice. Vechiul grec nu cunoştea o astfel de natură, care este analizată după legi matematico-mecanice, pur exterioare, care nu descrie direct fizionomia exterioară a acţiunii divin-spirituale. Vom vedea cum a luat naştere noţiunea de natură, aşa cum o utilizează azi omul modern.

Spirit şi natură erau, aşadar, în deplină armonie în acele timpuri străvechi. De aceea nici nu existau încă pentru vechiul grec aceleaşi conotaţii ca cele de astăzi pentru ceea ce noi numim minune. Dacă facem abstracţie acum de nuanţările de finețe, putem spune astăzi că vedem o minune atunci când percepem în lumea exterioară un proces care nu poate fi explicat după legile naturale cunoscute sau înrudite cu ele şi care presupune intervenţia nemijlocită a spiritului. Acolo unde omul ar percepe nemijlocit un spiritual, pe care nu l-ar putea înţelege şi explica exclusiv conform legilor exterioare, matematico-mecanice, el ar vorbi de ceva care-l face să se minuneze. Vechiul grec nu putea vorbi în acest sens de un lucru demn de mirare, căci lui îi era clar că tot ceea ce se întâmpla în natură se datora spiritului, indiferent dacă era vorba de întâmplări curente ce se înscriu în ordinea noastră naturală sau de raporturi naturale mai rare. Una era mai rară, cealaltă constituia obişnuitul, însă spiritul, creaţia divin-spirituală şi acţiunea divin-spirituală, era pentru el în toate, în orice eveniment din natură. Vedeţi deci ce modificare au suferit aceste noţiuni. De aceea, faptul că noi resimţim intervenţia spirituală în evenimentele exterioare ale planului fizic ca pe o minune, ca pe ceva ce iese din cursul obişnuit al evenimentelor, este de asemenea ceva funciarmente caracteristic epocii actuale. Această delimitare strictă între ceva ce se crede a fi stăpânit de legi naturale şi ceva în care trebuie să

recunoaştem o intervenţie nemijlocită a lumilor spirituale este proprie doar felului modern de a simţi.

Vă vorbeam ieri despre coexistenţa armonioasă a două curente, curentul Demetra-Persefona şi curentul Agamemnon-Ifigenia, dacă pot spune aşa. Ele trebuie reunite prin misiunea ştiinţei spiritului. Referitor la unirea acestor două curente, noi am putea să vorbim şi despre necesitatea ca omenirea să înveţe din nou să simtă că pretutindeni, în întâmplările obişnuite de zi cu zi şi în cele mai puţin obişnuite, este activ spiritualul. Pentru aceasta însă este necesar ca acest simţământ al omului modern despre existenţa celor două curente să se reveleze şi sufletului său, ca el să îşi spună clar: Pe de o parte eu am aici acele lucruri ce se încadrează, ca un sistem natural, în legile pe care le recunoaşte fizicianul, chimistul, fiziologul, biologul, şi pe de altă parte am nişte întâmplări ce pot fi urmărite simplu, la fel ca şi celelalte fapte ce se înscriu în legile fizice, matematico-chimice, dar care nu pot fi explicate dacă nu se recunoaşte ca realitate existenţa unei urzeli şi a unei vieţi spirituale în spatele planului fizic.

În drama rosicruciană vedeţi transpus în sufletul lui Strader tot acest conflict, creat în sufletul omenesc de dihotomia reprezentată de cele două contrarii, natură şi spirit, şi în acelaşi timp de dorul după reunirea celor două. Iar felul în care acţionează o întâmplare ce iese din făgaşul obişnuit al legilor naturale – precum viziunea Theodorei – asupra cuiva obişnuit să considere valabil doar ceea ce cade sub incidenţa legilor fizicii şi chimiei, faptul că acea întâmplare poate acţiona asupra sufletului ca o probă, ca o încercare sufletească, îl puteţi vedea, de asemenea, urmărind caracterul şi evenimentele sufleteşti prin care trece Strader în drama-misteriu ***Poarta***

iniţierii. Prin aceasta aveţi cristalizat, însă doar aproximativ, ceea ce se exprimă în nenumărate suflete moderne drept sentiment al acestei opoziţii. Aceste suflete de tipul lui Strader sunt foarte multe în ziua de azi. Pentru ele este necesar, pe de o parte, să sesizeze aspectul neobişnuit, paradoxal dintr-un curs normal, regulat al unor fapte naturale, ce pot fi explicate prin legile fizicii, chimiei, biologiei etc. Pe de altă parte, este necesar ca aceste suflete să ajungă să observe şi acele evenimente ce apar pe plan fizic, dar care sunt catalogate de către mentalitatea pur materialistă drept minuni, şi ca atare nu sunt luate în seamă sau sunt considerate ca fiind o imposibilitate.

Am mai menţionat şi cu alte ocazii că meritul de a semnala astfel de fapte legate frumos, într-un mod cum este necesar pentru mişcarea teosofică actuală, îi revine prietenului nostru Ludwig Deinhard [Nota 25]. În prima parte a cărţii sale *Misterul omului* veţi vedea chiar această latură a vieţii moderne şi indicarea corectă a faptelor planului fizic şi a substratului lor din lumea spirituală, veţi vedea cum poate spiritul modern să ia în considerare şi să ţină seama de această latură, absolut necesară pentru mişcarea noastră. În această privinţă este de o importanţă extraordinară că noi avem acum această carte, ce poate fi utilă şi poate acţiona cu rost, în special dacă ajunge în mâinile prietenilor noştri, deoarece ei pot deschide cu această ocazie şi o altă cale de acces în lumea spirituală pentru sufletele ce stau deoparate, care au nevoie şi de o altă cale de acces decât cei ce simt deja fiorul esoteric. Şi întrucât în această carte se încearcă o armonizare justă a uneia dintre căi, cea a gândirii ştiinţifice moderne, cu esoterismul nostru, ea este, în mâinile prietenilor noştri,

un mijloc excelent de a sluji ştiinţa spiritului tocmai în epoca noastră.

Astfel, noi putem spune că astăzi există un dor de a aplana contradicţia dintre natură şi spirit, care în vechea Eladă încă nu exista. Faptul că se fac încercări – găsiţi aceste încercări şi în cartea de care am amintit –, că se întemeiază societăţi ce urmăresc urzirea şi fiinţarea şi a altor legi din lumea fizică decât cele pur chimice, fiziologice, biologice, este o dovadă că în cercurile cele mai largi se resimte un dor de a depăşi această contradicţie. În cadrul mişcării noastre spiritual-ştiinţifice există, aşadar, misiunea concilierii, a armonizării contradicţiei dintre spirit şi natură. Noi trebuie, să zicem aşa, să ne extragem cunoaşterea din noile surse ale concepţiei spiritual-ştiinţifice, trebuie să fim din nou în stare de a vedea în cele ce ne înconjoară mai mult decât vede ochiul fizicianului sau al chimistului sau al anatomistului sau al fiziologului sau al biologului. În plus, trebuie să pornim efectiv de la omul însuşi, care ne desfide în mod categoric să studiem nu numai legile chimice şi fizice ce acţionează în corpul fizic, ci şi interacţiunea fizicului, sufletescului şi spiritualului, care pentru un observator atent pot apărea pretutindeni în faţa ochiului lui spiritual şi, într-un mod mult mai evident, în faţa ochilor lui exteriori.

Omul modern nu mai resimte acea intervenţie a forţei Demetrei sau a forţei Persefonei în organismul omenesc, pe care eu nu am putut decât să v-o schiţez. El nu mai resimte realitatea fundamentală că purtăm în noi ceea ce este revărsat afară, în Univers. Grecul simţea asta. Aşa, de exemplu, el simţea, chiar dacă nu se putea exprima în sensul nostru modern, un adevăr asupra căruia ştiinţa spiritului modernă abia acum începe să se

convingă – un adevăr pe care eu vi l-aş tălmăci în felul care urmează. Dumneavoastră vă îndreptaţi astăzi privirea spre curcubeu. Câtă vreme nu vi-l puteţi explica, el rămâne o minune a naturii, o minune cosmică ca orice altceva. Să zicem că din sfera, din ambianţa noastră cotidiană ne apare dintr-odată în faţa ochilor minunatul curcubeu, cu cele şapte culori ale sale. Facem abstracţie acum de toate explicaţiile fizice, căci fizica viitorului va avea cu totul altceva de spus, chiar şi despre curcubeu, decât fizica de astăzi. Să zicem, deci, că acolo afară privirea ne cade asupra curcubeului, ce apare parcă din sânul Universului înconjurător. Atunci noi privim în macrocosmos, în lumea cea mare. Din sânul ei se naşte curcubeul. Acum să ne îndreptăm un pic privirea spre interior. În interiorul nostru noi putem face observaţia – ea este o observaţie absolut obişnuită, numai că trebuie s-o aşezăm în lumina justă – că, de exemplu, din starea de clocire, lipsită de orice gând în care ne aflăm, ies nişte gânduri care au legătură cu ceva anume, cu alte cuvinte, că în suflet ne străfulgeră un gând. Să luăm aceste două lucruri: o realitate a macrocosmosului, aceea că din sânul Universului se naşte curcubeul, şi cealaltă realitate, că gândul se naşte în noi înşine din cealaltă viaţă sufletească a noastră. Sunt două realităţi despre care înţelepţii din Grecia antică ştiau deja un lucru, pe care oamenii prezentului vor ajunge să-l înveţe din nou prin ştiinţa spiritului. Forţele ce fac să străfulgere în microcosmosul nostru gândul sunt aceleaşi forţe ce provoacă acolo afară, în sânul Universului, curcubeul. După cum forţele Demetrei din exterior pătrund în oameni şi devin active în interior, tot aşa forţele ce în exterior formează curcubeul din ingredientele existente în natură – aici ele ar acţiona pe o scară mai extinsă, în spaţiu – acţionează în noi

microcosmic, în lumea cea mică a omului; aici ele fac să străfulgere din nedefinit gândul nostru. O fizică exterioară, desigur, trece deocamdată pe lângă astfel de adevăruri, totuşi acesta este efectiv un adevăr.

Tot ceea ce există acolo afară, în spaţiu, există şi în noi. Omul nu recunoaşte încă consonanţa deplină a forţelor ce acţionează tainic în el însuşi şi a celor ce sunt active afară, în macrocosmos, poate chiar consideră aceasta o visătorie, o fantazare. Vechiul grec nu putea spune tot ceea ce v-am spus eu acum, deoarece el nu pătrundea toate aceste lucruri cu ajutorul unei culturi intelectuale, dar toate acestea trăiau în viaţa sa sufletească subconştientă, el le vedea sau le simţea clarvăzător. Şi dacă vrem să exprimăm acum acest sentiment în cuvintele noastre moderne, trebuie să spunem: Vechiul grec simţea, de exemplu, că în interiorul lui acţionau acele forţe ce făceau să strălfulgere gândul şi că acestea erau aceleaşi forţe ce organizează afară curcubeul. Aşa simţea el. Apoi el se întreba: Dacă aici, în interior, forţele sufleteşti sunt cele ce fac să străfulgere gândul, ce anume acţionează afară, ce spiritual este răspândit în depărtările spaţiului: sus şi jos, dreapta şi stânga, înainte şi înapoi? Ce se întinde peste tot în spaţiu? Dacă în interior avem forţele sufleteşti care fac să străfulgere în interior gândul, să străfulgere afară curcubeul, aurora dimineţii şi amurgul serii, strălucirea şi lumina norilor, acolo afară, în spaţiu, ce există? – O, acolo pentru vechiul grec era o fiinţă spirituală ce năştea din întregul eter universal toate aceste fenomene, aurora şi amurgul, curcubeul, strălucirea şi lumina norilor, fulgerul şi tunetul. Iar din acest sentiment, care aşa cum s-a spus nu devenise o cunoaştere intelectuală, ci era un sentiment elementar, s-a născut intuiţia: Acesta este Zeus. – Şi nu

vom dobândi o reprezentare, şi cu atât mai puţin un sentiment a ceea ce resimţea grecul drept Zeus, dacă nu ne vom apropia de acest sentiment pe calea modului nostru spiritual-ştiinţific de a vedea lumea. Zeus era o fiinţă palpabilă bine structurată, însă pe ea nu ţi-o puteai reprezenta dacă nu aveai sentimentul că forţele care fac să strălucească în noi gândul acţionează şi în fulgerul exterior, precum şi în curcubeu şi aşa mai departe. Astăzi însă, pe tărâmul antroposofic, atunci când privim înăuntrul omului şi vrem să ne informăm în legătură cu forţele care provoacă în noi un fenomen precum gândul sau reprezentarea, spunem că tot ceea ce străluminează şi străfulgeră în cadrul conştienţei noastre constituie ceea ce noi numim corpul astral omenesc. – Şi aici avem elementul substanţial microcosmic, corpul astral, iar întrebarea pe care tocmai am pus-o într-un mod figurat o putem reformula într-un mod spiritual-ştiinţific, spunând: În noi, microcosmic, avem corpul astral. Ce anume corespunde afară în depărtările spaţiului corpului astral, ce anume umplu toate spaţiile, în dreapta şi în stânga, înainte şi înapoi, în sus şi jos? – După cum corpul astral este răspândit în microcosmosul nostru, la fel sunt străbătute întinderile spaţiului, la fel este împânzit eterul universal de contraimaginea macrocosmică a corpului nostru astral. Şi, de asemenea, noi putem spune: Ceea ce grecul îşi reprezenta prin figura lui Zeus este contraimaginea macrocosmică a corpului nostru astral. În noi există corpul astral, el provoacă strălucirea fenomenelor conştienţei. În afara noastră se întinde peste tot astralitatea, ce naşte din ea însăşi ca dintr-un sân cosmic curcubeul, aurora dimineţii şi amurgul serii, fulgerul şi tunetul, norii, zăpada şi aşa mai depărate. Omul actual nu are nici măcar un cuvânt care să definească ceea

ce îşi imagina grecul prin Zeus, care este contraimaginea macrocosmică a corpului nostru astral.

Şi noi întrebăm în continuare. În afară de faptul că în interior străluminează gândul, reprezentarea, sentimentul timp de o clipă sau un timp foarte scurt, noi mai avem o viaţă sufletească de durată, cu pasiunile, efectele, viaţa tălăzuitoare a sentimentelor, care rămân în noi, care sunt memorate şi devin obişnuinţe. Această viaţă sufletească a noastră este de aşa natură încât după ea deosebim diferite caractere umane. Avem înaintea noastră un om dominat de pasiuni furtunoase, ce cuprind năvalnic tot ceea ce le iese în cale; avem un alt om care are faţă de lume o atitudine apatică. Aceasta este altceva decât gândul ce străluminează pentru o clipă, este ceva ce conferă structura durabilă a vieţii noastre sufleteşti, ce constituie fundamentele fericirii noastre, ale destinului nostru. Omul cu temperament năvalnic, cu pasiuni, simpatii şi antipatii vii poate, în anumite împrejurări, sub imperiul mişcărilor tălăzuitoare ale acestor simpatii şi antipatii, să comită un lucru sau altul, spre norocul sau nenorocul lui. Aceste forţe existente în noi, care reprezintă elementul mai stabil, mai durabil, devenit memorie şi obişnuinţă, sunt ceva diferit de forţele corpului astral. Aceste forţe sunt legate deja de corpul nostru eteric sau corpul vieţii; cunoaşteţi aceasta din alte conferinţe. Dar dacă ar fi să resimţim acum grecește, ar trebui să întrebăm la rândul nostru: Există acolo, afară, în Univers, nişte forţe identice cu elementul activ în obişnuinţe, în pasiuni şi afecte durabile? – Iar grecul simţea aceasta tot aşa, fără să şi-o conştientizeze în mod intelectual, explicit. Grecul simţea că în marea tălăzuitoare, în furtunile şi uraganele ce vuiesc pe deasupra Pământului sunt active aceleaşi forţe ce pulsează în noi afectul durabil, pasiunea, obişnuinţa

sau memoria. Microcosmice sunt forţele sufleteşti pe care le putem rezuma prin noţiunea de corp eteric, ce constituie sursa efectelor noastre durabile. Macrocosmice sunt forţele legate mai puternic de Pământ decât forţele lui Zeus, ce traversează depărtările spaţiului; sunt forţele ce produc vântul şi intemperiile, furtuna şi starea de acalmie atmosferică, marea liniştită şi marea spumegândă. În toate aceste fenomene pe care tocmai le-am amintit, furtună şi intemperii, mare spumegândă şi mare liniştită, uragan şi acalmie atmosferică etc., omul actual nu vede decât o natură, iar meteorologia actuală nu este decât o ştiinţă exterioară pur fizică. Pentru grecul antic nu exista o astfel de ştiinţă pur fizică, aşa cum o avem noi astăzi în meteorologie. Pentru grec ar fi fost la fel de absurd să vorbească despre o astfel de meteorologie cum ar fi pentru noi să cercetăm care sunt forţele fizice ce mişcă muşchii feţei atunci când râdem, ca şi când noi n-am şti că în aceste mişcări musculare se revarsă forţe de natură sufletească. Fenomenele meteorologice erau pentru el gesturi, efecte spirituale. Furtuna şi uraganul, vântul şi intemperiile erau doar nişte gesturi sesizabile exterior, dar care corespund aceloraşi acţiuni spirituale care se arată în noi, în microcosmos, sub formă de afecte durabile, pasiuni, memorie. Iar grecul, care în mod fiinţial mai posedă încă prin clarvedere o conştienţă despre persoana, despre regentul ce deţinea puterea centrală asupra acestor forţe din macrocosmos, atribuia aceastea lui Poseidon.

Şi, în continuare, noi vorbim astăzi despre corpul fizic omenesc ca despre componenta cea mai densă a entităţii omeneşti. Din punct de vedere microcosmic, în corpul fizic omenesc trebuie, de asemenea, să vedem tot ceea ce aparţine în noi de sfera ce nu a fost menţionată

printre celelalte două lucruri amintite. De corpul astral se leagă tot ceea ce înseamnă gânduri şi reprezentări, ce apar şi dispar în noi; de corpul eteric ţine tot ceea ce apare în natura omenească ca afecte durabile, de tipul obişnuinţelor, ceva ce este mai mult decât un gând, deci ceva ce nu duce în sufletul omenesc doar o existenţă izolată de gând. Pentru ceea ce nu este nici afect pur, ci trece într-un impuls de voinţă, într-un impuls de a face ceva, omul din actuala existenţă pământească, ce se desfăşoară între naştere şi moarte, are nevoie de corpul fizic. Corpul fizic înseamnă tot ceea ce ridică simplul gând sau, de asemenea, simplul afect la nivelul de impuls volitiv, care stă iniţial la baza unei fapte din lumea fizică. Dacă vorbim, aşadar, despre impulsuri volitive, despre forţe sufleteşti din noi ce stau la baza impulsurilor de voinţă şi ne întrebăm: Ce expresie exterioară avem pentru aceste forţe sufleteşti pe care le reclamăm drept voinţă? acest lucru stă în faţa noastră sub forma întregii fizionomii a corpului fizic. Corpul fizic este expresia impulsurilor de voinţă, după cum corpul astral este expresia simplelor gânduri, iar corpul eteric expresia afectelor durabile şi a obişnuinţelor. Pentru ca voinţa să poată acţiona prin intermediul omului în lumea fizică, omul trebuie să aibă corpul fizic. În lumile superioare acţiunea volitivă este cu totul altceva decât în lumea fizică. Astfel, din punct de vedere microcosmic şi noi avem în noi forţe sufleteşti ce dau naştere impulsurilor de voinţă, care sunt necesare pentru om în special pentru ca el să poată considera Eul drept puterea centrală a forţelor sale sufleteşti. Căci, dacă nu ar avea o voinţă, omul nu ar ajunge niciodată la conştienţa Eului. Şi acum ne putem din nou întreba – de data asta dintr-un alt punct de vedere faţă de ieri – ce anume simţea grecul când îşi punea

întrebarea: Există acolo, afară, în macrocosmos, nişte forţe similare acelora care provoacă în noi impulsul de voinţă, toată această lume a voinţei, şi care sunt ele? Ce există acolo afară? Şi el răspundea numindu-l pe Pluton. Pluton, ca acea putere centrală din exterior, din spaţiul macrocosmic, strâns legată de planetele solidificate în formă de sferă, era pentru greci contraimaginea macrocosmică a impulsurilor de voinţă, ce au împins în străfundurile vieţii sufleteşti şi viaţa Persefonei.

Pentru o conştienţă clarvăzătoare, pentru o privire în interiorul lumii spirituale reale apare o diferenţiere în ce priveşte cunoaşterea de sine a omului, în sensul că el ajunge să deosebească clar această natură triplă a entităţii sale, de corp astral, corp eteric, corp fizic. Grecul antic nu era absolut deloc predispus la o examinare exactă a microcosmosului, aşa cum o facem noi astăzi. Oamenii au început să-şi îndrepte privirea spre microcosmos în special în cea de-a cincea epocă postatlanteeană de cultură, adică în epoca noastră. Vechiul grec avea în atenţie mai mult forţele lui Pluton, Poseidon şi Zeus din exterior şi găsea ca de la sine înţeles ca ele să acţioneze şi în interiorul lui. El trăia mult mai mult în macrocosmos decât în microcosmos. Prin aceasta se şi deosebeşte epoca veche de cea modernă, că grecul resimţea mai mult elementul macrocosmic, de unde şi lumea lui populată de personaje divine, care pentru el erau puterile centrale ale forţelor macrocosmice corespunzătoare, în timp ce omul modern este preocupat mai mult de microcosmos, de fiinţa centrală a lumii în care trăim, de om, şi de aceea urmăreşte mai mult în propria sa fiinţă particularităţile Cosmosului, structurat tripartit. Observăm astfel un fapt curios, că din sânul esoterismului apusean, chiar la începutul celei de-a cincea epoci postatlanteene, apare

sub cele mai diverse forme conştienţa despre forţele sufleteşti, despre modul lor de a acţiona în interior, ele împărţind entitatea omenească în corp fizic, corp eteric şi corp astral.

Multe dintre lucrurile apărute în această privinţă la spiritele ce au trăit la începutul epocii moderne pot fi astăzi din nou confirmate, acolo unde cercetările oculte sunt întreprinse şi aprofundate în direcţia acestei laturi microcosmice. Aşa, de pildă, se pot certifica pe deplin cele apărute în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea despre capacitatea de clarpercepţie gustativă a propriei fiinţe. Aşa cum se poate vorbi de o clavedere, de o clarauzire, se poate vorbi şi de o clarpercepţie gustativă. Iar această facultate se poate referi la entitatea triplă a omului, şi eu vă pot face o comparaţie între nişte percepţii gustative exterioare şi diferite percepţii gustative, pe care le poate avea omul în legătură cu propria sa entitate tripartită.

Încercaţi să vă reprezentaţi în mod viu, cât se poate de viu, gustul pe care îl resimţiţi atunci când mâncaţi un fruct foarte acru, cum ar fi nişte porumbe, ce îţi fac gura pungă. Dacă vă imaginaţi acum această senzaţie potenţată şi că sunteţi complet pătrunşi de această senzaţie astringentă, de compresiune, de crampe de-a dreptul în interior, dacă vă imaginaţi deci că aţi simţi în dumneavoastră că sunteţi de sus până jos, de la degete până la ultimul mădular al organismului, străbătuţi de un gust astringent, atunci aveţi acea cunoaştere de sine, pe care ocultistul trebuie să o numească cunoaştere de sine a corpului fizic omenesc, prin simţul ocult al gustului, prin simţul gustativ spiritual. Atunci când cunoaşterea de sine merge până acolo încât te simţi străbătut cu totul de acest gust astringent, ocultistul ştie că se află în faţa cunoaşterii de sine a corpului fizic, căci el ştie că corpul eteric şi

corpul astral trebuie să aibă un alt gust, dacă putem spune aşa. Te simţi pe tine că ai un alt gust ca om fizic decât ca om astral şi ca om eteric. Aceste lucruri nu sunt de domeniul ficţiunii, ci provin din cunoştinţe concrete, la fel de răspândite în rândul celor ce cunosc ştiinţa ocultă precum legile exterioare în rândul fizicienilor şi chimiştilor.

Luaţi acum în considerare un alt gust, nu chiar cel de zahăr sau bomboană, ci acea senzaţie gustativă fină, eterică, pe care majoritatea oamenilor nu o percep, dar pe care o puteţi totuşi resimţi în corpul fizic atunci când păşiţi într-o atmosferă în care vă simţiţi foarte bine, să zicem, pe o alee cu pomi sau într-o pădure, unde sentimentul pe care îl simţiţi îl puteţi exprima cam aşa: Ah, aici mă simt cu adevărat bine, căci mi-aş dori ca întreaga mea fiinţă să devină una cu parfumul pe care îl emană copacii. Imaginaţi-vă acel gen de senzaţie ce se poate ridica efectiv până la un fel de senzaţie gustativă, pe care îl puteţi avea atunci când uitaţi de sine în interioritatea dumneavoastră şi vă simţiţi una cu mediul înconjurător, ca şi când v-aţi pierde percepând gustativ în atmosfera care vă înconjoară. Dacă vă imaginaţi această senzaţie transpusă în spiritual, aveţi acea clarpercepere gustativă pe care o cunoaşte ocultistul atunci când caută cunoaşterea de sine accesibilă corpului eteric al omului. Ea ia naştere când îţi spui: Acum îmi deconectez corpul meu fizic, tot ceea ce este legat de impulsurile de voinţă, chiar orice gând care îmi străfulgeră, şi mă dărui doar acelor afecte, obişnuinţe şi pasiuni durabile, acelei naturi de simpatii şi antipatii din mine. Când ocultistul receptează aceasta drept clarpercepere gustativă, când el, ca ocultist practic, se simte în acest corp eteric al lui, atunci apare clarperceperea gustativă în forma pe care

tocmai v-am descris-o acum pentru lumea fizică, numai că spiritualizată. Aşa încât noi trebuie să deosebim o cunoaştere de sine a corpului fizic şi o cunoaştere de sine a corpului eteric.

Corpul astral poate fi şi el cunoscut în acest mod de ocultistul practic, adică de ocultistul clarperceptiv, clarsenzitiv. Dar aici nu mai putem vorbi de o senzaţie gustativă. Ea nu dă rezultate, după cum nici percepţia gustativă fizică nu dă rezultate, nu funcţionează faţă de anumite substanţe. Autocunoaşterea corpului astral trebuie abordată deja altfel. Dar şi acum este posibil ca ocultistul practic să-şi deconecteze corpul său fizic, să-şi deconecteze corpul său eteric şi să se rezume doar la cunoaşterea propriului său corp astral, adică să nu ia nimic altceva din el însuşi în considerare decât corpul astral. Omul obişnuit nu face aşa ceva. Când se percepe pe sine, el percepe acţiunea simultană a corpurilor fizic, eteric şi astral. El nu are niciodată corpul fizic şi corpul eteric decuplate şi corpul astral singur. Pe acesta, omul obişnuit nu-l poate percepe, deoarece el nu-şi poate deconecta corpul fizic şi corpul eteric. În ocultismul practic, când se întâmplă acest lucru apare mai întâi, ce-i drept, o senzaţie mai puţin plăcută, o senzaţie ce nu poate fi comparată decât cu aceea pe care o are sufletul în lumea fizică atunci când omul are prea puţin aer, când are o insuficienţă respiratorie. Când sunt deconectate corpurile eteric şi fizic şi autocunoaşterea se referă la corpul astral, intervine o senzaţie de spaimă, o senzaţie ce aminteşte de insuficienţa respiratorie. De aceea, autocunoaşterea referitoare la astral este într-un anumit mod şi cea mai afectată, iniţial, de frică şi spaimă, deoarece din principiu ea constă dintr-un fel de îmbinare cu sentimentul de teamă. Într-o monocultură, să zicem aşa, noi nu putem

percepe corpul astral fără să nu ne înfricoşăm. Faptul că în viaţa obişnuită, practică, noi nu luăm în seamă această stare de înfricoşare existentă în noi permanent provine din aceea că omul obişnuit sesizează, atunci când se percepe pe sine, un amestec, o conlucrare, armonioasă sau nearmonioasă, a corpurilor fizic, eteric şi astral şi nu doar câte un mădular separat al entităţii omeneşti.

Şi acum, după ce aţi ascultat care sunt sentimentele de bază ce se ivesc în suflet drept cunoaştere de sine, atât faţă de corpul fizic, ce reprezintă în noi forţele lui Pluton, cât şi faţă de corpul eteric, ce reprezintă în noi forţele lui Poseidon, şi faţă de corpul astral, ce reprezintă în noi forţele lui Zeus, în dumneavoastră se poate naşte întrebarea: Cum conlucrează aceste forţe individuale? Care este raportul dintre cele trei forţe sau tipuri de forţe, ale corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral? – Cum procedăm noi când vrem să exprimăm un raport între nişte obiecte sau procese ale acestei lumi? Foarte simplu! Dacă cu o ocazie oarecare cineva v-ar da ceva ce ar conţine nişte boabe de mazăre şi nişte boabe de fasole şi eventual şi nişte boabe de linte bine amestecate printre ele, aţi avea atunci un melaj pestriţ. Dacă aceste ingrediente separate nu sunt în cantităţi egale, trebuie mai întâi să le separaţi pentru ca să obţineţi raportul dintre cantităţile de fasole, mazăre şi linte. Puteţi spune, de exemplu, că raportul dintre aceste trei ingrediente, fasole, mazăre şi linte, este de, respectiv, 1:3:5 sau oricare altul. Pe scurt, acolo unde aveţi de-a face cu un amestec puteţi fi îndemnaţi să aflaţi proporţia în care se află diferitele substanţe ce conlucrează sau se întrepătrund în acel amestec. La fel, în sufletul dumneavostră s-ar putea ivi întrebarea: Ce raport există în noi între mărimile forţelor corpului fizic, corpului eteric şi corpului astral? –

Prin ce am putea exprima care dintre ele este mai puternic, care este mai slab, sau care este mărimea corpului fizic, mărimea corpului eteric şi mărimea corpului astral? Există vreo formulă numerică sau de alt gen prin care noi să putem exprima raporturile dintre intensităţile forţelor corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral? Despre acest raport, ce ne dă ocazia să privim în profunzime atât în domeniul minunilor cosmice cât şi în acelea ale încercărilor sufleteşti şi ale revelaţiilor spirituale, vom începe să vorbim astăzi. El ne va conduce din ce în ce mai profund la ceea ce ne-am propus; acest raport se poate exprima. Putem indica ceva care să ne arate foarte exact cantităţile şi intensităţile forţelor noastre interioare, din corpurile fizic, eteric şi astral, şi conlucrarea lor corespunzătoare. Iar acest raport aş dori mai întâi să vi-l schiţez pe tablă, căci el poate fi exprimat doar printr-o figură geometrică. Prin ea se pot observa şi raporturile de mărime dintre ele. Ceea ce desenez eu la tablă are darul, dacă ne adâncim în această figură, în tot ceea ce conţine ea, să ne dea – precum un semn al scrierii oculte pentru meditaţie – raporturile de mărime şi intensitate ale forţelor corpului nostru fizic, ale corpului nostru eteric şi ale corpului nostru astral. Şi acest semn al scrierii oculte este:

După cum vedeţi, eu desenez o pentagramă. Dacă avem în atenţie această pentagramă, ea este pentru noi un semn pentru corpul eteric, dacă privim lucrurile exterior. Dar eu v-am mai spus că acest corp eteric conţine şi forţele centrale pentru corpul astral şi corpul fizic, că de la el pornesc toate forţele ce ne fac să fim bătrâni şi tineri. Şi întrucât în corpul eteric se află centrul, să zicem aşa, pentru toate aceste forţe, este posibil atunci să arătăm, pe baza figurii copului eteric, a peceţii corpului eteric, raporturile de intensitate dintre forţele fizice, forţele corpului fizic, forţele eterice, forţele corpului eteric, şi forţele astrale, forţele corpului astral din om. Şi obţinem foarte exact raporturile de mărime dacă ne spunem pentru început: Aici, în interiorul pentagramei se formează un pentagon cu vârful în jos. Acest pentagon îl albesc în întregime cu creta. Aveţi aici una dintre figurile parţiale ale pentagramei. Altă piesă componentă a figurii parţiale a pentagramei o obţineţi dacă aveţi în vedere triunghiurile lipite de pentagon, pe care le-am haşurat cu linii orizontale. V-am descompus astfel pentagrama într-un pentagon central cu vârful în jos, pe care l-am albit în întregime cu cretă, şi cinci triunghiuri, pe care le-am haşurat cu linii orizontale. Dacă faceţi raportul între mărimea acestui pentagon şi mărimea triunghiurilor, respectiv suma tututor suprafeţelor ocupate de triunghiuri, mărimea acestui raport este egală cu raportul existent între forţele corpului fizic şi forţele corpului eteric din om. Reţineţi deci că, aşa cum se poate spune, dacă se amestecă linte cu fasole şi mazăre, că raportul cantităţii de linte faţă de cantitatea de fasole este de trei la cinci, la fel se poate spune că raportul intensităţii forţelor din corpul fizic faţă de intensitatea forţelor corpului eteric este egală cu raportul suprafeţelor pentagonului faţă de

suma suprafeţelor triunghiurilor, pe care le-am haşurat orizontal. – Şi acum voi desena un pentagon cu vârful în sus, care se formează circumscriindu-l pentagramei. De data aceasta nu trebuie să luaţi triunghiurile, născute aici ca nişte colţuri, ci întregul pentagon, inclusiv suprafaţa pentagramei, deci tot ceea ce am haşurat vertical. Rog deci să priviţi acest pentagon circumscris pentagramei, haşurat vertical. Raportul suprafeţei, a mărimii pentagonului cu vârful în jos, faţă de suprafaţa pentagonului cu vârful în sus, haşurat vertical, este similar raportului intensităţii forţelor corpului fizic faţă de intensitatea forţelor corpului astral din om. Şi raportul triunghiurilor haşurate orizontal, luate ca sumă, faţă de mărimea pentagonului cu vârful în sus este egal cu raportul intensităţii forţelor corpului eteric faţă de intensitatea forţelor corpului astral. Pe scurt, în această figură aveţi indicat tot ceea ce se poate numi raportul reciproc al forţelor corpului fizic, al forţelor corpului eteric şi al forţelor corpului astral. Doar că omul nu conştientizează toate acestea. Pentagonul cu vârful în sus conţine întregul astral din om, inclusiv cel despre care omul nu ştie deocamdată nimic, care este elaborat pe măsură ce Eul transformă tot mai mult corpul astral în Sine spirituală sau Manas.

Acum, în dumneavoastră se poate naşte întrebarea: Care este raportul acestor trei învelişuri faţă de Eul propiru-zis? Vedeţi dumneavoastară, despre Eul propriu-zis, despre care am spus că este bebeluşul, componenta cea mai puţin dezvoltată dintre elementele fiinţiale omeneşti, despre acest Eu omul, astăzi, într-o evoluţie normală, nu ştie decât foarte puţin. Dar toate forţele acestui Eu se află deja în el. Dacă aveţi în vedere forţele totale ale Eului şi căutaţi să aflaţi raportul lor faţă de

forţele corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral, nu trebuie decât să trasaţi un cerc în jurul întregii figuri. Dacă aş haşura şi acest cerc ca suprafaţă întreagă, atunci raportul mărimii acestei suprafeţe faţă de mărimea suprafeţei pentagonului cu vârful în sus, faţă de suma suprafeţelor colţurilor triunghiurilor haşurate orizontal, faţă de pentagonul cu vârful în jos albit în întregime cu cretă indică raportul forţelor întregului Eu – reprezentate prin suprafaţa cercului – faţă de forţele corpului astral – reprezentate prin suprafaţa pentagonului mare –, faţă de forţele corpului eteric – reprezentate prin triunghiurile haşurate orizontal, lipite de laturile pentagonului mic –, faţă de forţele corpului fizic – reprezentate prin suprafaţa pentagonului albit în întregime cu cretă. Dacă vă dăruiţi meditativ acestui semn ocult şi ajungeţi să vă formaţi o anumită imagine despre raportul acestor patru suprafeţe, puteţi obţine o imagine privitoare la raportul reciproc dintre corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi Eu. Dumneavoastră trebuie, aşadar, să vă imaginaţi cercul mare în aceeaşi lumină şi să-l aveţi în vedere în cadrul meditaţiei. Apoi puneţi alături pentagonul cu vârful în sus. Deoarece acest pentagon este ceva mai mic decât cercul mare, mai mic cu sectoarele de cerc de aici, acest pentagon cu vârful în sus vă va face impresia că este mai mic decât cercul. Diferenţa faţă de impresia pe care v-o face cercul este aceeaşi cu diferenţa dintre forţele corpului astral şi forţele Eului. Şi dacă mai aveţi în vedere al treilea element, cele cinci triunghiuri haşurate orizontal, fără pentagonul central, aveţi din nou o impresie mai slabă, imaginându-vi-le toate acestea iluminate la fel. Cu cât impresia pe care v-o lasă aceste triunghiuri este mai slabă faţă de impresia pe care v-au făcut-o celelalte două de dinainte, cu atât mai slabe sunt

forţele corpului eteric faţă de forţele corpului astral şi ale Eului. Dacă vizualizaţi doar pentagonul mic, veţi obţine de la el, pentru aceeaşi iluminare, cea mai slabă impresie. După ce v-aţi făcut o imagine despre intensităţile diferite ale acestor impresii, şi reuşiţi să menţineţi împreună – precum sunetele unei melodii, să zicem – aceste patru impresii, dacă deci vă imaginaţi la un loc aceste patru impresii despre mărimea celor patru suprafeţe, aveţi acea armonie de intensităţi existentă între forţele Eului, ale corpului astral, ale corpului eteric şi ale corpului fizic. Ceea ce v-am înfăţişat acum este ca un semn ocult, asemănător semnelor scrierii oculte. Asupra acestor semne se poate medita. V-am descris aproximativ metoda prin care se face aceasta. Îţi creezi mai întâi o impresie despre intensităţile diferite pe care le produc aceste suprafeţe, ca suprafeţe luminate uniform, prin raporturile lor de mărime. Obţii atunci o impresie prin relaţionare, care îţi poate reda raporturile dimensionale reciproce ale forţelor celor patru mădulare ale entităţii omeneşti. Aceste lucruri sunt semne ale scrierii adevărate, ale scrierii oculte izvorâte din esenţa, din fiinţa lucrurilor. A medita asupra aceastei scrieri înseamnă să citeşti semnele mirabile ale lumii, înseamnă să citeşti semnele ce ne introduc în tainele mari ale lumii. Prin aceasta ajungem treptat la o înţelegere de ansamblu a ceea ce acţionează acolo afară ca minuni cosmice care constau în aceea că spiritul se revarsă în materie conform anumitor raporturi.

Prin aceasta eu am suscitat în dumneavoastră ceva exersat realmente, ca cel mai elementar lucru, în vechile şcoli pitagoreice. Căci, omul începe să perceapă, prin auzul său spiritual, armoniile şi melodiile forţelor din Cosmos pornind de la semnele scrierii oculte, ajunge să le realizeze prezenţa lor, după care observă că el a

contemplat lumea cu minunile ei în adevărul lor. Despre acestea vom vorbi însă mâine. Astăzi am avut ca scop să aduc în faţa sufletelor dumneavoastră acest semn al scrierii oculte, care ne-a introdus un pic înăuntrul naturii omeneşti.

CONFERINŢA a IV-a
Dionysos ca reprezentant al forţelor Eului. Cum trebuie înţeleasă intervenţia impulsului christic în evoluţia omenirii. O concepţie spiritualizată despre natură. Acţiunea zeilor planetari

München, 21 august 1911

Din conferinţa de ieri veţi fi reţinut, desigur, cum trebuie să concepem ceea ce s-a spus chiar la începutul acestor conferinţe, şi anume că grecii îşi închipuiau şi priveau întreaga natură ca fiind străbătută de spirit, că ei nu aveau nicidecum despre natură noţiunea pe care o avem noi în prezent. Veţi fi observat acest lucru din modul în care s-a încercat să se prezinte relaţia celor trei mari fiinţe divine ale vieţii spirituale greceşti, Zeus, Poseidon şi Pluton. Am văzut că trebuie să ne imaginăm transpuse în afară, în spaţiul cosmic, forţele corpului astral aflate în stare microcosmică în om. Dacă ni-l imaginăm în mod suprapersonal, supraumanpe regentul, forţa centrală, a acestor puteri, obţinem o imagine a ceea ce lega sensibilitatea grecească de cuvântul Zeus. Şi am mai văzut că ceva asemănător este valabil pentru transpunerea în exterior, în spaţiul cosmic, a forţelor corpului nostru

eteric, referindu-ne la Poseidon, şi a forţelor aflate în corpul nostru fizic, referindu-ne la Pluton.

Cu siguranţă, veţi fi foarte interesaţi acum de ce se întâmplă cu al patrulea mădular al entităţii noastre. Căci în epoca noastră recunoaştem entitatea omenească completă ca fiind compusă din corp fizic, corp eteric, corp astral şi Eu, sau purtător de Eu. De aici înainte, desigur, vă este clar că datorită poziţiei cu totul aparte a acestui Eu faţă de celelalte mădulare ale entităţii omeneşti şi forţele Universului corespunzătoare acestui Eu trebuie, dacă sunt corect resimţite, să ocupe o poziţie cu totul specială. Despre forţele corpului fizic putem spune că le transpunem în afară, în spaţiul cosmic, şi sunt dirijate aici de forţa centrală a lui Pluton; şi, în mod asemănător, pentru forţele corpului eteric îl avem pe Poseidon şi pentru cele ale corpului astral pe Zeus. Când privim însă poziţia propriului Eu în viaţa noastră, constatăm că el este într-un contact intim cu tot ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Noi suntem aşezaţi în lume cu Eul nostru. Întregul nostru destin, fericirea şi nefericirea noastră depind de procesele şi fenomenele ce se petrec în jur, care se adresează Eului nostru. Şi putem simţi, dacă medităm doar un pic la acest lucru, că forţele Eului nostru trebuie să fie complet diferite de forţele lui Pluton răspândite afară în spaţiu. Aşa cum destinul acestui Eu este strâns înrudit cu mediul înconjurător, tot aşa trebuie să gândim şi că forţele acestui Eu sunt înrudite cu forţele divin-spirituale corespunzătoare din spaţiul exterior, după cum celelalte forţe divin-spirituale se înrudesc cu forţele sufleteşti din interiorul nostru. Gândiţi-vă numai cât de înrudiţi suntem, în ceea ce priveşte vieţuirile Eului, cu ceea ce ne înconjoară. Cât de diferit se simte Eul nostru atunci când ne deschidem ochii şi ne cufundăm privirea în

cerul înţesat de stele în amurgul serii sau în aurora dimineţii, în Soarele ce apune sau în cel ce răsare. Ce puţin putem să ne desprindem Eul de toate acestea. Ce intim suntem uniţi în exterior cu macrocosmosul. Ceea ce curge din afară înăuntru, raza aurie a Soarelui, lumea maiestuoasă a stelelor, există o dată ca obiect afară, în macrocosmos, şi o dată ca reprezentare în sufletul omenesc, în microcosmos. În viaţa reală abia dacă putem deosebi cele două lucruri. Unul se contopeşte cu celălalt. La felul direct în care percepea grecul lumea şi minunile ei, putem presupune că el îşi imagina Divinitatea ce reprezenta forţele-Eu din spaţiul exterior mult mai înrudită, mult mai intim unită cu omul decât erau ceilalţi zei, pe care de fapt îi considera a fi departe de natura umană. De aceea noi găsim ca reprezentant al forţelor Eului din afară, din Cosmos, o figură de zeu care, putem spune, prezintă o anumită apropiere de natura omenească şi care, într-un anumit sens, prin destinele ei, prin întregul ei curs de viaţă, se comportă omeneşte. Iar acesta este Dionysos. Aşa cum l-am privit pe Pluton drept reprezentantul forţelor corpului fizic plasate afară, în Cosmos, pe Poseidon drept reprezentantul forţelor corpului eteric şi pe Zeus drept reprezentantul forţelor corpului astral, la fel îl putem privi pe Dionysos drept reprezentantul macrocosmic al forţelor sufleteşti ce se manifestă în Eul nostru. Întreaga modalitate în care se posta grecul cu simţirea sa faţă de Dionysosul său, faţă de acea figură ce apare Eului nostru la finalul „Misteriului de la Eleusis" într-un mod atât de curios nu ne va putea fi clară decât dacă ne informăm asupra felului în care acţionează în cadrul existenţei noastre pământeşti, în interiorul minunilor ce constituie existenţa noastră omenească, puterile spirituale şi entităţile spirituale.

Multe din cele pe care le voi spune acum ca o paranteză la aceste conferinţe le găsiţi în cartea mea [Nota 26] care tocmai urmează să apară, ce cuprinde în principal conferinţele pe care le-am ţinut de curând la Copenhaga. Ele tratează problema conducerii spirituale a omului şi a omenirii. Vă voi cita acum din această carte câteva lucruri, ce se referă chiar la ceea ce ne-am propus în cadrul conferinţelor noastre. Ceea ce trebuie să vedem noi mai întâi este că omenirea, aşa cum se dezvoltă ea pe Pământ, cum îşi hotărăşte destinul, cum îşi plăsmuieşte una după alta epocile de cultură, este condusă de entităţi pe care noi trebuie să le desemnăm ca fiind supraomeneşti, pe care iniţial privirea senzorială omenească nu le poate întâlni şi care în general se găsesc într-o lume suprasenzorială şi sunt accesibile doar privirii clavăzătoare. Dacă, să spunem, ne îndreptăm spre cea mai apropiată categorie, spre cea mai apropiată clasă de entităţi ce au în grijă conducerea omenirii, ajungem la acele entităţi desemnate în mistica orientală drept entităţi dyonice, entităţile cele mai apropiate de om, iar în modul de exprimare creştin drept îngeri. Noi am vorbit adesea despre aceste entităţi aflate deasupra omului [Nota 27], ce aparţin fiinţelor din prima categorie.

Noi ştim, de asemenea, şi care este natura acestor entităţi. Ştim că aceste fiinţe au fost şi ele odată om, în condiţii existenţiale cu totul diferite: în timpul vechii epoci lunare, al precedentei încorporări planetare a Pământului nostru. Aceste fiinţe îngereşti, care astăzi sunt angrenate în conducerea omenirii, au parcurs atunci treapta umanităţii lor, iar când Pământul se afla la începuturile actualei lui evoluţii ele erau deja atât de avansate, încât se situau cu o treaptă mai sus decât omenirea de azi. La sfârşitul evoluţiei pământeşti, acea

parte a omenirii ce va fi atins ţelul actualei evoluţii pământeşti se va afla la acelaşi nivel la care se aflau fiinţele îngereşti la încheierea evoluţiei lunare. Din această cauză aceste entităţi sunt apte să asigure primul nivel de conducere, cel aflat imediat deasupra omului. Ele acţionează în evoluţia noastră omenească.

Desigur însă că în cadrul unei evoluţii, în principiu, niciodată un lucru nu se aseamănă cu altul, nicio epocă nu se repetă identic, iar atunci când spun că fiinţele angelice, îngerii, au fost cei mai apropiaţi conducători ai oamenilor, nici acest lucru nu este general valabil. Aşadar, nu trebuie să vină cineva acum şi să spună: înseamnă deci că îngerii au condus omenirea în prima perioadă de cultură postatlanteeană, în perioada protopersană, în perioada egipteano-caldeeană şi aşa mai departe. Am gândi din nou, în mod abstract, toate în acelaşi fel. În lumea reală lucrurile nu stau aşa. Aici ele se deosebesc în cel mai variat mod. În sensul cel mai direct al cuvântului există doar două perioade de cultură postatlanteeană în care fiinţele angelice deţin conducerea nemijlocită şi, sub un anumit raport, de unele singure a omenirii, iar acestea sunt epoca de cultură postatlanteeană, a treia, egipteano-caldeeană, şi însăşi epoca noastră, cea de-a cincea epocă de cultură. În perioada egipteano-caldeeană îngerii au fost cei care au condus propriu-zis acea epocă de cultură. Cum au asigurat ei această conducere? Putem aminti aici o vorbă a cuiva, pe care o găsim şi la marele istoric grec Herodot [Nota 28].

Când egiptenii antici erau întrebaţi care au fost marii lor conducători în vechime, ei răspundeau: Zeii! în limbajul omenirii de odinioară, prin zei se înţelegeau aceste fiinţe îngereşti, iar vechii egipteni care erau la curent cu astfel de lucruri voiau, în mod cât se poate de

serios, să spună că în acea vreme nu oamenii normali erau cei care conduceau omenirea, ci, efectiv, nişte fiinţe de natură supraomenească ce-şi încheiaseră deja pe vechea Lună treapta lor de om. Dar aceşti conducători ai omenirii din vechea cultură egipteano-caldeeană nu puteau apărea într-o formă fizic-omenească nemijlocită. Corpul fizic pe care-l purtăm noi oamenii este un produs al Pământului, el depinde cu totul de condiţiile de existenţă de pe Pământ, şi doar nişte fiinţe ce traversează umanitatea lor în timpul perioadei terestre – şi acestea sunt chiar oamenii – au o constituţie, o structură sufletească ce se poate manifesta într-un astfel de înveliş precum corpul fizic omenesc. Pentru îngeri, care au parcurs deja treapta lor omenească pe vechea Lună, este imposibil să se înconjoare cu un astfel de înveliş precum corpul fizic omenesc. Ei nu puteau deci să coboare şi să se încarneze într-un corp fizic omenesc. Aşadar, aceşti vechi conducători ai civilizaţiei egipteano-caldeene nu se preumblau pe Pământ ca oamenii. În schimb, existau oameni clarvăzători permeabili pentru inspiraţia venită din lumile spirituale, care în momentele foarte propice pentru această inspiraţie puteau să vadă acele entităţi conducătoare şi să se pătrundă ei înşişi cu substanţa lor. Un astfel de clarvăzător de odinioară, care îşi jertfea propriul lui trup, se adresa oarecum astfel entităţilor conducătoare: Tu ai aici corporalitatea mea, pătrunde-o cu totul, spiritualizeaz-o, inspir-o! Atunci, în acea epocă veche egipteano-caldeeană, el umbla pe Pământ ca un om obişnuit, dar era un clarvăzător. Când spunea şi făcea ceva, când propovăduia, în el şi prin el vorbea şi acţiona – ca şi când el ar fi fost un instrument – o entitate superioară ce îşi încheiase evoluţia sa umană pe vechea Lună. Aşa se exercita în vechea epocă egipteano-

caldeeană conducerea omenirii, care avea ca scop principal să călăuzească omenirea înainte, în linie dreaptă, să-i faciliteze evoluţia neîntreruptă spre ţelul final al Pământului. Astfel, îngerii, fiinţele ce au absolvit pe vechea Lună treapta lor de om, inspirau personalităţile clarvăzătoare cele mai înalte ale epocii egipteano-caldeene şi deveneau, folosindu-se de acest instrument, regi şi preoţi, personalităţi conducătoare ale civilizaţiei egipteano-caldeene.

Pe lângă aceste individualităţi conducătoare mai existau însă şi altele. Individualităţile conducătoare le puteai căuta în zadar sub aspectul lor particular într-un corp omenesc. Celelalte însă erau într-o altă situaţie. Ele erau acele entităţi, situate oarecum pe treapta cea mai de jos a evoluţiei luciferice, care nu şi-au încheiat pe vechea Lună evoluţia lor, care nu au atins în întregime pe vechea Lună ţelul omenirii, care deci, la începuturile Pământului, nu erau încă atât de avansate cum se vor afla oamenii la sfârşitul evoluţiei pământeşti, când îşi vor fi atins pe deplin ţelul. Aceste entităţi îşi insuflau şi ele forţele, impulsurile în epoca egipteano-caldeeană; întrucât însă nu absolviseră încă complet treapta umanităţii, ele erau capabile să se preumble pe Pământ într-un corp omenesc din carne. Ele se încarnau, se încorporau într-un corp omenesc şi se plimbau pe Pământ ca oameni adevăraţi printre ceilalţi oameni. Despre aceste individualităţi, care nu existau doar la vechii caldeeni şi egipteni, ci la toate popoarele din acea epocă – oameni ce colindau pe Pământ, care de fapt, conform fiinţei lor sufleteşti interioare, erau entităţi angelice retardate ale vechii Luni – vorbesc legendele vechi. Şi vechii greci se refereau la aceste individualităţi, atunci când povesteau despre eroii lor, cum ar fi de exemplu Kekrops şi Kadmos. Eroii,

figurile supraomeneşti, erau toţi acei mari conducători de civilizaţii, care acum nu numai că îi inspirau pe oameni, ci efectiv se preumblau într-un corp fizic, ca oameni printre ceilalţi oameni, dar care nu erau propriu-zis oameni, ci în forma lor omenească erau Maya, iar în realitate erau fiinţe lunare rămase în urmă, care se aflau, să zicem aşa, pe treapta cea mai de jos a entităţilor luciferice. Ce sarcină au de fapt aceste entităţi? O, în evoluţia generală a lumii a fost înţelept orânduit să aibă un rol nu numai acele entităţi cu misiune justă, ce conduc evoluţia în linia dreaptă înainte. Am putea spune că dacă omul s-ar afla doar sub conducerea spirituală a entităţilor normal evoluate, el ar înainta cumva prea repede şi cu prea mare uşurinţă în evoluţie. Evoluţia are nevoie de piedici pentru a se menţine un tempo just. Evoluţia are nevoie de o anumită gravitaţie, de o greutate. Forţele ce grăbesc înainte se pot fortifica cu adevărat doar dacă întâmpină o rezistenţă. Sarcina de a conferi evoluţiei o greutate, o gravitaţie, o au acele entităţi cărora li s-a permis, de către conducerea înţeleaptă a lumilor, să rămână în urmă în cursul evoluţiei planetare lunare.

Am spus că ar fi incorect să se considere cele spuse de mine acum despre perioada de cultură egipteano-caldeeană ca fiind valabile pentru toate epocile de cultură. În cadrul evoluţiei culturale protopersane nu se întâmpla aceasta. Pe timpul civilizaţiei protopersane acele fiinţe angelice nu erau chiar atât de autonome în ce priveşte conducerea omenirii; ele se supuneau într-un mod mult mai nemijlocit fiinţelor arhanghelice sau Arhanghelilor, aşa încât, într-un fel, se poate spune că vechea cultură persană, cultura zarathustriană, s-a aflat sub conducerea spirituală a fiinţelor arhanghelice, sau a Arhanghelilor, după cum civilizaţia egipteano-caldeeană s-a aflat sub

conducerea spirituală nemijlocită a îngerilor. După cum regii şi preoţii clavăzători egipteni au fost inspiraţi de către fiinţele angelice, la fel Zarathustra şi discipolii săi au fost inspiraţi de fiinţele arhanghelice, amshaspanzii. Şi dacă mergem acum la prima civilizaţie postatlanteeană, la acea civilizaţie de la care în Vede nu mai persistă decât un slab ecou, ajungem la acei aşa-zişi sfinţi Rishi, la marii învăţători ai Indiei. Ei au fost la rândul lor inspiraţi de o Ierarhie şi mai înaltă, de Spiritele personalităţii, începătoriile sau Arhaii, ce se serveau, de fapt, ca unelte de Arhangheli şi îngeri, care pe atunci aveau o înrâurire mult mai directă decât mai târziu. Vechii sfinţi Rishi ai Indiei erau inspiraţi de Arhai sau începătorii.

De la prima epocă de cultură postatlanteeană la următoarele putem consemna deci un anume progres, prin faptul că în conducerea spirituală a omenirii intervin Ierarhii aflate pe o treaptă din ce în ce mai jos; mai întâi Arhaii sau Spiritele personalităţii în epoca protohindusă, apoi Ierarahia imediat inferioară, Arhanghelii, în civilizaţia protopersană şi, în civilizaţia egipteană, îngerii, Ierarhia aflată imediat deasupra oamenilor. În timpul epocii greceşti au domnit nişte condiţii cu totul aparte, stranii. Pe atunci, conducători ai oamenilor erau acele entităţi care, dintre toate entităţile supraomeneşti, aveau încă cel mai mult nevoie pentru sine de independenţă, aşa încât aceşti conducători şi dirijori ai epocii greco-latine au dat oamenilor cea mai mare autonomie şi libertate. Căci ele voiau, prin conducerea lor, să obţină pentru sine aproximativ la fel de mult cât putuseră obţine oamenii prin ele. De aici şi acel fenomen minunat, că în timpul epocii greco-latine omenirea pare să stea pe propriile picioare, pare a fi desăvârşită în ea însăşi. În nicio epocă de cultură, de la vechea catastrofă atlanteeană încoace,

omul nu s-a pus într-atât de mult pe el însuşi în prim-plan, nu a trebuit într-atât să scoată în afară, să exteriorizeze ceea ce se afla ascuns în particularul său, ca în epoca greco-latină. De aceea vedem cum în această epocă totul tinde să scoată în evidenţă în forma sa cea mai pură particularul omenesc. Putem spune că acest lucru s-a întâmplat din cauză că în această epocă greco-latină s-au tras cel mai puţin frâiele de sus, de către Ierarhiile conducătoare, pentru că oamenii au fost lăsaţi cel mai mult în grija lor proprie.

În actuala epocă de cultură, prima care urmează epocii greco-latine, avem iarăşi ceva foarte curios. Aici intervin din nou aceleaşi entităţi care au fost conducătorii omenirii în epoca egipteano- caldeeană, iar dacă ne înălţăm clarvăzător privirea la ceea ce asigură conducerea nemijlocită a omenirii în prezent, vedem aceiaşi conducători spirituali, aceleaşi entităţi care au condus şi epoca egipteano-caldeeană, entităţile ce doar i-au inspirat pe oameni, deci îngerii, care şi-au atins în întregime pe Lună ţelul lor, cât şi Eroii, conducători ai oamenilor ce se plimbau în carne şi oase printre oameni, adică fiinţele luciferice ce nu şi-au atins pe Lună ţelul deplin. Toate aceste entităţi reapar. Numai că trebuie să înţelegem că între timp aceste entităţi au parcurs şi ele o evoluţie.

După cum omul se află astăzi pe o altă treaptă decât în epoca egipteano-caldeeană, tot aşa şi acele fiinţe angelice şi entităţile luciferico-angelice se găsesc astăzi pe alte trepte evolutive decât pe vremea când conduceau civilizaţia egipteano-caldeeană. Munca pe care ele au depus-o în conducerea omenirii le-a conferit o treaptă superioară de evoluţie. Dacă ne îndreptăm privirea clarvăzătoare spre Cronica Akasha [Nota 29] şi ne uităm cum arătau aceste entităţi conducătoare ale omenirii în

timpul perioadei egipteano-caldeene, observăm că pe acea vreme ele atinseseră un anumit nivel de evoluţie. Acum ele ies din nou din crespusculul existenţei, se implică iarăşi în evoluţia omenirii, dar ca fiinţe mai desăvârşite, ca fiinţe ce au cunoscut ele însele o evoluţie. Cu o diferenţă şi de data aceasta.

Să facem pentru moment abstracţie de acele entităţi care pe atunci erau entităţi luciferico-angelice şi să ne îndreptăm privirea spre fiinţele angelice propriu-zise care au cârmuit civilizaţia avansată din timpul epocii egipteano-caldeene. Printre ele există unele care şi-au efectuat evoluţia normală în sensul arătat de noi, dar şi unele care au rămas în urmă, astfel încât acum există fiinţe ce au atins pe Lună treapta lor evolutivă normală, de îngeri, dar care nu au ajuns la ceea ce ar fi putut să fie pe Pământ în timpul civilizaţiei egipteano-caldeene. Ele au rămas în urmă, şi prin aceasta şi în rândul acestor fiinţe, normale încă pe vremea Egiptului antic, au luat naştere două clase de fiinţe îngereşti. Şi este realmente o mare, o puternică deosebire între aceste două clase de fiinţe angelice, o deosebire extrem de importantă, pe care noi trebuie să o facem, dacă vrem să înţelegem Misteriul suprem al evoluţiei noastre pământeşti. Într-un alt context, mai precis în lucrarea care redă conferinţele ţinute de mine cu puţin timp în urmă la Copenhaga, am făcut deja câteva referiri la această deosebire. Dacă vrem să indicăm această deosebire trebuie să apelăm la un nume aflat în cea mai strânsă legătură cu întreaga evoluţie pământească. Trebuie să apelăm la numele lui Christos.

Noi ştim că pentru evoluţia pământească exterioară Christos a fost încarnat timp de trei ani ai acestei evoluţii pământeşti în trupul lui Iisus din Nazareth. Noi ştim că

această încarnare a fost unică, întrucât mai înainte nu a existat o încarnare asemănătoare şi nu va exista nici după aceasta. Ceea ce a făcut Christos în timpul celor trei ani pe care i-a petrecut aici ca locuitor al unui trup fizic omenesc era necesar pentru oamenii de pe Pământ, care trebuiau o dată să-l aibă pe Christos printre ei şi ca fiinţă senzorial-pământească. Dar prin faptul că s-a aflat timp de trei ani în învelişurile lui Iisus din Nazareth, Christos, în entitatea lui cu totul aparte, nu este nicidecum mărginit, ci este chiar conducătorul şi diriguitorul tuturor entităţilor Ierarhiilor superioare. El este o fiinţă atotcuprinzătoare, o fiinţă cosmică, universală şi, aşa cum El a intrat în evoluţia omenirii prin Misteriul de pe Golgota, tot aşa au existat evenimente şi pentru entităţile Ierarhiilor superioare, ceea ce înseamnă că în cursul timpului Christos a devenit ceva pentru toate aceste entităţi ale Ierarhiilor superioare.

Cum s-a întâmplat aceasta? Vă spuneam că în timpul epocii egipteano-caldeene entităţile îngereşti descrise au parcurs o evoluţie, aşa încât ele apar astăzi ca nişte entităţi mai evoluate decât odinioară şi intervin în conducerea omenirii. Cum le-a fost posibil să atingă o treaptă evolutivă superioară? Ei bine, prin faptul că au îndrumat sufletele omenirii în epoda egipteano-caldeeană ele s-au făcut în acelaşi timp discipoli ai lui Christos în lumea spirituală, în lumea suprasensibilă. Christos a fost învăţătorul fiinţelor îngereşti în timpul epocii egipteano-caldeene. Impulsul Său a coborât atunci în ele, iar dacă acum apar pe o treaptă evolutivă superioară este pentru că ele s-au pătruns între timp cu impulsul lui Christos. Dacă am vrea deci să-i observăm pe acei diriguitori şi îndrumători, pe acei conducători spirituali ai civilizaţiei egipteano-caldeene chiar în momentul de început al

epocii greco-latine, ar trebui să spunem: Cei mai evoluaţi dintre conducătorii spirituali, cei care s-au pregătit cel mai mult pentru a acţiona în cadrul civilizaţiei noastre, a cincea, au primit în ei la începutul epocii greco-latine impulsul lui Christos, pe care mai înainte nu-l avuseseră, au fost christificaţi şi acţionează acum de sus, din lumile spirituale, ca entităţi deplin christificate. La fel, Arhanghelii, care pe vremea în care îi inspirau pe Zarathustra şi pe discipolii săi nu fuseseră încă christificaţi, au receptat între timp impulsul christic şi vor fi, în cursul celei de-a şasea epoci de civilizaţie, cea care va urma epocii actuale, conducătorii spirituali ai omenirii. Ei vor reapărea atunci, în cea de a şasea epocă de civilizaţie, ca fiind christificaţi, faţă de cum fuseseră în epoca protopersană. Şi Arhaii, Spiritele personalităţii, care au fost inspiratorii sfinţilor Rishi în civilizaţia protohindusă, au primit între timp impulsul christic şi vor fi conducătorii spirituali ai celei de-a şaptea perioade de cultură postatlanteeană. Atunci va apărea pe Pământ, la o dimensiune mult mai amplă, tot ceea ce a fost vestit odinioară omenirii, în epoca indiană veche, prin gura sfinţilor Rishi, dar care atunci, în epoca a şaptea postatlanteeană, va fi cu totul străluminat, pătruns de incandescenţă şi înflăcărat de impulsul lui Christos la cei mai avansaţi dintre oameni. Sfinţii Rishi vor învia din nou, în a şaptea epocă de civilizaţie a omenirii postatlanteene, în strălucirea lui Christos-Soare. Vedem astfel că pentru entităţile acestor patru Ierarhii, pentru oameni, dar şi pentru îngeri, Arhangheli şi Arhai, Evenimentul christic înseamnă de departe lucrul cel mai înalt despre care putem vorbi, ca oameni, în cadrul evoluţiei noastre cosmice.

Cum se face, de fapt, că acele entităţi, despre care vorbeam mai înainte, au ajuns să rămână în urmă? Ele au rămas în urmă prin faptul că au respins impulsul christic, aşa încât acum iese la iveală una dintre clasele, dintre categoriile de entităţi conducătoare, cea care l-a primit pe Christos; cealaltă clasă, entităţile angelice retardate, acţionează şi ele în cadrul civilizaţiei noastre, însă în aşa fel încât în acţiunea lor nu putem vedea impulsul lui Christos, pentru că ele nu s-au christificat. Şi pe când îngerii epocii egipteano-caldeene pătrunşi de impulsul lui Christos inspiră evoluţiei omenirii forţe ce conduc omenirea în sus, spre o viaţă spirituală, spre spiritualitate, celelalte entităţi, care au respins impulsul christic, caută să insufle omenirii tot ceea ce putem desemna drept cultură şi ştiinţă materialiste. De aceea vedem întrepătrunzându-se atât de mult în epoca noastră acel curent care, străbătut de impulsul creştin cel mai pur, vrea să conducă omenirea spre spiritualitate, căruia noi ne dedicăm dacă urmărim în sensul just ţelul ştiinţei spiritului, alături ceilalţi inspiratori, cei care resping christificarea şi lucrează în sensul introducerii în civilizaţia omenirii a elementului material. Aceste două curente, caracterizate după cum am arătat, se întrepătrund în epoca noastră. Epoca noastră poate fi înţeleasă numai dacă ştim că în ea stăpânesc aceste două curente ale conducerii spirituale. Atunci când nu putem discerne acest lucru şi slujim fanatic unuia sau altuia dintre ele, nu suntem în stare să întrevedem care este cu adevărat mersul civilizaţiei noastre. Sub conducerea îngerilor nechristificaţi am primit astăzi o ştiinţă cu totul abstractă şi nespirituală. Şi noi suntem animaţi de dorinţa de a urca la spiritualitate tocmai pentru că în actuala perioadă de civilizaţie în conducerea omenirii intervin din

ce în ce mai puternic ceilalţi îngeri de care am amintit. Toţi marii conducători spirituali ai omenirii care au jucat un rol progresist în era postatlanteeană, fie ei îngeri, Arhangheli sau Arhai, s-au expus într-o epocă sau alta impulsului lui Christos, după cum oamenii, pe treapta cea mai de jos, s-au expus aceluiaşi impuls prin Misteriul de pe Golgota. Observăm aici aspectul semnificativ al acţiunii impulsului christic în evoluţia omenirii. Şi, desigur, noi trebuie să avem clar în minte faptul că acele entităţi evoluate, care aveau cel mai puternic impuls spre spiritualitate deja în vechea epocă egipteano-caldeeană, nu se mai puteau încarna într-un corp fizic. Conducătorii spirituali importanţi, conducătorii proeminenţi ai omenirii, trebuie să-i căutăm azi tot în lumea suprasensibilă, printr-o privire clarvăzătoare, printr-o cunoaştere spiritual- ştiinţifică. Ar fi greşit să ne închipuim că-i putem găsi pe aceşti cei mai avansaţi conducători ai omenirii, pe conducătorii cu adevărat progresişti şi importanţi, încarnaţi într-un corp fizic omenesc.

Sub un anumit raport, de la această regulă, că individualităţile propriu-zis conducătoare nu se încarnează într-un corp fizic omenesc în timpul evoluţiei terestre, face excepţie Christos, care a fost încarnat timp de trei ani într-un corp fizic omenesc. Din ce cauză s-a întâmplat acest lucru? Iată ce trebuie să ne întrebăm. Acest lucru s-a întâmplat pentru că entitatea christică este, ca forţă şi impulsuri, o individualitate substanţial superioară tuturor individualităţilor Ierarhiilor caracterizate până acum, mult deasupra Arhanghelilor şi Arhailor, o individualitate pe care nici măcar nu ne-o putem reprezenta în întreaga ei dimensiune şi complexitate. Prin aceste forţe şi impulsuri superioare,

acestei individualităţi i-a fost posibil să ajungă la un scop, pe care îl vom cunoaşte mai îndeaproape, şi anume ca timp de trei ani să accepte ca o jertfă un înveliş omenesc de carne. Dar de această acceptare, care a condus la Misteriul de pe Golgota, mai este legat şi altceva, şi este important ca noi să cunoaştem aceasta.

Dacă încercăm să aprofundăm acest altceva, înţelegem nu numai Fiinţa lui Christos, ci şi fiinţa unei alte figuri, despre care ştim că joacă un rol cu totul special în cadrul evoluţiei omenirii, asupra căreia ne-am aplecat în mai multe rânduri în conferinţele noastre, dar care, desigur, nu poate fi caracterizată în întregime decât treptat. Este vorba de individualitatea lui Lucifer. Să privim mai întâi aceste două individualităţi, pe Christos pe de o parte şi pe Lucifer pe de altă parte, şi să analizăm, în ce-L priveşte pe Christos, doar una dintre însuşiri, anume aceea că odată a coborât pe Pământ, încorporându-se într-un corp fizic omenesc timp de trei ani. Care a fost urmarea acestui eveniment petrecut pe plan fizic, care s-a încheiat prin Misteriul de pe Golgota? Urmarea a fost că sferele eterică şi astrală ale Pământului au fost substanţial penetrate de către entitatea lui Christos. Dacă anterior Pământul nu conţinea în sfera sa eterică şi astrală entitatea pe care noi o desemnăm cu numele de Christos, el este de atunci străbătut, îmbibat cumva, de entitatea lui Christos. Găsim exprimat acest lucru şi în cuvintele Theodorei, pe care ea le rosteşte în drama noastră rosicruciană ***Poarta iniţierii*** [Nota 30]. Iar omul devenit clavăzător, în sensul în care Pavel a devenit clavăzător, priveşte în sfera eterică a Pământului şi observă acolo entitatea christică, lucru care mai înainte ar fi fost imposibil chiar şi pentru cel mai înalt clarvăzător, care a devenit posibil abia prin Misteriul de

pe Golgota. Dumneavoastră vă este de asemenea cunoscut faptul că abia în cursul secolului XX – aşadar în epoca noastră – se va ajunge ca un număr de oameni să repete acest eveniment al Damascului şi să-L poată recunoaşte pe Christosul eteric, ca oamenii să se avânte tot mai mult, prin continua lor dezvoltare, spre o cunoaştere a Christosului eteric.

Aceasta este de natură să vă confirme faptul că în evoluţia lui Christos un lucru esenţial este acela că după Misteriul de pe Golgota poţi cerceta în lung şi-n lat Pământul în privinţa materialităţii Sale fizice, poţi căuta oricât vrei orice obiect fizic de pe Pământ, aici nu poţi găsi încorporată substanţa lui Christos ca atare. Şi cu toate acestea întreg Pământul este străbătut de substanţa lui Christos, deoarece această substanţă coboară până în sfera eterică a Pământului şi poate fi găsită acolo în toate vremurile viitoare, însă nu ar putea coborî până la nivelul unei condensări fizice într-un corp de carne. Tot ceea ce este fizic azi pe Pământ va cădea cândva, când Pământul va fi ajuns la sfârşitul evoluţiei sale, precum carapacea unui melc, se va desprinde de totalitatea sufletelor omeneşti precum o coajă, aşa cum se desprinde astăzi la moarte corpul fizic de sufletul individual omenesc. Atunci când Pământul va fi ajuns la capătul evoluţiei sale va interveni o moarte a sa. După cum astăzi fiecare suflet omenesc îşi leapădă corpul lui fizic când trece prin poarta morţii şi intră într-o împărăţie spirituală, tot aşa totalitatea sufletelor omeneşti va intra, la moartea Pământului, într-o sferă spirituală şi va lepăda ca pe un reziduu, ca pe o coajă, tot ceea ce constituie astăzi fizicul Pământului. Unde va fi substanţa christică, atunci când Pământul va fi suferit moartea sa terestră? Ei bine, ea va pătrunde totalitatea sufletelor omeneşti care se ridică din

cadavrul, din reziduul pământesc. Entitatea lui Christos merge mai departe cu totalitatea sufletelor omeneşti, sus, în sferele spirituale, pentru a atinge mai târziu următoarea încorporare a fiinţei-Pământ, ceea ce noi în ştiinţa spiritului numim Jupiter. Esenţa entităţii lui Christos constă în aceea că ea va conduce omenirea, de aici încolo cu totul spiritualizată, în evoluţia sa viitoare şi că nu va intra în nimic ce ţine de lumea fizică, ci va sta, într-o primă etapă, până la moartea Pământului, foarte aproape de această lume fizică, timp în care etericul va penetra acest fizic, după care îl va lepăda ca pe un cadavru atunci când Pământul va fi ajuns la sfârşitul evoluţiei sale. De la Misteriul de pe Golgota, Christos nu reţine nimic, dar chiar nimic care să-L facă să simtă din nou dorul după un corp fizic care circulă pe Pământ; este o renunţare totală la orice fel de materialitate fizică.

Marele Misteriu legat de Evenimentul de pe Golgota este că entitatea christică, prin jertfa celor trei ani petrecuţi într-un corp fizic, ajunge să nu mai lase la sfârşit nicio urmă în acea materie, care la moartea Pământului va cădea ca o coajă. Prin faptul că Christos, după Misteriul de pe Golgota, pătrunde, ce-i drept, substanţele fizice ale Pământului dar nu se uneşte cu ele, în entitatea lui Christos nu rămâne nimic care la moartea Pământului ar putea să tânjească după coaja pământească lepădată. Această coajă pământească va ajunge să fie aruncată atunci când Pământul va muri. Ea va străluci în continuare ca o stea, iar Pământul va fi văzut de pe planetele aflate în exterior, care vor fi populate cu fiinţe ce vor scruta spaţiul ceresc, precum o stea ce pluteşte în acest spaţiu. Dar chiar nicio fiinţă să nu mai aibă vreo legătură cu acestă stea ce va fi lepădată ca un reziduu la moartea Pământului, de exemplu Christos şi tot ceea ce ţine de El? Nu!

Vă spuneam mai înainte despre acele entităţi care în epoca egipteano-caldeeană au respins impulsul christic. Printre acestea există unele care şi în viitor îl vor respinge. Acestea vor fi acele entităţi care, atunci când împrejurările o vor cere, se vor încarna în perioada imediat următoare pe Pământ într-un corp fizic, material, şi vor umbla pe Pământ ca oameni fizici. Ele vor fi totodată acelea care, într-un fel, vor duce dorul după acea stea, care la moartea Pământului va fi lepădată şi care, cel puţin într-o primă fază, va lumina splendid, minunat. Tot ceea ce în natura sufletească a omului aparţine de Christos va admira, în viitorul pe care îl va străbate omenirea, această stea după ce Pământul va fi pierit, dar nu va tânji după ea, nu îşi va spune: Pe această stea este patria noastră. Aceste suflete omeneşti, sau suflete ale entităţilor Ierarhiilor superioare, vor tânji la fel de puţin după acea stea, pe cât de puţin tânjesc astăzi, de exemplu, sufletele care trăiesc pe Pământ după Marte. Ele îşi ridică ochii spre ea, primesc efectele ei binefăcătoare, dar nu resimt niciun fel de dor după ea. Ce s-ar fi întâmplat, aşadar, dacă entitatea christică n-ar fi intervenit în evoluţia omenirii? O, ar fi existat o deosebire enormă în ce priveşte destinul omeniri în ansamblu. Dacă ne imaginăm, cel puţin ipotetic pentru o clipă, că entitatea christică n-ar fi intervenit în evoluţia omenirii, Pământul ar fi suferit oricum moartea, oamenii şi Ierarhiile superioare s-ar fi dezvoltat în continuare în lumile spirituale, dar ar fi dus mereu cu sine dorul după acea stea îndepărtată, care, ca un reziduu pământesc, va străluci în Cosmos cu o lumină minunată. Dacă fiinţele omeneşti nu l-ar fi avut pe Christos, ar fi privit cu un dor tragic în jos, de pe ceea ce va fi cândva Jupiter, spre acea stea care a luat naştere din zgura pământească. Ele nu numai că vor admira această

stea, dar îşi vor spune pline de dor: Aceasta este patria noastră. Este trist, este un lucru demn de plâns că noi trebuie să fim aici şi nu pe această stea, care de fapt este adevărata noastră patrie. – Aceasta ar fi deosebirea faţă de evoluţia reală, dacă impulsul christic nu s-ar fi unit cu Pământul. Misiunea lui Christos pe Pământ a fost de a-i elibera pe oameni de Pământ, de a-i face independenţi de acesta pentru evoluţia viitoare. Vedem măreţia cu totul excepţională a acestui eveniment christic, vedem că prin faptul că omenirea l-a avut pe Christos pe Pământ ea devine matură de a evolua în viitor spre noi configuraţii ale planetei noastre. Există în prezent un exemplu despre un astfel de dor al unor entităţi ce acţionează pe o altă planetă şi care tânjesc după un alt corp ceresc ca după adevărata lor patrie? Da, avem multe astfel de exemple, dar mai întâi vom evidenţia unul care contrastează cu Christos.

În cursul vechii evoluţii lunare au existat entităţi puternice, spirite superioare, care, dintr-un anumit punct de vedere, nu au ajuns totuşi la sfârşitul evoluţiei lor. Printre aceste spirite superioare a existat un grup, aflat oarecum sub conducerea aceleiaşi entităţi care la sfârşitul evoluţiei lunare nu-şi atinsese ţelul evoluţiei, şi ca urmare nu-l atinsese nici când Pământul şi-a început evoluţia sa. Acest grup intervine acum în evoluţia pământească, participă la conducerea umanităţii, dar animat interior de simţământul tragic al dorului după un astru al Universului rezultat ca un reziduu din ansamblul vechii evoluţii lunare – în sensul în care aceasta este descrisă în ***Ştiinţa ocultă***. Sub acest conducător avem, în cadrul evoluţiei spirituale a Pământului nostru, fiinţe deosebit de puternice, de înalte, care poartă într-adevăr în ele acest dor după un astru de acolo, din Univers, pe care însă ele

nu pot fi, pentru că au trebuit să părăsească Luna şi să meargă pe Pământ fără să-şi fi încheiat evoluţia. Acestea sunt cetele aflate sub conducerea lui Lucifer, Lucifer însuşi acţionând în evoluţia pământească animat interior de un dor continuu după adevărata sa patrie, după astrul venusian din exterior, din Univers. Acesta este caracterul cel mai pregnant al entităţii luciferice, dacă o privim cosmic. Iar conştienţa clarvăzătoare învaţă să cunoască aspectele imprimate în astrul venusian prin faptul că priveşte în interiorul sufletului lui Lucifer, şi prin aceasta are în cadrul Pământului sentimentul luciferic tragic de dor, un dor cosmic minunat precum dorul după acasă, după steaua Fosforos, Lucifer sau Venus. Căci tot ceea ce a lepădat Lucifer ca pe o coajă (germ. *Schale* înseamnă şi *pocal* – *n. t.*), tot ceea ce a rămas din fiinţa lui Lucifer la moartea vechii Luni, după ce aceasta a fost spulberată în toate părţile, aşa cum este spulberat corpul fizic la moarte după ce este părăsit de sufletul omenesc, aceasta străluceşte pe cer drept Venus.

Acum, în faţa ochilor noştri se înfăţişează ceva cosmic, atât în ce priveşte Pământul nostru cât şi pe Venus, planeta învecinată cu Pământul nostru. Şi prin aceasta ni se înfăţişează ceva ce, e drept, nu era resimţit de către sufletul grec în modul explicit în care v-a fost prezentat acum, dar care trăia în sentimentele şi senzaţiile acestui suflet. Iar când acest suflet grec îşi îndrepta privirea spre aştri, în special spre Venus, el resimţea legătura strânsă dintre un astfel de astru şi anumite entităţi ce înflăcărează şi spiritualizează până-n străfunduri sferele pământeşti. Şi pe când sufletul grecului antic resimţea ce înseamnă Lucifer pentru Pământ, el îşi spunea cam aşa: Prin toată existenţa noastră pământească adie principiul luciferic; se îndrepta

spre astrul Venus şi îşi spunea: Acesta este un punct călător prin spaţiul ceresc, către care Lucifer îşi îndreaptă continuu dorurile sale.

Aici dumneavoastră vedeţi sentimentele pe care le resimţea sufletul grec faţă de una dintre minunile lumii. Dar în acelaşi timp aveţi aici modul viu în care sufletul grecului înţelegea să privească în spaţiul cosmic, şi anume descriind planeta Venus nu ca pe o sferă pur fizică, aşa cum face astronomia noastră modernă. Ce însemna deci Venus pentru sufletul grecului? Acel domeniu din spaţiul ceresc de care el lua cunoştinţă atunci când contempla clarvăzător conţinutul spiritual al sufletului luciferic, căci în acesta el observa imensul dor de acasă, ce se întinde ca o punte vie de la Pământ la Venus. Acelaşi suflet grec resimţea acest dor, pe care el îl atribuia lui Lucifer, şi ca pe substanţa ce aparţine lui Venus. Grecul nu vedea pur şi simplu o planetă fizică, ci ceva desprins din entitatea luciferică, aşa cum corpul fizic se desprinde de om atunci când trece prin poarta morţii şi cum se va desprinde cadavrul pământesc atunci când Pământul va fi ajuns la capătul evoluţiei sale. Cu deosebirea că trupul fizic al omului este sortit să se descompună atunci când se separă de entitatea sufletească, iar corpul lui Lucifer este destinat să strălucească ca o stea pe bolta cerească. Prin aceasta am caracterizat şi ce sunt aştrii în sens spiritual. Am caracterizat aceasta prin exemplul lui Venus. Ce sunt deci aştrii pentru o contemplare vie a minunilor cosmice, a minunilor naturii? Ei sunt corpuri ale zeilor. Ceea ce s-a desprins din corpurile zeilor şi s-a împrăştiat în spaţiul cosmic a devenit astru, a devenit o planetă sau o stea fixă. Aşa privea grecul lumea stelară. Acolo sus, în spaţiu, au fost cândva nişte entităţi spirituale pe care noi le venerăm ca pe zeii noştri; ele au parcurs o evoluţie; când au ajuns în acel punct, care pentru om în existenţa pământească înseamnă

moartea fizică, pentru aceşti zei intervine un eveniment prin care materia fizică îi părăseşte şi devine stea.

Stelele sunt corpurile zeilor, sufletele acestora continuând, într-un mod diferit însă, să acţioneze în lume independent de aceste corpuri, după cum şi Lucifer a devenit independent de corpul lui, de Venus şi continuă să trăiască în evoluţia noastră pământească. Aşa ceva poate fi numit concepţie spiritualizată despre natură, concepţie spiritualizată despre lume. Aceasta nu are, desigur, nimic de-a face cu acel panteism şters care spune: Aici, afară, totul este străbătut de un Dumnezeu unic. – Nu este suficient să spui acest lucru atunci când priveşti în sus, spre acea lume îndepărtată, ci trebuie ştiut că stelele nu pot fi definite într-un mod atât de abstract, cum că sunt corpuri ale zeilor prin care aceştia se arată privirii. Căci ele sunt corpuri abandonate de zei, după ce aceştia au avansat la un nou stadiu de evoluţie. Aceasta este însă şi deosebirea între zeii planetari şi Dumnezeu-Christos. Dumnezeu-Christos nu lasă în urmă, în sensul expus de mine mai înainte, un astfel de astru fizic, un astfel de rest neînsulfeţit la moartea Pământului, ci trece cu totul în spiritual, intră ca spirit, împreună cu sufletele omeneşti, în noua existenţă jupiteriană. Prin aceasta am menţionat una dintre deosebirile importante dintre spiritele planetare şi Christos. A constata acest lucru este de o importanţă cu totul deosebită, căci el ne arată că dacă după Misteriul de pe Golgota s-ar întâmpla ca acel ceva, faţă de care avem dreptul să spunem că este Christos, revine într-un corp fizic, în acel moment întregul sens al acestui Misteriu ar cădea. Căci dacă acel lucru ce ţine de Christos, pentru care avem dreptul să folosim numele de Christos, s-ar întrupa din nou într-un corp fizic după ce Misteriul de pe Golgota a avut loc, prin această substanţă

fizică s-ar oferi primul germene, urmat şi de altele, care ar conduce la apariţia acelui astru despre care spuneam că rămâne ca un reziduu în viitor. Misteriul de pe Golgota, în semnificaţia sa profundă, nu şi-ar fi atins câtuşi de puţin ţelul. Dacă Christos ar vrea să se tăgăduiască cu tot dinadinsul pe Sine, dacă ar vrea să facă caduc Misteriul de pe Golgota, ca şi când el nu s-ar fi petrecut, n-ar trebui decât să se întrupeze într-un corp fizic; El ar crea atunci un punct de atracţie de natură materială, care ar constitui premisa pentru altceva. Ar trebui atunci să se producă şi alte încorporări ale aceleiaşi entităţi. Prin acesta, în viitor, ar apărea un astru după care omenirea va tânji veşnic. Aşa ceva, această privire în urmă plină de dor, nu trebuie să se întâmple prin entitatea christică. De aceea nici nu avem dreptul să asociem numele de Christos cu ceva ce mai urmează să se întrupeze în vreun fel într-un corp de carne. Prin aceasta s-ar crea o monumentală neînţelegere a Misteriului de pe Golgota şi s-ar arăta că nu se ştie ce s-a vrut cu această zi. În momentul în care înţelegem cu adevărat Misteriul de pe Golgota, nu mai asociem numele lui Christos cu ceva ce se întrupează într-un corp fizic omenesc şi după Misteriul de pe Golgota. A vorbi despre o entitate oarecare, care se întrupează într-un corp fizic omenesc după Evenimentul de pe Golgota ca fiind Christos, înseamnă fie să foloseşti în mod abuziv numele de Christos fie să arăţi o totală lipsă de înţelegere pentru Misteriul de pe Golgota.

Este extraordinar de important să înţelegem aceste lucruri. Căci doar în felul acesta este posibil să raportăm într-un mod just întreaga entitate a lui Christos la evoluţia omenească. Forţele dezvoltate într-o anumită latură a sufletului omenesc prin faptul că nu se mai lasă loc niciunui dor faţă de Pământ, trebuie să se întărească, să

devină mai rezistente decât orice altă forţă. De aceea trebuie ca, în virtutea conducerii înţelepte a lumii, să existe şi astfel de entităţi rămase în urmă, precum fiinţele îngereşti conducătoare din epoca egipteano-caldeeană, Arhanghelii din epoca protopersană sau Arhaii conducători din epoca protohidusă, care nu s-au pătruns cu impulsul christic şi de aceea continuă şi în viitor să nu aibă acest impuls. Ele vor reprezenta în evoluţia viitoare a omenirii – şi pentru acestea nu vom folosi numele de Christos – acel element prin care mai rămâne, cu siguranţă, un anumit dor şi, de asemenea, o anumită legătură cu acel astru ce va exista afară în Univers ca un rest planetar şi care va fi văzut de pe Jupiter aşa cum vedem noi de pe Pământ planetele noastre Venus, Marte sau Jupiter. Aşadar, vor exista un curent al omenirii şi un curent al Ierarhiilor superioare fundamental diferite, care vor privi în urmă spre acele influenţe ce se vor exercita asupra omenirii jupiteriene de către viitorii vecini planetari ai viitorului Jupiter. Trebuie să facem o distincţie clară între aceste două lucruri. Vom învăţa atunci, pornind de la acest cel mai mare, să-l înţelegem şi pe cel mai mic. Pretutindeni acţionează îngemănate aceste două curente. Pretutindeni vedem entitatea christică progresistă ce va conduce omenirea în sus, spre o contemplare superioară a lui Christos, şi pe de altă parte forţele cu efect de frână, pe care noi nu avem voie să le botezăm cu numele de Christos, care se întrupează şi ele în corpuri fizice omeneşti, care pot ajunge, ce-i drept, la o cunoaştere a lui Christos, dar nu pot dobândi nişte impulsuri christice precum ale îngerilor ce au parcurs o evoluţie completă în epoca egipteano-caldeeană. Vedem deci nişte entităţi ce vor putea coborî şi în viitor într-un

corp de carne, dar trebuie să facem o deosebire între un lucru şi altul.

Tot ceea ce s-a gândit materialist în epoca noastră provine de la spiritele retrograde, de la spiritele ce frânează mersul înainte al omenirii, şi va mai proveni de la acestea atât timp cât se aşteaptă vindecarea omenirii doar de la nişte individualităţi ce pot să se întrupeze într-un corp de carne. Căci acest principiu, care îi îndrumă pe oameni doar spre individualităţi încarnate într-un corp fizic, abate omenirea de la mersul ascendent spre contemplarea spiritului. El este un principiu materialist, căci construieşte doar pe ceea ce se poate privi cu simţurile fizice.

Despre tot ceea ce v-am spus acum referitor la Christos, civilizaţia greacă din epoca precreştină nu avea o concepţie deplin clară, deoarece Misteriul de pe Golgota nu avusese încă loc. Există însă despre Lucifer şi legătura sa cu Venus, dar şi despre alte zeităţi stelare şi legătura lor cu aştrii corespunzători, o concepţie bine conturată. Toate aceste sentimente şi moduri de a simţi ale grecilor izvorâte dintr-o astfel de înţelepciune primordială sunt o premisă a acelei idei, a acelui sentiment şi a acelor impulsuri sufleteşti ce mijeau în sufletul grec cunoscător din vechime, atunci când era pronunţat numele lui Dionysos. A fost nevoie să introducem astăzi cele spuse mai devreme, pentru ca mâine să putem aborda acele minuni cosmice, acele minuni ale naturii pe care le avea în vedere grecul antic atunci când vorbea despre Dionysos. Prin aceasta vom crea şi puntea către ceva cu care omul este deja mai familiarizat, către interiorul său, către încercările sufleteşti. Prin aceasta s-a prefigurat programul nostru de mâine, ca o discuţie, aşadar, pe marginea ideii dionisiace.

CONFERINŢA a V-a
Esenţa zeităţilor greceşti şi confluenţa curentelor ebraic şi grecesc din Antichitate cu curentul creştin. Oamenii atlanteeni. Dionysos Zagreus şi noul Dionysos

München, 22 august 1911

Ieri am încheiat conferinţa lăsând deschisă, să zicem aşa, perspectiva unei întrebări, întrebarea privitoare la fiinţa lui Dionysos. Ei bine, după cum ştiţi cu toţii, Dionysos este unul dintre zeii greci, şi deci întrebarea care vă preocupă se referă probabil la esenţa acestor zei greci. Am încercat, desigur, să caracterizăm din multe puncte de vedere astfel de figuri, precum Pluton, Poseidon şi chiar Zeus, însă întrebarea de care vă vorbesc ar putea să vă intereseze în mod deosebit relativ la cele discutate ieri, despre aportul pe care îl au entităţile spirituale ale Ierarhiilor superioare la conducerea spirituală a omenirii. V-aţi putea întreba, de exemplu, cărei categorii de fiinţe ale Ierarhiilor superioare socoteau vechii greci că aparţin zeii lor, în ce priveşte conducerea omenirii. După cum am spus ieri, în timpul civilizaţiei greco-latine, spre deosebire oarecum de celelalte epoci de civilizaţie anterioare, frâiele conducerii spirituale au fost cel mai puţin trase de sus. Faptul că la greci exista o conştienţă despre acest raport, am putea spune mai lax al spiritelor divine faţă de oameni, se poate vedea deja din faptul că grecii şi-au imaginat în aşa fel personajele lor divine încât în ele, de la un capăt la celălalt, regăsim într-adevăr nişte trăsături umane, putem spune greşeli omeneşti, pasiuni omeneşti, simpatii şi antipatii omeneşti. De aici, putem presupune

imediat că grecii ştiau că, aşa cum oamenii aici jos, pe planul fizic, se străduie să meargă înainte, la fel se întâmplă şi cu Ierarhia de zei aflată imediat deasupra lor. Ei caută mereu să se ridice deasupra însuşirilor pe care le au. Zeii Greciei aveau în aşa măsură nevoie să avanseze în propria lor evoluţie, comparativ, de exemplu, cu zeii vechilor egipteni sau persani, încât efectiv nu se mai puteau sinchisi foarte mult, ca să folosesc un limbaj mai simplist, de oameni. De aici şi caracteristica atât de pur omenească a civilizaţiei greceşti, de a sta pe propriile ei picioare. Legătura dintre ei şi oameni a fost atunci mai slabă ca oricând. Grecii şi-au putut configura zeii într-un mod atât de omenesc, pentru că ei erau conştienţi de această realitate. Având în vedere tocmai acest fapt, noi trebuie să ne punem, desigur, întrebarea: Cărui ordin ierarhic aparţin zeii greci, conform însuşi modului de a simţi al poporului grec? Nouă trebuie să ne fie limpede că însuşirile zeilor greci exprimau suficient de explicit faptul că ei erau nişte entităţi luciferice, că în principiu, dintr-un anumit punct de vedere, noi îi putem socoti pe toţi, fără excepţie, nişte entităţi luciferice. Dacă reflectaţi puţin la ce anume îi animă pe zeii greci, ce anume vor ei de la cele ce se pot întâmpla în cursul vieţii pământeşti, nu veţi mai nutri nici cea mai mică îndoială că grecii simţeau că zeii lor nu şi-au desăvârşit evoluţia pe vechea Lună şi că au intenţia să tragă din evoluţia pământească acele foloase pe care oamenii înşişi le trag din ea. Chiar de aici rezultă că grecii erau conştienţi că întreaga lor lume divină avea în sine principiul luciferic, că ea nu şi-a încheiat cu totul evoluţia pe vechea Lună.

Din acest punct de vedere, conştienţa grecilor relativ la zeii lor se află într-un contrast izbitor cu conştienţa unui alt popor. Exista în Antichitate un popor care

dezvoltase în modul cel mai exemplar conştienţa faptului că se află sub oblăduirea unei Ierarhii divine, care şi-a atins în întregime ţelul lunar în ce priveşte propria ei evoluţie. Iar cine a audiat conferinţele din anul precedent [Nota 31], pe care le-am ţinut aici, la München, şi tot ceea ce s-a spus atunci despre Elohimi şi, de asemenea, despre încununarea Elohimilor în Iahve, nu are nicio îndoială că această conştienţă, că Elohimii, Iahve, făceau parte din categoria de zei ce nu pot fi afectaţi pe Pământ în mod nemijlocit de principiul luciferic pentru că şi-au atins pe vechea Lună ţelul final al evoluţiei lor, era nutrită de către vechiul popor ebraic. Acesta este marele contrast. Şi noi vedem această particularitate a conştienţei divine vechi ebraice exprimată minunat în acea puternică alegorie dramatică, ce luminează spre noi din negura timpurilor, al cărei conţinut profund vom ajunge să-l pătrundem de asemenea treptat, abia după ce ştiinţa spiritului se va putea adânci în el. Ce trebuie să fi gândit deci, relativ la om, conştienţa ebraică veche, dacă ţinem seama de convingerea ei profundă că vechiul popor ebraic se afla, în toate componentele sale, sub oblăduirea unei conduceri divine, a unor spirite ce au atins pe vechea Lună sfârşitul evoluţiei lor? Ea trebuie să-şi fi spus: Dăruire cu toate forţele sufleteşti faţă de această lume divină, iată ce îl introduce pe om în spiritualul Universului. Şi orice legătură cu alte forţe, cu acele forţe ce au o cât de mică tangenţă cu materia, îl îndepărtează de lumea spirituală. La aceasta face aluzie acel cuvânt ce răsună epigramatic din alegoria lui Iov, cuvânt ce ne este împărtăşit de răbdătorul Iov, căruia i se spune: „Blestemă pe Dumnezeul tău şi mori!” [Nota 32]. În aceste cuvinte se află ceva grandios, puternic, şi, de asemenea, o indicaţie – plină de semnificaţie, cum numai ea poate fi – că legătura

cu Dumnezeul Iahve, ca extract al Elohimilor, reprezenta pentru vechiul popor ebraic viaţa. Legătura cu această Ierarhie a Elohimilor însemna viaţa şi legătura cu oricare altă Ierarhie divină ar fi însemnat îndepărtarea de la acest principiu progresist al devenirii cosmice, moartea pentru evoluţia omenească. A muri era, de fapt, pentru vechiul popor ebraic similar cu a nu fi străbătut, de a nu fi pătruns de conţinutul substanţial al entităţii elohimice sau de Iahve.

Aceasta ar vrea să fie doar o primă referire la faptul că din negura timpurilor luminează spre noi o conştienţă spirituală diametral opusă faţă de ceea ce ne întâmpină mai târziu drept conştienţă grecească. În timp ce aceasta din urmă vrea să dezvolte omenescul Pământului, să includă în omenesc tot ceea ce poate oferi Pământul şi prin aceasta se supune unei Ierarhii divine ce revendică doar pentru sine, spre propria sa evoluţie, elementele vieţii pământeşti – de unde şi ţinerea cât se poate de lejeră a frâielor faţă de om –, cealaltă conştienţă, conştienţa ebraică, se dăruie cu totul principiului elohimic, se dizolvă cu totul în Iahve. Aceştia sunt cei doi mari poli ai civilizaţiei mai vechi a omenirii.

Dacă ieri spuneam că entităţile luciferice, în speţă entităţile îngereşti rămase în urmă pe vechea Lună, se pot încarna încă pe Pământ, pot merge printre oameni, în opoziţie cu entităţile îngereşti ce şi-au încheiat evoluţia lor pe Lună, care este acum situaţia cu zeii grecilor, despre care nu se spune nimic că s-ar încarna nemijlocit pe Pământ sub înfăţişare umană? Acest lucru pare a fi o contradicţie. Astfel de contradicţii vor mai fi, ele trebuie să existe pentru că ştiinţa spiritului este ceva extrem de vast şi complicat şi pentru că cele spuse în drama noastră rosicruciană [Nota 33] ***Încercarea sufletului***, că

întortocheate sunt căile adevărului superior şi că pe ele poate merge doar acela care este hotărât să cutreiere răbdător prin labirinturi, sunt cuvinte adevărate. Aşa ceva trebuie să existe, astfel de contradicţii trebuie să se rezolve abia treptat, iar cine ar vrea să descifreze fără efort astfel de contradicţii nu va ajunge prea uşor la adevăr.

Grecii aveau conştienţa faptului că, aşa cum stăteau lucrurile pe vremea lor, fiinţele Ierarhiilor lor divine nu se puteau încarna nemijlocit pe Pământ. Dar aceste individualităţi sufleteşti, pe care grecii şi le reprezentau ca fiind zeii lor, se încarnaseră cu toate acestea în corpuri fizice, şi anume în timpul vechii epoci atlanteene. După cum noi îi vedeam pe eroi circulând pe Pământ în trupuri omeneşti, ce poartă în interior o ştiinţă de natură supraumană, o ştiinţă luciferică, după cum în eroi noi avem nişte îngeri lunari retardaţi încarnaţi mai târziu, tot aşa în zeii grecilor avem nişte entităţi ce şi-au efectuat încarnarea lor pământească în trupuri atlanteene. Pe atunci ele circulau ca oameni atlanteeni, ca regi şi preoţi atlanteeni, printre oameni. Atunci ele au dobândit de la evoluţia pământească ceea ce trebuiau să obţină prin încarnarea, prin încorporarea într-un trup omenesc. Astfel, noi putem spune: Conştienţa grecească îşi reprezenta că zeii ei ar fi de fapt fiinţe luciferice veritabile, dar că ele au parcurs deja încorporarea lor omenească în epoca veche atlanteeană. Este primul lucru pe care trebuie să îl admitem, dacă vrem să înţelegem cu adevărat toată această lume de zei a grecilor.

Dar şi o altă contradicţie s-ar mai putea revela sufletului dumneavoastră. Aţi putea spune: Da, pe de o parte tu spui că în exterior Zeus era reprezentantul macrocosmic al forţelor corpului astral ce acţionează în

om, Poseidon, reprezentantul macrocosmic al forţelor ce acţionează în corpul eteric, Pluton, reprezentantul macrocosmic al forţelor ce acţionează în corpul fizic. Ar trebui, aşadar, să ne reprezentăm că aceste forţe sunt răspândite în depărtările spaţiului. – Faptul că ele acţionează afară şi nu concentrat, în făpturi omeneşti individuale, acesta este un argument pe care îl poate aduce doar cineva care nu a ajuns încă să-şi dea seama de felul în care decurge evoluţia, care este sensul întregii evoluţii. Este realmente dificil pentru o conştienţă modernă să ajungă la o relaţie justă cu noţiunile adevărate. Căci o astfel de conştienţă modernă cu greu îşi va putea reprezenta că ceea ce acţionează în exterior ca legi ale naturii, ceea ce este răspândit în spaţiu, se plimbă totodată pe Pământ într-un corp omenesc. Acest lucru se poate întâmpla însă foarte bine. Pentru un cercetător al naturii modern, dacă cineva i-ar spune: Ia toate acele forţe despre care vorbeşte astăzi chimistul, toate acele forţe chimice ce sunt consemnate în manualele de chimie şi care acţionează afară în amestecarea şi separarea substanţelor şi imaginează-ţi că toate aceste legi circulă acum concentrat încoace şi încolo, că merg pe două picioare şi apucă cu mâinile, asta ar fi pentru el expresia supremei nebunii. – Acest lucru ar fi, desigur, luat de către un om cu o conştienţă modernă drept cea mai fantastică absurditate. Şi la fel de puţin şi-ar putea reprezenta că contraimaginea macrocosmică, care se întinde acolo afară, în spaţiu, a forţelor ce acţionează în corpul nostru astral se deplasa cândva, în epoca veche atlanteeană, pe Pământ drept Zeus, după cum un suflet omenesc se concentrează astăzi într-o singură entitate. Şi în mod asemănător pentru Poseidon şi Pluton. În aceşti oameni atlanteeni, pe care conştienţa grecească îi desemna cu numele de

Pluton, Zeus, Poseidon, se încarna ceva care în mod obişnuit sunt legi ale minunilor cosmice. Imaginaţi-vă aşadar un om real, după modelul de om atlanteean, deplasându-se pe Pământ în vechea Atlantidă precum ceilalţi atlanteeni şi imaginaţi-vă un observator dotat cu o conştienţă deplină, care se uită la sufletul acestui locuitor atlanteean – Zeus. Un astfel de observator şi-ar fi spus: Cu siguranţă, acest suflet al lui Zeus, ce se deplasează încoace şi încolo ca om atlanteean, pare a fi concentrat într-un astfel de corp, însă aceasta este Maya, este o iluzie, doar pare a fi aşa; în realitate lucrurile stau altfel, în realitate acest suflet este totalitatea forţelor macrocosmice ce acţionează în exterior drept contraimagine a forţelor sufleteşti concentrate în corpul nostru astral. – Să presupunem că o privire clarvăzătoare se îndrepta spre acest om atlanteean care era Zeus. Atunci el ar fi recunoscut: Acest suflet, în timp ce eu îl privesc, devine tot mai mare şi mai mare, se extinde, el este de fapt contraimaginea macrocosmică a forţelor sufletului omenesc din corpul astral. – La fel era şi în cazul acelor oameni atlanteeni ce erau ceilalţi zei ai grecilor. Lumea, aşa cum ne întâmpină ea pe plan fizic, este de la un capăt la celălalt Maya. Faptul că omul modern nu îşi poate reprezenta acest lucru, îl împiedică şi atunci când el încearcă să-şi reprezinte însăşi entitatea lui Christos Iisus. Căci dacă examinăm sufletul care era în Christos Iisus după Botezul în Iordan de către Ioan, avem aceeaşi situaţie. Acest lucru îl găsiţi explicat clar în broşura ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii***. Acolo luăm cunoştinţă de faptul că o privire clarvăzătoare, sau în general privirea unui om, nu şi-ar putea imagina acest suflet comprimat într-un corp omenesc decât atât timp cât rămâne prizonier în Maya. În realitate, acest suflet

există, pătrunzând toate spaţiile şi acţionând din toate spaţiile. Pentru omul captiv în lumea senzorială, el se prezintă ca şi când ar acţiona prin intermediul corpului lui Iisus din Nazareth. Dacă prin corpul lui Iisus după Botezul în Iordan trebuie să vedem acţionând universalul din Cosmos, în zeii greci aflaţi temporar în oameni atlanteeni trebuie să vedem forţele specifice din cadrul acestui Cosmos. Astfel, ele circulau realmente pe tărâmul planului fizic şi erau, conform Mayei, oameni atlanteeni veritabili.

Însă nu vă veţi mai mira deloc despre acest fapt dacă observaţi chiar omul obişnuit de astăzi. În fond, ceea ce dumneavoastră descrieţi ca fiind omul obişnuit este tot o Maya, iar dacă cineva crede că sufletul omenesc se află doar în interiorul spaţiului delimitat de corpul său este cea mai mare iluzie. În clipa în care omul se ridică la nivelul cunoaşterii lumilor spirituale se întâmplă că omul nu-şi mai priveşte corpul său fizic doar ca pe ceva în care stă vârât cu Eul său, ci ca pe ceva pe care el îl contemplă din afară, ca pe ceva faţă de care este supraordonat, iar cu Eul său se simte revărsat în spaţiul cosmic. În realitate, omul se află în afara sa, el este unit cu entităţile din lumea înconjurătoare, pe care de obicei doar le contemplă; într-un anumit sens, toate sufletele sunt extinse la nivelul macrocosmosului, locuiesc acolo, în marele Cosmos. În celălalt caz, când omul trece prin poarta morţii şi îşi separă sufletescul propriu-zis de trupesc, survine o stare ce ar putea fi descrisă astfel: omul se simte ca şi cum a fost deşertat, să zicem aşa, în macrocosmos, se simte una cu macrocosmosul, fiindcă abia atunci el intră în conştienţă omenească, care este realitate, nu Maya.

Am încercat să prezint puţin mai intuitiv ceea ce vieţuieşte o conştienţă care s-a eliberat de trup şi care, să

zicem aşa, contemplă din exterior corpul fizic, pentru aceasta însă trebuind să trăiască în lumea spirituală, să se integreze în macrocosmos. S-a încercat să se prezinte aceasta în acel monolog din „Încercarea sufletului", în care Capesius, după ce s-a cufundat în plăsmuirea Cosmosului, în plăsmuirea istorică a încarnării sale anterioare, revine la conştienţa obişnuită. Vedem cum prin sufletul lui Capesius se perindă atunci tot ceea ce a vieţuit el în timpul încarnării precedente. Acestea nu sunt zugrăvite sec, spunând că el a văzut o încarnare precedentă sau alta, ci, dacă urmăriţi foarte exact, cuvânt cu cuvânt, rând după rând acest monolog [Nota 34], veţi găsi descris conform adevărului, veţi găsi zugrăvit realist tot ceea ce se vieţuieşte atunci şi puteţi căpăta din acest monolog o reprezentare a modului în care se desfăşoară în realitate o privire retrospectivă în Cronica Akasha în epoci de evoluţie trecute, în care au avut loc încarnări anterioare. Ca în orice lucru, dar în cazul acestui monolog mai mult ca oriunde, veţi greşi dacă treceţi cu vederea chiar şi un singur cuvânt, dacă nu apreciaţi că aici sunt descrise realist, până în cele mai mici amănunte, vieţuiri cât se poate de adevărate ale sufletului. Dar şi aici găsiţi menţionat faptul că omul trebuie să se întrebe: Da, dar toate acele lucruri care erau acolo, afară, în spaţiu nu sunt ţesute, oare, din substanţa mea sufletească? Capesius are efectiv sentimentul că cele ce i-au apărut acolo, afară, ar fi fost făcute din substanţa sa sufletească. Este un sentiment cât se poate de ciudat când te simţi parcă disipat în celelalte lucruri, extins la dimensiunile unui Cosmos, secat şi lihnit complet, în sensul propriu al cuvântului, de propria entitate, care este alcătuită din imagini şi care altuia îi apare drept aceste imagini, ce devin vizibile

tocmai prin faptul că se îmbibă cu propria noastră substanţă sufletească.

Dacă cumpăniţi toate acestea veţi căpăta senzaţia că grecul avea un sentiment sigur în plăsmuirea imaginilor şi a lumii sale de zei. Aceşti zei ai Greciei erau, aşadar, în timpul erei atlanteene oameni cu suflet ce aveau o importanţă macrocosmică, iar prin această evoluţie ei au ajuns să poată interveni în a patra perioadă de civilizaţie postatlanteeană, dar ţinând cel mai puţin strâns frâiele, să zicem aşa, în conducerea spirituală a oamenilor. Ca zei ei nu mai aveau nevoie de încarnări precum Kekrops, Thezeu şi Kadmos, în care erau încarnate suflete luciferice rămase în urmă pe Lună, căci prin încarnarea lor atlanteeană ei au lichidat orice înseamnă întrupare omenească pe Pământ. Şi acum, dacă examinăm în mod just aceasta, trebuie să ne spunem: Dar atunci, aceşti zei, oricât de multe îi puteau ei în final conferi omului, un lucru nu îi puteau da: conştienţa de Eu, pe care trebuie să şi-o cucerească. Şi de ce nu i-o puteau da? Ei bine, din spiritul tuturor conferinţelor mele de până acum sper ca dumneavoastră să fi reţinut că pentru om această conştienţă a Eului a trebuit să se nască în special pe Pământ. Ştim desigur că pe Lună omul a dezvoltat mai întâi corpurile sale fizic, eteric şi astral. Pe atunci conştienţa de Eu nu se putea înrădăcina. În tot ceea ce s-a creat pe Lună, în ceea ce cunoscuseră zeii greci acolo ca principiu creator, nu era conţinută şi conştienţa Eului. Ei nu i-au putut da omului conştienţa de Eu, întrucât aceasta este un produs al Pământului. I-au putut da foarte multe lucruri care se referă la corpurile fizic, eteric şi astral, căci cu ele şi cu legile lor ei se familiarizaseră încă din timpul evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună, pe care le-au parcurs la un nivel superior. Dar, pentru că rămăseseră în urmă, ele

nu au putut deveni creatori ai conştienţei de Eu. Sub acest raport zeii greci se găsesc în opoziţie cu Elohimii, cu Iahve, care este chiar creatorul conştienţei de Eu prin excelenţă. Întreaga cultură sufletească modernă s-a putut dezvolta doar datorită faptului că în evoluţia spirituală a oamenilor au confluat aceste două curente opuse: curentul vechi ebraic, care a avut ca scop să trezească în sufletul omenesc în modul cel mai exemplar forţele ce conduc la conştienţa de Eu, şi celălalt curent, care a turnat în sufletul omenesc forţele de care aveau nevoie corpurile fizic, eteric şi astral omeneşti, pentru a putea absolvi cu bine evoluţia pământească.

Doar prin această contopire a celor două curente, a curentului grecesc şi a celui vechi ebraic, a fost posibilă naşterea acelui curent unificator, care ulterior a putut primi impulsul christic, principiul christic. Căci în cadrul curentului christic aceste două curente sunt precum un fluviu în care s-a contopit apa a două râuri. Şi după cum viaţa noastră sufletească nu este de conceput în cadrul civilizaţiei apusene fără impactul culturii greceşti, la fel ea nu este de conceput fără impulsul pe care l-a dat vechea cultură ebraică. Dar în cadrul Antichităţii greceşti propriu-zise lipsea posibilitatea de a se da omului direct, din lumea din care făceau parte Zeus, Poseidon, Pluton, din Ierarhia acestora, conştienţa sa terestră de Eu. Despre aceasta sufletul grec are de asemenea un sentiment uimitor de clar, pe care el l-a scos la lumină concepând figura lui Dionysos. Da, acest suflet grec a vorbit într-un mod cât se poate de clar tocmai în ce priveşte persoana lui Dionysos, încât nu putem decât să ne înclinăm admirativ şi cu veneraţie în faţa înţelepciunii acestei mitologii greceşti.

Aici ni se vorbeşte despre un Dionysos mai vechi, Dionysos Zagreus, care ar fi existat în vechea Grecie. Acest Dionysos mai vechi a fost un personaj pe care sufletul grec l-a conceput cu sentimentul său, simţind şi nu gândind cu gândurile noastre exterioare, spunându-şi: Conştienţei intelectuale pe care a atins-o omul în prezent i-a premers o conştienţă veche clarvăzătoare. Această conştienţă veche clarvăzătoare nu era în aceeaşi măsură supusă iluziei, Mayei, precum conştienţa de mai târziu a omenirii. Atunci când oamenii erau încă clarvăzători, ei nu credeau că sufletul omenesc este inclus în corpul fizic, că este delimitat de pielea sa, ci că centrul său se afla încă, să zicem aşa, în exteriorul corpului fizic. Şi omul nu credea că vede cu trupul său fizic datorită ochilor săi, ci el ştia: Cu conştienţa mea eu stau în afara corpului meu fizic. – Şi el arăta spre acest corp fizic ca spre o posesiune a sa. Ca să folosim o comparaţie, putem spune că omul modern este precum cineva instalat ferm şi comod într-un scaun în casa sa, care-şi spune: Eu sunt aici, înăuntru, iar pereţii casei mele mă înconjoară. – Omul clarvăzător din vechime nu era aşa, nu credea că se găseşte în interiorul casei sale. Pe el vi-l puteţi închipui ca pe cineva care iese pe poarta casei sale, se aşează în faţa ei şi spune: Asta este casa mea, pot să-i şi dau roată, o pot privi din diverse unghiuri, şi atunci pot vedea din afară un spaţiu mult mai mare din jurul casei decât dacă m-aş afla în ea. Aşa stăteau lucrurile cu vechea conştienţă clarvăzătoare. Dădeai roată în jurul propriei conformaţii trupeşti şi o priveai doar ca o posesiune a vechii conştienţe clarvăzătoare, a conştienţei aflate în exteriorul corpului fizic.

Dacă analizăm parcursul pământesc, felul cum s-a configurat Pământul începând din epoca veche lemuriană, trecând prin epoca atlanteeană şi epocile de cultură

postatlanteene până în zilele noastre, ştim că conştienţa omenească s-a dezvoltat în mod treptat. În timpul vechii epoci lemuriene această conştienţă omenească era din multe puncte de vedere încă foarte asemănătoare vechii conştienţe lunare. Omul reflecta încă foarte puţin asupra corpului său, el era cu totul revărsat în spaţiu. Eul şi-a făcut intrarea în corpul omului abia treptat. În timpul epocii atlanteene omul se afla încă cu conştienţa sa destul de în afara trupului său. Această conştienţă deci şi-a făcut intrarea abia treptat în corpul fizic, fapt ce ne arată întregul sens al evoluţiei pământeşti. Dar asta presimţea şi sufletul grec. El a putut indica oarecum intuitiv spre o conştienţă timpurie, spre o conştienţă clarvăzătoare, care s-a manifestat, ce-i drept, în cadrul evoluţiei pământeşti, dar care imita îndeaproape vechea conştienţă lunară, conştienţă care a apărut când omul dezvoltase ca cel mai înalt mădular al său corpul astral. Stăm deci acum în faţa acestei evoluţii a omenirii şi putem spune: Când Pământul a ajuns în stadiul acesta de evoluţie, a apărut omul şi şi-a perfecţionat corpurile sale fizic, eteric şi astral, în corpul său astral purtând forţele lui Zeus. S-a adăugat apoi în cursul evoluţiei pământeşti tot ceea ce a condus spre Eu. Cu forţele astrale ale lui Zeus s-a unit un element nou. Acest element nou, care în epocile vechi nu era încă clar sudat cu forţele lui Zeus, dar care încerca să se alipească din ce în ce mai bine de ele ca entitate egoică, independentă, era la început parcă îndesat cu forţa acolo. Entitatea egoică independentă apare mai întâi cu însuşirea de clarvedere şi apoi cu cea intelectuală. Dacă privim în astral forţele lui Zeus, dacă în ceea ce se iveşte acolo şi are la început capacitatea de clarvedere vedem ceea ce am menţionat mai devreme drept Persefona, atunci putem spune: înainte ca omul să-şi fi pierdut

conştienţa clarvăzătoare, înainte să apară felul intelectualist de conştienţă, în om trăia, pe lângă forţele lui Zeus existente în corpul său astral, Persefona, strâns unită cu forţele lui Zeus. Omul şi-a adus cu el acest corp astral de pe vechea Lună. Pe Pământ s-a dezvoltat în el viaţa sufletească, pe care noi o găsim reprezentată în Persefona. Şi acesta era omul în timpurile de demult. El simţea că are în corpul său astral forţele lui Zeus şi că o are în el pe Persefona. Omul din vremurile de demult nu îşi permitea să vorbească încă de un Eu intelectual, aşa cum o facem noi astăzi când vorbim de Eul nostru, dar de ceva putea să vorbească, de ceva ce lua naştere prin conlucrarea forţelor lui Zeus, ancorate în corpul astral, cu ale Persefonei. Rezultatul unirii în om a celor doi, a lui Zeus şi a Persefonei, era el însuşi. Era ceva ce îi era dat doar dinspre o latură, cea a lui Zeus, la care trebuia să se adauge cealaltă latură, asupra căreia Zeus ca atare nu avea o influenţă directă. Ceea ce era Persefona, ca fiică a Demetrei, era ceva legat de înseşi forţele Pământului. Persefona era fiica Demetrei, o fiinţă divină care nu avea comun cu Zeus decât faptul că era considerată sora lui, un suflet ce cunoscuse o cu totul altă evoluţie decât Zeus, aşa încât ea se înrudea cu Pământul şi putea acţiona asupra oamenilor dinspre Pământ, şi prin acesta şi asupra plăsmuirii conştienţei de Eu a omului.

Astfel, omul ducea cu sine din timpurile cele mai vechi corpul astral dinspre latura lui Zeus şi pe Persefona dinspre latura Pământului. Grecul din vechime era deci conştient că purta în el ceva a cărui origine nu o putea vedea dacă privea în sus, spre Ierarhiile divinităţilor din lumea de deasupra. De aceea el socotea acel lucru pe care îl purta în sine ca aparţinând zeilor subpământeni, acelor zei ce se aflau în legătură cu devenirea Pământului, în care

zeii din lumea de deasupra nu aveau niciun amestec: Eu port în mine, în fiinţa mea, ceva, iar conştienţa mea pământească o datorez unui lucru pe care zeii de deasupra, din lumea lui Zeus, a lui Poseidon sau Pluton, nu mi-l pot da direct, la care ei nu pot decât să colaboreze. – Pe Pământ există, aşadar, ceva în afara a ceea ce sunt forţele macrocosmice ale lui Zeus, Poseidon şi Pluton, ceva asupra căruia Zeus nu poate decât să privească, pe care el însuşi nu îl poate produce. Din toate aceste motive pe care le-am menţionat, mitul grecesc îl descrie pe bună dreptate pe Dionysos cel vechi, Dionysos Zagreus, ca fiind un fiu al Persefonei cu Zeus. Toate acele forţe dinăuntrul vieţii pământeşti, care în timpurile vechi au acţionat pregătitor pentru conştienţă de Eu a omului, sunt, dacă le considerăm din punct de vedere microcosmic, al interiorului omului, vechea conştienţă clarvăzătoare. Dacă le privim din punct de vedere macrocosmic, al modului în care străbat elementele pământeşti, ele sunt vechiul Dionysos. Pe atunci deci, când omul nu avea încă un Eu dotat cu forţa intelectuală pe care o are astăzi, ci un precursor al Eului actual, respectiv conştienţa veche clarvăzătoare, care acum a devenit subconştientul nostru, atunci acest om contempla în afară – acesta era deocamdată cazul la greci – forţele macrocosmice ce strecoară în noi aceste forţe-Eu şi le numea Dionysos Zagreus, vechiul Dionysos. Dar grecul simţea ceva aparte faţă de tot ce îi putea da acest vechi Dionysos. Grecul, în principiu, trăia deja într-o cultură intelectuală, chiar dacă ea mai era încă străbătută de o fantezie suculentă, chiar dacă ea mai trăia încă în mare parte în imagini. În cadrul imaginii cultura greacă era deja o cultură intelectuală. Doar timpurile cele mai vechi mai prezintă urme ale culturii clavăzătoare. Tot ceea ce a parvenit istoriceşte din

Grecia şi s-a transmis timpurilor ce au urmat este o cultură intelectuală, chiar dacă o cultură imaginativă saturată de fantezie. Aşa încât, în principiu, grecul privea în conştienţa sa o epocă veche, pentru care familiar era de fapt vechiul Dionysos, care lăsa să picure în natura omenească Eul, care încă mai era un Eu clavăzător. Şi grecul resimţea ca pe ceva tragic, atunci când îşi spunea: O astfel de conştienţă a Eului cum a existat odinioară lumea noastră pământească nu o mai poate recepta. – Încercaţi să vă transpuneţi pentru o clipă cât mai viu într-un astfel de suflet grecesc. El privea în urmă, interiorizând parcă vechile timpuri, şi îşi spunea: În acele vremuri exista o omenire ce trăia cu conştienţa în afara corpului fizic, unde sufletul trăia oarecum independent de această porţiune de spaţiu delimitată de piele, trăia afară, unitar, în lumile spaţiului.

Dar acele timpuri au trecut, ele aparţin trecutului. – Între timp această conştienţă de Eu a evoluat în aşa fel încât acum omul efectiv nu poate face altceva decât să se simtă inclus cu Eul său într-un spaţiu ce este delimitat de pielea sa. – De aceasta se mai lega şi un alt fapt. Imaginaţi-vă că printr-o minune cosmică ar fi posibil ca fiecare dintre sufletele aflate în corpurile lor fizice să iasă în afară, să se extindă în depărtările spaţiului. Toate aceste suflete s-ar contopi unele cu altele, nu ar mai fi separate. Câte capete stau aici pe scaune, spre atâtea puncte ar putea arăta sufletele individuale, ca spre o posesiune a lor. Dar sus sufletele s-ar amesteca, şi acolo am avea o unitate. Dacă după aceea sufletele, din această conştienţă care a fost înălţată, ar intra din nou în corpurile individualele s-ar întâmpla cu unitatea? S-ar îmbucătăţi, s-ar împărţi în atâtea părţi câte corpuri stau aici pe scaune. Reprezentaţi-vă acest simţământ, imaginaţi-vă că sufletul

grecului ştia: a existat cândva o conştienţă în care sufletele individuale erau unite unele cu altele şi formau o unitate, în care fiinţa sufletească a omului plutea aerian pe deasupra Pământului şi nici una nu se putea deosebi fundamental de cealaltă ca o entitate-Eu. A venit apoi o vreme în care această entitate-Eu şi-a părăsit unitatea în care se afla şi fiecare suflet individual s-a condensat ca o picătură în câte un corp. Acest moment a fost imortalizat de fantezia grecească într-o imagine grandioasă, în figura lui Dionysos îmbucătăţit. Şi, cu un penel foarte fin, această mitologie grecească a întreţesut în legenda lui Dionysos figura lui Zeus, pe de o parte, şi figura Herei, pe de altă parte.

Noi spuneam: Zeus este puterea centrală a forţelor macrocosmice ce îşi au drept corespondent forţele sufleteşti ancorate în corpul astral. Aceste forţe sufleteşti s-au perpetuat de pe vechea Lună. Zeus, în principal, vine şi el tot de acolo, aşa încât el ia parte la crearea lui Dionysos, care iniţial, sub forma vechiului Dionysos, este un fiu al lui Zeus şi al Persefonei. Astfel că aportul lui Zeus la crearea lui Dionysos constă în faptul că acesta reprezintă principiul unitar, ceva ce nu este amestecat şi nu este îmbucătăţit încă. O altă evoluţie a cunoscut figura ce ne întâmpină în personajul feminin Hera. Ea a parcurs o evoluţie care sub un anumit raport spiritual era mult mai avansată decât cea a lui Zeus însuşi, ţinând seama că ea tindea mai mult spre terestru, în timp ce Zeus rămăsese în urmă, la stadiul de evoluţie al vechii Luni, s-a cramponat de acesta. Hera a mers mai departe şi a preluat anumite momente ce puteau fi valorificate pe Pământ. Ea aparţine acelei categorii de entităţi luciferice care lucrează, care au ca scop tocmai fragmentarea, individualizarea oamenilor; din acest motiv este ea atât

de des prezentată drept o fiinţă geloasă. Gelozia se poate ivi doar acolo unde individualităţile sunt despărţite, unde ele se ştiu de unele singure. Hera face parte dintre acele figuri de zei care promovează în mod deosebit separarea, individualizarea, despărţirea, de unde şi prezenţa ei activă acolo unde Dionysos urmează să fie îmbucătăţit, el în sine provenind din unirea lui Zeus cu Persefona. Când omul de odinioară avea conştienţa clarvăzătoare ca o conştienţă unificatoare a venit ca zeitate individualizatoare Hera, fapt exprimat simbolic prin gelozia ei, şi i-a chemat pe zeii ce sunt concentraţi în forţele terestre, pe Titani, să sfărâme în bucăţi vechea conştienţă unificatoare, pentru ca ea să intre în corpurile individuale. Prin aceasta însă această conştienţă s-a izolat de Cosmos.

Grecul din Antichitate privea cu tragism în urmă la conştienţa clarvăzătoare ce trăia în afara corpului fizic şi se simţea una cu toate lucrurile din exterior. Această conştienţă nu putea fi decât contemplată retrospectiv, ca ceva trecut, de unde şi sentimentul tragic resimţit de vechiul grec. Dacă nu ar fi intervenit altceva, dacă nu ar fi existat decât fapta Herei, atunci oamenii ar fi mers pe Pământ unul lângă altul, fiecare închis în propria sa personalitate îngustă. Niciodată oamenii nu s-ar fi înţeles unul pe altul. Dar ei n-ar fi putut înţelege nici ceea ce există în jurul lor, elementele Pământului şi ale Cosmosului. Oamenii ar fi privit propriile lor corpuri ca pe o proprietate a lor, s-ar fi simţit închişi în corpurile lor ca într-o casă, ar fi simţit poate bucăţica de mediu din imediata lor apropiere aşa cum simte melcul că-i aparţine propria sa cochilie, dar mai departe, la o conştienţă cosmică, acest Eu nu s-ar fi putut extinde niciodată. Asta este ceea ce a vrut Hera, să-i separe complet pe oameni

unii de alţii în individualităţile lor. Ce i-a salvat pe oameni de la această izolare, pentru ca acest Eu – care a căpătat totuşi o formă intelectuală – să ajungă mai târziu prin cunoaştere, prin cunoaştere intelectuală, nu clarvăzătoare, să-şi formeze o imagine despre lume, astfel încât să poată ieşi apoi afară şi să poată lega lucrurile între ele?

În timp ce privirea clarvăzătoare a cuiva cuprinde întreaga imagine a Cosmosului, privirii intelectuale îi este hărăzit să meargă de la o bucată de Cosmos la altă bucată de Cosmos, să lege între ele bucăţile disparate ale viziunii noastre despre lume şi să facă din ele, prin cunoaşterea intelectuală, prin ştiinţa intelectuală, un tablou general al lumii. În felul acesta apare ceva ce ar putea fi descris în felul următor: Acţiunea Herei, care nu a încetat să se dezvolte în continuare, nu a mers totuşi singură, ci intelectualitatea Eului a fost condusă în afară, omul putând să-şi facă o imagine de ansamblu asupra lumii, cu toate că el însuşi nu poate trăi în interiorul lucrurilor prin clavedere, precum Dionysos Zagreus, dar cel puţin îşi poate forma prin raţiune imagini despre lume. Grecul îşi imagina puterea centrală pentru această imagine despre lume, pe care noi ne-o facem cu gândurile şi imaginile fanteziei noastre cu care noi cuprindem lumea, prin entitatea zeiţei Pallas Athena.

De fapt, imaginea intelectualistă despre lume, înţelepciunea intelectualistă ce şi-a făcut intrarea în corpuri l-a salvat pe Dionysos îmbucătăţit, a salvat conştienţa unitară veche. Ea a condus conştienţa omenească din nou în afara sa. De aici vine şi această fină întorsătură a legendei lui Dionysos, care spune că din toate bucăţile Pallas Athena reface inima lui Dionysos, după ce el fusese tăiat în bucăţi de Titani la îndemnul

Herei, şi o aduce lui Zeus. Aceasta este o figură de stil colosal de fină şi plină de înţelepciune, ce corespunde în totalitate minunilor cosmice, pe care ştiinţa spiritului ni le dezvăluie din nou astăzi şi faţă de care noi nu putem decât să ne înclinăm cu evlavie şi admiraţie. Ceea ce este înfăţişat astfel macrocosmic, şi anume că Dionysos este tăiat în bucăţi şi inima sa este salvată de Pallas Athena şi adusă lui Zeus, toate acestea nu sunt altceva decât contraimaginea macrocosmică a ceva ce se petrece microcosmic în noi. Sunt imagini de o profunzime uimitoare.

Noi ştim, desigur, că revelaţia fizică a omului pământesc este sângele, care pune în mişcare inima. Ce s-ar fi întâmplat însă, teoretic vorbind, dacă extinderea intelectualistă a Eului care a dezvoltat imaginea intelectuală despre Cosmos, nu ar fi salvat închistarea acestui Eu în trupul omenesc? Sau, ca să mă exprim simbolic, ce s-ar fi întâmplat dacă Pallas Athena n-ar fi salvat inima lui Dionysos îmbucătăţit şi nu i-ar fi adus-o lui Zeus? Oamenii ar fi circulat încoace şi încolo, fiecare închis în propria sa formă corporală, în acele forţe microcosmice ale formaţiunii sale corporale ce reprezintă exclusiv impulsurile egoiste inferioare, prin care omul vrea să se izoleze ca entitate separată, închisă în pielea sa. Omul are în sine aceste forţe ce au condus la fărâmiţarea lui Dionysos în multe bucăţi. Ele sunt impulsurile inferioare ale naturii omeneşti, ce acţionează sub o formă animalică, instinctivă în natura omenească şi care sunt temelia pe care se înalţă egoismul omenesc propriu-zis. Din aceste impulsuri se dezvoltă simpatia şi antipatia, impulsivitatea, instinctualitatea, începând cu impulsul de hrănire şi alte impulsuri asemănătoare şi terminând cu impulsul de reproducere, care aparţine în mod special

categoriei de impulsuri inferioare. Dacă ar fi depins numai de Hera, dacă Pallas Athena n-ar fi intervenit salvator, omul nu ar fi dezvoltat decât nişte entuziasme ce izvorăsc din aceste impulsuri inferioare: entuziasme pentru hrană, pentru reproducere, pe scurt, doar pentru impulsurile inferioare.

Cum s-a întâmplat deci că omul a reuşit să învingă această natură omenească inferioară, orientată exclusiv spre egoism? Este tot egoitatea, care se referă la toate aceste impulsuri, dar există ceva în natura noastră omenească, ceva ce ne abate de la impulsurile inferioare amintite. Ceea ce ne abate de la impulsurile inferioare este faptul că în afară de acele entuziasme egoiste, ce vizează conservarea trupului prin instinctul de hrănire, conservarea speciei prin instinctul sexual, noi mai putem dezvolta cu inima noastră şi un alt entuziasm. În pofida acestui lucru, natura omenească ar rămâne ancorată în continuare în egoism. Caracterul egoist, de închistare în trup, dat de aceste impulsuri poate fi într-o oarecare măsură înlăturat, doar pentru că ele se amestecă şi cu altceva. Există un element superior, un element legat de inimă, de circuitul nostru sangvin în special, ce dezvoltă entuziasme superioare. Când inima noastră bate pentru lumea spirituală şi pentru marile idealuri ale lumii spirituale, când inima noastră se înflăcărează pentru spiritual, când ne simţim faţă de lumea spirituală la fel de calzi cum se simte omul cu impulsurile sale inferioare în viaţa erotică, atunci natura omenească este transfigurată şi spiritualizată prin ceea ce a adăugat Pallas Athena la fapta Herei. Omenirea îşi va însuşi o înţelegere deplină a acestei măreţe realităţi abia în decursul timpului, căci există multe obstacole în natura omenească actuală ce vor să contrazică aceste lucruri. De câte ori nu auziţi

spunându-se: Ah, sunt acolo nişte capete sucite, pasionate de tot felul de lucruri care de fapt nici nu există! Aceştia dezvoltă sentimente de căldură faţă de nişte lucruri abstracte, faţă de ceva ce trebuie pur şi simplu să-ţi imaginezi că există, aşa cum fac oamenii în mod obişnuit în aşa-zisa viaţă reală, cu alte cuvinte faţă de instinctul de hrănire şi alte instincte inferioare. – Aceia însă care pot avea faţă de suprasenzorial, faţă de ceea ce nu vizează impulsurile inferioare un entuziasm fierbinte, astfel încât să se simtă faţă de lumea suprasensibilă ca în faţa unei realităţi, aceia se dăruie elementului pe care Pallas Athena l-a adăugat la fapta Herei. Aceasta este contraimaginea microcosmică pentru forţele guvernatoare din exterior, grandios exprimate ca simbol în mitologia greacă prin aceea că Pallas Athena salvează inima îmbucătăţită a lui Dionysos şi i-o aduce lui Zeus, pe care el o ascunde în şoldul său. După ce vechea conştienţă clarvăzătoare a coborât în om, ea s-a amestecat cu acel element pe care legenda lui Zeus îl exprimă atât de minunat, prin aceea că natura dionisiacă a fost ascunsă în şodurile lui Zeus. Tot ceea ce ar veni din Dionysosul îmbucătăţit şi-ar găsi pandantul său microcosmic în ceea ce îşi are sediul în natura corporală inferioară. Vedem astfel ce minunat coincid cu ştiinţa spiritului cele înfăţişate în imaginile grandioase ale vechii legende despre Dionysos.

Şi ni se povesteşte apoi cum a evoluat în continuare vechea conştienţă clarvăzătoare, reprezentată prin Dionysosul vechi, în comparaţie cu conştienţa ulterioară, respectiv conştienţa noastră actuală de Eu, reprezentată prin noul Dionysos, prin forţa dionisiacă mai târzie. Căci conştienţa actuală de Eu, cu cultura sa intelectuală, cu tot ceea ce vine din raţiunea noastră şi în special din Eul nostru, îşi are contraimaginea sa macrocosmică în cel de-

al doilea Dionysos, care se naşte prin aceea că din inima salvată a lui Dionysos îmbucătăţit se face o băutură afrodisiacă pentru Semele, prin care se realizează unirea Semelei, adică a unei femei muritoare, cu Zeus, cu forţele corpului astral. Aşadar, o fiinţă, care evident este deja un alt om, se uneşte cu ceea ce vine de pe vechea Lună, şi de aici ia naştere omul prezentului nostru, care îşi are contraimaginea macrocosmică în noul Dionysos, fiul lui Zeus şi al Semelei. Ce ni se spune despre acest Dionysos? Da, dar dacă este contraimaginea macrocosmică a forţelor intelectuale ale Eului nostru, atunci el trebuie să fie oarecum inteligenţa ce se întinde deasupra Pământului, ce este răspândită afară, în depărtările spaţiului. Dacă grecul a simţit corect, el trebuie să-şi fi imaginat sub imaginea noului Dionysos, sub contraimaginea macrocosmică a Eului nostru intelectual, inteligenţa ce păşeşte pe deasupra Pământului. El trebuie să-şi fi imaginat că acolo, afară, în spaţiu, păşeşte o entitate care este precum inteligenţa ce circulă pe deasupra diverselor ţinuturi. Minunat, iubiţii mei prieteni! În splendida legendă despre cei doi Dionysos vechea conştienţă grecească ne povesteşte că acesta a migrat din Europa departe, în India, i-a învăţat pe oameni să cultive Pământul, viţa-de-vie şi aşa mai departe, s-a mutat în Arabia, apoi şi-a schimbat din nou locuinţa, venind înapoi prin Egipt. Tot ceea ce înseamnă cultură intelectuală este legat de traseul urmat de noul Dionysos. În mitologia greacă lucrurile stau realmente în felul următor: ceea ce noi, în mod arid şi prozaic, în mod abstract numim de obicei răspândirea culturii intelectuale, vechea mitologie grecească numea drumul noului Dionysos, care îi învăţa pe oameni agricultura, cultivarea viţei-de-vie, ştiinţa, dar şi scrierea şi alte lucruri asemănătoare: marşul noului Dionysos pe

suprafaţa Pământului. Ce minunat se îmbină cele două gânduri, despre Dionysosul vechi şi despre Dionysosul nou. Ele sunt imagini ale omenirii ce progresează, ce trece de la conştienţa veche, clarvăzătoare, care avea drept contraimagine macrocosmică pe Dionysosul vechi, la conştienţa mai nouă, conştienţa intelectuală a Eului, ce are drept contraimagine macrocosmică pe noul Dionysos.

Să mai analizăm încă o dată ideea pe care am prezentat-o la începutul conferinţei de astăzi, anume că zeii cei vechi ai grecilor erau oameni atlanteeni. Despre Dionysosul vechi dumneavoastră puteţi presimţi că el, ca fiu al Persefonei şi al lui Zeus, este încă foarte înrudit – chiar dacă a preluat deja în sine nişte elemente pământeşti, dar le-a preluat din exterior – cu înşişi zeii Ierarhiei lui Zeus. El este fiul lui Zeus şi al Persefonei, al unei entităţi suprasensibile. Prin faptul că Dionysosul vechi este încă fiul lui Zeus şi al Persefonei, deci al unei făpturi suprasensibile pentru perioada postatlanteeană, el este cu întreaga sa fiinţă înrudit cu Ierarhia lui Zeus. De aceea, vechea conştienţă grecească simţea în mod clar, şi lăsa să transpară în legendă, că acest Dionysos vechi, Dionysos Zagreus, a trăit ca un om, dar, ca şi ceilalţi zei greci, a trăit ca om atlanteean printre oamenii epocii atlanteene şi circula printre ei. Dar dacă pătrundeţi întregul spirit al legendei despre Dionysosul nou, puteţi vedea trasparând în ea faptul că noul Dionysos, care este foarte înrudit cu omul – el provine într-adevăr dintr-o mamă pământeană –, este, de fapt, mai apropiat de om decât de zei. De aceea legenda lasă să se întrevadă, lucru de asemenea adevărat, că noul Dionysos a fost născut realmente în Grecia antică în împrejurări ce se pierd în negura timpurilor şi a trăit cu adevărat încarnat într-un corp postatlanteean. Această cultură intelectuală

omenească ce se răspândeşte în spaţiu, această contraimagine macrocosmică spirituală a Eului nostru intelectual, a fost odinioară, în epoca postatlanteeană – aproximativ în epoca greacă preistorică –, încarnată ca om în Dionysosul ce a trăit cu adevărat, adică în noul Dionysos, după cum forţele lui Zeus fuseseră încorporate înainte în Zeusul atlanteean. Acest Dionysos mai tânăr, ce aparţine vechilor eroi greci, a trăit şi a crescut în Grecia şi a străbătut – căci acest marş a avut loc cu adevărat – toată Asia, până jos, în India. Şi o mare parte a culturii indiene – nu cea care ne-a rămas de la vechii sfinţi Rish, ci o altă parte – provine de la acest Dionysos mai tânăr. Apoi el a migrat cu cetele sale de pământeni către Arabia, Libia, şi din nou înapoi, până în Tracia. Tot acest traseu a fost parcus cu adevărat ca un marş, ca o mişcare puternică şi viguroasă de oameni, în epoca preistorică. Aşadar, o făptură dionisiacă, ce a trăit realmente ca om, a traversat, însoţit de un alai ciudat de satiri şi fauni, după cum îi prezintă mitul, toată Arabia, Libia, Tracia pentru ca să revină apoi ca într-un cerc din nou în Grecia. Noul Dionysos a fost un om real al epocii postatlanteene, al epocii preistorice greceşti învăluită în neguri. Şi după ce noul Dionysos şi-a aflat sfârşitul pământesc, sufletul său s-a revărsat în cultura intelectuală a omenirii. Şi pe bună dreptate, şi în spiritul adevărului, se poate pune întrebarea: Mai trăieşte noul Dionysos astăzi?

Da, iubiţii mei prieteni, mergeţi în toată lumea şi priviţi tot ceea ce trăieşte drept cultură intelectuală în lume, observaţi sufletescul, pe care istoricii noştri moderni şi specialiştii în istoria culturii îl numesc, într-o formă atât de dezolant prozaică şi abstractă, ideile istoriei, sau ce alte denumiri fantastice i-or mai fi dat – priviţi-o în realitatea sa concretă! Priviţi acest concret,

acest macroteluric care înconjoară ca un strat spiritual Pământul, care se perepetuează de la epocă la epocă, care trăieşte în toate capetele, dar care îi învăluie ca o atmosferă a culturii intelectuale şi pe oamenii noştri în viaţa de zi cu zi. Priviţi aceasta! În ea trăieşte noul Dionysos, indiferent dacă luaţi ceea ce se predă în universităţile noastre, ceea ce s-a revărsat drept cultură intelectuală privitoare la maşinile industriilor noastre, sau dacă vă uitaţi la acele gânduri ce trăiesc în lume ca o atmosferă intelectuală deasupra Pământului nostru şi influenţează sistemul bancar şi bursa. În toate acestea trăieşte sufletul noului Dionysos. Acest suflet al noului Dionysos s-a revărsat treptat peste întreaga noastră cultură intelectuală de pe Pământ, după ce personalitatea individuală unică a noului Dionysos, care a efectuat acea mare campanie, a murit ca persoană.

CONFERINŢA a VI-a
Entitatea Eului şi conformaţia omenească. Curentul lui Dionysos. Mitologia grecească: litere ale unei geologii spirituale

München, 23 august 1911

În aceste conferinţe s-a făcut de multe ori referire la ceva ce a rezultat din reprezentaţiile scenice care au precedat conferinţele noastre şi care se află într-o strânsă legătură chiar cu ţelul fixat pentru ciclul din acest an. S-a făcut referire la modul în care a fost configurată lumea de zei a grecilor. Şi dacă avem puţin răgaz să ne întrebăm: De ce oare am vorbit atât de mult despre această lume de zei a grecilor, când noi de fapt vrem să ne lămurim în privinţa

minunilor cosmice, a încercărilor sufleteşti şi a revelaţiilor spirituale? – putem printre multe altele să ne răspundem că tocmai printr-o astfel de analiză ne putem crea acea bază necesară unei examinări spiritual-ştiinţifice a lumii. Am menţionat faptul că grecul antic nu cunoştea câtuşi de puţin acea noţiune despre natură şi existenţă naturală aflată în bagajul noţional al omului modern. Dacă am putea să ne aducem în faţa ochilor Grecia antică cu modul ei real de a gândi şi simţi, n-am întâlni acolo niciodată o lege chimică, lege fizică sau biologică, în accepţiunea noastră de azi. Ceea ce strălumina în sufletul vechiului grec, ceea ce radia în spiritul acelei minunate culturi greceşti atunci când ochiul – fie el fizic sau clarvăzător – se îndrepta spre minunile cosmice, ceea ce se formula acolo ca un fel de cunoaştere, de înţelepciune, nu poate fi caracterizat mai bine decât prin minunata plăsmuire a lumii de zei a grecilor. Cine priveşte această lume de zei fără a face o conexiune interioară nu ştie, în realitate, nimic despre ceea ce vrea ea de fapt. Această lume zeiască a grecilor nu este, în formularea ei plină de înţelepciune, nici mai mult nici mai puţin decât răspunsul, aşa cum şi-l putea da grecul, la întrebarea: Ce poate străfulgera în sufletul omenesc când acesta priveşte minunile cosmice? – Sufletul antic grecesc nu răspundea la enigmele cosmice şi la minunile cosmice printr-o lege a naturii, în sensul nostru de azi, ci plăsmuind o serie de entităţi divine sau forţe divine. De aceea noi nu trebuie decât să căutăm în acele minunate iţe după care ne-am ghidat până acum, care uneori ni s-au revelat într-un mod frapant în ultimele conferinţe şi care îmbină tot ceea ce oferă această lume de zei a grecilor, un echivalent în realitate pentru înţelepciunea noastră atât de seacă, de prozaică şi abstractă. Şi dacă vrem cu

adevărat să avansăm în ştiinţa spiritului trebuie să ne însuşim un presentiment al faptului că se poate gândi şi simţi şi într-un alt mod, cu totul diferit de cel în care o face înţelepciunea noastră modernă.

În ultima conferinţă, în care am evocat figura lui Dionysos, am indicat şi un alt lucru. Dacă în restul lumii zeieşti ni s-a înfăţişat ceva ce strălumina în sufletul grecului atunci când el voia să-şi explice minunile cosmice, în figura lui Dionysos ne întâmpină ceva în care grecul antic a incifrat ceea ce putem numi, în sensul cel mai larg, contradicţia vieţii. Şi nu vom găsi o explicaţie care să ne satisfacă, dacă nu ne îndreptăm atenţia asupra acestei contradicţii a vieţii. Logica abstractă, gândirea abstractă, intelectuală, va căuta întotdeauna să descopere contradicţii tocmai în concepţiile elevate despre lume, pentru ca apoi să spună: Această concepţie despre lume este plină de contradicţii, deci ea nu se susţine. – Realitatea este însă că viaţa, structura vie a minunilor noastre cosmice, este peste tot străbătură de această contradicţie, ba mai mult, că nicio devenire nu ar fi posibilă în lume dacă în lucruri, la temelia fiinţei lor, nu s-ar afla contradicţia. De ce diferă lumea de azi de cea de ieri, de ce sunt lucrurile într-o perpetuă devenire, de ce nu rămâne totul aşa cum a fost? Pentru că în alcătuirea lucrurilor a existat ieri ceva contrar la ceea ce sunt ele însele, care prin realizarea, prin expulzarea acestuia din forma în care a existat ieri rezultă ceea ce există astăzi. Cine priveşte lucrurile în realitatea lor, nu are voie să spună: Prin demonstrarea contradicţiilor noi scoatem în evidenţă neadevărurile. – Căci contradicţiile zac în interiorul realităţilor. Ce ar fi sufletul omenesc dacă în el nu ar fi nicio contradicţie? Întreaga noastră viaţă, dacă o privim retrospectiv de la un anumit moment încolo, s-a

derulat în sânul contradicţiilor. Dacă noi suntem mai buni sau mai desăvârşiţi decât am fost anterior, aceasta provine din faptul că am lichidat vechea stare, că am găsit-o contravenind propriei noastre fiinţe interioare, că deci, în contradicţie cu ceea ce era, am provocat, am creat o realitate a propriei noastre existenţe interioare. Contradicţia se află pretutindeni la temelia oricărei entităţi. Această contradicţie însă o întâlnim cu atât mai mult – şi anume, exprimată nu numai în intelectul nostru, în filosofia noastră, ci şi în inima noastră, în întreaga noastră entitate sufletească – cu cât analizăm omul în sensul nostru spiritual-ştiinţific. Noi privim omul complet, omul cvadripartit, aşa cum ne-am obişnuit să-l privim prin prisma realităţilor oculte.

Mereu trebuie să avem în faţa sufletului această structură fundamentală a ştiinţei spiritului, că noi privim omul, aşa cum stă el în faţa noastră, ca fiind compus, de fapt, din corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi Eul său. Entitatea noastră omenească constă din aceste patru elemente. Să vedem acum felul în care ni se prezintă aceste patru componente ale omului mai întâi aici, pe plan fizic, în lumea fizică. Să facem deci abstracţie pentru o clipă de felul în care se arată unei priviri clarvăzătoare entitatea omenească şi să ne întrebăm: Cum se înfăţişează cele patru componente ale entităţii omeneşti ochilor fizici, lumii fizice? Vom lua mai întâi mădularul cel mai lăuntric al entităţii omeneşti, pe care noi, după cum ştiţi, îl considerăm ca fiind cel mai tânăr, Eul, sau mai bine spus purtătorul Eului. Însuşirea cea mai izbitoare a Eului omenesc îţi apare imediat în faţa sufletului dacă priveşti, desigur, cu puţină înţelegere lumea. Care este, aşadar, însuşirea cea mai frapantă a Eului omenesc? Este aceea că, oricât am colinda în lung şi-n lat lumea, niciodată nu

vom găsi cu aparatul nostru senzorial exterior, cu forţele noastre cognitive cu care suntem înzestraţi pentru lumea fizică, acest Eu. El nu este în niciun fel vizibil pentru ochii noştri sau perceptibil pentru o altă facultate de cunoaştere exterioară. Din acelaşi motiv noi nici nu putem observa vreodată aici, în lumea fizică, atunci când ne aflăm faţă în faţă cu un alt om şi când nu vrem să-l privim decât din punct de vedere fizic, cu instrumentele fizice, Eul omului, fără să luăm în ajutor ochiul clarvăzător. Omul stă în faţa noastră, ne arată înfăţişarea sa exterioară, Eul său însă se sustrage instrumentelor fizice de cunoaştere. Ne deplasăm printre oameni. Eurile nu le observăm cu organele de percepţie senzorială. Dacă cineva crede că ar putea să vadă Euri, aceasta ar fi cea mai mare iluzie posibilă. De aceea nu putem observa nici măcar la noi înşine acest Eu cu ajutorul forţelor de cunoaştere fizice exterioare. Noi nu putem observa prin intermediul organelor corpului fizic decât exteriorizările Eului. In interiorul omului poate fiinţa un subiect cu totul mincinos; dacă el nu-şi exteriorizează minciuna, astfel încât acel subiect să treacă în lumea fizică exterioară, noi nu putem vedea Eul său cu instrumentele fizice exterioare, deoarece Eul nu poate fi perceput sub nicio formă prin intermediul instrumentelor fizice exterioare. Aşa se întâmplă că, oricât de mult am cerceta cu ajutorul forţelor de cunoaştere fizice exterioare, acest Eu nu ne întâmpină decât într-o singură situaţie. Cu toate că ştim foarte precis că pe Pământ există atâtea Euri, pentru percepţie el nu ne apare decât o singură dată, şi anume ca Eu al nostru. În lumea fizică sau pentru instrumentele fizice de cunoaştere nu există decât o singură modalitate prin care oamenii să poată percepe Eul, iar această posibilitate este aceea ca fiecare să-şi perceapă propriul

său Eu. Aşa încât noi putem spune: Eul, cel mai tânăr şi totodată cel mai elevat mădular al entităţii omeneşti, are această particularitate, că noi nu putem sesiza realitatea existenţei sale decât într-un singur exemplar, la noi înşine. La toţi ceilalţi oameni el ni se ascunde înăuntrul învelişurilor lui corporale.

Să mergem acum de la Eu, ca elementul cel mai lăuntric, cel mai tânăr, dar şi cel mai elevat al entităţii omeneşti, la corpul fizic, elementul cel mai exterior. Corpul fizic, aşa cum ştiţi din diferitele afirmaţii făcute atât în scris cât şi oral în ultimii ani, este, bineînţeles, conform fiinţei sale interioare adevărate, vizibil doar pentru o conştienţă clarvăzătoare. Pentru conştienţa exterioară, pentru forţele lumii fizice, pentru forţele de cunoaştere fizice ale omului, corpul fizic se arată doar ca o Maya exterioară sau iluzie. Acea componentă din om pe care o avem în faţă drept corpul său fizic este Maya exterioară, o iluzie. Dar această iluzie a corpului fizic ni se arată în atâtea exemplare câţi oameni există pe Pământ. Şi din acest punct de vedere şi propriul nostru corp fizic ni se arată, cât timp rămâne Maya, absolut la fel cu corpurile fizice ale celorlalţi oameni. Este o mare deosebire între percepţia propriului nostru Eu, care ne este dat într-un singur exemplar, şi percepţia corpurilor fizice omeneşti, care ne sunt date în atâtea exemplare câţi oameni cunoaştem pe Pământ. Cu Eul facem cunoştinţă doar atunci când orientăm cunoaşterea fizică în noi înşine. Dacă vrem să cunoaştem Eul nostru trebuie să privim în noi, cu forţa de cunoaştere cucerită pe planul fizic. Am putea eventual menţiona, întrucât în acest sens chiar şi în cazul gândurilor domneşte uneori o lipsă de claritate, că ceea ce se are în vedere aici, ceea ce este perceput din Eul nostru cu ajutorul forţelor de cunoaştere fizice, aparţine

în exclusivitate lumii fizice. Ar fi complet lipsit de sens să spui că ceea ce găseşte un om cu ajutorul facultăţilor normale de cunoaştere în interiorul său drept Eu al său aparţine unei alte lumi decât cea fizică. Dacă cineva ar vrea să atribuie Eul acesta, care nu este contemplat clarvăzător, ci cu facultăţile normale de cunoaştere, unei alte lumi decât cea fizică, s-ar deda unei imense erori. Pentru o conştienţă superioară lucrurile arată complet altfel în lumile superioare; chiar şi Eul este altul, pentru privirea clarvăzătoare, decât cel pe care îl descoperim în interior cu conştienţa normală. Despre acest Eu, despre care vorbeşte psihologia şi toată ştiinţa exterioară, nu avem voie să credem altceva decât că aparţine planului fizic. Dar noi îl privim din interior şi, pentru că stăm atât de aproximativ în acest Eu, pentru că îl privim din interior şi nu din exterior, putem spune: Cu acest Eu facem cunoştinţă, desigur, doar pe planul fizic, dar aici cel puţin, conform fiinţei sale interioare, prin forţele de cunoaştere nemijlocite. Acest corp fizic exterior, pe care noi îl vedem în atâtea şi-atâtea exemplare în lume, pe acesta nu-l cunoaştem însă decât ca Maya, căci în clipa în care facultatea de clarvedere se contrapune corpului fizic acest corp fizic se risipeşte precum ceaţa, se pulverizează şi arată precum Maya. Iar dacă vrem să cunoaştem corpul fizic în adevărata sa formă, trebuie să urcăm nu doar până în planul astral ci până în sferele cele mai înalte ale lumii spirituale, în planul devachanic. Aşa încât, dacă vrem să cunoaştem corpul fizic în adevărata lui formă, este nevoie de o înaltă clavedere. Aici jos, în lumea fizică, corpul fizic nu are decât o copie iluzorie, iar când ne postăm în exterior faţă de el nu vedem decât această impresie retiniană. Avem astfel, atunci când privim cu atenţie aceste două componente ale organismului omenesc – cea

mai de jos şi cea mai înaltă – un fapt extrem de curios, de contradictoriu. Aici jos, în lumea fizică, vedem organismul omenesc drept Maya, adică îl vedem a fi complet neadecvat fiinţei noastre celei mai lăuntrice. Eul, în schimb, ca fiinţă fizică, îl vedem a fi aici jos, în lumea fizică, foarte bine adaptat entităţii noastre lăuntrice. Vă rog să luaţi bine aminte la acest fapt, el este extraordinar de important.

Într-un sens pe jumătate figurat, totuşi marcat de profunda seriozitate a realităţii, aş dori să vă caracterizez dinspre o altă latură acest fapt extrem de curios. Pe jumătate figurat, dar în aşa fel încât acest mod pe jumătate figurat este mai potrivit a exprima adevărul acestei chestiuni decât o pot face nişte noţiuni abstracte. Cum trebuie, aşadar, să ne imaginăm – vorbind acum pe jumătate la figurat, pe jumătate serios – că erau Adam şi Eva în Paradis înaintea păcatului originar? Ştim desigur ceea ce se spune, că Adam şi Eva, înainte de păcatul originar, nu îşi puteau vedea unul altuia trupurile fizice exterioare. Iar când şi le-au văzut, s-au ruşinat de aceste trupuri fizice. Prin aceasta s-a exprimat ceva foarte profund, un mister profund. În Biblie, în Vechiul Testament, se indică motivul pentru care Adam şi Eva s-au ruşinat de corpurile lor după păcatul originar. Se indică faptul că corpul pe care l-au avut Adam şi Eva înaintea păcatului originar era, mai mult sau mai puţin, un corp spiritual, deci unul care ar fi fost accesibil doar unei conştienţe clarvăzătoare, care ar fi arătat complet altfel decât arată un corp fizic omenesc, care ar fi exprimat entitatea Eului în adevărata sa formă. Astfel, noi trebuie să spunem: Şi Biblia recunoaşte faptul că o cu totul altă conformaţie corporală, desigur, una ce ar fi fost perceptibilă doar pentru o privire clarvăzătoare, ar fi

corespuns entităţii celei mai profunde a omului şi că acest corp fizic exterior pe care îl purtăm astăzi cu noi nu este nicidecum adecvat entităţii lăuntrice a omului. Ce au simţit deci Adam şi Eva când, aflându-se faţă în faţă, nu mai erau ca înainte, când nu îşi vedeau corpul fizic? Că au căzut dintr-o lume căreia îi aparţinuseră anterior în materie, că le-a fost oarecum impregnată o materie mai densă decât o avuseseră înainte. Ei au simţit că omul a fost strămutat cu corpul lui fizic într-o lume căreia, dacă se are în vedere entitatea reală a Eului său, nu îi aparţin în niciun fel. Nu există o expresie mai nimerită care să definească acest fapt decât aceea că omul este cuprins de sentimentul de ruşinare faţă de cât de puţin corespunde, în fond, expresia exterioară a entităţii sale, realitatea senzorială, Eului divin.

Dacă privim însă aceeaşi chestiune dinspre o altă latură, ea se prezintă complet diferit. Ea ne poate spune că dacă omul nu ar fi coborât în corpul său fizic, dacă nu şi-ar fi încorporat materia mai densă, el nu ar fi putut ajunge la conştienţa de Eu – sau, dacă ar fi să ne exprimăm în sensul conştienţei greceşti, aşa cum am făcut-o ieri, nu ar fi putut fi părtaş la forţele dionisiace. – Vedeţi dumnevoastră, asta simţea la rândul lui şi grecul. Grecul simţea că Eul omului, aşa cum trăieşte el pe planul fizic, nu are în sine doar acele forţe ce aparţin unei lumi spirituale suprasensibile superioare, pe care le-a deţinut înaintea păcatului originar, care se revarsă, dacă putem să spunem aşa, în el din lumile spirituale, ci că acest Eu mai depinde încă şi de nişte forţe ce provin dinspre o altă latură, dinspre latura opusă.

Noi ştim, desigur, că înainte de a avea conştienţa de Eu actuală omul, în mod normal, a avut o conştienţă clarvăzătoare. În timpurile de demult omul a avut o

conştienţă clarvăzătoare. Dar această conştienţă clarvăzătoare era una de imagini, o conştienţă de vis, nestrăluminată de o lumină intelectuală veritabilă. Aşa ceva omul a dobândit abia mai târziu. Această conştienţă clarvăzătoare veche a trebuit să se piardă, pentru ca omul să poată primi noua conştienţă de Eu. Pentru aceasta însă a fost necesar ca vechea conştienţă de Eu, vechea formă de Eu, vechiul Dionysos, Dionysos Zagreus, să piară. Noi am evocat ieri acest tablou grandios, cum a dispărut vechea conştienţă clarvăzătoare, cum bătrânul Dionysos Zagreus a fost sfârtecat – ca să vorbim în sensul mitologiei greceşti – de către Titani, pentru ca să reapară mai târziu Dionysosul tânăr, adică conştienţa actuală, care este un produs al apariţiei timpului în cadrul evoluţiei omenirii. A fost necesar însă ca la producerea tânărului Dionysos să ia parte Semele, mama umană. Şi în privinţa Semelei grecul arată cât de sigur şi înţelept a funcţionat instinctul lui faţă de adevăratele minuni cosmice.

Care este deci premisa Dionysosului mai tânăr sau, în general, a Eului omenesc mai tânăr, cum am spune noi? Pentru ca să poată veni acest Eu a fost nevoie ca vechea conştienţă clarvăzătoare să piară, să dispară toate acele orizonturi pe care le avea vechea conştienţă clarvăzătoare. Cine cunoaşte acest lucru – iar cei care au creat şi dezvoltat mitologia greacă îl ştiau – îşi spune: Cândva a existat acest suflet omenesc cu o conştienţă clarvăzătoare, care pătrundea cu privirea într-o lume plină de entităţi şi evenimente spirituale, într-o lume prin care omul era încă concetăţean al lumilor spirituale superioare. Dar omul a ieşit în cursul timpului din această lume spirituală, a devenit o fiinţă complet diferită, o fiinţă care este străbătută de un Eu. Ce s-ar întâmpla oare cu un om din ziua de azi dacă, pe nepregătite sau printr-o

pregătire esoterică oarecare, s-ar afla dintr-odată nu în faţa lumii fizice, aşa cum i se înfăţişează ea ochiului şi urechii fizice, ci în faţa acelei lumi care pentru vechea conştienţă clarvăzătoare era o realitate? Să presupunem că printr-o minune cosmică ar fi posibil ca în faţa unei conştienţe omeneşti normale actuale să se ivească deodată în loc de această lume, ce i se înfăţişează prin cerul presărat de stele, prin Soarele ce răsare şi apune, prin munţi şi nori, minerale, plante şi animale, lumea vechiului atlanteean. Să presupunem deocamdată că ar fi posibil acest lucru. Omul ar fi pur şi simplu strivit, atât de înfricoşătoare şi înspăimântătoare i s-ar părea această lume, care totuşi există în jurul nostru, căci ea stă la temelia tuturor lucrurilor, este aici pretutindeni, de jur împrejur, dar este acoperită de către lumea Eului nostru. Putem să spunem că în jurul nostru există o lume care l-ar umple pe om, aşa cum este el astăzi, de teamă şi spaimă, o spaimă devastatoare, dacă i s-ar arăta aşa deodată în faţa ochilor. Dar un suflet grec din vechime mai simţea încă existenţa acestei lumi. Acest lucru îl găsim tăinuit în acea minunată şi plină de înţelepciune creaţie artistică care este legenda lui Dionysos. Dionysos trebuia să provină dintr-o altă parte a minunilor cosmice decât cea în care vechea conştienţă grecească îl transpusese pe Zeus şi celelalte figuri ale cerului zeilor. Vechiul grec simţea că în tot ceea ce există ca lume umană mai trăieşte şi altceva decât ceea ce trăieşte sus, în lumea lui Zeus, că lumea în care noi stăm şi în care ne mişcăm mai are şi un alt ingredient important. Acest fapt îl simţea grecul antic. El simţea – cu alte cuvinte – că existenţei noastre fizice omeneşti îi este încorporat un element care nu exista iniţial în lumea suprasensibilă. De aceea Dionysosul mai tânăr, reprezentantul macrocosmic al conştienţei noastre

moderne de Eu, nu putea fi un fiu al Persefonei şi al lui Zeus, precum bătrânul Dionysos, ci trebuia să fie un fiu al Semelei, al unei mame pământeşti şi al lui Zeus. Dar noi trebuie să ţinem seama şi de urmarea pe care conştienţa grecească o ataşează în continuare la legendă: prin maşinaţiunile Herei s-a făcut ca Semele să-l vadă pe Zeus sub înfăţişarea sa adevărată, nu ca pe un erou atlanteean, ci aşa cum era el în realitate. Acest lucru nu se putea întâmpla decât printr-o conştienţă clarvăzătoare. Ce denotă deci acest fapt, că Semele a trebuit să-l vadă un moment pe Zeus aşa cum era el în realitate? Nu înseamnă altceva decât că Semele a fost făcută o clipă clarvăzătoare. Ea a pierit în flăcări, deoarece l-a văzut pe Zeus în flăcările lumii astrale, adică în mod clarvăzător. Ea a fost realmente mistuită, aşa cum s-ar întâmpla cu conştienţa de Eu actuală a omului, dacă s-ar situa dintr-odată în faţa lumii astrale. Semele ne arată, să zicem aşa, acest fapt tragic, care s-ar produce îndată ce omul ar ajunge să privească clarvăzător, fără a fi pregătit, lumea spirituală.

Toate întâmplările oculte majore, toate adevărurile despre minunile cosmice le vedem încifrate într-un loc anume în comoara de legende greceşti. Vedem simbolizat, de asemenea, faptul că Dionysos, reprezentantul macrocosmic al Eului, pe care orice om nu-l poate vedea cu conştienţa normală decât într-un singur exemplar, se trage dintr-o fiinţă a lumii fizice, că acel lucru, care pentru ochiul fizic normal apare, să zicem aşa, drept Maya, i-a fost încorporat lui Dionysos, cu alte cuvinte că Dionysos a trebuit să fie părtaş la marea iluzie cosmică, la Maya. Când vorbim astăzi – în sensul searbăd, prozaic modern – despre minuni cosmice, ne exprimăm în legi fizice, biologice, chimice. Grecul vorbea în imagini grandioase, iar acestea pătrund realmente mult mai adânc în minunile

cosmice decât legile noastre, ce rămân doar la suprafaţă. Iată ce ne arată cu orice prilej legenda greacă şi mitul grec.

Şi vedem, de asemenea, cum printr-o scriere ocultă puternică, precum cea a acestui mit grecesc, se ridică întrebarea: Da, dar dacă avem în vedere acest Eu omenesc adevărat, dacă ar fi ca el să se reveleze într-o corporalitate, am putea contempla noi atunci corporalitatea noastră omenească exterioară, cea care ne este dată în lumea fizică? Nu, căci aceasta este Maya, nu este câtuşi de puţin o expresie exterioară pentru Eul adevărat; ea este astfel alcătuită încât Eul adevărat se ruşina pe drept, în Adam şi Eva, de înfăţişarea sa exterioară. Ceea ce stă astăzi în faţa noastră ca om este, de fapt, într-un total dezacord cu Eul adevărat. Şi aceasta o resimţea grecul, chiar acel grec despre care s-a spus adesea cu o mare superficialitate că îşi îndrepta atenţia doar asupra frumuseţilor exterioare ale naturii. În realitate, tocmai grecul resimţea aspectul profund contradictoriu al înfăţişării exterioare omeneşti. Grecul nu era un naturalist în sensul pe care îl dă omul modern acestui termen, ci el resimţea profund, foarte profund, că această formă omenească, a omului care se mişcă încoace şi încolo pe Pământ, este un compromis. Ea nu se prezintă, de oriunde am privi lucrurile, aşa cum ar trebui să fie în realitate. Să presupunem însă că această formă omenească ar fi luat naştere doar sub influenţa corpului fizic, a corpului eteric şi a corpului astral. Că în această formă omenească nu şi-a făcut intrarea un Eu, că ea ar fi clădită doar în virtutea a ceea ce omul a moştenit de la încorporările anterioare ale Pământului nostru, de la vechiul Saturn, de la vechiul Soare şi de la vechea Lună. Această formă omenească ar fi trebuit în acest caz să fie

altfel decât este în realitate. Dacă Pământul nu i-ar fi dat omului Eul, noi am fi văzut deplasându-se pe Pământ nişte oameni cu o înfăţişare fizică exterioară cu totul diferită de cea actuală. Într-un mod mai tainic, sufletul grecului de odinioară îşi punea această întrebare: Cum ar arăta forma umană dacă astăzi ar circula pe Pământ doar oameni fără Eu, oameni care nu ar fi avut parte de binecuvântările Pământului, care nu ar fi luat parte la devenirea-Eu, care nu l-ar fi primit în sine pe Dionysos? – Dacă pe Pământ ar circula printre noi astfel de oameni, care s-ar fi format doar sub influenţa forţelor corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral, cum ar arăta forma omenească?

Şi, într-un mod spiritual grandios, cu sentimentul cel mai profund şi inexprimabil, sufletul grecesc îşi punea şi cealaltă întrebare: Dacă aici unde ne aflăm nu ar exista nimic altceva decât Eul, dacă Eul n-ar fi intrat în corpul fizic, corpul eteric şi corpul astral, cum ar fi fost acest Eu? Eul nu ar fi fost plăsmuit cu un astfel de corp fizic omenesc, el ar fi fost format dintr-un corp spiritual, care ar fi arătat cu totul altfel decât corpul exterior omenesc. Acest corp spiritual chiar există, însă el este vizibil doar pentru o conştienţă clarvăzătoare, nu poate fi evidenţiat propriu-zis nicăieri în lumea fizică.

Ce este atunci omul, acest om care circulă în mod real pe Pământ? El nu este nici omul lipsit de Eu, aflat doar sub influenţa corpului astral, a corpului eteric şi a corpului fizic, nu este nici omul-Eu, ci un compromis al celor doi, o rezultantă, ceva ce constă din amestecul celor doi. Omul, aşa cum îl vedem exterior circulând prin faţa noastră, este o fiinţă compozită. Asta au simţit vechii greci când îşi spuneau: Dacă Dionysos, mai precis Dionysosul mai tânăr, este cu adevărat primul învăţător al culturii

intelectuale, atunci trebuie desigur să ne imaginăm că el nu era într-un corp fizic aflat deja sub influenţa Eului, căci omul urma să primească Eul intelectualist abia sub influenţa culturii dionisiace. Dionysos trebuie să fi reprezentat deci acest Eu omenesc aflat încă în afara corpului fizic omenesc. Astfel, conştienţa greacă nu-şi putea imagina obiectiv altceva despre Dionysos şi despre acea campanie, pe care eu am caracterizat-o ca o campanie culturală a lui Dionysos pe cuprinsul Pământului, decât că Eul propriu-zis al lui Dionysos nu îşi făcuse încă intrarea în trupul omensc, ci se afla tocmai pe punctul de a intra şi că Dionysos şi toţi aceia care îl însoţeau avuseseră în fapt nişte trupuri omeneşti, trupuri aşa cum trebuie să fi luat naştere fără ca un Eu să locuiască în ele, aflate doar sub înrâurirea forţelor corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral. La întrebarea: Cum trebuie să fi arătat oamenii acelei campanii dionisiace? vechiul grec răspundea în felul următor: Ei nu puteau să arate precum oamenii din ziua de azi, al căror corp este un compozit format dintr-un corp-Eu invizibil şi dintr-un corp fizic exterior. Corporalitatea lor trebuie să fi fost astfel încât Eul plutea invizibil în jurul ei ca o aură, ea în sine formându-se însă aşa cum se putea forma sub influenţa forţelor corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral, deci aşa cum trebuie să se fi format un om care a venit pe Pământ doar cu forţele naturii omeneşti moştenite de pe vechea Lună şi care s-a dezvoltat în continuare fără ca Eul pământesc să fi pătruns în el.

Şi pentru că sufletul grec nu-şi putea da decât un răspuns obiectiv concret la această minune cosmică, el a înfăţişat plastic în figura lui Dionysos însuşi – dar mai cu seamă în figurile celor care se aflau în suita lui – nişte

făpturi omeneşti ce îşi aveau Eul în afara lor şi care, realmente, nu prezentau în conformaţia lor exterioară nimic altceva decât forţele corpului fizic, ale corpului eteric şi ale corpului astral. Aceştia sunt acele făpturi curioase de sileni sau satiri ce îi urmau lui Dionysos în marşul său, pe care grecii şi i-au imaginat în această formă cu totul simbolică. Aşa ar arăta omul, dacă am putea descompune acest compozit. Imaginaţi-vă că printr-o vrajă oarecare ar fi posibil ca la un om aflat înaintea noastră să tratăm în aşa fel corpurile fizic, eteric şi astral încât să-i extragem corpul propriu-zis al Eului, care este invizibil şi suprasenzorial. Atunci din om ar rezulta o făptură de genul acelora care îl urmau pe Dionysos în suita sa.

Grecii însă au mai prezentat în mitologia lor minunată şi altceva. Ştim cu toţii că Eul şi-a făcut intrarea abia treptat în forma omenească, că în vechea perioadă atlanteeană acest Eu nu era prezent încă în corpul omensc. Cum trebuie să ne reprezentăm deci că arătau corpurile atlanteene? Fantezia şi intuiţia greacă au exprimat într-un mod minunat imaginile omului obişnuit, normal, atlanteean prin satiri şi fauni şi prin Pan, după cum vom vedea mai târziu. În condiţiile pământeşti actuale nu pot lua naştere, desigur, astfel de făpturi omeneşti, iar făpturile omeneşti de genul satirilor, al faunilor şi, în general, întreaga suită a lui Dionysos consta din acele rămăşiţe de oameni atlanteeni ce conservaseră cel mai fidel vechea înfăţişare omenească a atlanteenilor. Dionysos trebuia să ia în campania sa tocmai pe aceşti oameni care interiorizaseră cel mai puţin Eul, căci el urma să fie primul învăţător al Eului.

Vedem aici că grecii au prezentat în acest alai al lui Dionysos felul în care se înfăţişa vechiul om atlanteean

mediu. Ce-i drept, ei aveau o astfel de conformaţie încât nu se punea problema unui schelet osos, aşa cum există el la omul actual. Trupul omenesc s-a întărit; în epoca veche atlanteeană el era, dacă mă pot exprima astfel, încă şi mai moale. De aceea nici nu a fost posibilă conservarea acestor corpuri atlanteene, iar geologia şi paleontologia actuale cu greu pot găsi vreo rămăşiţă a unui om atlanteean veritabil. Dar există o altă geologie şi o altă paleontologie, care ni i-a conservat pe oamenii atlanteeni: aceasta este mitul grecesc. Şi nu este nevoie să sapi în straturile geologice ale Pământului, dacă vrei să iei cunoştinţă de oamenii preistorici, care îşi aveau încă corporalităţile superioare în afara corpului fizic. Este un lucru complet absurd să începi să sapi în straturile geologice ale Pământului după astfel de corpuri fizice. Niciodată nu vom găsi altceva decât nişte produse decadente ale acestor oameni preistorici. Dar în straturile vieţii spirituale omeneşti, şi anume în stratul geologic spiritual care ni s-a păstrat în minunata mitologie grecească, îl găsim inclus pe vechiul om atlanteean mediu, normal, precum cochiliile de melci şi scoici în păturile geologice ale Pământului. Dacă studiem configuraţia faunilor, a lui Pan şi a satirilor descoperim acele relicve spiritual-geologice ce ne conduc realmente în preistoria omului de pe Pământ. Prin aceasta vedem cum vechea conştienţă grecească a dezlegat, într-un fel care astăzi, după mine, s-ar chema exaltat, visător, fantastic, cu toate acestea cu un spirit ştiinţific mai profund decât ştiinţa noastră raţională, exterioară şi aridă, minunile cosmice. Astăzi se construiesc tot felul de ipoteze, darwiniste şi antidarwiniste, care se contrazic unele pe altele, despre felul în care arătau oamenii epocilor preistorice. Antichitatea greacă ne-a pus în faţă – într-un mod care

poate satisface sufletul nostru – această minune cosmică. Nici haeckelismul, nici o altă ramură a darwinismului, nici săpăturile geologice în lumea fizică exterioară nu răspund la întrebarea privitoare la forma exterioară fizică a oamenilor preistorici care au trăit pe Pământul nostru. Această minune a lumii este descifrată de mitul grecesc, atunci când ne descrie plastic acel alai al lui Dionysos. Noi trebuie să căpătăm sentimentul, să presimţim, că această mitologie grecească răspunde cu toată seriozitatea la întrebările privitoare la minunile lumii. Vom putea să aprofundăm atunci din ce în ce mai mult acest mit, şi doar cine nu înţelege temeiul profund al acestor lucruri poate folosi faţă de o atare creaţie a mitului cuvintele: Şi dacă nu reuşiţi să tălmăciţi [Nota 35] sensul, i-atribuiţi voi unul. – Cine cunoaşte interdependenţa în toate detaliile ei şi în plus evoluţia reală a omului, aşa cum rezultă ea din Cronica Akasha, ştie că ştiinţa spiritului, ocultismul, nu au nimic de-a face cu fantezia şi visătoria, că în ceea ce s-a rostit astăzi în faţa dumneavoastră nu există nimic de felul acesta. Fantazare, înclinaţie spre reverie şi visătorie sunt apanajul acelei ştiinţe intelectualiste, abstracte şi empirice, care crede că poate dezgropa din straturile fizice ale Pământului şi studia ceea ce nu poate exista în ele şi care neglijează să studieze acea geologie a spiritului pe care o avem încă în faţa noastră, scrisă cu litere atât de minunate, în mitologia grandioasă a grecilor, în folosul dezvoltării înţelepciunii omeneşti.

CONFERINŢA a VII-a
Misteriile dionisiace. Despre geniul limbii

München, 24 august 1911

Cum putem caracteriza cele ce au făcut obiectul consideraţiilor conferinţelor noastre din aceste zile? Putem spune că noi am încercat să regăsim în tablourile grandioase ale mitologiei antice greceşti ceea ce putem primi prin intermediul ştiinţei spiritului sau a ştiinţei oculte din prezent ca pe o veche înţelepciune. Şi am văzut, de asemenea, cât de puţin forţat şi de firesc se încadrează în această mitologie grecească lucrurile pe care astăzi le cunoaştem într-un fel diferit. Dacă se observă acest lucru, reprezentările curente privitoare la această mitologie greacă sunt desigur sortite, din cauza superficialităţii lor, să se clatine foarte uşor; dar în special dacă se descoperă că înseşi principiile ştiinţifice cele mai profunde şi importante, chiar şi acelea care nu sunt evidenţiate încă astăzi, sunt exprimate plastic în această mitologie greacă.

Şi mai profund decât tot ceea ce ţinea de, să zicem, cercul superior de zei al grecilor, de Zeus, Poseidon, Pluton, Apollo, Marte şi aşa mai departe, grecii resimţeau mai plin de semnificaţie ceea ce păstrau ascuns în Misteriile lor referitor la figura lui Dionysos. Căci în timp ce aspectele legate de zeii superiori erau expuse, mai mult sau mai puţin, în reprezentările exoterice ale lumii exterioare, tot ceea ce era legat de figura lui Dionysos era tăinuit în sacralitatea Misteriilor şi era transmis mai departe doar acelor oameni ce parcurseseră o pregătire temeinică. Prin ce diferea deci ceea ce resimţeau grecii prin reprezentările despre zeii superiori şi ceea ce era bine păzit în lăcaşul sfânt al Misteriilor? Ce opoziţii se

aflau de fapt acolo, la baza acestor două moduri de a simţi? În reprezentările zeilor superiori, ale lui Zeus, Pluton, Poseidon, Apollo, Marte şi aşa mai departe, era cuprins tot ceea ce se poate observa la o privire mai profundă în minunile cosmice, în ceea ce se petrece în jurul omului şi prin legile faptelor care se petrec acolo. În ceea ce era legat de figura lui Dionysos era întipărit şi ceva esenţialmente diferit: ceva ce marca destinele cele mai profunde ale sufletului omenesc căutător, ale sufletului care tinde spre cunoaşterea şi dobândirea accesului în lumile suprasensibile. Prin Misterii, care sub un anumit raport erau legate de numele lui Dionysos, se cobora o lumină în destinele sufletului omenesc cunoscător şi în adâncurile în care trăia acest suflet. Şi dacă vrem cu adevărat să ajungem să înţelegem figura lui Dionysos şi raportul lui cu încercările sufleteşti, va trebui să aprofundăm puţin astăzi ceea ce este de spus într-o primă instanţă despre sufletul omenesc cunoscător, din punctul de vedere al ştiinţei spiritului actuale.

Ar putea părea că omul actual are cu prisosinţă ocazia să se informeze despre ce înseamnă de fapt cunoaşterea lumii. Căci – după cum se spune – în toate ţările există o filosofie larg răspândită şi se aşteaptă ca ea să dea un răspuns la întrebarea pe care ne-o punem despre felul în care se realizează cunoaşterea. Doar că filosofia n-a prea reuşit, din punctul de vedere al ştiinţei spiritului, să dea un răspuns satisfăcător la întrebarea cum se ajunge la cunoaştere, iar dumneavoastră vă puteţi uşor imagina de ce trebuie să se întâmple asta. Atât timp cât filosofia lumii exterioare, exoterice, se va opune să recunoască adevărul că omul este compus dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral şi un Eu, ea nu va ajunge la noţiuni cât de cât importante relativ la

cunoaştere. Căci cunoaşterea este legată de întreaga entitate a omului, iar întrebarea referitoare la problema cunoaşterii nu poate primi drept răspuns decât nişte fraze goale, fapt de altfel des întâlnit în filosofia noastră actuală, dacă nu se ia în considerare fiinţa reală a omului, natura sa cvadripartită.

Nu pot, desigur, în acest loc şi datorită timpului limitat, decât să fac câteva referiri la aceste lucruri, şi de aceea am să vă spun câteva cuvinte despre natura şi esenţa cunoaşterii omeneşti, privită doar dinspre o anumită latură. Dar, pentru ca să ne înţelegem, vom porni de la întrebarea: Prin ce ajunge omul la cunoaştere în general, indiferent de ce poate să însemne ea? Prin ce ne dobândim noi cunoaşterea? Dumneavoastră ştiţi cu toţii, nu-i aşa, că omul nu ar putea ajunge niciodată la cunoaştere dacă nu ar gândi, dacă în sufletul lui nu s-ar petrece acea activitate de reprezentare sau de gândire. Cunoaşterea nu vine de la sine. Omul trebuie, dacă vrea să cunoască, să lucreze înăuntrul său, să lase să curgă în sufletul său reprezentări, iar noi, ca adepţi ai ştiinţei spiritului, trebuie să ne întrebăm: Unde au loc, în natura omenească, acele procese pe care le desemnăm drept reprezentare, care reprezentare conduce la cunoaştere?

Spaţiul materialist de cunoaştere al epocii noastre, filosofia fantastică a epocii noastre, apreciază că prin aceea că se efectuează o muncă cu creierul se realizează cunoaşterea. Sigur că pentru cunoaştere se efectuează o muncă cu creierul, dar dacă ţinem seama că în cunoaştere esenţială este activitatea interioară a sufletului din viaţa de reprezrentare, atunci trebuie să punem întrebarea: Are această viaţă de reprezentare în cuprinsul ei – nota bene, spunem cuprinsul ei – ceva de-a face cu activitatea care se efectuează în creier? Creierul este o parte a corpului fizic,

dar tot ceea ce înseamnă viaţă de reprezentare din punct de vedere al conţinutului, ceea ce este viaţa noastră sufletească de reprezentare care ne face posibilă cunoaşterea, tot acest proces nu merge până la nivelul corpului fizic, el se realizează în cele trei mădulare superioare ale entităţii omeneşti, dinspre Eu în jos spre corpul eteric, trecând prin corpul astral. Şi în niciun element al vieţii de reprezentare, al conţinutului acestei vieţi de reprezentare, nu veţi găsi ceva care să se petreacă în creierul fizic exterior. Aşadar, dacă vorbim doar despre conţinutul vieţii de reprezentare, de activitatea de reprezentare, atunci trebuie s-o localizăm exclusiv în cele trei componente superioare ale entităţii omeneşti, după care ne putem întreba: Dar ce are de-a face creierul cu ceea ce se întâmplă suprasensibil acolo, în entitatea omenească? Există bineînţeles şi adevărul simplist, pe care se întemeiază actualii filosofi şi psihologi, că, în timp ce noi cunoaştem, în creier se produc anumite procese. Fără îndoială, acest adevăr de ordin comun este just, nu poate şi nu trebuie deloc contestat. Dar în creier nu trăieşte nimic din reprezentarea în sine. Ce importanţă are creierul, ce importanţă are în general organizarea trupească exterioară pentru cunoaştere, mai întâi, să zicem, doar pentru viaţa de reprezentare?

Deoarece trebuie să fiu foarte scurt, nu pot decât să sugerez aceasta printr-o imagine. Activitatea creierului are aceeaşi importanţă, pentru ceea ce se întâmplă propriu-zis în sufletul nostru atunci când ne reprezentăm sau gândim, ca oglinda pentru om, care se vede pe sine în ea. Atunci când mergeţi prin spaţiu cu personalitatea dumneavoastră, iniţial nu vă vedeţi. Dacă însă vă îndreptaţi spre o oglindă, atunci vedeţi ceea ce sunteţi, vedeţi cum arătaţi. Cine ar vrea să afirme acum că cel care

gândeşte este creierul, că activitatea de reprezetnare s-ar petrece în creier, procedează la fel de inteligent ca acela care merge spre o oglindă şi spune: Eu nu sunt în locul unde merg; acesta nu sunt eu; eu trebuie cumva să palpez ce este acolo, înăuntru, în oglindă, ca să văd cine sunt; eu sunt acolo, înăuntru. El se va convinge rapid că nu este nicidecum prezent acolo, înăuntru, că oglinda este, bineînţeles, factorul care permite să fie văzut ceea ce este în afara oglinzii. Şi la fel se întâmplă în general cu tot ceea ce este organizare fizică trupească. Ceea ce apare acolo prin activitatea creierului, aceasta este acţiunea suprasensibilă interioară a celor trei componente superioare ale organizării omeneşti. Pentru ca aceasta să poată apărea şi pentru omul însuşi, este nevoie de oglinda creierului. Aşa încât noi percepem suprasensibil ceea ce suntem prin intermediul oglinzii creierului. Faptul că aşa trebuie să se întâmple, este pur şi simplu o urmare a organizării noastre omeneşti actuale. Omul şi-ar gândi şi altminteri gândurile lui, dar el nu ar putea şti nimic, ca om pământesc actual, despre ele, dacă nu ar avea organismul trupesc reflectorizant, şi în primul rând creierul. Dar tot ceea ce întreprind fiziologii moderni şi parţial psihologii pentru cunoaşterea acestui lucru este la fel de inteligent ca atunci când un om ar încerca să-şi găsească propria realitate în interiorul oglinzii. Tot ceea ce v-am spus aici în câteva cuvinte se poate perfect de bine fundamenta astăzi şi din punct de vedere al teoriei cunoaşterii, poate fi formulat şi strict ştiinţific. O altă problemă este aceea dacă, natural, chiar poţi fi înţeles cu o chestiune de acest gen. Experienţa de până acum arată contrarul. Oricât de riguros ai explica aceste lucruri filosofilor, ei nu vor pricepe niciun cuvinţel din ele, pentru că nici nu vor să pătrundă în aceste lucruri. Spun în mod explicit: nu vor.

Căci în lumea exoterică, exterioară, nu există câtuşi de puţin voinţa de a te apropia în mod real de problemele cele mai serioase ale facultăţii de cunoaştere a omului.

Dacă ar fi să ne facem în mod just o imagine schematică despre procesele cognitive omeneşti, trebuie să spunem – să zicem că aceasta ar fi, schematic, organizarea fizică corporală exterioară a omului: În tot ceea ce înseamnă organizare fizică corporală exterioară nu are loc niciun fel de proces de gândire sau cunoaştere, ci acestea se petrec în corpurile eteric, astral şi aşa mai departe corespunzătoare. Gândurile, pe care le notez aici schematic prin aceste cercuri, sunt acolo, în ea. Iar aceste gânduri nu intră deloc în creier – a gândi aşa ceva este complet absurd –, ci ele sunt reflectate prin activitatea creierului şi returnate din nou corpurilor eteric, astral şi Eului. Imaginile reflectate, pe care le producem mai întâi noi înşine şi care ne devin vizibile prin intermediul creierului, pe acestea le vedem atunci când, ca oameni pământeşti, observăm propriu-zis ce anume facem noi în viaţa noastră sufletească. Acolo în creier nu există niciun fel de gând. În creier există la fel de puţin ceva dintr-un gând pe cât de puţin există ceva din dumneavoastră în spatele oglinzii, atunci când vă vedeţi în ea. Însă creierul este o oglindă foarte complicată. Oglinda în care ne vedem acolo, afară, este simplă, creierul este însă o oglindă extraordinar de complicată, şi pentru ca el să devină un instrument, nu pentru a produce gândurile noastre ci pentru a le reflecta, trebuie să existe o activitate complicată.

Cu alte cuvinte, mai înainte să fie posibilă apariţia unui gând, a trebuit depusă o activitate pregătitoare. Şi noi ştim că aceasta s-a făcut în cursul perioadelor Saturn, Soare, Lună, că actualul corp fizic, deci şi creierul, sunt rezultatul muncii multor Ierarhii. Aşa încât putem să spunem: Odată cu începutul evoluţiei pământeşti omul pământesc era astfel constituit încât îşi putea dezvolta, îşi putea modela creierul său fizic pentru a deveni aparatul reflectorizant pentru ceea ce este omul propriu-zis şi pentru ceea ce exista doar în afara acestei organizări trupeşti, în mediul înconjurător.

Aşa spunem noi astăzi şi aşa poate înţelege eventual astăzi un auditoriu antroposofic. În principiu, acest proces de cunoaştere este chiar foarte uşor de înţeles. Ceea ce noi putem înţelege astăzi în acest fel era presimţit, era simţit de grecul antic, din care cauză îşi spunea: Aici, în această organizare corporală, stă ascuns, bineînţeles, fără ca omul să aibă o conştienţă directă despre aceasta, ceva colosal de important. Această organizare corporală fizică este luată de fapt din Pământ, întrucât constă din substanţe şi forţe ale Pământului, dar în ea este inoculat ceva ce poate reflecta întreaga viaţă sufletească a omului. – Acel ceva din Pământ, deci de asemenea macrocosmic, ce este implicat în construirea creierului, era numit de vechiul

grec, atunci când îşi orienta simţirea spre microcosmos, spre om, principiu dionisiac, aşa încât Dionysos avea rolul de a face din organizarea noastră trupească oglinda vieţii noastre spirituale.

Acum, dacă ţinem cont de toată această explicaţie, i-aş spune eu pur teoretică, putem experimenta prima şi cea mai subtilă încercare sufletească; ea este cea mai subtilă încercare sufletească şi, pentru că omul actual nu este organizat chiar în cel mai fin mod posibil, el trece de cele mai multe ori pe lângă ea. Pentru ca omul să perceapă astfel de încercări este nevoie ca lucrurile să ia o formă ceva mai grosieră, mai brutală. Abia atunci când, într-un fel, eşti entuziasmat pentru cunoaştere, când priveşti cunoaşterea ca pe o problemă de viaţă, poţi simţi ceea ce urmează să spunem ca pe o primă mare încercare sufletească. Ea intervine atunci când dintr-o astfel de cunoaştere ajungi să-ţi spui aproximativ: Aici îmi răsună în urechi, din timpuri imemoriale, marea sentenţă: „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" – Cunoaşterea de sine, ca punct central al oricărei cunoaşteri adevărate, iată ceea ce străluceşte în faţa noastră ca un ideal sublim. Aceasta înseamnă că înainte de a vrea să ajungem la o cunoaştere oarecare trebuie să ne străduim să ne cunoaştem pe noi înşine, să cunoaştem ceea ce suntem. Însă întreaga noastră cunoaştere se desfăşoară în viaţa de reprezentare. Viaţa de reprezentare, care ne reproduce şi lucrurile exterioare, această viaţă de reprezentare noi o aflăm ca imagine reflectată. Ea nu pătrunde absolut deloc în ceeea ce suntem noi iniţial ca organizare trupească fizică, ci este aruncată înapoi. Şi pe cât de puţin poate vedea omul ceea ce se află în spatele oglinzii, pe atât de puţin poate pătrunde cu privirea în entitatea sa fizică. El nu pătrunde şi datorită faptului că viaţa sa sufletească

este complet acaparată de viaţa de reprezentare. Trebuie să-ţi spui: Este deci absolut imposibil să te cunoşti pe tine, nu poţi cunoaşte nimic altceva decât propria viaţă de reprezentare, cea care ne-a făcut să fim iniţial un aparat reflector. Ne este imposibil să pătrundem acolo, căci nu putem merge decât până la graniţă; acolo, întreaga viaţă sufletească este reflectată, aşa cum este reflectată imaginea omului într-o oglindă. – Dacă suntem deci îmboldiţi, printr-un sentiment nu foarte bine definit, să ne cunoaştem pe noi înşine, ne vedem obligaţi să mărturisim: Noi nu ne putem cunoaşte absolut deloc, ne este imposibil să ne cunoaştem pe noi înşine.

Ceea ce am spus acum reprezintă pentru oamenii din prezent o abstracţiune, deoarece ei pur şi simplu nu sunt animaţi de entuziasmul cunoaşterii, deoarece nu pot declanşa acea pasiune ce trebuie să se aprindă atunci când vedem că sufletul se află în faţa necesităţii de a avea ceea ce trebuie de fapt să aibă. Dar dacă vă imaginaţi aceasta ca un sentiment, aţi pus sufletul în faţa unei încercări dureroase, exprimată prin trăirea: Tu trebuie să dobândeşti ceva ce-ţi este cu neputinţă să obţii! Din punct de vedere spiritual-ştiinţific, aceasta ar suna astfel: Orice cunoaştere exterioară, tot ceea ce poate dobândi omul pe cale exoterică nu conduce absolut deloc la cunoaşterea de sine. – De aici reiese nevoia de a răzbate pe o cu totul altă cale, decât cea oferită de cunoaşterea obişnuită, la ceea ce este lucrarea lui Dionysos în noi, la propria noastră fiinţă. Şi aceasta trebuia să se întâmple în Misterii. Cu alte cuvinte, în Misterii oamenilor le era transmis ceva ce nu avea nimic de-a face cu viaţa sufletească obişnuită, care doar este reflectată de organizarea noastră trupească. Misteriile nu voiau să-l limiteze pe om la cunoaşterea exoterică, căci prin aceasta n-ar fi putut niciodată să-l

conducă în el însuşi. În consecinţă, cine nu admite decât cunoaşterea exoterică trebuie să spună: Misteriile trebuie să fi fost pur şi simplu o păcăleală, căci dacă se urmăreşte ceva cu totul diferit de cunoaşterea exterioară, ele au un singur sens, acela de a ajunge la Dionysos. – În Misterii noi trebuie să căutăm deci un anumit tip de procese, ce se adresează oamenilor într-un cu totul alt mod decât ceea ce vine spre ei din afară, din viaţa exoterică. Ne aflăm aici nemijlocit în faţa întrebării: Există vreun mijloc anume de a ne cufunda în acest organism, care în mod obişnuit nu este decât un aparat reflector?

Aş dori să încep mai întâi cu un lucru de amănunt, iubiţii mei prieteni. De la primul pas pe care îl faci în prezentarea adevărurilor spirituale superioare, ce merg spre realitate şi nu spre Maya exterioară, spre iluzie, eşti silit să te comporţi într-un cu totul alt mod decât o faci atunci când prezinţi nişte aspecte ale vieţii ştiinţifice exterioare sau ale vieţii exterioare în general. De aceea şi sunt atât de greu înţeles ele. Oamenii au astăzi tendinţa de a încătuşa, Goethe ar fi zis, de a introduce în cizme spaniole [Nota 36], toate cunoştinţele ce au fost dobândite şi dezvoltate cândva pentru ştiinţa exterioară, iar ceea ce nu apare astfel este considerat neştiinţific. Dar cu astfel de cunoştinţe nu putem pătrunde în esenţa lucrurilor. Observaţi că, începând chiar cu conferinţele de ştiinţă a spiritului pe care le ţinem aici, s-a adoptat un stil diferit, un mod de prezentare diferit de cel practicat de ştiinţa exterioară obişnuită, că lucrurile sunt în aşa fel caracterizate încât sunt luminate din diferite unghiuri, că într-un fel se ia în serios şi limba. Şi atunci când iei limba în serios, ajungi la ceva ce s-ar putea numi geniul limbii. Am spus deja acest lucru aici [Nota 37], în aceste conferinţe, într-un alt context, şi nu degeaba în a doua

dramă rosicruciană, ***Încercarea sufletului***, am folosit pentru o activitate primordială a creatorului lumilor cuvântul „a condensa", sau în ***Poarta iniţierii***, când este vorba de Ahriman, propoziţia „el acţionează în lumină condensată". Cel care judecă conform uzanţelor actuale asemenea cuvinte va crede că ele sunt nişte cuvinte ca toate celelalte. Nu este aşa! Ele sunt cuvinte ce merg înapoi la geniul originar al limbii şi scot din limbă ceea ce nu a trecut încă prin viaţa de reprezentare omenească conştientă a Eului. Şi limba are multe cuvinte de acest gen.

În cartea mea cea mai recentă [Nota 38], care se va afla aici în raft mâine sau poimâine, am atras atenţia asupra unui foarte frumos cuvânt german, care s-a păstrat încă în limba germană veche şi care desemnează ceva ce în abstract s-ar traduce prin „a fi născut", „a se naşte". Când cineva vine pe lume astăzi, se spune despre el că s-a născut. În limba germană veche se mai folosea şi un alt cuvânt care exprimă aceasta. Ca om nu erai, în fond, conştient de ce anume se petrece la naştere, dar geniul limbii, la care Dionysos îşi are contribuţia şi în care pătrunde până la nivelul vieţii de reprezentare, care în mod obişnuit este reflectată, ştia: când omul pătrunde prin poarta morţii, atunci, în primele etape dintre moarte şi o nouă naştere, acţionează în el acele forţe pe care le-a luat cu sine din viaţa precedentă, care au făcut ca el să devină bătrân în viaţa precedentă. Înainte de a muri, noi devenim bătrâni, iar forţele care ne fac să devenim bătrâni le luăm cu noi dincolo. În primele etape ale vieţii noastre dintre moarte şi o nouă naştere acţionează în continuare aceste forţe care ne îmbătrânesc. După aceea, în a doua jumătate a acestei vieţi dintre moarte şi o nouă naştere, începe să acţioneze un gen cu totul nou de forţe. Atunci intervin forţele plăsmuitoare ce fac ca noi să venim

iarăşi pe lume ca un copil, să venim pe lume tineri. Limba Evului Mediu făcea trimitere la acest mister atunci când, în loc să folosească pur şi simplu cuvântul abstract „a se naşte", spunea „omul a întinerit!" O vorbă extraordinar de caracteristică, de semnificativă, „omul a întinerit!" în partea a doua a *Faustului* lui Goethe întâlnim aceste cuvinte [Nota 39]: „a întinerit în Ţara ceţurilor". Ţara ceţurilor este o expresie pentru Germania Evului Mediu. A întineri în Ţara ceţurilor nu înseamnă altceva decât a te fi născut în Germania, dar în aceste cuvinte avem conştienţa geniului limbii, deci a unei entităţi superioare omului, care a participat la actul de creaţie al organizării omeneşti. Faptul că în limba germană se vorbeşte de densificare (germ. şi poetizare) are la bază conştienţa că poetul condensează sensul, existent de obicei pe larg în lume, că el concentrează ceea ce este răspândit afară, în lume. Cândva va exista o lingvistică mai puţin aridă şi prozaică decât cea de astăzi, deoarece ea va pătrunde până la geniul limbii, care astăzi se află încă sub pragul a ceea ce există ca viaţă de reprezentare conştientă la omul-Eu din prezent. Din acest geniu al limbii trebuie scoase la lumină multe lucruri, dacă vrem să caracterizăm lucrurile lumii spirituale, care, de asemenea, se află în spatele a ceea ce poate cuprinde conştienţa obişnuită.

Va trebui astfel să apară un alt stil lingvistic, un alt stil de a descrie faptele atunci când trebuie să caracterizăm lucruri spirituale. De aici şi aspectul oarecum straniu din câte o caracterizare care se face lumilor superioare, care trebuie în mod necesar să existe. Aşadar, când vrem să discutăm diferitele aspecte ale vieţii spirituale, suntem de la bun început nevoiţi să apelăm la ceva ce ar trebui să meargă propriu-zis îndărătul a ceea ce există în conştienţa omenească. Trebuie adus la lumina

zilei ceea ce există în străfundurile sufleteşti inconştiente. Pentru omul actual care face aceasta este realmente nevoie de un lucru care, la prima vedere, pare neînsemnat, dar care este totuşi important. Dacă vrem, aşadar, să caracterizăm în sensul adevărat lucruri ale lumii spirituale, trebuie mai întâi să renunţăm la mijloacele de exprimare lingvistică foarte des întrebuinţate. Poate trebuie mers până acolo încât să-ţi spui: Dacă renunţi la aceste mijloace de exprimare obişnuite în uzul curent al limbii, profesorii şi alţi oameni inteligenţi te vor cataloga drept o persoană care nu străpâneşte corect limba. Ei vor găsi tot felul de cusururi, vor găsi modul tău de exprimare neclar, vor critica în fel şi chip modul de exprimare folosit în ştiinţa spiritului. – Acest lucru trebuie asumat conştient, căci aşa trebuie să fie. Trebuie să priveşti cu îndrăzneală în ochi faptul că s-ar putea să fii luat drept prostănac, deoarece renunţi să faci din aşa-zisa logică perfectă – care sub un anumit raport superior este o logică extrem de imperfectă –, numită aşa în modul exterior, obişnuit de exprimare, propriul tău mijloc de exprimare.

Ceea ce eu v-am indicat aici în subsidiar, fără a fi însă lipsit de importanţă, era pentru discipolul misterial din Antichitatea greacă, dar şi pentru discipolul misterial din ziua de azi, un lucru necesar. El trebuie să se înstrăineze de tipul obişnuit, exterior de cunoaştere, tocmai pentru a ajunge la sinea sa deplină, de a pătrunde în adâncul entităţii sale interioare, care de obicei doar se reflectă de organizarea corporală exterioară. Nişte oameni superficiali ar putea replica imediat: Tu pretinzi ca omul să-şi păstreze întotdeauna raţiunea omenească sănătoasă şi să judece totul, chiar şi în privinţa lumilor superioare, conform raţiunii omeneşti sănătoase – acum

însă tu spui: Omul trebuie să se înstrăineze de tipul conştient obişnuit, exterior de cunoaştere. – Este doar aparent o contradicţie. În realitate este posibil, perfect posibil să verifici cu întreaga raţiune omenească sănătoasă lucrurile lumilor spirituale superioare, şi cu toate acestea să te abţii de la forma exterioară a cunoaşterii conştiente cu care ne-a obişnuit lumea exterioară. Aici ne aflăm însă în faţa unei noi şi puternice încercări a sufletului nostru. În ce constă această încercare a sufletului nostru?

Conform modului în care este întocmită viaţa actuală, sufletul este deprins să gândească şi să aplice raţiunea omenească sănătoasă în formele care au fost exersate în viaţa de reprezentare obişnuită pe întâmplările din lumea exterioară. Cu aceasta s-a deprins sufletul. Să ne reprezentăm acum un profesor oarecare, un erudit oarecare al ştiinţei exterioare ce este capabil să gândească într-un mod cu totul excepţional în aceste forme ale cunoaşterii exterioare. Pot veni la tine atunci oameni şi să-ţi spună: Tu vrei să faci inteligibil ceva acestui profesor, care cu siguranţă poate gândi ştiinţific în sensul actual; dacă el nu te înţelege, înseamnă că ai spus ceva ce nici nu este de înţeles. – Nu vrem să tăgăduim că acest profesor are o raţiune omenească sănătoasă pentru lucrurile lumii exterioare obişnuite. Despre ceea ce vorbim noi sunt lucrurile lumii spirituale, iar el nu trebuie să le asculte cu acea parte a sufletului pe care o utilizează raţiunea omenească în chestiunile obişnuite ale lumii exterioare, ci cu o cu totul altă parte a sufletului său. Nu înseamnă că raţiunea omenească sănătoasă trebuie neapărat să te însoţească atunci când vrei să înţelegi altfel de lucruri decât cele ce aparţin lumii exterioare, pentru care ai, desigur, raţiunea omenească sănătoasă; o poţi

avea pentru lucrurile obişnuite ale lumii exterioare, poţi însă să fii părăsit de ea în cazul lucrurilor ce aparţin lumii spirituale. Ceea ce se cere atunci când vrei să pătrunzi în lumile spirituale este nu de a critica lucrurile spiritual-ştiinţifice cu mijloacele raţiunii omeneşti sănătoase, ci de a lua cu tine raţiunea omenească sănătoasă, de a nu o pierde pe drumul de la ştiinţa exterioară la cea interioară, la ştiinţa spiritului. Ceea ce este important este ca sufletul să fie suficient de puternic şi să nu împărtăşească soarta pe care o împărtăşesc atât de mulţi oameni astăzi, care ar putea fi caracterizată în felul următor: Când astfel de oameni, care, într-adevăr, când este vorba de ştiinţa exterioară sunt veritabile mostre de logicieni, când aceştia aud de ştiinţa spiritului, ei trebuie să facă drumul de la ceea ce li se relatează despre lucrurile exterioare la ceea ce aparţine lumilor spirituale. Numai că pe acest drum ei pierd de obicei raţiunea omenească sănătoasă şi îşi închipuie că dacă au avut-o la începutul drumului, ar mai avea-o şi mai târziu. – Ar fi o iluzie cât se poate de amară dacă s-ar crede că din acest motiv nu te poţi apropia cu raţiunea omenească sănătoasă de lucrurile lumii spirituale. Te poţi apropia, numai că este necesar ca pe drum să nu pierzi această raţiune omenească sănătoasă.

Ceea ce v-am prezentat acum la un nivel mai redus era necesar într-un sens mult mai înalt pentru Misteriile Greciei. El este necesar şi pentru mistui epocii prezente. Acesta trebuie să se dezbare de tot ce îi este propriu conştienţei obişnuite, totuşi din această conştienţă obişnuită să ia cu el raţiunea omenească sănătoasă şi apoi, dintr-un cu totul alt punct de vedere, să judece cu instrumentul acestei raţiuni omeneşti sănătoase. Fără a renunţa la conştienţa obişnuită nu este posibil să devii un

mist. El trebuie să se lepede de ceea ce este folositor în lumea exterioară obişnuită. Iar încercarea sufletului ce apare chiar aici constă în aceea ca pe acest drum, de la lumea exterioară obişnuită la lumea spirituală, să nu pierzi raţiunea omenească obişnuită şi să consideri apoi ceea ce rezultă pe un plan mai profund drept prostie, drept nebunie, dacă ţi-ai păstrat raţiunea omenească sănătoasă. La fel şi pentru miştii greci era necesar ca ei să lepede toate vieţuirile de care avuseseră parte în lumea exterioară, exoterică, şi să se transpună într-o cu totul altă dispoziţie sufletească, lucru valabil şi astăzi pentru mist. Din această cauză, lucrurile din lumea exterioară, când ele intră în domeniul misticii, primesc uneori cu totul alte nume şi, dacă în drama rosicruciană ***Încercarea sufletului*** Benedictus spune că în limbajul său anumite lucruri se transformă conform numelor [Nota 40] – se transformă până acolo încât pot căpăta chiar o conotaţie opusă – aceasta are o semnificaţie profundă. Ceea ce Capesius numeşte nenoroc, Benedictus trebuie să numească noroc. După cum viaţa noastră după moarte se derulează regresiv, astfel încât vieţuim evenimentele în sens invers, tot aşa numele trebuie să se transforme în contrarul lor, atunci când vieţuim cu adevărat lumile superioare. De aici vă puteţi da seama ce diferită era acea lume pe care vechii greci o recunoşteau ca fiind conţinutul Misteriilor lor sfinte.

Ce reprezenta în acest sens misterial Dionysos însuşi în cadrul Misteriilor? Dacă o să citiţi cărticica ce urmează să apară zilele următoare [Nota 41], veţi afla acolo că în toate epocile există mari învăţători ai omenirii ce rămân nevăzuţi, ce se revelează doar conştienţei clarvăzătoare. Veţi afla că ceea ce se spune despre egipteni, că întrebaţi fiind de greci care sunt învăţătorii

lor, răspundeau că ar fi povăţuiţi de către zei, este un lucru cât se poate de adevărat. Aceasta voia să însemne că oamenii clarvăzători erau inspiraţi de învăţători ce nu coborau pe Pământ, ce apăreau în spaţiul eteric şi îi învăţau. Nu este visătorie sau fantasmagorie ceea ce vă spun, ci corespunde pe deplin adevărului. Dacă miştii Greciei antice, care erau iniţiaţi în Misterii, efectuau o pregătire corectă, astfel încât să nu simtă într-un mod superficial aceste lucruri – pronunţate, de exemplu, prin vorbirea noastră de astăzi în cuvinte abstracte –, dacă erau iniţiaţi în tainele sfintelor Misterii, atunci ei se aflau realmente în situaţia de a vedea ceva diferit de ceea ce vede o conştienţă obişnuită. Ei ajungeau în situaţia de a-l vedea în cadrul Misteriilor pe învăţător, ce nu poate fi văzut cu ochii fizici, ce nu era accesibil vederii decât pentru o conştienţă inspirată.

Conducătorii fizici a Misteriilor, ce puteau fi văzuţi cu ochii fizici, nu erau cei mai importanţi. Personajele cu adevărat importante în Misterii erau acelea care puteau fi văzute de către o conştienţă clarvăzătoare. Iar în Misteriile care ne preocupă pe noi în aceste conferinţe, în Misteriile dionisiace, cel mai mare învăţător al miştilor Greciei antice, a acelora care erau suficient de bine pregătiţi, era noul Dionysos, Dionysosul tânăr, acea figură despre care am spus că era un personaj real, că, urmat de un cortegiu de satiri şi fauni, a efectuat o campanie din Europa până în Asia şi iarăşi înapoi. Acest personaj era şi adevăratul învăţător al miştilor Misteriilor dionisiace. Dionysos apărea în aceste Misterii sacre ca o figură eterică, iar despre el puteau fi percepute acum lucruri nu doar ca imagini reflectate, aşa cum sunt percepute de către o conştienţă obişnuită, ci ele ţâşneau din entitatea interioară a lui Dionysos.

Întrucât însă Dionysos este în noi înşine, omul vedea în Dionysos propria sa Sine şi învăţa să se cunoască pe el însuşi nu adăstând în interior, aşa cum atât de des se recomandă astăzi dintr-o necunoaştere a faptelor reale, ci ieşind din sine. Aceasta era calea spre cunoaşterea de sine urmată de miştii greci, nu de a cloci în sine şi de a observa doar imaginile reflectate ale vieţii sufleteşti obişnuite, ci de a contempla ceea ce sunt ei înşişi în ceva în care nu se puteau cufunda în mod obişnuit, şi anume în marele învăţător. Miştii îl priveau pe acest mare învăţător, care la început, când discipolul intra în Misterii, nu era vizibil, ca pe propria lor entitate. Afară, în lume, unde oamenii exoterici nu îl cunoşteau altfel decât ca Dionysos, acolo el întreprindea şi ca om fizic, întrupat în carne şi oase, marşul din Europa în Asia şi înapoi, acolo el era un om real, un om aflat pe plan fizic. În Misterii el apărea sub înfăţişarea sa spirituală, care sub un anumit raport era perfect asemănătoare corporalităţii omeneşti din realitate, a corporalităţii omului-Eu din ziua de azi. Iată lucrul esenţial pe care trebuie să-l reţinem, faptul că Dionysos se deplasa afară, în marşurile sale prin lume, ca un om încarnat în corp fizic. În Misterii însă, acolo Dionysos apărea sub forma sa spirituală pentru a-i îndruma pe mişti spre conştienţa superioară.

Într-o anumită privinţă lucrurile stau la fel şi în ziua de astăzi. Atunci când conducătorii actuali ai omenirii se deplasează afară, în lume, în veşmântul lor omenesc, nimeni din lumea exoterică nu-i recunoaşte. Şi dacă pe tărâmul ştiinţei spiritului noi vorbim de Maeştrii înţelepciunii şi armoniei sentimentelor, oamenii s-ar mira de cele mai multe ori dacă ar vedea omenitatea simplă şi modestă sub care se preumblă aceşti Maeştri ai înţelepciunii şi armoniei sentimentelor prin toate

ţinuturile. Ei există pe plan fizic. Dar cele mai importante învăţături nu le dau pe planul fizic, ci pe planul spiritual. Iar cine vrea să-i audă pentru a primi de la ei învăţături, trebuie să aibă acces nu numai la corpul lor fizic, la corpul din carne şi oase; ei trebuie să aibă acces la forma lor spirituală. Într-un anumit sens, acest lucru continuă să aibă asemănări şi astăzi cu mistica dionisiacă.

Printre încercările sufletului există astfel şi o încercare, ce constă în aceea că noi trebuie să urmăm în aşa fel cuvintele „Cunoaşte-te pe tine însuţi" încât, sub un anumit raport, să ieşim din noi înşine. Dar de Misteriile dionisiace era legată şi o altă încercare a sufletului. Am spus mai devreme că miştii făceau cunoştinţă cu Dionysos ca făptură spirituală; ei erau chiar instruiţi de către el în Misterii; ei învăţau să-l recunoască ca făptură spirituală, stăpânită în toate privinţele de ceea ce era mai esenţial şi mai important în natura specifică omului, de Sinea omenească bine ancorată pe Pământ. Când miştii greci îşi îndreptau privirea lor clarvăzătoare spre figura lui Dionysos, acest Dionysos le apărea în principal în forma sa spirituală, le apărea ca o figură frumoasă, sublimă, care reprezenta, exterior, într-un mod minunat umanitatea. Să presupunem acum că un astfel de mist părăsea lăcaşul misterial, după ce l-a văzut înăuntru pe Dionysos sub acea formă omenească frumoasă, sublimă. Remarc în mod expres că Dionysos a continuat să fie învăţător spiritual şi după ce omul real Dionysos, despre care v-am povestit, că ar fi întreprins acel marş din Europa în Asia şi înapoi, murise deja. Noul Dionysos a rămas încă multă vreme învăţător în Misterii. Dacă un astfel de mist ar fi ieşit din lăcaşurile misteriale şi ar fi văzut afară, în lumea exoterică, pe Dionysosul real, pe Dionysosul în carne şi oase, pe acel om pe care îl văzuse în Misterii şi căruia îi

aparţinea omul superior, el n-ar fi văzut un om frumos. Aşa cum omul care stă astăzi în Misterii nu poate spera să vadă figura sublimă aflată în faţa lui în lumea spirituală sub aceeaşi maiestuoasă frumuseţe şi pe planul fizic, aşa cum lui trebuie să-i fie clar că întruparea fizică a figurii spirituale ce îi apare în Misterii este în multe privinţe o Maya, o iluzie, iar frumuseţea sublimă a figurii spirituale este acoperită de un văl, prin faptul că în lumea fizică ea este întrucâtva urâtă, tot aşa stăteau lucrurile şi în privinţa lui Dionysos. Iar ceea ce ni s-a transmis din vechime ca imagine exterioară a lui Dionysos, care ne este înfăţişat ca având o figură nu la fel de desăvârşită ca a lui Zeus, este efectiv imaginea lui Dionysos în carne şi oase. Dionysosul Misteriilor era omul frumos; Dionysosul exterior, încarnat pe plan fizic, n-ar fi putut fi comparat cu acesta. Din acest motiv nici nu trebuie să căutăm figura lui Dionysos printre tipurile umane cele mai frumoase ale timpurilor trecute. De altfel, legenda nici nu ni-l prezintă astfel, iar pe cei ce făceau parte din cohorta lui Dionysos, urâţiţi sub formă de fauni şi satiri, cu atât mai mult nu trebuie să ni-i reprezentăm ca având la exterior o figură omenească frumoasă.

Da, şi găsim chiar ceva extrem de curios în mitologia greacă. Ni se spune – lucru iarăşi adevărat – că învăţătorul lui Dionysos era el însuşi un om de-a dreptul urât. Pe acest om, pe învăţătorul lui Dionysos însuşi, Silen, miştii Misteriilor dionisiace învăţau de asemenea să-l cunoască. Silen ne este zugrăvit însă ca o individualitate înţeleaptă. Să ne amintim numai că foarte multe maxime şi vorbe înţelepte sunt puse în gura lui Silen. Aceste maxime se referă în marea lor majoritate la cât de neînsemnată, de lipsită de valoare este viaţa obişnuită a omului, dacă este s-o privim doar în exterioritatea ei, în Maya, în iluzia ei.

Aici se menţionează nişte vorbe ce au făcut o impresie extraordinară asupra lui Nietzsche [Nota 42], şi anume că regele Midas l-ar fi întrebat pe Silen, învăţătorul lui Dionysos, care ar fi lucrul cel mai bun pentru om. Atunci, înţeleptul Silen a spus cuvintele semnificative şi atât de greu de înţeles: O, voi neam de efemeride, cel mai bun lucru pentru voi era să nu vă fi născut, sau, pentru că v-aţi născut deja, al doilea lucru bun pentru voi ar fi să muriţi cât mai curând! – Aceste cuvinte trebuie just înţelese. Ele vor să indice raportul dintre realitatea spirituală a lumii suprasenzoriale şi Maya exterioară sau marea iluzie.

Aşadar, în aceste entităţi sublime avem în principiu nişte figuri omeneşti nu foarte frumoase, dacă le privim ca făpturi omeneşti fizice, sau cel puţin pot fi numite frumoase în alt sens, nu însă în acela pe care Antichitatea greacă târzie l-a denumit frumuseţe ideală. Într-un anumit fel, putem încă să-l idealizăm pe Dionysos în raport cu ceea ce era el ca om exterior. Dacă vrem să comparăm figura lui Dionysos, pe care o avea în planul fizic, cu aceea de o strălucire sublimă, prin care se arăta în Misterii conform spiritului însăşi, o putem încă face. Nu este nevoie să ni-l reprezentăm pe Dionysos urât. Dar am face o greşeală dacă ni l-am reprezenta pe bătrânul Silen, învăţătorul şi Maestrul acestui Dionysos, altfel decât cu nasul cârn şi cu urechile ascuţite şi lipsit de orice frumuseţe. Acest Silen, acest învăţător al lui Dionysos, care la urma urmei trebuia să transmită oamenilor înţelepciunea străveche, adoptată conform conştienţei de Eu omeneşti, o înţelepciune ce izvora din Sinea mai profundă a omului, era încă strâns înrudit cu tot ceea ce este naturalist, peste care omul a reuşit să treacă în esenţă cu făptura sa corporală actuală. Vechiul grec îşi imagina că omul a ajuns la frumuseţea sa actuală, în ce

priveşte Maya exterioară, dintr-o făptură omenească străveche urâtă şi că tipul acela de individualitate încorporat în Silen, învăţătorul lui Dionysos, nu era absolut deloc frumos.

Şi acum imaginaţi-vă, lucru deloc dificil pentru un discipol al ştiinţei spiritului, că atât în noul Dionysos, cât şi în învăţătorul său, înţeleptul Silen, avem nişte individualităţi care, după tot ceea ce am expus până acum, erau foarte importante pentru procesul de educare a conştienţei de Eu actuale a omului. Dacă ne punem aşadar problema acelor individualităţi care — dacă ne înţelegem pe noi în mod jus, în sensul ştiinţei spiritului – sunt importante pentru tot ceea ce a devenit omul şi care, atât pentru conştienţa noastră, cât şi pentru conştienţa greacă, erau sau sunt în lumea spirituală înconjurătoare şi care sunt importante pentru tot ceea ce a devenit omul, dacă deci căutăm în jur aceste individualităţi, atunci le aflăm în cele două figuri, Dionysos şi înţeleptul Silen. Ele există aici din epoci străvechi, preistorice, din care nu există niciun document istoric, nicio epopee, despre care însă vorbesc desigur istoria mai târzie a grecilor şi epopeile lor, în special miturile şi legendele greceşti. În acele epoci au trăit, încorporaţi în corpuri fizice, au realizat fapte exterioare şi au murit – având în vedere că corpurile lor trebuiau să moară – atât înţeleptul Silen cât şi Dionysos. Individualităţile lor însă au rămas.

Noi mai ştim, de asemenea, că pe parcursul evoluţiei omenirii se întâmplau tot felul de lucruri, care pentru cel care îşi face doar nişte reprezentări abstracte sunt de-a dreptul uluitoare, în special dacă avem în vedere încarnările entităţilor omeneşti sau de alt gen. Câteodată, la o privire exterioară, pare că o încarnare ulterioară este poate mai nedesăvârşită decât una anterioară, deşi

evolutiv este pe o treaptă superioară de dezvoltare. Într-a doua dramă rosicruciană am putut da doar o palidă reprezentare a realităţilor spirituale care stau la baza acestui fapt, prin cele două încarnări, a „călugărului" în Evul Mediu şi a „Mariei" în epoca modernă. La fel şi în istorie, unde anumite încarnări succesive, sau cel puţin strâns legate una de alta, îl umplu uneori de uimire pe cel care le analizează în mod pur abstract. Noul Dionysos, care în esenţă a lăsat, aşa cum vă spuneam, să se reverse sufletul său în cultura exterioară, însă la un moment dat l-a putut recompune ca suflet într-un anumit corp fizic omenesc, s-a născut din nou, s-a încarnat printre oameni, dar nu cu vechea sa înfăţişare, ci adăugând la înfăţişarea sa fizică exterioară ceva din ceea ce constituia forma sa spirituală din Misteriile dionisiace. Dionysosul mai tânăr s-a născut din nou în epoca istorică într-un trup omenesc, la fel şi învăţătorul său, înţeleptul Silen. Mistica Greciei antice avea conştienţa ei clară că aceste două personaje s-au născut din nou. Chiar şi artiştii din Grecia antică, care erau stimulaţi şi inspiraţi de Misterii, aveau conştienţa lor clară despre aceasta. Treptat, aceste lucruri, care sunt adevărate pentru dezvoltarea succesivă a omenirii, trebuie, de asemenea, spuse în ştiinţa spiritului, care nu vrea să se oprească la nişte fraze, ci merge direct spre realitate.Vechiul învăţător înţelept al lui Dionysos, Silen, se naşte din nou, în noua sa încorporare el nefiind altcineva decât Socrate. Socrate este reîntruparea vechiului Silen, învăţătorul lui Dionysos, care se naşte din nou. Dionysos însuşi reîntrupat, acea personalitate în care a trăit sufletul lui Dionysos, a fost Platon. Remarcăm sensul mai profund al istoriei greceşti nu pătrunzând în ceea ce ştiu cronicarii despre istoria exterioară a Greciei, ci adâncindu-ne în ceea ce ştiau miştii şi a fost transmis

din generaţie în generaţie până astăzi şi poate fi regăsit în Cronica Akasha. Ştiinţa spiritului poate, de asemenea, anunţa că Grecia i-a avut în epoca sa timpurie pe acei învăţători ai omenirii pe care i-a trimis în Asia în campania condusă de Dionysos, al cărui învăţător a fost înţeleptul Silen, şi că tot ceea ce au putut deveni pentru Grecia Dionysos şi înţeleptul Silen a fost reînnoit, într-un mod corespunzător epocii următoare, prin Socrate şi Platon. Exact în epoca în care înseşi Misteriile au început să decadă, în care nu mai exista niciun mist care să-l mai poată contempla clarvăzător în sfintele Misterii pe noul Dionyos, apare însăşi acest nou Dionysos – fostul elev al înţeleptului Silen, al lui Socrate – în persoana lui Platon, ca cel de-al doilea mare învăţător al Greciei, ca adevăratul urmaş al lui Dionysos.

Nu vom cunoaşte cu adevărat sensul culturii spirituale greceşti decât dacă ştim, în sensul vechii mistici greceşti, că vechea cultură dionisiacă a cunoscut o renaştere prin Platon. Şi vom admira într-un sens cu totul nou platonismul, ne vom situa în mod just faţă de el, dacă ştim că în Platon a trăit sufletul noului Dionysos.

CONFERINŢA a VIII-a
Sensul adevărat al încercărilor sufleteşti. Generaţii progresiste de zei şi entităţi retardate. O atestare străveche a Misteriului de pe Golgota. Iehova-Christos

München, 25 august 1911

În cursul conferinţei de ieri am putut vedea că în natura omului acţionează diverse forţe ale macrocosmosului şi, de asemenea, am mai văzut felul în care resimţea sufletul grec aceste forţe ale macrocosmosului, că în mare parte el exprima plastic aceste forţe prin ceea ce ne-a rămas din mitologia greacă. Dacă am adus în discuţie de mai multe ori mitologia greacă nu am făcut-o pentru a o explica ci pentru a lumina într-un mod corespunzător, dinspre o anumită latură, adevăruri primordiale, pentru care apelezi mai degrabă la imagini şi la ceea ce ţi se oferă din punct de vedere istoric, decât la reprezentări abstracte din viaţa noastră, care prin sărăcia lor nu ajung să exprime marile minuni ale lumii. Ieri am mai putut vedea că în figura lui Dionysos există deja ceva care este legat intim de forţele noastre sufleteşti, de ceea ce noi putem numi încercări sufleteşti.

Ce numim noi, de fapt, în sens esoteric încercări sufleteşti? Încercările sufleteşti apar atunci când omul ajunge să urmeze acele căi ale sufletului care conduc în sus, în lumile spirituale. Ieri am indicat oarecum pe cele mai uşoare şi mai slabe dintre acestea. Dacă ar fi să vorbim în general, atunci ar trebui să spunem că încercările sufletului constau în faptul că pe calea spre lumile superioare avem nişte vieţuiri pe care nu suntem

din capul locului maturi să le întâmpinăm, ci abia după o anumită pregătire. Încercările constau în aceea că trebuie să faci anumite eforturi pentru a suporta nişte cunoaşteri, că trebuie să te confrunţi în linişte cu aceste vieţuiri. O vieţuire sufletească, care în principiu nu este străină sufletului dumneavoastră, v-a fost sugerată în cea de-a doua dramă rosicruciană, „Încercarea sufletului", către finalul ei, iar noi ne putem eventual face o imagine despre ceea ce înseamnă în adevăratul sens al cuvântului o încercare sufletească tocmai pornind de la această vieţuire a sufletului. Să ne imaginăm figura lui Capesius zugrăvită aici. Din cele două drame noi ştim trăirile prin care trece Capesius. Am văzut că el se apropie treptat de viaţa spirituală, că are la început doar nişte presimţiri despre aşa ceva datorită simţului său sănătos, care îl scot din cele practicate de el până atunci în manieră savantă. Capesius ajunge să presimtă că lumea spirituală include totuşi în sine o realitate superioară; ajunge până acolo, în special datorită faptului că trăieşte intens aceste presimţiri, că ele devin foarte vii în el, ajunge să aibă anumite impresii, necesare de alfel, despre ceea ce se cheamă a fi comunicări exterioare ale ocultismului, ale ştiinţei spiritului sau oculte. Aceste comunicări ale ştiinţei spiritului se deosebesc din principiu de celelalte comunicări, să zicem ştiinţifice sau literare. În timp ce celelalte comunicări acţionează doar asupra intelectului nostru şi, eventual, prin intermediul intelectului asupra forţelor noastre afective, ceva spiritual sau ocult-ştiinţific acţionează just asupra ta doar atunci când simţi că cea mai intimă viaţă sufletească ţi-a fost zgâlţâită, ţi-a fost într-un fel răscolită, nu prin conţinutul abstract, ci prin viaţa vie ce se revarsă din tot ceea ce este ştiinţă a spiritului. Aşa ceva simte Capesius după ce, prin

presimţirile avute, se edifică şi se adânceşte apoi, în primul tablou din ***Încercarea sufletului***, în scrierile, în aşa-numita carte a vieţii ce provine de la Benedictus. Aceasta însă are drept urmare nu numai faptul că el începe să reflecteze, că, aşa cum se face de obicei, îşi frământă creierul pentru a ajunge în spatele sensului lucrurilor, ci că începe să simtă lumea spirituală, că lumea spirituală năvăleşte în el într-un mod ce pentru el rămâne de neînţeles. Da, încă o consecinţă! Dispoziţia sufletească ce domneşte în primul tablou al celei de-a doua drame-misteriu ar putea fi foarte uşor comparată cu dispoziţia faustică de la începutul *Faustului* lui Goethe; totuşi ea diferă esenţialmente de această dispoziţie faustică. Dispoziţia faustică arată doar că prin toată ştiinţa existentă nu poţi ajunge decât la un anumit fel de îndoială, de scepticism, că în consecinţă din propriul interior vine impulsul de a căuta alte căi decât căile obişnuite ale ştiinţei sau ale cunoaşterii. La Capesius mai este şi altceva. La început, tocmai prin aceea că persistă în îndoială, în necunoaştere, aceasta fiind cel mai mare păcat al omului, el este condus spre conflicte profunde. El ia cunoştinţă de faptul că în profunzimile sufletului omenesc zace ceva ce în primă instanţă este străin conştienţei obişnuite a omului, ceva despre care el nu ştie nimic. Acolo jos, în străfundurile sufletului nostru, stă ascunsă o comoară. Acolo, în aceste adâncuri profunde ale sufletului, noi ascundem ceva ce la început nu poate fi recunoscut de către conştienţa normală, iar dacă ne adâncim în acestea cu felul de a gândi şi cu sensul adevărat al ştiinţei spiritului învăţăm că a nu lăsa să se degradeze comoara ce odihneşte în sufletul nostru nu este doar o dorinţă egoistă, ci însăşi datoria cea mai stringentă a omului faţă de forţele macrocosmosului.

Învăţăm, iubiţii mei prieteni, că în fiecare om, acolo, jos în profunzimile sufletului, zeii au depus odinioară în noi ceva din propriul lor trup, din propria lor substanţă. Învăţăm să simţim că zeii au renunţat la o bucată din propria lor existenţă, că au rupt-o, să zicem aşa, au desprins-o din ei şi au depus-o în sufletele noastre. Noi ca oameni putem face acum două lucruri cu această comoară sufletească, care este o moştenire de la zei. Putem, dintr-o anumită comoditate omenească, să spunem: Ah, de ce am nevoie de cunoaştere, zeii mă vor conduce oricum la ţel. – Ei nu fac însă aşa ceva, căci au coborât această comoară în interiorul nostru pentru ca noi s-o ridicăm de acolo din propria noastră libertate. Putem aşadar să lăsăm această comoară sufletească din noi nevalorificată. Aceasta este o cale pe care o poate urma sufletul omenesc. A doua cale este de a deveni conştienţi de datoria noastră cea mai înaltă faţă de puterile cereşti şi să ne spunem: Noi suntem datori s-o ridicăm, suntem datori s-o aducem în conştienţa noastră din adâncurile întunecate în care stă ascunsă. – Ce facem aşadar atunci când aducem la suprafaţă această comoară sufletească din adâncurile conştienţei noastre? Îi dăm acestei comori sufleteşti o altă formă decât o avusese înainte în trupul zeilor, dar prin această formă, pe care ea a căpătat-o prin noi, o redăm într-un mod tainic zeilor. Prin cunoaştere noi nu ne îndeletnicim cu ceva care slujeşte exclusiv egoismului nostru, prin cunoaştere noi nu facem nici mai mult nici mai puţin decât să ducem înapoi zeilor în lumile spirituale, într-o formă nouă, căpătată prin noi, averea, moştenirea nobilă lăsată de ei, pentru ca ei să o recapete cu ajutorul nostru. Dacă însă lăsăm să decadă comoara sufletească din noi, practicăm în cel mai adevărat sens al cuvântului egoismul, căci atunci această comoară

sufletească se pierde în mod ireversibil pentru procesul cosmic: însuşirile sufleteşti ereditare provenite de la zei le lăsăm să putrezească, dacă refuzăm în noi cunoaşterea.

Dispoziţia lui Capesius provine de aici. În prima scenă a celei de a doua drame el resimte ca pe o datorie a sa să nu persevereze în îndoială, să nu persiste în sentimentul că nu poţi şti nimic, ci să realizeze că dacă lasă să putrezească comoara sufletească este, într-un sens mai înalt, o încălcare a datoriei faţă de puterile cosmice. Doar că la început el nu se simte capabil să utilizeze instrumentele corpului său pentru a ridica această comoară sufletească. Aceasta este discrepanţa din sufletul său, care nu mai are nimic fantastic. El îşi spune mai degrabă: Tu trebuie să cunoşti, nu trebuie în niciun fel să perseverezi în necunoaştere şi să te dedai sentimentului că forţele pe care le avem iniţial la dispoziţie ca urmare a vieţii noastre obişnuite sunt slabe pentru a ridica comoara sufletească de care vorbeam. – Aici nu există decât o ieşire: să ai încredere faţă de propriul tău suflet. Dacă el dezvoltă cu răbdare, încet, încet, ceea ce a fost depus în el, forţele, pe care acum le simte ca fiind încă slabe, vor creşte din ce în ce mai mult, astfel încât poate să-şi împlinească într-adevăr datoria faţă de puterile cosmice. Pentru că noi nu posedăm decât forţa pe care am dobândit-o în trecut, trebuie ca această încredere în forţa de răzbatere şi în fecunditatea sufletului omenesc să ne susţină ori de câte ori suntem în încurcătură sau ne e frică. Ea trebuie să ne susţină atunci când ni se pare că nu putem face ceva.

Toate încercările sufletului se derulează în principiu în acest fel: ne dăm înapoi îngroziţi în faţa acestei frici sau neputinţe. Putem birui astfel de încercări în adevăratul sens al cuvântului doar dacă găsim în noi acea tărie

sufletească ce provine din încrederea faţă de noi înşine, din încrederea ce se poate dezvolta în noi treptat prin adâncirea în ştiinţa spiritului.

Din spiritul care a animat tot ceea ce s-a spus în aceste conferinţe dumneavoastră vă veţi fi dat seama că în om, în întreaga sa natură şi fiinţă, acţionează două curente cosmice. Pentru a armoniza cu adevărat în om aceste două curente cosmice este nevoie de tărie sufletească, este nevoie de forţa de a te opune curajos şi neînfricat acestora. Acest lucru dumneavoastră îl puteţi vedea exprimat foarte clar la sfârşitul dramei a doua, ***Încercarea sufletului***. Acolo se vede cum Capesius a trecut prin vieţuiri oculte importante, cum i s-a permis să arunce o privire în încarnarea sa precedentă, să se cunoască pe sine aşa cum a fost el pe Pământul nostru cu secole în urmă. Şi după aceea dumneavoastră găsiţi spuse nişte cuvinte ce nu trebuie deloc luate uşor, şi anume că aflarea parcursului unei vieţi impune nişte obligaţii pentru multe alte vieţi, nu doar pentru una. Imaginaţi-vă puţin, iubiţii mei prieteni, că privind înapoi în încarnarea precedentă vedeţi cum v-aţi situat faţă de cutare sau cutare om, ce aţi greşit faţă de un om sau altul, astfel încât după o asemenea privire în încarnarea precedentă îţi simţi bilanţul vieţii încărcat într-o foarte mare măsură. Apoi, prin faţa sufletului nostru trece ceva ce ne-ar putea lăsa complet fără curaj. Noi recunoaştem: În actuala ta încarnare nu poţi îndrepta nimic din ceea ce ai strâns în bilanţul datoriilor tale. – Desigur, la foarte mulţi oameni întâlnim cel mai aprins dor de a face cât mai mult bine, dar el se naşte din egoism. Căci un lucru este cu totul de nesuportat pentru cei mai mulţi oameni şi egoismul lor: că trebuie să ducă cu ei prin poarta morţii foarte, foarte multe lucruri din contul neachitat al datoriilor, că ştiu: Tu

trebuie să mori şi trebuie să iei cu tine în următoarea ta încarnare cutare sau cutare lucru din bilanţul datoriilor tale. – Această îndrăzneală însă, de a-ţi mărturisi franc şi cinstit: Tu ai pe suflet o serie de răutăţi şi fapte rele, aceasta cere o doză înaltă de altruism, în timp ce în general omul este predispus să fie atât de bun cât îşi poate imagina el că poate să fie bun un om. Cine a făcut într-adevăr nişte experienţe oculte de acest gen trebuie să poată să-şi recunoască fără reţinere latura sa rea, şi chiar să poată să-şi spună că este imposibil să îndrepţi totul chiar în această viaţă.

Romanus exprimă aceasta [Nota 43] în câteva cuvinte care se vor paradigmatice, şi anume că este necesar să duci cu tine prin poarta morţii datoria neachitată din viaţa precedentă, să întâmpini cu curaj clipa în care Păzitorul, care ne prezintă bilanţul datoriei noastre, va apărea în faţa noastră. Romanus spune acest lucru în „Încercarea sufletului" şi noi trebuie să ţinem seama de aceasta. Aici ne aflăm în faţa celuilalt curent, ce ar putea fi desemnat în felul următor: Dacă omul exersează acum nu acea cunoaştere de sine obişnuită, ci o cunoaştere de sine adevărată, dacă învaţă să cunoască cu adevărat ceva din fiinţa sa cea mai intimă, atunci el găseşte ceva ce de regulă nu şi-ar dori cu niciun chip să aibă, ceva care nu numai că îl incomodează în cel mai înalt grad, ci, dacă aceasta apare într-adevăr, îl poate chiar nimici. – Comparaţi ceea ce domneşte în atâtea suflete omeneşti, chiar dacă ele au cunoştinţă despre unele lucruri din ştiinţa spiritului, cu acest simţământ fundamental al sufletului, care are ceva devastator. Cât de des auzim aceste cuvinte: Ah, eu fac aceasta din pură mărinimie, nu vreau nimic pentru mine, şi aşa mai departe. Poate chiar din contră, când îţi doreşti cel mai

mult ceva pentru tine maschezi, ascunzi acesta prin faptul că îţi spui: Eu nu vreau acest lucru pentru mine.- Acesta este un fapt curent. Este mai bine însă să recunoşti că este adevărat că de fapt îţi doreşti acţiunile ce doar aparent sunt cele mai dezinteresate. Căci prin aceasta pui o bază pentru a învăţa să suporţi treptat acea imagine pe care ţi-o pune în faţă Păzitorul pragului, paznicul aflat la graniţa lumii spirituale.

Şi acum, în sensul cel mai înalt, să punem întrebarea: De ce găsim atât de multe lucruri nearmonizate în noi? Ce face, de fapt, ca noi să găsim atâta dizarmonie în noi? – Da, vedeţi dumneavoastră, aceasta are legătură cu întreaga evoluţie a omenirii. Dacă vrei să înţelegi de ce omul găseşte atâta dizarmonie tocmai atunci când pătrunde mai adânc în propria sa natură şi entitate, va trebui să începi să priveşti ceva mai serios această evoluţie a omenirii. Să presupunem deci în acest moment că aici, în noi, s-ar ascunde o comoară sufletească profundă, care pentru conştienţa normală din ziua de azi rămâne de fapt complet inconştientă; că dacă, prin încercările noastre sufleteşti, am descoperi-o, am găsi infinit de multă dizarmonie pe tărâmul sufletului nostru, multe lucruri în faţa cărora am putea tresălta înfioraţi şi înspăimântaţi şi ne-am putea simţi striviţi. Ce este acel lucru pe care îl purtăm în noi? Noi ştim cu toţii că evoluţia omenirii a fost una extrem de complicată, până ce omul să ajungă la stadiul la care a ajuns în prezent. Noi ştim că pentru a ajunge la constituţia sa actuală omul a trebuit să parcurgă vechile evoluţii Saturn, Soare şi Lună şi că abia după aceea a intrat în evoluţia pământească. Cândva, când într-un cerc mai mare de oameni se va cunoaşte cât de complicate sunt adevăratele aspecte ale vieţii, că nu poţi înţelege absolut nimic din ceea ce este omul şi lumea care

îl înconjoară fără să priveşti în urmă la ceea ce au fost evoluţiile Saturn, Soare şi Lună, atunci se va vedea cât de naiv este tot ceea ce oferă ştiinţa noastră actuală abstractă, că ea rămâne de fapt la suprafaţa lucrurilor. Prin evoluţiile Saturn, Soare şi Lună s-a pregătit şi s-a dezvoltat încet actuala entitate cvadripartită a omului. Iar când evoluţia lunară a luat sfârşit, omul ajunsese deja la un stadiu de evoluţie destul de înalt. Intervalul de timp între evoluţia lunară şi cea pământească a fost umplut apoi prin aceea că spiritualul, ceea ce a rămas din omul lunar, a fost prelucrat şi transformat în ceea ce trebuia să fie germenele evoluţiei pământeşti.

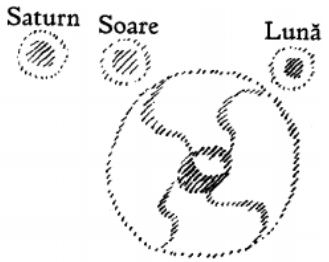
În ce situaţie a ajuns omul pe Pământ, în urma evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună? La această întrebare noi am răspuns deja din cele mai diferite puncte de vedere. Astăzi vom mai adăuga un nou aspect. Căci noi nu putem cunoaşte faptele propriu-zis oculte implantând câteva noţiuni abstracte, ci făcând lumină dinspre toate laturile şi apropiindu-ne în acest fel de ceea ce este adevărul. Căile adevărului înalt sunt întortocheate [Nota 44] şi pe ele poate umbla doar acela care vrea să exploreze cu răbdare labirinturile. Cum a ajuns omul în cadrul evoluţiei pământeşti, aducând cu el cele ce au rezultat pe Lună? În principiu, tot ceea ce este actualmente corpul fizic al omului, cu facultatea lui de a percepe prin intermediul simţurilor, nu exista câtuşi de puţin la începuturile evoluţiei pământeşti. Chiar dacă pe vechiul Saturn exista deja prima predispoziţie pentru acest corp fizic, chiar dacă pe Soare şi pe Lună această predispoziţie s-a dezvoltat în continuare, atingând deja pe vechea Lună o treaptă înaltă, dumneavoastră trebuie totuşi să vă imaginaţi că în intervalul de timp dintre evoluţia Saturn şi evoluţia Soare, dintre evoluţia Soare şi evoluţia Lună,

dintre evoluţia Lună şi evoluţia Pământ tot ceea ce s-a dezvoltat ca predispoziţie a corpului fizic şi a altor corpuri a cunoscut din nou o spiritualizare. După ce Luna şi-a încheiat evoluţia, el a căpătat din nou o substanţialitate suprasensibilă. Fizicul, care se dezvoltase şi se plăsmuise pe Saturn şi în continuare, nu mai era acum, desigur, ceva fizic, tot ceea ce însemna acesta fiind absorbit din nou în spirit, dizolvându-se oarecum în spirit, existând în spirit ca forţe ce puteau crea formaţiuni fizice – dar fizicul ca atare nu exista. Ceea ce noi numim corp fizic nu exista, atunci când a început evoluţia pământească, drept corp fizic, ci exista spiritual, aşa încât el doar treptat a putut să se condenseze şi să devină corp fizic. El conţinea forţele ce au condus ulterior la condensarea corpului fizic. Noi trebuie să menţionăm acest fapt. Putem merge şi mai departe.

Noi ştim că acum ne aflăm în epoca postatlanteeană, ştim că acesteia i-a premers epoca atlanteeană şi epoca lemuriană. Şi ajungem apoi, dacă mergem în urmă, dincolo de epoca lemuriană, în epoci şi mai vechi ale evoluţiei terestre. Când a venit însă rândul epocii lemuriene, omul încă nu ajunsese, în ce priveşte corpul fizic, la forma pe care o are astăzi. Tot ceea ce astăzi este fizic exista pe atunci, în principiu, chiar şi în cele mai dense porţiuni ale sale, sub formă de corp eteric, ceea ce înseamnă că forţele corpului fizic actual erau ca şi cum ar fi fost dizolvate în corpul eteric. Acest corp eteric poseda chiar acele forţe care, dacă s-ar fi densificat conform propriei lor naturi, ar fi putut conduce la actualul nostru corp fizic; ele erau deci, sub un anumit raport, forţele corpului fizic, dar nu existau sub formă de corp fizic. Aşadar, pe când omul îşi începea evoluţia sa lemuriană, corporalitatea sa cea mai densă era în principiu una

eterică, întreaga densificare ce a condus la corpul fizic petrecându-se începând doar din această epocă. Iar această densificare drept corp fizic s-a făcut într-un mod complicat. Omul exista la început pentru contemplarea spirituală într-un corp eteric. În acest corp eteric existau acele forţe ale corpului fizic dobândite ca urmare a evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună. Ele aveau tendinţa de a se condensa, astfel încât în mod treptat a putut lua naştere corpul fizic, dar deocamdată ele nu erau un corp fizic. Omul n-ar fi devenit aşa cum este astăzi dacă forţele corpului său fizic s-ar fi densificat doar conform predispoziţiilor sale de atunci. Dacă tot ceea ce era sădit ca predispoziţie la începutul epocii atlanteene ar fi căpătat expresie în corpul său fizic, el ar fi arătat şi din punct de vedere fizic-exterior cu totul altfel.

Acest lucru trebuie să-l reţinem acum, faptul că omul arată astăzi altfel decât a fost înzestrat în acea epocă, pe care noi trebuie să o plasăm înaintea vechii epoci lemuriene. În decursul epocilor lemuriană, atlanteeană şi postatlanteeană, în natura omenească au acţionat nu numai acele forţe existente anterior ca predispoziţie în om, ci şi alte forţe. Dacă vrem să ne facem o reprezentare asupra modului în care au acţionat în continuare forţele corpului eteric, cel mai bine putem face acest lucru pe baza unui anumit sistem organic al corpului fizic omenesc. Să încercăm să înţelegem cum a luat naştere din corpul eteric mai întâi o parte a entităţii omeneşti, de la epoca lemuriană încoace.

Să presupunem că acest desen ne-ar ilustra corpul eteric al omului, felul cum era el înainte ca Pământul să intre în etapa sa de evoluţie lemuriană. În acest corp eteric se află incluse cele mai variate curente, cele mai variate direcţii de forţă, ca rezultat al vechilor evoluţii Saturn, Soare şi Lună. Din aceste forţe ce sunt incluse aici, din aceste curente, să încercăm să evidenţiem ceva. O serie de curente ţinteau, aveau ca ţel să realizeze în organismul fizic omenesc tot ceea ce noi putem numi circulaţie sangvină, cu centralizarea ei, cu centrul ei în inimă. Aşadar, ceea ce a dus la formarea sistemului sangvin, având ca centru inima, sunt nişte forţe dobândite în vechile stări Saturn, Soare şi Lună, dar care înaintea epocii lemuriene erau ancorate în corpul eteric, care s-au densificat oarecum, în aşa fel încât a putut lua naştere sistemul circulator, cu centrul său, inima, drept organ fizic. Am cuprins astfel cu privirea acel sistem organic ce a luat fiinţă prin condensare treptată dintr-un anumit tip de forţe ale corpului nostru eteric, începând din vechea epocă lemuriană. După cum dumneavoastră puteţi vedea cristalizând, luând naştere printr-un tratament corespunzător, o formă de cristal de sare de bucătărie dintr-o soluţie în apă de sare de bucătărie, la fel se întâmplă într-un sens mai înalt cu ceea ce noi numim sistem circulator şi inimă. El se cristalizează din nişte forţe ale corpului eteric omenesc ce au tendinţa de a se

densifica, de a se condensa, devenind acest sistem organic fizic. Ele s-au putut structura în această inimă fizică abia în cursul acestei evoluţii pământeşti.

Vom vedea mai târziu de ce acest lucru s-a produs abia în cursul evoluţiei pământeşti şi nu mai devreme, în cursul evoluţiei lunare, de exemplu. Ce reprezintă, de fapt, pentru noi sistemul circulator şi sistemul cardiac? Sunt lume eterică condensată, forţe condensate ale lumii eterice. Pentru evoluţia pământească ar fi intervenit, pentru acele forţe care s-au condensat devenind inima noastră şi sistemul nostru circulator, un fel de sfârşit, de moarte, începând din momentul în care ele ar fi atins exact consistenţa pe care o prezintă astăzi inima noastră fizică şi sângele nostru fizic, întreg acest sistem. Partea cea mai importantă şi mai tainică a evoluţiei pământeşti constă în aceea că nu a avut loc numai această condensare a forţelor aduse de pe vechiul Saturn, vechiul Soare şi vechea Lună într-un astfel de sistem organic, că deci nu s-a produs doar o simplă transformare a ceea ce exista în corpul eteric în corp fizic, ci că pentru fiecare sistem al organismului nostru intervine în evoluţia pământească un impuls, prin care ceea ce mai înainte fusese eter şi s-a condensat în ceva fizic, se dizolvă, se preschimbă din nou în eter. Astfel, printre impulsurile cele mai importante ale evoluţiei noastre pământeşti se numără şi acela că forţele eterice, după ce s-au densificat într-un sistem de organ, nu sunt lăsate la acest stadiu sau punct final, ci intervin alte impulsuri, ce produc o dizolvare. În momentul în care în evoluţia pământească organele pământeşti au dobândit densitatea cea mai mare, în acel moment anumite puteri ale macrocosmosului dizolvă din nou substanţialităţile acestor sisteme de organe, astfel încât ceea ce mai înainte

s-a furişat oarecum în interiorul sistemelor organice iese din nou la suprafaţă, devine din nou vizibil.

Din punct de vedere ocult noi putem urmări foarte exact cum se petrece această disoluţie în cazul inimii şi al sângelui ce o străbate, putem vedea deci cum intervin impulsurile pământeşti în substanţele unui astfel de organ. Din inimă pornesc în permanenţă curenţi, vizibili pentru privirea clarvăzătoare. Dacă dumneavoastră puteţi vedea prin clarvedere cum pulsează sângele prin corpul omenesc, veţi observa, de asemenea, că în inimă acest sânge se subţiază oarecum din nou, că aici sângele se descompune din nou în componentele sale fizice cele mai fine şi se întoarce iarăşi la forma eterică. După cum sângele s-a format treptat în cadrul eterului, tot aşa avem acum în trupul omenesc actual procesul invers. Sângele se eterizează, iar din inimă izvorăsc încontinuu curenţi eterici ce se revarsă spre capul omenesc, aşa încât noi vedem corpul eteric revenind la starea iniţială pe calea ocolită a sângelui. Ceea ce s-a cristalizat deci din eter în sistem circulator şi inimă omenească în epoca prelemuriană vedem eterizându-se acum din nou şi revărsându-se în corpul eteric în sus, spre cap. Şi dacă această parte a curenţilor eterici omeneşti nu s-ar revărsa continuu din inimă spre cap, noi nu am putea gândi. Oricât am încerca să reflectăm asupra lumii şi să cunoaştem tainele ei, nu am putea gândi nimic doar cu simplul instrument al creierului nostru fizic. Creierul nostru ar fi pentru cunoaştere un organ complet inutilizabil, dacă ar acţiona exclusiv ca un creier fizic. Din ocultism ne putem face o reprezentare a modului în care ar acţiona creierul, dacă ar fi obligat să se bazeze doar pe el însuşi. Atunci omul nu ar putea gândi decât nişte lucruri care au legătură cu necesităţile interne ale vieţii sale. De

exemplu, ar putea gândi: Acum mi-e foame, acum mi-e sete, acum vreau să-mi satisfac cutare sau cutare instinct. – Dacă omul ar fi dependent exclusiv de creierul său fizic, n-ar putea gândi decât ceea ce se referă la propriile sale necesităţi corporale, ar fi cel mai mare egoist. Aşa însă creierul nostru este străbătut de acei curenţi eterici substanţiali fini ce curg în sus, pornind din inimă. Aceşti curenţi eterici sunt înrudiţi nemijlocit cu un organ important şi delicat al creierului, cu aşa-numita glandă pineală sau epifiză. Ei spală şi stropesc încontinuu glanda pineală. Glanda pineală este înconjurată continuu de undele de căldură puternice ale acestor curenţi eterici fini, iar mişcările ei ca organ cerebral fizic sunt în consonanţă cu curenţii eterici pe care vi i-am descris ca pornind din inimă. Prin aceasta însă, aceste mişcări eterice stau în legătură şi cu creierul fizic, îi imprimă creierului fizic o tendinţă spre cunoaştere egoistă, fapt care ne dă posibilitatea să cunoaştem ceva din lumea exterioară, din ceea ce nu suntem noi înşine. Aşadar, pe calea ocolită a glandei pineale, sistemului nostru circulator eterizat acţionează din nou, înapoi, asupra creierului nostru. O expunere şi mai exactă dintr-o anumită direcţie puteţi afla după ce vor apărea conferinţele ţinute de mine la Praga sub titlul ***Fiziologie ocultă*** [Nota 45]; acolo am menţionat, dinspre o altă latură, unele lucruri privitoare chiar la funcţionarea glandei pineale.

Vedem astfel că în cadrul devenirii pământeşti avem un proces ce ne conduce nu numai la o condensare, ci şi la o nouă dizolvare, spre starea de dinainte. Dacă dăm atenţie acestui fapt trebuie să ne spunem: Aşadar, noi purtăm în noi nişte forţe care, într-o anumită măsură, sunt replăsmuite, sunt readuse la forma pe care o

avuseseră în timpul vechilor evoluţii Saturn, Soare şi Lună. Omul, prin conştienţa sa obişnuită, aşa cum există ea astăzi în el, nu ştie nimic despre acest joc de forţe minunat din corpul său eteric, ce realizează o comunicaţie între inima sa şi creierul său. Cel care, în decursul unei evoluţii oculte, ajunge la conştienţa acestui fapt, îşi dă seama într-un mod ciudat de aceşti curenţi eterici. Cunoaşterea de sine furnizează aici ceva extrem de curios, ceva extrem de semnificativ. Prin ea învăţăm să recunoaştem că aceste forţe curg dinspre inimă spre creier, pentru a forma creierul în aşa fel încât omul să-l poată întrebuinţa ca o unealtă a vieţii sale sufleteşti. Dar imediat remarcăm că aceste forţe nu au trecut nevătămate, să zicem aşa, prin organizarea omenească, că omul nu le eliberează în aceeaşi stare în care au intrat în inima sa. Tot ceea ce omul a dezvoltat între timp, din inconştient, tot ceea ce a dezvoltat ca instincte, pofte şi ce s-a mai întâmplat în natura sa, este reintrodus în curentul eteric pe care îl formăm din interiorul inimii. Astfel, sub un anumit raport, noi am primit aceste forţe în epoca veche lemuriană ca un curent eteric pur, ce nu conţinea o altă dorinţă, o altă voinţă decât aceea de a se densifica sub forma minunată şi plină de înţelepciune a inimii noastre. Noi am trăit apoi cu această inimă şi acest sistem circulator ca oameni fizici, am parcurs pe Pământ diferite încarnări, fără ca să ştim ceva despre această densificare a corpului nostru eteric vechi în componentele fizice ale inimii şi sistemului circulator. Şi ne-am pătruns de tot ceea ce a trecut prin noi ca pofte, dorinţe, simpatii şi antipatii, ca pasiuni, obişnuinţe şi rătăciri, iar noul corp eteric, cel care ia fiinţă acum, care se ridică, tulburat, spre creier, este străbătut de toate acestea. Noi trimitem toate acestea dinspre inima noastră în sus, fapt despre care ne

dăm seama în cunoaşterea de sine adevărată. Ne dăm seama că toate lucrurile pe care le-am primit în adâncul vieţii noastre corporale de la zeii înşişi nu putem să le returnăm la fel cum le-am primit, ci impurificate prin propria noastră fiinţă. Încet, încet trebuie să ne apropiem de ceea ce tocmai am descris a fi un fel de impuritate a propriei noastre fiinţe.

Dacă vrem să înţelegem aceasta trebuie să avem în vedere că atunci când a început evoluţia Saturn, mai bine spus înainte ca ea să fi început, curentul eteric al întregii omeniri şi al întregii evoluţii pământeşti la care am făcut referire era încă unul singur, că disocierea, dualitatea forţelor macrocosmosului s-a petrecut de fapt în momentul de debut al evoluţiei saturniene. Vom arăta, de asemenea, şi de ce a apărut aceasta; acum nu dorim decât să menţionăm acest fapt. Dualitatea în tot ceea ce înseamnă acţiune macrocosmică se instituie abia în momentul în care începe evoluţia saturniană. Mitologia greacă indică această dualitate contra- punându-l pe Saturn, sau Cronos, cum îl mai numeau vechii greci, tatălui său, Uranus, arătând prin aceasta că ei îi era clar că la origini a existat o unitate a tuturor forţelor macrocosmice. Când însă Saturn sau Cronos începe să se cristalizeze, imediat ceva sădit tainic în acest Cronos începe să se opună evoluţiei universale. Apare o dezbinare, o falie, şi, pentru ca să rămânem astăzi la ceea ce s-a menţionat mai sus, vom spune: întreaga formaţie de entităţi divin-spirituale care a domnit în acea perioadă a evoluţiei în care Saturn şi-a început devenirea s-a divizat oarecum în două, aşa încât de acum înainte avem un curent evolutiv ce participă nemijlocit la tot ceea ce se întâmplă de la Saturn, Soare şi Lună încoace, până la Pământul nostru, şi un alt curent paralel cu acest curent principal.

Ca să folosesc o comparaţie simplistă, dumneavoastră vă puteţi reprezenta acest curent paralel gândindu-vă la raportul pe care-l are aerul, atmosfera ce înconjoară Pământul ca o substanţă mai fină, faţă de particulele mai dense ale Pământului, faţă de apă şi faţă de pământul solid. Putem de asemenea să ne reprezentăm că peste etapele Saturn, Soare şi Lună trece o evoluţie mai densă, mai condensată, dar că aceasta este întotdeauna învăluită de o evoluţie mai diluată. Putem să ne reprezentăm cumva că vechiul Saturn, vechiul Soare şi vechea Lună îşi au entităţile lor divin-spirituale ce acţionează în mod nemijlocit asupra lor, în propria lor substanţă, dar că în jur există întotdeauna şi alte entităţi divin-spirituale, ce înconjoară la rândul lor fiinţele spirituale ce acţionează nemijlocit în Saturn, Soare şi Lună, aşa cum aerul înconjoară Pământul. Am indicat prin aceasta două sfere divine sau spirituale, dintre care una participă direct, intervine direct în toate evenimentele ce se succed pe Saturn, Soare şi Lună; cealaltă generaţie divină, cealaltă serie de zei se ţine oarecum la distanţă, intervine doar din afară, indirect, şi noi trebuie să ne reprezentăm acum felul în care se raportează o categorie de zei la cealaltă categorie de zei. Şi am rugămintea să luaţi acum aminte la raportul care există între zeii ce alcătuiesc substanţa propriu-zisă a lui Saturn, a Soarelui şi a Lunii, ce participă nemijlocit la evoluţiile Saturn, Soare şi Lună, şi ceilalţi zei, ce plutesc oarecum în jurul acestei sfere cosmice şi o însoţesc în evoluţia ei succesivă.

Cel mai bine vă puteţi reprezenta aceasta dacă pentru început vă îndreptaţi privirea asupra omului însuşi. Să luăm sufletul omenesc; el gândeşte. Ce înseamnă acest lucru: el gândeşte? Înseamnă că el produce gânduri. Acesta este un proces care se desfăşoară

în noi şi care, pe de o parte, face ca noi să fim această fiinţă sufletească reală, iar pe de altă parte înalţă continuu gândurile noastre, învăluie continuu, să zicem aşa, acest suflet. Omul, ca fiinţă sufletească, şi gândirea sa sunt încă pe o treaptă relativ inferioară a organizării cosmice. Acele entităţi pe care le-am desemnat acum drept zei şi pe care le-am împărţit în două curente se află pe o treaptă mult mai înaltă. Imaginaţi-vă că omul ar fi în stare nu numai să-şi perceapă gândurile ca gânduri, ci că sufletul omenesc ar fi atât de puternic încât ceea ce gândeşte ar deveni imediat o fiinţă, că noi am naşte gândurile noastre ca fiinţe, că dacă am sesiza un gând el s-ar afla deja aici în mod real. Într-un fel, gândul rămâne în Cronica Akasha, dar el nu se condensează până acolo încât omul să-l aibă în faţa ochilor ca realitate. Imaginaţi-vă că noi nu am gândi gânduri, ci odată cu fiecare gând am da naştere unei fiinţe. Am sesizat atunci ce se întâmplă în cadrul lumii divin-spirituale. Zeii ce trăiau în cea mai frumoasă armonie, în cea mai desăvârşită unitate, care existau înainte de a exista vechiul Saturn, s-au reprezentat pe ei înşişi: au gândit. – Numai că gândurile lor nu erau precum gândurile omeneşti, pe care trebuie să le numim ireale, ci erau fiinţe, erau alţi zei. Aşa încât noi avem nişte generaţii de zei ce există de la origini prin ei înşişi în realitatea lor, şi alţii, care sunt reprezentările reale ale zeilor nemijlocit legaţi de Saturn, Soare şi Lună. Aceştia sunt zeităţile ce planează oarecum în jurul sferei cosmice a lui Saturn, Soare, Lună, în evoluţia ei.

Avem, aşadar, două generaţii de zei. Una dintre generaţii este lumea de reprezentare a celeilalte, are efectiv acelaşi raport faţă de cealaltă precum gândurile noastre faţă de existenţa noastră sufletească reală. Cum i-am numit oare până acum pe acei zei care, de fapt, sunt

doar gândurile celorlalţi zei? Pe aceşti zei, ce nu sunt decât gândurile celorlaţi zei, noi i-am numit, din cauza anumitor însuşiri, entităţi luciferice, iar într-un cadru mai larg trebuie să socotim printre entităţile luciferice toate fiinţele despre care putem spune: Zeii originari au avut nevoie, cunoscându-se pe sine, să se reprezinte pe sine. De aceea ei şi-au contrapus lor, ca nişte gânduri cosmice sau fiinţe-gând, fiinţele luciferice, aşa cum astăzi omului îi stau în faţă gândurile lui. Şi după cum în principiu omul se cunoaşte pe sine mai întâi în gândurile sale, tot aşa zeii originari au învăţat să se cunoască pe sine prin Lucifer şi cetele sale. Noi am putea exprima aceasta şi puţin altfel. Am putea spune că aceste entităţi, care de fapt nu erau decât reprezentările celorlalte, au rămas întotdeauna în urma celeilalte evoluţii. Zeii avansaţi au lăsat cumva în urmă o părticică din ei înşişi, astfel încât au putut privi în urmă la aceasta. După cum în viaţa reală nu ne putem recunoaşte decât într-o oglindă, ei s-au putut privi pe sine în această oglindă aruncată în afară, alcătuită din propria lor substanţă. Astfel, entităţile luciferice sunt, de fapt, entităţi rămase în urmă, entităţi coborâte din zeii originari şi aruncate afară, pentru a exista acolo o oglindă a cunoaşterii de sine pentru făpturile de zei progresiste.

Într-un anumit sens, ceea ce se petrece microcosmic în noi înşine, în sufletul nostru, este în întregime o imagine a acestui macrocosmos. Numai că ceea ce este prefigurat într-un anumit mod în macrocosmos, în noi este inversat. În microcosmosul nostru noi purtăm o imagine a acestui conflict divin al acestor generaţii de zei, dintre care una este o generaţie originară iar cealaltă una provenită din seria celor dintâi, existând aici pentru ca aceasta să o poată reprezenta pe cealaltă. De aici dumneavoastră puteţi conchide că între aceste două

curente ale generaţiilor de zei trebuie să fie o mare deosebire; ea se vădeşte şi în noi în mod limpede. Ea se observă în faptul că întreaga noastră Sine, incluzând şi ceea ce este inconştient în noi, din care a provenit şi organismul nostru trupesc, îşi are originea în generaţia de zei originari. În schimb, ceea ce vieţuim cu conştienţa noastră, ceea ce putem cuprinde cu ajutorul conştienţei noastre obişnuite, de zi cu zi, se revendică de la generaţia de zei ce nu sunt decât reflectarea celor originari.

Înăuntrul nostru, ceea ce reprezintă fiinţa noastră provine dinspre două laturi. Organizarea noastră de ansamblu, cu tot ceea ce este inconştient, provine de la generaţia originară de zei. Cealaltă organizare, de care noi suntem conştienţi, provine dinspre cealaltă latură, dinspre generaţia de zei ce doar pluteau pe deasupra vechiului Saturn a vechiului Soare şi a vechii Luni. Din acest motiv resimţim noi, atunci când ne aplecăm asupra vieţii noastre de reprezentare, că reprezentarea este, să zicem aşa, fiica cea mai tânără a unei generaţii de zei, din acest motiv resimţim noi aspectul ireal al vieţii noastre de reprezentare, caracterul de umbră, efemer, al gândirii noastre. Acest lucru este un fapt care li se revela şi discipolilor Misteriilor greceşti atunci când li se explica: În întreaga devenire trăiesc curenţi divini atotcuprinzători, care ne invadează inconştient cu întreaga lor fiinţă, şi alţii care captează doar conştienţa obişnuită normală. – Atunci, acestui discipol grec îi devenea clar faptul că trebuia să facă abstracţie de această conştienţă normală şi trebuia să se îndrepte către zeii vechi, numiţi şi zei subpământeni, zei chtonici sau ai adâncurilor, în natura cărora Dionysos îşi avea propria sa contribuţie. Numai în acest fel putea el să ajungă la cunoaşterea fiinţei adevărate a omului.

Există un singur lucru în cadrul evoluţiei pământeşti prin care ar putea intra în noi ceva cu totul nou, cum ar fi, de exemplu, un element nou al clarvederii, dar şi un element nou al sufletului afectiv şi al acţiunii, străbătut de forţe oculte.

În fapt, pentru orice viaţă omenească, de la curentul divin ce plana pe deasupra vechilor evoluţii Saturn, Soare şi Lună nu putea veni, până la un moment dat, decât ceea ce am caracterizat mai sus. Aceasta intra în conştienţa omenească din exterior, fără ca omul să coboare, să zicem aşa, în interiorul său, în regiunea zeilor de jos. În ea se putea revărsa doar ceva ce nu a putut niciodată să ajungă la realitatea cosmică adevărată. Prin cunoaştere exterioară nu se putea ajunge la realitatea cosmică propriu-zisă, căci pentru aceasta ar fi trebuit ca în ceea ce a ajuns din exterior la conştienţa noastră obişnuită în cursul lungii perioade ce subîntinde epocile Saturn, Soare şi Lună să se fi amestecat ceva ce nu este numai o viaţă de reprezentare a zeilor subpământeni, ci o realitate. Ceva ce acţionează ca şi când această viaţă de gânduri obişnuită, care întotdeauna ni se prezintă ca o viaţă ireală de gânduri, ce parcă ar fi emanată prin transpiraţie de sufletul nostru, ar fi cuprinsă aşa de-odată de o realitate substanţială, că un gând preferat în mod special de noi s-ar opri în loc, ar sta lângă noi precum însuşi sufletul nostru – ca o realitate. Ar fi trebuit să intervină aşa ceva, dacă zeii ce planau în spaţiul înconjurător ar fi vrut să acţioneze aşa cum au acţionat de-a lungul tuturor epocilor curenţii divini, care au acţionat până în interiorul organizării noastre trupeşti prin intermediul celeilalte Sine. Ar fi trebuit ca din afară să curgă spre noi ceva care, venind din lumea spirituală, să însemne o reînnoire, o

reînviere, o revigorare a ceea ce ne-a organizat şi apoi a fost tras în jos, în adâncurile conştienţei noastre.

Acest ceva, care la un moment dat a pătruns în această generaţie de zei aflată în exterior, a fost de fapt Christos, care la Botezul în Iordan a intrat în corpul lui Iisus din Nazareth. Odată cu Christos, în viaţa fizică îşi face intrarea, pe aceeaşi cale pe care o urmaseră anterior pentru viaţa terestră acei zei ce nu erau de fapt decât nişte fiinţe reflectate de către ceilalţi zei, o entitate divină. Dar acum, pentru prima dată îşi face intrarea o entitate reală, care nu este doar o reflectare, în sensul în care erau ceilalţi zei, ci este o entitate autonomă, substanţial autonomă. Din spaţiul cosmic, în care anterior nu au trăit decât reprezentările celorlalţi zei, soseşte aici un astfel de gând divin, care este real. Cum de a fost posibil să se producă acest lucru? Acest lucru s-a putut produce prin faptul că acest eveniment important al Botezului în Iordan a cunoscut un lung proces de pregătire, ce s-a desfăşurat de-a lungul întregii noastre evoluţii omeneşti, începând cu Saturn, Soare şi Lună. Ceea ce s-a întâmplat acolo, la Iordan şi mai târziu prin Misteriul de pe Golgota, este ecoul unui alt eveniment important, care, bineînţeles, s-a desfăşurat într-un trecut foarte, foarte îndepărtat, pe care noi trebuie să-l plasăm undeva în urmă, în vechea evoluţie solară.

Noi avem deci în cadrul evoluţiei, în ordinea derulării lor până în prezent, evoluţiile Saturn, Soare, Lună şi Pământ. Pe Pământ noi vieţuim Misteriul de pe Golgota şi Botezul în Iordan. Din Cronica Akasha [Nota 46] mai putem desprinde şi un alt eveniment important, petrecut în timpul vechii evoluţii solare, ce se poate caracteriza după cum urmează. Pe atunci era foarte avansat un proces, despre care se poate spune: Zeii de sus sunt reprezentările zeilor de jos, sunt dependenţi de ei. –

Şi aceşti zei de sus găsesc a fi mai adecvat propriei lor entităţi, ca să mă exprim simplist, să trăiască în elementul eterat al lumilor superioare, decât în elementul mai dens, din care s-a format Pământul. În timpul evoluţiei solare s-a întâmplat această sciziune între două generaţii diferite de zei, dintre care una este gata să trăiască în continuare cu elementele pământ, apă şi aer, precum zeii adevăraţi de odinioară. Cealaltă generaţie de zei găseşte că este prea dificil să se transpună în aceste elemente dense, şi trăieşte mai departe împreună cu ceea ce noi numim elemente eterice, mai întâi cu căldura, apoi cu eterul luminii, cu eterul chimic şi cu eterul vieţii. Mai putem caracteriza aceste două curente divine şi prin aceea că unul alege calea mai grea, de a merge prin elementele mai dense, iar cealaltă calea mai uşoară, de a se mişca oarecum în jurul celorlalţi zei în eterul chimic şi al vieţii, construindu-şi trupurile lor din acestea. În consecinţă, tot ceea ce trăieşte astfel în acest element eteric mai diafan – şi aceasta se întâmplă în principal chiar în timpul vechii evoluţii solare – formează nişte forţe ce nu pot trăi mult timp decât în aceste elemente mai diluate.

Dar, aproximativ pe la mijlocul vechii evoluţii solare, se întâmplă acel lucru impunător, copleşitor, că o entitate formează în timpul acestei evoluţii solare nişte forţe ce se află în opoziţie cu elementele eterice mai fine, mai diafane. Vizavi de celălalt eveniment, pe care noi îl numim Misteriul de pe Golgota, marea jertfă pământească, putem vorbi de o jertfă solară, care a constat în aceea că o entitate şi-a ales să locuiască printre zeii ce nu voiau să trăiască decât în elementele mai fine, dar care a dat naştere, a format nişte forţe mai dense, pe potriva elementelor pământeşti. Şi astfel, începând cu evoluţia solară, noi avem în rândul entităţilor, care de fapt cu

forţele pe care le deţin nu sunt înarmate decât pentru eteric, o entitate care în cadrul eterului cosmic prezintă o strânsă înrudire cu terestrul. Această entitate a aşteptat de atunci, de la vechea evoluţie solară, momentul potrivit pentru a introduce în Pământul însuşi forţele formate de el. Şi marele merit al lui Zarathustra a fost acela că el a recunoscut: În Soarele pe care noi îl vedem aici afară, a rămas ceva de pe vremea vechiului Soare. Acesta găzduieşte temporar această fiinţă. Dar se apropie momentul în care această fiinţă va aduce şi pe Pământ făptura sa, adaptată elementelor.

Şi a venit apoi momentul pentru care, ce-i drept, omenirea nu era încă coaptă, în care ea să recunoască însăşi această fiinţă inserată în lumea eterică, în care însă a recunoscut iniţial imaginea sa oglindită. Aceasta a fost o primă pregătire. Şi astfel, din motive pe care le vom menţiona mâine, această fiinţă s-a arătat omenirii de-a lungul evoluţiei mai întâi în oglindă, nu direct. Această imagine în oglindă se poate caracteriza spunând că ea se raportează la realitate precum lumina lunară, care este o lumină solară reflectată, la lumina directă a Soarelui însuşi. – Acea fiinţă, care s-a pregătit mai întâi în vederea măreţei sale fapte de pe Golgota în timpul vechii epoci solare, s-a arătat iniţial oamenilor în imaginea sa reflectată, iar acestă imagine reflectată a fost numită de către vechiul popor ebraic Iahve sau Iehova. Iar Iahve sau Iehova este Christos reflectat, este în principiu similar lui Christos, prevestit profetic printr-o imagine oarecum în oglindă. Prevestit, până când a sosit momentul ca fiinţa să se poată arăta în propria sa înfăţişare, în imaginea originară, nu în cea din oglindă.

Astfel, acest cel mai important Eveniment pentru Pământ îl vedem prefigurat deja pe vechiul Soare, vedem

omenirea pregătită pentru Christos de către Antichitatea ebraică. Vedem fiinţa care odinioară s-a separat de Pământ şi s-a îndreptat spre Soare coborând din nou pe Pământ, dar mai vedem, de asemenea, cum ea îi este înfăţişată omului mai întâi într-o imagine oglindită, într-un fel de reprezentare. După cum zeii de sus sunt reflectarea zeilor de jos, tot aşa Iahve sau Iehova este reflectarea Christosului real, asemănându-se, pentru cel ce pătrunde cu adevărat lucrurile, în întregime acestuia. De aceea, sub un anumit raport, noi putem vorbi de Iehova-Christos, şi prin aceasta atingem şi sensul adevărat al Evangheliilor, care ne spun că Christos însuşi a vorbit despre aceasta: Dacă vreţi să mă cunoaşteţi, trebuie să ştiţi totodată şi cum au vorbit despre mine Moise şi profeţii.

Christos ştia foarte bine că atunci când în timpurile vechi se vorbea despre Iahve sau Iehova se vorbea despre el şi că tot ceea ce s-a spus despre Iahve se raportează la el aşa cum se raportează imaginea reflectată la imaginea sa originară.

CONFERINŢA a IX-a
Devenirea actualei configuraţii omeneşti: curentul-vultur, curentul-taur şi curentul-leu. Misterul devenirii-om: Sfinx şi porumbel. Evenimentul Botezului lui Christos în Iordan. Apariţia vieţii sufleteşti şi a conştienţei de Eu.

München, 26 august 1911

Ieri mi-am propus să arăt că în cadrul organizării omeneşti are loc în mod real un fel de retransformare a forţelor ce au condus la condensarea corpului fizic. Ca un exemplu am arătat că din sistemul nostru sangvin şi al inimii porneşte continuu un fel de eterizare a substanţei fizice brute a sângelui, aşa încât sângele trece continuu în particulele sale cele mai fine, în aceeaşi substanţă din care este format corpul eteric al omului. Şi am mai văzut cum aceste particule eterice pornesc de la inimă în sus şi inundă, prin nişte curenţi semnificativi, foarte puternici, creierul nostru şi că în continuare de acestă invadare a creierului nostru de către particulele oarecum nou formate ale corpului nostru eteric depinde faptul că noi putem dezvolta o cunoaştere care transcende cunoaşterea extrem de egoistă a ceea ce se petrece înăuntrul organizării noastre. Am încercat să vă explic că dacă aceste curente eterice nu s-ar îndrepta dinspre inimă spre creier, prin instrumentul creierului nu s-ar putea exprima decât acele reprezentări, noţiuni şi sentimente ce au de-a face cu propriul nostru trup, cu organizarea noastră. Ceea ce v-am expus astfel este legat de întreaga devenire, de întreaga evoluţie a omului. Să reţinem încă o dată că evoluţia noastră pământească a început prin stadiile

evolutive anterioare: Saturn, Soare şi Lună, că acestea au condus la un rezultat şi că acest rezultat al evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună a condus, să zicem aşa, în epoca prelemuriană de formare a Pământului, la un om eteric. Înaintea acestei epoci lemuriene omul era, în ce priveşte forţele lui fizice, doar o făptură eterică. În epoca prelemuriană nu exista încă un om fizic dens, aşa cum îl cunoaştem noi astăzi, cu un sânge condensat fizic, cu un sistem nervos, un sistem osos şi aşa mai departe. Pe atunci, toate forţele existente astăzi în corpul nostru fizic erau încă sub formă eterică. Această formă eterică a omului era aşadar, raportată la omul de mai târziu, fantomatică, ca o umbră, era, dintr-un anumit punct de vedere, doar o schiţă a ceea ce urma să se cristalizeze mai târziu ca om mai dens. Densificarea omului s-a produs abia în timpul epocilor lemuriană, atlanteeană şi postatlanteeană.

Acum, pentru a înţelege cât mai complet minunile cosmice, încercările sufleteşti şi revelaţiile spirituale, trebuie să privim cumva şi această formare a omului, să vedem cum s-a condensat treptat omul din forma spectrală existentă la început. Să încercăm să ne clarificăm astăzi, în mod schematic şi alegoric, cum arăta omul în epoca prelemuriană. Am avea aici un fel de imagine ca de umbră, sugerând doar forma omenească de mai târziu. În această imagine fantomatică a omului ar intra tot felul de curenţi, ar acţiona entităţile tuturor Ierarhiilor superioare. Pe atunci omul nu călca cu picioarele pe Pământ, ci plutea în jurul Pământului ca o fantomă, ca un spectru; abia mai târziu el a coborât pe Pământ. Pământul însuşi se afla încă într-o stare mai puţin densă. Orice acţiune exercitată de Ierarhiile superioare asupra omului se revărsa asupra lui prin tot

felul de curenţi. În tot acest timp, în care omul trăia astfel ca o fantomă pe Pământ, Pământul însuşi, care nu este nicidecum acea bucată de materie densă pe care ne-o descriu geologii sau mineralogii sau fizicienii, evolua şi el. A descrie Pământul aşa cum o fac fizicienii şi mineralogii este ca şi cum dintr-un om ai vrea să descrii doar scheletul osos. Tot ceea ce descrie ştiinţa fizicii este doar o parte, este scheletul Pământului. De Pământ se leagă şi alte forţe şi substanţe, cu totul diferite, ce fac din Pământ un organism, în care noi suntem înglobaţi. Pământul şi-a continuat deci evoluţia sa, iar din Pământul însuşi se revărsau continuu spre om, în cursul epocilor lemuriană, atlanteeană şi postatlanteeană, mereu şi mereu alte forţe. Aceste forţe am dori să le privim mai îndeaproape.

Mai întâi va trebui să avem în vedere aici anumite forţe, care, prin intermediul entităţilor spirituale ale Ierarhiilor superioare, aparţin oarecum curentului subpământean despre care am amintit ieri. Aceste forţe năvăleau în om, şi anume, dacă vrem să le descriem mai precis, de jos, dinspre Pământ în sus. În cursul evoluţiei pământeşti omul este străbătut de forţele Ierarhiilor superioare de jos în sus; şi dacă ar fi să ne referim la latura exterioară a ştiinţei, chiar şi a ştiinţei spiritului, noi nu putem spune astăzi decât că aceste forţe, ce se revărsau cu precădere în timpul epocii lemuriene, dar fără să înceteze a acţiona şi în continuare în om la formarea sa, sunt forţe ce plămădeau, să zicem aşa, Pământul în esenţa lui. În orice loc de pe suprafaţa Pământului, oriunde te îndrepţi, există aceste forţe. Pe aceste forţe, ce aveau să producă în cursul evoluţiei pământeşti şi alte efecte, am vrea să ni le facem mai pe înţeles, îndreptându-ne atenţia mai întâi asupra unor

entităţi din alt regn, la formarea căruia aceste forţe au fost deosebit de active.

Zoologii, cercetătorii exteriori ai naturii, vor fi cândva foarte surprinşi să vadă cât de complicat este modul în care s-a plăsmuit dinspre lumea spirituală tot ceea ce figurează acum atât de simplu în cărţi prin arborii lor genealogici, corecţi dintr-un anumit punct de vedere, dar abstracţi şi nostimi, aş zice eu. Ceea ce ei consideră a fi foarte înrudit, este posibil să fi provenit din direcţii spirituale cu totul diferite, prin curenţii spirituali cei mai complicaţi. Ceea ce noi numim în zoologie mamifere, nu are voie nicicum să fie prezentat în felul în care ar vrea să-l prezinte astăzi o zoologie exterioară darwinistă. Nu trebuie în niciun fel să ne închipuim că se poate duce aşa o linie dreaptă de la mamiferele cele mai simple până sus, la cele mai complicate. La două naturi diferite de mamifere sunt la lucru forţe plăsmuitoare chiar complet diferite. Toate aceste mamifere pe care le vedem în jurul nostru, şi care într-un fel sau altul sunt înrudite cu mamiferele pe care le numim rumegătoare – animale care, după cum ştiţi, fac parte dintre animalele noastre domestice –, s-au aflat în cursul evoluţiei în cu totul alte condiţii spirituale decât felinele, decât leii, de exemplu. Noi trebuie să ne reprezentăm aceasta prin faptul că forţele spirituale au acţionat în special asupra sufletelor-grup, şi prin aceasta şi asupra formei fizice. Ceea ce aparţine de tipul de animal leonin a început să acţioneze pe Pământ abia spre epoca atlanteeană şi în mod special în epoca atlanteeană, apărând pe Pământ ca şi când ar fi ieşit la suprafaţă din interiorul Pământului. Forţele care au acţionat însă asupra omului propriu-zis în timpul epocii lemuriene sunt înrudite cu ceea ce a acţionat formator asupra animalelor noastre rumegătoare, fapt pe

care esoterismul l-a sintetizat în imaginea taurului. Toate acestea au început să-şi exercite influenţa asupra omului tot în epoca lemuriană, ele acţionând în acea vreme ca din interiorul Pământului spre suprafaţă în conformaţia omenească. Nu trebuie să vi se pară ceva deosebit de şocant, iubiţii mei prieteni, atunci când spun: Dacă în acele timpuri îndepărtate nu ar fi acţionat asupra omului nimic altceva, omul ar fi arătat, în conformaţia sa exterioară, ca un taur. Căci aceste forţe au acţionat în aşa fel încât, dacă ar fi acţionat singure, l-ar fi plămădit în acest fel. – Dar treptat, treptat, în organizarea omenească au intervenit şi alte forţe din interiorul Pământului. Ele sunt aceleaşi forţe ce şi-au exercitat influenţa asupra altor mamifere, iar în esoterism ele sunt simbolizate prin numele de leu. Aceste forţe au intervenit în evoluţia pământească ceva mai târziu. Dacă atunci n-ar fi existat şi celelalte forţe, şi în om ar fi acţionat doar aceste forţe, forma lui exterioară ar fi devenit asemenea unui leu, cu toate semnele distinctive ale organizării leonine. Forma complicată a omului a fost posibilă doar prin faptul că asupra lui şi-a exercitat influenţa nu un singur curent, ci succesiv diferite curente.

Şi acum dumneavoastră vă puteţi face o reprezentare a motivului pentru care animalele de tip taurin au rămas taurine şi de ce cele de tip leonin au devenit leonine. Aceasta s-a întâmplat deoarece fantomele sau formele-spectru care au stat la baza lor nu au avut o organizare asemănătoare cu formele-spectru ale omului de atunci. Aceste forme spectrale ale omului erau, ca urmare a evoluţiilor anterioare, Saturn, Soare şi Lună, în aşa fel organizate încât întotdeauna au aşteptat momentele potrivite pentru a lăsa să acţioneze asupra lor, succesiv, cele mai felurite curente, pentru a paraleliza,

pentru a corela un curent cu celălalt, şi prin aceasta pentru a le armoniza într-un sens superior. Un taur nu ar fi rămas taur dacă asupra lui ar fi acţionat natura-leu şi ar fi răsturnat conformaţia taurină. Omul, când a venit pe Pământ, a venit cu o astfel de structură încât a putut lăsa să acţioneze asupra sa toate aceste curente. Şi abia în cursul epocii atlanteene a intervenit ceva diferit, care, dacă va fi recunoscut în viitor şi va fi fructificat pentru ştiinţa exterioară, va arunca o lumină infinită asupra zoologiei noastre.

În cursul epocii atlanteene au intervenit cu totul alte raporturi. Remarcaţi bunăoară că eu am spus: Aceste forţe taurine, aceste forţe leonine au acţionat ca şi când acţionau din interiorul Pământului. – Forţele care s-au unit în timpul epocii atlanteene cu aceste forţe ce izvorau din Pământ au venit acum din exterior, oarecum din mediul înconjurător. Aşa încât în timpul epocii atlanteene se exercitau nişte forţe pe care noi trebuie să ni le imaginăm intervenind şi acţionând formator în om de jos în sus, şi alte forţe ce veneau din spaţiul cosmic şi se revărsau de sus în jos în om. Acelor spectre sau fantome ale omului li s-au opus acum alte forţe, care de data aceasta acţionau dintr-o cu totul altă direcţie asupra lui.

Pentru a ne face o reprezentare asupra acestor forţe, noi trebuie să ne întrebăm: În ce fiinţe de pe Pământ au acţionat cu predilecţie, nestingherite de către alte forţe, aceste forţe care se revărsau parcă din spaţiul ceresc pe Pământ? Şi aici putem desemna anumite entităţi din spaţiul înconjurător, despre care putem spune: La ele forţele taurine şi forţele leonine ce veneau dinspre interiorul Pământului acţionau extrem de redus, erau cât se poate de slabe. În schimb, asupra lor se exercitau aproape în exclusivitate forţele ce acţionau şi se revărsau

de sus în jos, din spaţiul cosmic în substanţa pământească. Aceste entităţi sunt cele ce aparţin sferei păsărilor. Şi zoologia noastră va fi cândva cât se poate de surprinsă atunci când va trebui să recunoască: forţele ce acţionează cu predilecţie asupra păsărilor, şi în sens mai larg şi asupra a tot ceea ce se înmulţeşte prin ouă depuse în exterior, sunt de o cu totul altă natură decât forţele ce acţionează la mamifere. Aşadar, la toate fiinţele unde reproducerea are loc în acest fel, cu deosebire însă la păsări, la plăsmuirea formei acţionează în principal curenţii ce vin de sus, din spaţiul cosmic. Aceste forţe sunt simbolizate esoteric cu numele de vultur.

Dacă ne imaginăm aceste forţe ce se manifestă în special în plăsmuirea lumii păsărilor armonizate în om cu forţele leonine şi taurine, în aşa fel încât toate acestea să se insereze fantomei sau spectrului originar, în această armonizare avem drept rezultat ceea ce duce la realizarea formei omeneşti actuale. Dacă priviţi cu atenţie alcătuirea cu totul deosebită a lumii păsărilor, nu puteţi să vă îndoiţi mult timp de faptul că întreaga configuraţie a păsărilor este complet diferită, de exemplu, de cea a mamiferelor. Nu doresc să mă opresc astăzi la celelalte fiinţe ale regnului animal. În conformaţia păsărilor există ceva ce şi unei priviri clarvăzătoare i se impune într-un mod cu totul special. În timp ce la mamifere, ori încotro ne-am îndrepta privirea clarvăzătoare, găsim dezvoltat în mod deosebit corpul astral, ceea ce ne întâmpină clarvăzător la lumea păsărilor ca lucrul cel mai frapant este, în special, corpul eteric. Corpul eteric, stimulat din afară prin forţele spaţiului cosmic, este cel care dă expresie, de exemplu, penelor păsării, care creează penele, penajul. Toate acestea sunt formate din exterior, iar o pană de pasăre poate lua naştere doar prin aceea că forţele ce acţionează

dinspre spaţiul cosmic pe Pământ şi contribuie la crearea penelor păsărilor sunt mai puternice decât forţele ce vin dinspre Pământ. Ceea ce stă la baza penei, ceea ce poate fi definit drept tija ei, se supune, desigur, unor forţe ce vin dinspre Pământ. Sunt apoi acele forţe ce acţionează din spaţiul cosmic, ce adaugă tot ceea ce se fixează de tija penei şi care constituie penajul exterior al păsării. Cu totul altceva se întâmplă la fiinţele acoperite cu păr. Aici acţionează cu precădere, până la firele de păr, forţele ce vin dinspre Pământ, deci forţele ce acţionează în direcţie opusă acelora ce intervin în cazul penelor păsărilor. Şi pentru că forţele ce vin din spaţiul cosmic nu pot acţiona decât într-o măsură foarte mică asupra părului animalelor şi al oamenilor, părul nu poate deveni pene, dacă îmi permiteţi această exprimare paradoxală. Ea corespunde cu totul relităţii şi, ca să continui paradoxul, s-ar putea spune: Orice pană de pasăre are tendinţa să devină păr, dar ea nu devine păr deoarece forţele spaţiului cosmic exercită din toate părţile influenţe asupra ei. Şi orice fir de păr are tendinţa să devină pană, dar el nu devine pană deoarece forţele ce acţionează dinspre Pământ în sus sunt mai puternice decât forţele care acţionează dinspre înafară spre înăuntru. – Dacă cântărim cu adevărat serios astfel de paradoxuri, ajungem la anumite taine fundamentale ale constituirii Universului nostru.

Să presupunem că un om dotat cu vechea clarvedere ar vrea să înfăţişeze nu omul, care, de fapt, ascunde diferitele curente ce s-au revărsat în el, pe care el le armonizează şi le prezintă doar în interacţiunea lor, ci că ar vrea să sugereze plastic, intuitiv, chiar aceste curente. Atunci el ar trebui să spună: La baza omului se află ceva ce nu poate fi văzut: fantoma sau spectrul originar, care dacă astăzi se vădeşte şi în formă fizică exterioară este

tocmai pentru că omul a armonizat ceea ce se cheamă curentul vultur, curentul taur şi curentul leu. – Cine analizează omul în privinţa devenirii sale, ar trebui să considere fantoma sau spectrul originar al omului suprasensibilă, însă pentru aceasta ar trebui să separe, să despartă ceea ce la om a fuzionat, adică ar trebui să gândească astfel: La baza întregii deveniri umane stă o fantomă eterică, iar în aceasta intră şi se amestecă un element taur, un element leu şi un element pasăre, în aşa fel încât la omul inteligent din ziua de azi ele nu mai pot fi deosebite.

Dacă, să zicem, o epocă de cultură, cum ar fi cea egipteană veche, şi-ar fi dat silinţa de a aduce în faţa oamenilor problema devenirii umane, marea enigmă a devenirii umane, atunci omul propriu-zis, fantoma originară a omului, rezultată în urma evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună, ar fi trebuit să rămână invizibilă ca om. Dar, ca din invizibil, ar fi trebuit să ia naştere o formă compozită, rezultată din îmbinarea formei de taur şi a formei de leu cu nişte aripi ca ale unui vultur, sau ale oricărei alte păsări. Dacă vă amintiţi forma de Sfinx în sensul ei cel mai cuprinzător, care vrea să ne înfăţişeze marea enigmă a devenirii umane, aveţi atunci efectiv ceva ce o cultură clarvăzătoare, care ştia din interior cum stau lucrurile cu privire la omenire, a aşezat în faţa acestei omeniri. Ceea ce în Sfinx apare diferenţiat, în natura omenească este intim întreţesut. Şi se poate spune că pentru o privire clarvăzătoare forma umană rezultă într-un mod foarte ciudat. Dacă, de exemplu, lăsăm un astfel de Sfinx, care este compus efectiv dintr-o formă de leu şi o formă de taur cu aripi de pasăre, să acţioneze asupra simţului clarvăzător şi completăm toate acestea cu fantoma sau spectrul de om aflat în spatele lor şi le

împletim strâns între ele, rezultă forma de om, rezultă ceea ce ne stă astăzi în faţă drept om. De aceea, conştienţa clarvăzătoare nu poate privi un Sfinx, care la prima vedere nu se aseamănă câtuşi de puţin cu un om, fără să-şi spună: Tu eşti eu însumi.

Pe parcursul acestei consideraţii noi am spus ceva foarte curios. Noi am luminat fiinţa cvadripartită a omului dintr-un alt punct de vedere. Dinspre vechile evoluţii Saturn, Soare şi Lună ne parvine ca rezultat o fantomă sau spectru, care din punct de vedere esoteric este desemnată drept om. În cursul densificării acestei fantome sau spectru acţionează curenţii desemnaţi esoteric drept curentul leu, curentul taur şi curentul vultur. Aici avem acele patru simboluri esoterice care toate la un loc constituie omul şi care în modul cel mai profund, cel mai semnificativ, au de-a face cu evoluţia omenească. Am mai menţionat că în cursul evoluţiei omenirii pe Pământ au intervenit, atât în omul ca atare cât şi în alte fiinţe, în special în fiinţele lumii păsărilor, nişte forţe din exterior, din spaţiul cosmic. Acest lucru s-a întâmplat în fapt în timpul epocii atlanteene, aşa încât noi putem spune că în acele părţi ale organizării omeneşti, până la care conştienţa omenească normală nu mai poate desigur ajunge, a intrat un curent care a coborât din spaţiul cosmic. Acest curent a fost în epoca atlanteeană, dar a continuat să existe, bineînţeles, şi în epoca postatlanteeană. Acesta era curentul venit din domeniul pe care ieri l-am numit al zeilor de sus, care într-un anume fel sunt reprezentarea zeilor subpământeni, a zeilor chtonici. Aceştia sunt entităţi care li se revelau discipolilor Misteriilor greceşti ce trebuiau să se apropie de marea enigmă a Sfinxului. Ei trebuiau în acest mod să întrevadă efectiv partea subconştientă a fiinţei omeneşti,

să ajungă prin autocunoaştere şi în această relaţie faţă de omenitatea cvadripartită. Acel lucru, care s-a revărsat în subconştientul omului din spaţiul cosmic începând din epoca atlanteeană, care, s-ar putea spune, a pătruns chiar şi în ce priveşte părţile mai inferioare, s-a revărsat acum în evoluţia pământească în ce priveşte părţile superioare, cele mai purificate ale omului, la Botezul în Iordan. Acesta este efectiv un eveniment foarte important. Atunci s-au revărsat în modul cel mai pur cu putinţă, de data aceasta nu în partea subconştientă a omului, ci astfel încât să poată fi cuprinsă din ce în ce mai mult partea conştientă a omului, acele forţe ce au lucrat continuu, ca un curent venit din spaţiul cosmic, la plămădirea Pământului nostru şi a omenirii încă de pe vremea Atlantidei. De aceea a trebuit să apară imaginea, existentă şi în mod real printre marile simboluri ajunse la noi prin intermediul scrierilor oculte şi religioase: simbolul pe care îl găsim în Evanghelii.

Cum se putea prezenta acum această revărsare de sus, din spaţiul cosmic, în forma ei cea mai pură? Noi ştim ceea ce s-a întâmplat atunci la Botezul în Iordan, şi anume că trupul tripartit al lui Iisus din Nazareth, care a fost pregătit prin cei doi copii Iisus, aşa cum puteţi afla din mica broşură ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii***, a fost părăsit de Eul său, care era Eul lui Zarathustra. Acest Eu [Nota 47] a ţâşnit în sus, iar în el s-a revărsat la plecare partea cea mai pură a acelui curent ce nu a încetat să se reverse din spaţiul cosmic, însă doar asupra mădularelor inconştiente astăzi ale omului. De aceea, în mod corect, se indică o formă de pasăre, forma porumbelului pur alb, ca simbol ce reprezintă oarecum extractul cel mai pur a ceea ce fusese odinioară forma de vultur, de Heruvim, a Sfinxului. Şi această revărsare a

acestui curent cosmic în partea conştientă a omului ţine în esenţă de perioada de desăvârşire a omenirii pe Pământ. În imaginea lui Iisus din Nazareth la Iordan, cu porumbelul deasupra lui, găsim exprimată de fapt taina, care a ajuns acum la o anumită încheiere, la un anumit final.

Istoria acestui curent, istoria lui cosmică, am putut-o urmări puţin ieri. De ce acest curent din spaţiul cosmic s-a format în aşa fel încât a devenit acea forţă christică, acel impuls christic care, cu cât acţionează mai departe în timp pe Pământ, umple şi pătrunde cu totul fiinţa omenească? Pe măsură ce omul primeşte în interiorul său acest impuls, el va împlini din ce în ce mai mult în sine adevărul cuvântului paulinic: Nu eu, ci Christos în mine [Nota 48]. – Faţă de celelalte trei curente, existente aici ca urmare a evoluţiei anterioare, noul curent, care este curentul cel mai purificat, cel mai distilat dintre curentele ce vin de sus, îl va cuprinde, îl va lua tot mai mult în stăpânire pe om, dar în acelaşi timp îl va desprinde de ceea ce îl ţine legat de Pământ. Ieri am caracterizat devenirea istorică a acestui curent prin aceea că am spus că, de fapt, el a devenit ceea ce este numai pentru că s-a pregătit deja pe vechiul Soare.

În timp ce entităţile divine supraterestre, care în sensul exprimat de noi ieri sunt reprezentările celorlalte entităţi divine, voiau să trăiască doar în elementele cele mai fine, în elementul căldurii, în elementul luminii, în elementul chimic şi în elementul vieţii, această entitate, care a coborât mai târziu prin Botezul în Iordan, a luat cu sine, din cea mai interioară înţelepciune, forţele până la care avansase până atunci, în timpul evoluţiei solare, evoluţia noastră. Noi ştim, desigur, din ştiinţa spiritului că deja în timpul vechii evoluţii solare s-a petrecut acea

condensare a elementului caloric, care pe vremea vechiului Saturn era elementul cel mai important, în elementul aeric. În timp ce celelalte entităţi ale lumii divine supraterestre nu au concedat să ia cu ele în spaţiul cosmic vreun element aeric la ieşirea lor din evoluţia generală, această entitate a luat cu sine elementul aer, aşa încât ea a rămas înrudită cu Pământul. Prin această entitate a existat deci în permanenţă afară, în spaţiul cosmic, pentru întreaga evoluţie care a urmat, un element înrudit cu Pământul: acela care pe vechiul Soare se condensase deja în aer sau gaz. – Când privim în spaţiul cosmic spre Soare cu un ochi precum acela cu care privea Zarathustra, prima dată noi trebuie să vedem în el o rămăşiţă, un vestigiu al vechiului Soare, care într-un fel imită în prezent ceea ce fusese cândva pe vechiul Soare. Aşadar, din punct de vedere spiritual-ştiinţific noi trebuie să vedem în Soare sediul, sau măcar o parte, partea cea mai importantă, a sediului – planetele aparţin şi ele acestui sediu – zeităţilor de sus, pe care ieri le-am menţionat drept unul dintre curenţii lumii divine. Dacă dumneavoastră priviţi însă Soarele cu o privire clarvăzătoare, atunci tot ceea ce sunt aceşti zei există doar eteric în Soare, de la elementele căldură în sus, doar ca eter al căldurii, ca eter al luminii, ca eter chimic şi eter al vieţii. Soarele însă, aşa cum pluteşte el afară în spaţiul cosmic, nu există, pentru o privire clarvăzătoare, doar ca o formaţiune eterică, ci el există ca o sferă de gaz, ca o formaţiune condensată până la nivelul aericului. Soarele nu s-ar fi condensat la substanţialitatea aerului, dacă în timpul vechii evoluţii solare acea entitate, despre care am vorbit ieri şi spuneam că a coborât la Botezul în Iordan odată cu porumbelul, nu s-ar fi separat într-un trup aeric, nu într-un trup eteric, de Soare. Aşadar, dacă noi privim

Soarele trebuie să ne spunem: Ceea ce există în Soare ca impulsuri calorice luminiscente, chimice, ceea ce există ca impulsuri de viaţă, toate acestea au legătură şi cu celelalte entităţi, care nu sunt decât reflectarea, reprezentarea făpturilor divine de jos. Ceea ce în Soare este gazos, este în fapt corpul lui Christos.

Ştiinţa noastră, atât de materialistă din ziua de azi, va ajunge din nou să cunoască în felul acesta vechea învăţătură zarathustriană. Ea va trebui să-şi spună: Soarele, sub forma globului de gaz pe care îl vedem afară în spaţiul cosmic, nu este doar ceea ce vrea să facă din el astronomia noastră exterioară, nu este doar ceea ce descoperă analiza noastră spectrală. Soarele, ca sfera de gaz sau aer de afară, din spaţiul cosmic, este corpul originar al lui Christos, o făptură divină care a fost împreună cu ceilalţi zei de sus, dar care a rămas înrudită cu Pământul. – Acest lucru îl simţea Zarathustra când exprima taina lui Christos din Soare prin cuvântul: Aura, sau Ahura Mazdao, marea Aura, marea înţelepciune, marele Spirit plin de înţelepciune. – În fapt, ceea ce mai înainte fusese doar în Soare, ceea ce fusese înrudit cu fiinţa Pământului, a luat în posesie, în misteriosul moment al Botezului în Iordan, corpul fizic, corpul eteric şi corpul astral al lui Iisus din Nazareth. Şi în acest corp al lui Iisus din Nazareth s-au reunit mai întâi pe Pământul nostru curentul purificat, limpezit din spaţiul cosmic cu corpul eteric nou format, ce se revarsă din inima omenească spre creier. Cu acel curent eteric format din cele mai fine particule eterice din sânge, ce curge continuu dinspre inimă spre cap, s-a unit în timpul Botezului în Iordan acel curent care venea din afară, din spaţiul cosmic, ca un curent real, străbătut şi de substanţă aerică. Prin aceasta s-a făcut începutul pentru ca de aici înainte pentru fiecare

suflet omenesc să existe posibilitatea ca el să se pătrundă cu acel element din spaţiul cosmic ce ne este prezentat prin semnul porumbelului la Botezul în Iordan. Atunci s-a creat în realitate o corespondenţă între întregul Univers, atât cât ne este el accesibil, şi extractul lui cel mai fin, ce anterior, temporar ca să spunem aşa, a coacţionat în ceea ce, esoteric, este numit curentul vultur. A existat o comunicare, o conlucrare între tot ceea ce constituia curentul Pământului, ce a plăsmuit trupul omenesc de jos în sus, şi ceea ce acţiona din afară înăuntru asupra omului, ca un curent macrocosmic. Vedeţi de aici că Misteriul din Palestina poate fi aprofundat, de fapt, din ce în ce mai mult. Cu cât avansăm mai mult în cunoaşterea a ceea ce este lumea, cu atât ajungem să înţelegem mai bine Misteriul de pe Golgota.

Şi acum trebuie să ne punem întrebarea, iubiţii mei prieteni: De ce omul nu mai vede, nu mai resimte astăzi nimic din acei curenţi ce curg dinspre inima sa spre creier? Ştiinţa actuală este superficială. Din acelaşi motiv ea tratează extrem de superficial şi istoria, şi consideră adesea nişte adevăruri străvechi drept erori străvechi. Dacă l-aţi studia pe Aristotel [Nota 49], vechiul filosof grec, aţi descoperi o teorie ciudată despre natura umană, o descriere ciudată a minunii cosmice care este entitatea omenească. Veţi găsi acolo o descriere a felului în care dinspre inimă curg spre cap componente eterice de cea mai fină natură şi că atingând creierul ele sunt răcite. Ştiinţa actuală va spune, desigur: Aristotel era un om foarte inteligent pentru vechii greci, dar azi şi ultimul dintre şcolari ştie că aceasta este o eroare. – O eroare este însă ceea ce cred acei oameni care gândesc astfel despre Aristotel. În realitate, este adevărat, Aristotel nu poseda o conştienţă clarvăzătoare pentru a şti el însuşi ceva despre

aceste lucruri, dar el mai ştia încă, din tradiţiile vechi moştenite, ce anume putea fi observat în vremuri mai de demult, printr-o clarvedere naturală, originară. Iar această conştienţă despre curenţii eterici ce pornesc în sus, de la inimă spre creier, a existat încă într-un anumit fel până târziu, în Evul Mediu, până în secolele XV, XVI şi chiar şi în lucrările lui Cartesius [Nota 50], unde mai găsim o anumită conştienţă despre aceasta. Numai că istoria filosofiei spune: Ei da, toate acele lucruri pe care le relatează Cartesius într-un mod atât de fantezist despre aşa-numite spirite ale vieţii ce curg dinspre inimă spre creier, sunt, vezi bine, nişte prejudecăţi vechi. Din fericire am scăpat de ele! – Dar ele nu sunt nişte prejudecăţi vechi, ci sunt adevăruri vechi, ce provin din vremea când, printr-o clarvedere naturală, mai puteau fi percepute lucruri de felul acesta. Conştienţa despre aceste lucruri s-a pierdut, pur şi simplu, în timpurile de mai târziu. Cum trebuie deci să prezentăm aceste lucruri din punctul de vedere al clarvederii actuale, al ştiinţei oculte actuale? Ne-ar veni poate destul de greu să fim de acord cu modalitatea lui Aristotel de a exprima aceste lucruri, întrucât, prin forţa lucrurilor, el a trebuit să creeze doar din ceea ce moştenise prin tradiţie, el însuşi nemaidispunând de vechile forţe clarvăzătoare. Dacă însă astăzi, graţie esoterismului actual, posibil a fi practicat începând din secolul al XIII-lea, ne vom apleca din nou asupra examinării fiinţei complete a omului, vom remarca faptul că acest curent eteric de la inimă la cap există cu adevărat.

Se observă însă şi altceva. De la inimă la cap nu curge doar un curent eteric, ci în tot ceea ce curge acolo sunt prezenţi şi curenţi ai corpului astral. Aşadar, dacă privim cu atenţie aceşti curenţi ce merg de la inimă spre cap, se observă că în aceşti curenţi există atât părţi

eterice, substanţe ale corpului eteric al omului, precum şi substanţe ale corpului lui astral. De la inimă spre cap curge deci o substanţă în care există componentele substanţiale atât ale corpului eteric, cât şi ale corpului astral al omului. Creierul este deci un instrument al naturii omeneşti extrem de ciudat; şi anume, prin felul aparte în care s-a format începând din ultima treime a epocii atlanteene el a dobândit facultatea de a opri, de a nu lăsa să treacă prin el ceea ce se ridica până la el drept curent astral, în timp ce pentru curentul eteric este complet permeabil. Reţineţi, aşadar: Creierul, ca instrument fizic, este ceva în care, parţial, curentul care merge de la inimă spre cap se opreşte, stagnează. Creierul este permeabil pentru curentul eteric, nu însă şi pentru cel astral. Acesta este oprit în creierul nostru, astfel că pentru privirea clarvăzătoare aceasta se arată prin aceea că în regiunea capului omului curenţii astrali ce pornesc din corpul omenesc în sus se răspândesc în creier, dar sunt reţinuţi de acesta, nu trec dincolo de el, sau trec într-o infimă parte. Însă aceşti curenţi, care merg de jos în sus şi sunt reţinuţi de către creier, au o anumită forţă de atracţie faţă de substanţialităţile astrale exterioare din substanţa astrală a Pământului, de care suntem întotdeauna înconjuraţi. De aceea, acest corp astral al omului este, dacă ne referim la regiunea dimprejurul capului, ca şi înnădit din două astralităţi: din astralitatea ce se revarsă continuu din Cosmos şi din aceea ce merge de jos în sus în corpul omenesc şi este atrasă de astralitatea exterioară.

Aşadar, ceea ce noi găsim drept corp astral împrejurul capului în imediata apropiere a pielii capului nostru prezintă oarecum o îngroşare, ceva ca o scufie, ca o bonetă, dacă îmi permiteţi o exprimare paradoxală, pe

care o purtăm în permanenţă pe cap. Noi avem un astfel de acoperământ astral al capului, care ia naştere, oarecum, din îngroşarea rezultată la înnădirea aici, în apropierea capului, a celor două astralităţi, a celei exterioare şi a celei interioare. Prin această scufie sau căciuliţă astrală pătrund acum razele corpului eteric, care nu sunt reţinute de creier, ele apărând pentru privirea clarvăzătoare cu atât mai luminoase şi mai strălucitoare cu cât sunt mai pure, adică cu cât conţin mai puţine instincte, pofte şi pasiuni, cu cât conţin mai puţine afecte de natură omenească. Prin aceasta, ceea ce noi numim aura omenească capătă un fel de coroană atunci când o privim din faţă, o coroană de astralitate prin care trec radiind razele corpului eteric omenesc. Este aura capului pe care o percepeau cei din vechime, cei care mai erau dotaţi cu o privire clarvăzătoare, la anumite personalităţi, la care, datorită purităţii fiinţei lor, această parte a aurei eterice strălucea foarte viu. Este ceea ce vedem reprezentat, de asemenea, în tablouri sub forma unui nimb în jurul capetelor sfinţilor. Aşa ceva se are în vedere prin această aureolă, şi aşa ceva este văzut atunci când o privire clarvăzătoare vede foarte clar aura capului. Aici avem deci, datorită particularităţii creierului nostru, o stagnare, o disipare a aurei astrale interioare, a substanţei astrale interioare împrejurul capului.

Vă rog să analizaţi foarte atent acest proces. De jos în sus curge, în cazul omului, substanţă eteric-astrală. Această substanţă eteric-astrală se răspândeşte în creier, în aşa fel încât umple acest creier, dar este oprită de el, aşa cum este oprită raza de lumină care vine din interior, cade pe oglindă şi este reflectată înapoi. Iar aici aveţi fenomenologia adevărată a oglindirii. Atunci când substanţa astrală este reţinută de către creier, ea se

reflectă înapoi, iar ceea ce intră aici şi se reflectă sunt gândurile dumneavoastră, este sentimentul dumneavoastră conştient, este ceea ce vieţuiţi în mod obişnuit drept viaţă sufletească. Iar o ştiinţă exterioară, o cunoaştere a lumii exterioare se realizează doar prin faptul că această parte astrală interioară este conexată, este înnădită, prin părţile eterice ce inundă şi străbat creierul, cu astralitatea exterioară. Tot ceea ce ştim despre lumea exterioară, toate acestea vin în noi prin faptul că astralitatea exterioară se îmbină, prin scufiţa sau boneta astrală, prin acest coif pe care vi l-am prezentat în mod atât de paradoxal şi pe care-l poartă fiecare din noi pe cap, cu astralitatea interioară.

Da, iubiţii mei prieteni, istoria culturii va avea şi ea încă multe de câştigat din ocultism. Vă amintesc aici că în timpurile de demult chiar au fost văzute astfel de lucruri şi că ceea ce era vizibil încă în acea vreme, partea de aură, era imitat în îmbrăcăminte. Oamenii şi-au pus pe cap coifuri întrucât au dat formă coifului în sensul scufiei sau bonetei astrale pe care fiecare o poartă pe cap. Toate veşmintele exterioare au apărut iniţial prin faptul că prin ele s-a imitat ceea ce există eteric sau astral în jurul omului. Şi dacă vrem să înţelegem veşmintele vechi, mai precis veşmintele preoţeşti, dacă vrem să ştim de ce un veşmânt a luat o formă sau alta, nu trebuie decât să privim clarvăzător lucrurile existente în jurul omului, fie ca aură eterică, fie ca aură astrală. Căci conformaţiile aurei eterice sau astrale au fost imitate în veşmintele vechi şi sunt imitate încă în veşmintele ce au de-a face cu un cult sau un ritual oarecare. De aceea – şi fac această remarcă doar în paranteză –, faptul că noi nu mai dorim să purtăm nişte haine care provin din imitarea a ceea ce omul duce cu sine, este cât se poate de caracteristic pentru o epocă

atât de afectată de morbul materialismului încât tăgăduieşte existenţa aurei. Dacă mania nudismului apare tocmai acum, în epoca noastră, este pentru că spiritul materialist nu mai vrea să ştie nimic de acele formaţiuni aurice superioare de natură eterică şi astrală pe care omul le are în jurul său şi din care s-a inspirat în crearea veşmintelor sale. Epocile mai vechi, dar nu chiar atât de vechi, reproduceau încă în veşmintele oamenilor coloristica aurei. Şi dacă vă uitaţi la tablourile pictorilor vechi, puteţi observa în culorile veşmintelor un ultim rest, ca să spun aşa, al acestei conştienţe a auricului. Priviţi culorile cu totul precise ale hainelor de dedesubt şi ale hainelor de deasupra cu care ei o reprezintă de regulă pe Maria, şi culorile celelalte cu care ei o reprezintă pe Magdalena, de exemplu! Hainele Magdalenei, de culoare galbenă, pictorul vechi nu le putea folosi şi în cazul Mariei. De ce? Deoarece aura Magdalenei este diferită de aura Mariei. Pictorul vechi dădea încă cu intensitate expresie conştienţei că veşmântul este corespondentul a ceea ce omul poartă suprasensibil în jurul lui ca un fel de veşmânt. Şi dacă vă uitaţi în special la ceea ce purtau figurile de zei greci, nu numai ca veşmânt, ci şi ca acoperământ al capului de forma unui coif sau ceva asemănător, ca de exemplu Pallas Athena care poartă o haină sau alta, aceasta are legătură cu modalitatea, conformă acestor premise, în care artistul grec trebuia să-şi imagineze aura vechilor figuri de zei.

Vedeţi, aşadar, că omul care avansează spre cunoaşterea reală a naturii omeneşti trebuie, de fapt, să-şi spună: Tot ceea ce vezi în jurul tău este la început doar o expresie cu totul exterioară şi superficială a fiinţei adevărate. – Când omul simte, când omul ştie că în el guvernează conştienţa sa, atunci trebuie să-şi spună:

Această conştienţă pătrunde propriu-zis partea cea mai neînsemnată a naturii omeneşti. În mine acţionează continuu şi altceva, cu totul diferit. – Şi aici noi putem completa cele spuse referitor la creier.

Dacă urmărim acum clarvăzător omul în privinţa altor regiuni ale sale, vom găsi ceva extrem de curios. În timp ce partea eterică şi astrală a aurei se ridică până la creier şi, pentru că partea astrală este reţinută, partea eterică iese în afară ca o coroană, partea de Eu a omului o vedem oprindu-se ca aură interioară în regiunea inimii. Aura interioară propriu-zisă a Eului este reţinută deja din regiunea inimii, răzbate în sus doar până la nivelul inimii, unde se uneşte cu una din părţile aurice exterioare, din părţile aurice macrocosmice corespunzătoare. În inimă se împletesc, de fapt, două elemente, un element ce vine din macrocosmos şi un element care este conexat aurei Eului, care vine de jos dar care se opreşte în inimă, este reţinut la nivelul inimii. După cum aura astrală este reţinută în creier, tot aşa aura Eului este reţinută în inimă, iar acolo intră în atingere cu un element aurie exterior al Eului. De aceea, conştienţa de Eu propriu-zisă a omului nu se realizează, cel puţin conform faptelor, în creier. Ceea ce vă spuneam legat de vechiul om atlanteean, şi anume că Eul a intrat înăuntrul său, este valabil într-o măsură şi mai mare pentru Eul macrocosmic exterior, care începând din epoca vechii Atlantide a pătruns treptat până la nivelul inimii, s-a unit acolo cu un alt curent al Eului care urcă de jos, inima fiind astfel un loc în care, prin instrumentul sângelui, ia fiinţă Eul propriu-zis, aşa cum apare el în conştienţa noastră.

Toate acestea vă arată felul în care este plasat omul în lume, în macrocosmos. Toate acestea suntem noi, toate acestea sunt în noi. Toate acestea se petrec în noi şi din

toate acestea conştienţa normală a omului actual nu reţine decât ceea ce ştie orice om, ceea ce se găseşte la suprafaţă. Când observaţi că minunea cosmică a omului cuprinde o aşa vastitate, puteţi presupune şi că ceea ce ne înconjoară în cele trei regnuri ale naturii conţine cele mai felurite şi mai complicate curente, şi că ceea ce ştim despre această lume este pentru conştienţa noastră doar un mic fragment de la suprafaţă. Dacă ajungem să fim conştienţi de acest lucru, atunci trebuie să te aşezi în faţa lumii şi să spui: Prin conţinutul nostru sufletesc, prin conştienţa noastră din viaţa obişnuită, ne este dată doar partea cea mai superficială a lucrurilor şi prin conştienţa normală nu cunoaştem decât infim din ceea ce este entitatea omenească.

Ceea ce am spus acum, într-o frază simplă şi modestă, va deveni cândva în om o conştienţă deosebit de apăsătoare, de grea, ce va tinde spre o cunoaştere superioară, spre o cunoaştere suprasensibilă. Atunci el devine dintr-odată conştient: Da, prin ceea ce ştiai până acum, mai mult ţi-ai acoperit lucrurile, ţi le-ai ocultat decât ţi le-ai dezvăluit. – Faţă de minunile cosmice omul stă cu toată precaritatea sa omenească. Faptul că în timpul acestei conştienţe el nu devine slab şi neputincios, că găseşte în sine încrederea, de care am amintit ieri, de a pătrunde totuşi în ele, este valabil pentru tot ceea ce trebuie să numim încercări sufleteşti. Tăria, energia plină de forţă, speranţa şi încrederea scot sufletul din orice încercare, căci prin ele omul se opune la tot ceea ce putem numi minuni cosmice. Iar lumea ne pune în faţă din ce în ce mai multe minuni, cu atât mai multe cu cât răzbatem mai departe în lumile spirituale. Întrucât însă cu fiecare nouă minune cosmică suntem puşi în faţa unui nou necunoscut, tot aşa suntem puşi şi în faţa unor noi

încercări sufleteşti. În viaţa mică, obişnuită, o încercare ar fi, de exemplu, atunci când am cunoscut pentru un anumit timp un om şi am crezut despre el că este ceea ce ne pare a fi, şi dintr-odată s-a arătat a fi cu totul altceva. Putem atunci fie să ne lepădăm de el, fie să lăsăm sufletul să treacă peste acest punct şi să rămânem şi atunci credincioşi. Vom fi absolvit astfel într-un anume fel examenul prieteniei. Faţă de minunile cosmice există acelaşi gen de încercări. Prin tot ceea ce şi-a însuşit sufletul nostru ca reprezentări şi sentimente faţă de minunile cosmice ne aflăm desigur, pe măsură ce avansăm, nu în faţa unei lumi ce se modifică, ci, prin faptul că o observăm din ce în ce mai mult, avem mereu o altă faţetă a ei, şi de fiecare dată noi trebuie să ne spunem: Ceea ce am privit până acum este Maya. – Şi atunci ne poate cuprinde îndoiala. Înainte de orice se poate ivi dispoziţia sufletească prin care ne spunem: Ai avansat prea repede – aşa cum trebuie să-şi spună Johannes Thomasius în penultimul tablou al celei de-a doua drame rosicruciene [Nota 51], ***Încercarea sufletului***. Până acum el nu îşi făcuse despre Lucifer decât o anumită imagine, conformă evoluţiei sale sufleteşti. Dar ea nu este decât o imagine, o nălucă. Pe măsură însă ce avansează, Lucifer îi apare cu mult mai bogat în conţinut, şi el trebuie să se întoarcă din nou pentru a-l cunoaşte în plenitudinea lui, nu ca până acum, ca o nălucă.

Tot aşa şi acela care a ajuns într-un anumit fel pe o treaptă de clarvedere care iniţial este pentru el mai înaltă poate avansa în continuare şi să-şi spună: Ceea ce am obţinut până acum este doar o nălucă, o imagine, ea trebuie să devină mai consistentă. – Întrucât noi înşine avansăm, ajungem să stăm în faţa unor aspecte mereu noi ale lumii. Noi putem introduce în aceste aspecte noi forţe

puternice ale sufletului. Atunci sufletul nostru va trece probele şi va putea primi înăuntrul lui revelaţii spirituale noi din această lume. De fiecare dată când intervine o revelaţie spirituală, sufletul trebuie să treacă o probă sufletească. Pe fiecare treaptă de dezvoltare rezultă încercări noi, iar impulsul pentru o evoluţie superioară trebuie să-l vedem tocmai în faptul că sufletul nostru nu încetează niciodată să se supună unor încercări noi, ci întotdeauna se angajează în încercări mai înalte şi poate chiar mai grele. Niciodată însă, dacă sufletul a trecut peste nişte încercări, nu întârzie să se arate şi revelaţiile spirituale, care, uneori abia după mult timp, îi dau sufletului acel lucru de care are nevoie pentru a evolua.

Vedem deci cum astfel de încercări sunt un impuls de a tinde spre înalturi, după cum revelaţiile spirituale sunt de fiecare dată ceva ce ne vine în întâmpinare de sus, ca un dar. De aceea nu trebuie nicidecum să ne grăbim să considerăm ceea ce poate fi atins pe o anumită treaptă, de exemplu, cea înfăţişată în primul nostru Misteriu rosicrucian, drept ceva încheiat. Am proceda greşit dacă am considera aceasta drept o încheiere. De exemplu, se poate ca un om să fie foarte avansat în ce priveşte contemplarea imaginilor lumii spirituale, şi totuşi într-o bună zi să ajungă la concluzia că a văzut doar nişte imagini, nu realităţi. El se află atunci în faţa grelei încercări sufleteşti la care încă se află Johannes Thomasius la sfârşitul celei de-a doua drame-misteriu. El îşi dă seama atunci că a fost o imagine, că el nu a cunoscut încă suficient realitatea pe planul fizic, pentru a umple imaginea sa cu realitate. Se apropie apoi de suflet nişte încercări, astfel încât acest suflet trebuie să se întrebe: Cum să dezvolt eu în mine forţele tari, pentru a da imaginii, care la început nu este decât o imagine,

conţinut? – Trebuie aşadar să ne fie clar că nu trebuie să ne fie teamă de încercările la care este supus sufletul, căci cu fiecare nou aspect al lumii care ne întâmpină noi trebuie să trecem alte probe, că evitarea încercărilor ar fi de fapt moartea vieţii spirituale reale. Noi trebuie să ne spunem că nu trebuie să ne sfiim să întâmpinăm încercările sufleteşti, deoarece ele ne întăresc, pentru a accede la lumea spirituală.

CONFERINŢA a X-a
Cei doi poli existenţi în toate încercările sufleteşti. Impulsul christic macrocosmic. Definirea sufletului omenesc

München, 27 august 1911

În cursul conferinţelor noastre am putut arăta modul în care oamenii, în diferite epoci, îşi formau reprezentări despre ceea ce este cuprins, de fapt, în fiinţa Cosmosului şi în evenimentele cosmice. Este cuprins în aşa fel încât omul, prin faptul că îşi însuşeşte anumite senzaţii şi sentimente despre evenimentele şi entităţile Cosmosului, ajunge la ceva ce îi conferă mulţumire, despre care el trebuie să-şi spună că îi creează o legătură necesară cu lucrurile, că dobândeşte prin aceasta fie o explicaţie la enigmele lumii, fie o altfel de satisfacţie. Acest lucru arată că omul nu se contrapune simplist, aşa cum este el, lumii, ci caută să găsească la ceea ce i se arată simţurilor sale, dar şi cunoaşterii sale clarvăzătoare, o explicaţie mai profundă, o explicaţie despre ceva ce se ascunde la prima vedere, pentru ca să poată în felul acesta să stea într-o armonie justă cu lumea. Prin aceasta omul

arată că el tinde în special să obţină o explicaţie referitoare la lume, că această lume îi ridică semne de întrebare, că raportul lui cu lumea nu se încheie odată cu felul în care el se situează faţă de ea într-o primă instanţă. În timpurile vechi, acest lucru se exprima prin analizarea sentimentului pe care îl au oamenii faţă de cele mai neobişnuite şi surprinzătoare entităţi şi fapte ale devenirii cosmice. Se spunea că omul are la început un sentiment de minunare în faţa lucrurilor şi fiinţelor, şi că din sentimentul de minunare se naşte întreaga filosofie [Nota 52], tot ceea ce năzuieşte să obţină omul ca explicaţie despre lume. Pe de altă parte, din experienţele pe care fiecare le poate face, putem spune: Prin sentimentul de minunare, de mirare, sufletul omenesc tinde spre ceva ce potoleşte, ce suprimă această minunare. – El nu se poate rezuma la simpla uimire, căci altminteri întreaga lume ar consta pentru el doar din minuni. Sufletul omenesc nu se poate opri în faţa minunilor lumii cu mirarea lui, el trebuie să reprime mirarea, trebuie să înlăture, să zicem aşa, din cale tot ceea ce îi apare drept minune cosmică, găsind prin el însuşi un fel de explicaţie, un răspuns la partea enigmatică, la partea paradoxală şi mirabilă a fenomenelor şi fiinţelor cosmice.

Am văzut cele mai diferite forme prin care sufletul grec, de exemplu, suprima minunarea, prin faptul că cerceta imaginile date de vechea conştienţă clarvăzătoare pentru explicarea lumii şi căuta să înţeleagă ce anume exprimau prin ei de zei. Îndată ce grecul afla: în cutare sau cutare faptă cosmică, în cutare sau cutare lucru al lumii acţionează făpturi spirituale, care sunt reprezentate prin formele şi fiinţele mitologiei greceşti, sentimentul său de uimire se transforma într-un fel de armonie între sufletul propriu şi minunile cosmice. Spre deosebire de acea lume

grecească, în lumea noastră materialistă de astăzi se gândeşte altfel. Epoca noastră este reticentă în a-şi da un răspuns prin imagini plastice la enigmele lumii, atunci când ea consideră că este necesară domolirea sentimentului de minunare. Epoca noastră, dacă ar fi să dea o explicaţie pentru lucrurile care se întâmplă în lume, ar considera un astfel de răspuns ca fiind fantastic. Epoca noastră înclină spre o explicare intelectuală a enigmelor lumii, spre un răspuns care poate fi definit drept ştiinţific. Dar, din tot ceea ce aţi putut presimţi pe parcursul acestor conferinţe şi al altora, dumneavoastră puteţi conchide că modalitatea uzitată astăzi, această modalitate ştiinţifică intelectualistă, searbădă, prozaică, este doar o fază, o perioadă trecătoare în căutarea noastră de a astâmpăra mirarea în faţa minunilor cosmice. Căci dacă omul actual priveşte în urmă în felul său, pe care îl numeşte ştiinţific, la forma grecească de explicare a lumii şi o numeşte copilăroasă şi îşi închipuie că ea ar fi o plăsmuire a fanteziei care nu are nicio legătură cu realitatea, dacă omul crede că a găsit astăzi acel spirit ştiinţific care va rămâne aşa pentru veşnicie, atunci trebuie să i se răspundă că este foarte miop. Căci după cum devenirea omenirii a cunoscut un curs care a trecut peste forma în care grecii îşi explicau lumea, ajungând la nivelul intelectual şi prozaic cerut de timpurile noastre, tot aşa omul va sări şi peste această mentalitate materialistă intelectualistă şi, dacă între timp nu vom deveni mai inteligenţi, vom ajunge în viitor să gândim despre ceea ce astăzi este considerat ştiinţă pură aşa cum gândim despre Antichitatea greacă. Legile lui Kepler, legile noastre biologice li se vor părea urmaşilor noştri de domeniul mitologiei, dacă aceştia nu vor putea, printr-o privire lărgită cosmic, să întrevadă faptul că toate modurile de a

explica lumea sunt la fel de îndreptăţite. Aroganţa fără egal a timpului nostru, care afirmă că mitologia este o fantasmă şi că ştiinţa noastră ar fi în sfârşit explicaţia dorită, va fi biruită şi se va înţelege că epoca noastră nu a constituit decât o fază, care va trebui şi ea depăşită, aşa cum s-a întâmplat până acum. Analizând însă modul prozaic şi materialist de explicare a lumii, numit în exterior ştiinţă, trebuie să spunem: Tocmai acest gen de explicare, cu formele şi ideile sale intelectualiste, este cel care pătrunde cel mai puţin în realităţile adevărate.

Odată va trebui să ne răspundem în mod serios la întrebarea: De ce lucrurile stau în felul acesta? Dacă analizaţi întregul spirit al conferinţelor de până acum, şi multe alte lucruri care v-au fost prezentate de-a lungul timpului, dumneavoastră trebuie să vă spuneţi că felul în care omul priveşte lumea s-a modificat de-a lungul timpului de foarte multe ori. Omul s-a transformat, iar în epocile vechi ale clarvederii s-a recurs la forţe cu mult mai puternice şi mai solide decât astăzi. Prin explicaţia materialistă simplistă sufletul îşi extrage oarecum, prin instrumentul creierului, aspectele cele mai inconsistente şi mai fantomatice ale ideilor sub formă de idei intelectuale, pentru a da astfel o explicaţie privitoare la lume. Explicaţiile care se dădeau în vremurile mai mult sau mai puţin clarvăzătoare din trecut erau mult mai suculente, mult mai pline de realitate. Am văzut deja ieri cum creierul nostru este un fel de aparat care zăgăzuieşte, care face să stagneze corpul nostru astral şi, întrucât plăsmuirile acestui corp astral nu sunt lăsate de creier să treacă, ele apar în conştienţă sub forma gândurilor noastre privitoare la lume. În vremurile vechii conştienţe clarvăzătoare însă, nu numai plăsmuirile corpului astral erau oprite de către om, ci şi acelea ale corpului eteric.

Consecinţa era că omul lăsa să curgă mult mai mult din propria sa fiinţă, din propria sa Sine, din substanţa sa sufletească în plăsmuirile cunoaşterii sale.

Schematic am putea spune aşa: Vechea clarvedere, dar chiar şi contemplarea veche a grecilor, înclinată mult mai mult spre fantezie, era de aşa natură încât, dacă în faţa sufletului grecului antic stătea un gând referitor la Zeus sau Dionysos, el era consistent îmbibat cu realitate, care, bineînţeles, era luată în primul rând din însăşi materia sufletească omenească, dar, pentru că era extrasă din străfundurile cele mai adânci ale lumii, această reprezentare a vechilor greci despre zeii lor avea mult mai multă realitate în sine decât reprezentările sub formă de idei din epoca recentă. Dacă aş însemna cu un cerc gândul vechiului grec, gândul unui om actual ar trebui să vi-l desenez mult mai diluat, mult mai slab umplut cu substanţă, cu materie sufletească. (S-a schiţat pe tablă desenul respectiv [Nota 53].) Sufletul omenesc, atunci când plăsmuieşte actualele idei şi reprezentări, extrage mult mai puţin şi mai diluat din sine decât o făcea înainte, astfel că în imaginea despre lume pe care şi-o poate însuşi un suflet cu conştienţa actuală este cuprins mult mai puţin din realitatea cosmică decât înainte. Aşa încât adevărul este exact invers faţă de cel pe care îl prezintă filosofia savantă şi plină de trufie din zilele noastre, care crede că grecii ar fi avut în zeii lor nişte plăsmuiri fantastice, fără niciun fel de realitate, şi că abia în legile naturii, cu abstracţiunea lor, descoperite astăzi există cu adevărat realitate. Nu, lucrurile nu stau aşa. Plăsmuirile cunoaşterii greceşti erau mult mai saturate de realitate adevărată, în schimb cunoştinţele care ne parvin astăzi prin intermediul legilor naturii sunt precum nişte lămâi complet stoarse. Aşa ceva poate simţi sufletul, dacă nu are idei preconcepute, insuflate de aerul de superioritate savantă şi

ştiinţifică a epocii noastre, ci însetează după îmbibarea conştienţei cu realitate. Când sufletul nostru simte că trebuie să înseteze după realitate, el are atunci, în special faţă de ceea ce i se oferă astăzi prin ceea ce numim ştiinţă riguroasă, sentimentul că tocmai aici este mai mult afundat în iluzie sau Maya. Nicicând lumea nu a fost mai mult cuprinsă în hăţişurile Mayei decât acum, prin creaţiile filosofici sau spiritului ştiinţific din ziua de azi.

Cum s-a ajuns aici? Toate acestea s-au întâmplat pentru că omul a trebuit să-şi dezvolte în cursul evoluţiei sale pământeşti conştienţa de Eu actuală! In acest scop el a trebuit să fie complet singur cu sine, cu Eul său. El a trebuit să fie separat de legătura cu lumea exterioară. Acele conţinuturi puternice, substanţiale, ce îi dădeau posibilitatea de a introduce mult material sufletesc în plăsmuirile sale, cum se întâmpla în cazul figurilor de zei ale grecilor, i-ar fi făcut imposibil omului să ajungă la conştienţa de Eu, întrucât el ar fi fost într-o măsură mult prea mare revărsat în lume, în Cosmos. Pentru ca omul să poată deveni puternic în ce priveşte conştienţa sa de Eu, el a trebuit să fie rupt, izolat de realităţile cosmice, sufletul nostru devenind astfel slab faţă de realităţile cosmice, infinit de slab pentru o cunoaştere obiectivă a lumii. Sufletul nostru, ca suflet cunoscător, ca suflet conştient, animat de o conştienţă cosmică, construit special spre a dezvolta conştienţa de Eu, este cât se poate de slab în raport cu stările pe care el însuşi a trebuit să le traverseze odinioară. Datorită slăbiciunii noastre spre care a trebuit să evoluăm, în conştienţa noastră actuală tind să-şi facă loc aceste idei mai şterse, mai puţin umplute de realitate, şi aceste legi raţionale ale naturii.

Acela însă care astăzi, datorită erudiţiei sau credinţei pe bază de autoritate proprii timpului nostru,

este educat în spiritul ştiinţelor naturii clădite pe pure abstracţiuni, nu va ajunge, desigur, la sentimentul de infinită sărăcire în raport cu realitatea adevărată. Cel care însă simte în sine setea de a se uni strâns cu realitatea cosmică ştie că într-un anumit moment al vieţii va fi încercat de sentimentul: O, cât de departe mă simt, prin reprezentările din ziua de azi, de adevărata realitate, cât de prins îmi pare că sunt într-un cerc de năluci şi fantome pur exterioare! – Acest lucru ar putea fi exprimat şi în formele ştiinţifice exterioare, ceea ce am şi făcut în mica mea lucrare, apărută cu mulţi ani în urmă [Nota 54], ***Adevăr şi ştiinţă***. Acolo se arată că omul, prin faptul că ajunge la cunoaşterea raţională intelectuală obişnuită, ajunge doar la o parte a ştiinţei, a adevărului, şi că avansează spre un alt aspect al lumii decât este cel care i se oferă. Acesta este drumul ştiinţific, perfect posibil, chiar dacă pentru filosofia epocii actuale sună de neînţeles. Dar pe de altă parte se naşte dorinţa de a pătrunde pe căile esoterice într-o realitate mai suculentă decât cea pe care o pot da simplele legi raţionale abstracte. Şi atunci când sufletul simte că prin conştienţa normală actuală nu pot apărea decât nişte idei care faţă de realitatea plină de sevă sunt Maya, când sufletul nu este o lămâie complet stoarsă ce nu recunoaşte decât ştiinţele actuale, el se va simţi ca şi gol faţă de realitatea cosmică. El va simţi, ce-i drept, că prin ideile sale poate ajunge până la capătul lumii, până în depărtările cosmice, dar nu ţine seama de ceva ce se spune în a doua dramă-misteriu ***Încercarea sufletului***: „Să nu te opreşti în depărtările cosmice" [Nota 55]. Căci cine ar vrea să se oprească în depărtările cosmice va fi cuprins de sentimentul că prin ideile sale, foarte slabe, în fond, el s-ar împrăştia parcă într-un spaţiu infinit. Acolo ele sunt şi mai mult diluate, şi

cu cât mergem mai departe în depărtările cosmice cu atât se diluează mai mult, ajungând cu ideile noastre în faţa unui abis infinit de gol. Cel care însetează după realitate, cel care trebuie să se lămurească în privinţa enigmelor şi minunilor lumii în sensul spiritului ştiinţific abstract, se va afla în cele din urmă cu ideile sale, ce se dizolvă complet într-o ceaţă spirituală, în faţa golului cosmic. Şi atunci sufletul trebuie să simtă o frică infinită în faţa neantului. Cine nu poate resimţi această frică în faţa golului, a neantului, pur şi simplu nu a ajuns încă să simtă adevărul în privinţa conştienţei prezentului.

Astfel, dacă încercăm să ne extindem conştienţa actuală în depărtările cosmice, ne aşteaptă un fior îngrozitor al spaimei, frica în faţa nimicului cosmic, de care niciun om care ia în serios ceea ce este conştienţa actuală normală nu poate fi cruţat. Dacă sufletul vrea să cunoască până la capăt sensul şi spiritul epocii noastre trebuie să treacă printr-o astfel de încercare. Odată el va trebui să resimtă la marginea abisului care se cască în toate direcţiile această frică în faţa golului, în faţa sentimentului de a ne pierde în spaţiile cosmice, în depărtările spaţiului. Şi dacă din concepţia goetheană despre lume ne-a rămas în minte fraza: Să devii una cu Universul, să-ţi extinzi Sinea la nivelul unui Cosmos..., atunci trebuie să ne spunem: Dacă prin mijloacele cunoaşterii actuale am ajuns până în depărtările cosmice şi încercăm să înţelegem lumea cu ajutorul principiilor filosofice de azi, care nu pot fi decât abstracte, deoarece sunt luate din conştienţa actulă, un suflet sănătos trebuie să treacă prin încercarea de a sta în faţa golului, în faţa abisului ce se cască în toate direcţiile, de a experimenta frica de a se mistui cu ce este mai bun în fiinţa sa, cu tot ceea ce înseamnă conştienţă, în neantul infinit. – Acesta

este sentimentul general, toate celelalte sentimente nefiind decât cazuri particulare ale acestei frici faţă de gol, al acestui *horror vacui* [Nota 56]. Şi un sentiment nesănătos, în cazul unei vieţi sufleteşti mărginite, ar fi acela de a nu putea resimţi cum conştienţa prezentă se spulberă, se risipeşte în faţa Universului infinit, îndată ce vrea să se extindă la nivelul acestui Univers. Aceasta este soarta sufletului, atunci când el vrea să iasă cu conştienţa sa actuală în afară şi să pătrundă în depărtările, în spaţiile cosmice.

Există şi o altă cale pe care o poate apuca sufletul. Ea este cea pe care o ia atunci când coboară în propriile adâncuri şi când în această coborâre învaţă ceea ce este organizarea sa. Sufletul vieţuieşte de data asta, însă real, ce anume a adăugat el la organizarea sa. Subconştientul, care licăreşte în corpul eteric, dar nu este vieţuit în conştienţa normală, este ceea ce s-a primit drept corp astral pe vechea Lună. Şi mai puţin vieţuieşte omul ceea ce a fost dobândit drept corp eteric în timpul epocii solare, sau chiar deloc ceea ce a dobândit în corpul fizic în cursul perioadelor Saturn, Soare şi Lună şi în cursul perioadei noastre terestre. Acestea sunt teritorii închise. Dar la aceste teritorii închise au lucrat generaţii întregi de zei, de Ierarhii spirituale. Într-adevăr, atunci când coborâm prin cunoaştere clarvăzătoare, prin instruire esoterică, în propria fiinţă şi în spatele conştienţei noastre de Eu, aflăm ceea ce sunt corpul astral, corpul eteric şi corpul fizic în noi, nu ne trezim într-un spaţiu vid, ci într-o substanţialitate cosmică mult mai consistentă. Tot ceea ce au lucrat în noi, oamenii, în cursul a milioane şi milioane de ani nenumărate Ierarhii spirituale, aceasta întâlnim acolo jos. Dacă însă omul vrea să se familiarizeze, dacă învaţă, printr-o cunoaştere de sine serioasă, aşa cum o dă

instrucţia esoterică, să se cufunde în tot ceea ce au prestat de-a lungul a milioane de ani nenumărate generaţii de zei, el nu va întâlni în formă pură ceea ce au prestat zeii. Căci în toate acestea omul a îngrămădit ceea ce a dezvoltat el însuşi ca impulsuri, pofte, pasiuni, afecte, instincte de-a lungul generaţiilor. Şi ceea ce el a introdus astfel s-a unit, în cursul încarnărilor pământeşti, cu ceea ce exista acolo, jos, în corpul astral, corpul eteric şi corpul fizic. Acestea formează o masă compactă; în ea pătrundem iniţial noi. Ceea ce am introdus forţat în această entitate divină ne înceţoşează propria entitate divină, aşa încât atunci când ne cufundăm în noi înşine aflăm exact opusul a ceea ce găsim atunci când ne îndreptăm în afară, în depărtările cosmice.

Când ieşim în afară există pericolul de a ne afla la sfârşit înaintea vacuumului. Când pătrundem în noi înşine există pericolul să intrăm în regiuni din ce în ce mai dense, pe care noi înşine le-am compactat prin impulsurile, poftele şi pasiunile noastre. Aşa cum atunci când ieşim în afară, în depărtările cosmice, simţim cum substanţa conştienţei noastre se sfărâmă şi se distruge, atunci când ne cufundăm în propriile adâncuri sufleteşti simţim din ce în ce mai puternic cum suntem respinşi, aşa cum suntem respinşi de o minge de cauciuc atunci când este apăsată. De fiecare dată, atunci când vrem să ne cufundăm în propriul nostru interior, suntem respinşi. Acest lucru îl putem remarca foarte clar. Se întâmplă nu numai că instinctele, poftele şi pasiunile noastre, pe care le întâlnim prima dată atunci când intrăm în noi înşine, ni se par înfiorătoare, dar la aceasta se adaugă şi faptul că ele ne apar ca şi cum în orice clipă ar vrea să ne cuprindă. Ele devin tari, devin puternice, natura lor volitivă iese în mod deosebit în relief. În timp ce atunci când trăim în

starea de conştienţă obişnuită putem să nu urmăm un impuls sau altul, îndată ce ne cufundăm puţin în noi înşine aceste impulsuri şi instincte îşi desfăşoară întreaga lor forţă, şi noi nu putem face altceva decât să le cedăm. Suntem cuprinşi continuu de o voinţă de natură inferioară care se naşte în noi şi suntem aruncaţi înapoi în noi înşine mai răi decât fuseserăm înainte. Ne aflăm atunci când ne cufundăm în noi înşine, în faţa rezistenţei, a densităţii mari, ca să spunem aşa, a impulsurilor şi instinctelor. Acesta este celălalt pericol.

Ne aflăm, aşadar, în faţa a două mari pericole: de a ne dizolva cu totul în neant cu conştienţa noastră, atunci când vrem să pătrundem în depărtările cosmice, şi de a supune întreaga conştienţă impulsurilor şi instinctelor existente în fiinţa noastră şi de a cădea pradă celui mai mare egoism, atunci când ne cufundăm în noi înşine. Aceştia sunt cei doi poli între care se desfăşoară încercările sufleteşti: teama în faţa neantului şi căderea în egoism. Toate celelalte încercări sufleteşti nu sunt decât cazuri particulare a ceea ce putem numi polul disoluţiei în neant şi celălalt pol, căderea în egoism, în egoitate. În acest sens, chiar şi cunoaşterea superioară este periculoasă. Căci ce învăţăm noi prin această cunoaştere superioară? Învăţăm că nenumărate Ierarhii spirituale s-au ocupat de noi, că în toate componentele ei corporalitatea noastră fizică, eterică şi astrală este formată de către Ierarhii, că spiritele Cosmosului au lucrat pentru ca, în sfârşit, omul să poată apărea. Când omul se cufundă esoteric în propriul său interior este cuprins de acest sentiment: Da, tu ai fost, de fapt, ţelul şi scopul zeilor, ţinta muncii lor ai fost tu. – Aici există marele pericol ca omul să cadă într-un imens orgoliu.

Capesius se teme să nu fie cuprins de acest orgoliu [Nota 57], atunci când aude din gura lui Felix Balde că Ierarhiile spirituale au lucrat pentru ca omul să poată apărea şi că ţelul tuturor acţiunilor zeilor este omul. În spaima lui Capesius există acest subînţeles. Iar încercarea sa sufletească este de a afla acest lucru. De aceea, este necesar ca omul să se apropie cu smerenie de cunoaşterea faptului că el este ţelul zeilor, să o recunoască şi să o înţeleagă cu modestie, altfel ea îl conduce la îngâmfare. Căci în lume, dacă noi îl considerăm pe om ţelul zeilor, există toate şansele să devenim orgolioşi, îngâmfaţi. În macrocosmos sunt toate şansele pentru aşa ceva, atunci când observăm continuu cum zeii se silesc să creeze şi să perfecţioneze ceea ce este entitatea omenească. Este bine să ne facem nişte reprezentări mai concrete despre modul în care zeii au lucrat odinioară la formarea şi dezvoltarea omului: Tronurile împreună cu Spiritele personalităţii de-a lungul epocii saturniene; Heruvimii împreună cu Spiritele înţelepciunii şi cu Arhanghelii în timpul vechii epoci solare, Serafimii împreună cu Spiritele mişcării şi cu îngerii în timpul vechii perioade lunare. Putem noi oare pe Pământ să mai observăm ceva din toată această muncă din afară înăuntru depusă pentru plăsmuirea omului? Aici atingem un alt fenomen curios al vieţii noastre spirituale moderne, pe care în cursul acestor conferinţe a trebuit adesea să-l pomenim.

În principiu, nimic nu poate oferi mai multe dovezi de natură exoterică pentru cele ce se vestesc aici de către ştiinţa spiritului, decât realităţile ştiinţei moderne. Modul în care s-a dezvoltat această ştiinţă modernă în ultimele decenii prin realizările ei oferă pretutindeni o dovadă pentru tot ceea ce se propovăduieşte aici. Numai că de multe ori aceste realizări sunt cel mai puţin înţelese chiar

de către aceia care le descoperă. Iar explicaţia cu care vin acum privitor la acestea filosofia şi ştiinţa exterioară este cel mai mare impediment pentru înţelegerea ştiinţei spiritului. Faptele sunt pretutindeni o dovadă, însă interpretările care se dau astăzi acestor fapte reprezintă o piedică: acesta este paradoxul. – Asupra câtorva chestiuni de genul acesta am atras deja atenţia în diverse locuri. Din spiritul conferinţelor mele dumneavoastră puteţi deduce faptul că, să zicem aşa, creierul este ultimul mădular care a fost elaborat în cazul omului. Restul organizării interne a fost prelucrat mai înainte de către spiritele diferitelor Ierarhii. Dar, semiconştient, încă şi astăzi se mai lucrează la organizarea creierului, lucru ce poate fi observat, numai că ceea ce oferă aici ştiinţa modernă ca realizări, atât de frumoase şi de minunate, nu este interpretat în mod corect. Să luăm un exemplu.

În luna aprilie a acestui an s-ar fi putut serba jubileul de cincizeci de ani pentru o descoperire extrem de importantă a ştiinţei moderne, care, dacă este just înţeleasă, reprezintă o dovadă, o mărturie deplină pentru teoria evoluţionistă spiritual-ştiinţifică. Rezultatele spiritual-ştiinţifice pot fi găsite doar prin clarvedere, ele pot fi confirmate prin datele scoase la lumină de către ştiinţa exterioară. Ar fi putut fi serbat al cincizecilea jubileu al acelui extrem de important discurs pe care Broca, marele medic şi filosof, l-a ţinut în luna aprilie a anului 1861 în cadrul Societăţii de antropologie din Paris, referitor la centrul vorbirii [Nota 58]. Căci ceea ce a făcut Broca este o dovadă deplină a faptului că în legile interioare ce guvernează creierul fizic sunt sădite premisele pentru acea configuraţie, pentru acea formaţiune a unei anumite părţi a creierului ce conduce la conştienţa actului vorbirii şi, de asemenea, la înţelegerea

sunetelor vorbirii. În aprilie 1861, când Broca a descoperit că instrumentul vorbirii se găseşte în a treia circumvoluţiune frontală a creierului mare şi că acest instrument trebuie să fie în ordine, dacă este ca omul să înţeleagă sunetele vorbirii, şi că o altă parte trebuie de asemenea să fie în ordine, dacă el vrea să le pronunţe, s-a făcut un pas important, care poate fi valorificat din punct de vedere spiritual-ştiinţific şi care este o dovadă pentru realităţile spiritual-ştiinţifice. De ce? Pentru că din modul în care se dezvoltă centrul vorbirii se vede exact faptul că mişcările exterioare ale omului, mişcările mâinilor sale, deci ceea ce el execută pe jumătate inconştient în viaţă, contribuie la configurarea acestui centru al vorbirii. De ce acest centru al vorbirii este dezvoltat la om în special pe partea stângă? Deoarece omul, conform condiţiilor culturale de până acum, a folosit cu predilecţie mâna dreaptă. Astfel, corpurile eteric şi astral, care provoacă din subconştient gesturile mâinii, sunt cele care acţionează în interiorul creierului şi îl formează. Astăzi antropologii prezintă în mod sugestiv faptul că, datorită activităţii macrocosmice a Universului, creierul este format din exterior spre interior. Dacă această parte este lezată sau paralizată, nu mai există nici facultatea de a vorbi. Dacă ţinem seama că acea parte a creierului mai puternic dezvoltată, pe care de obicei noi o stimulăm prin manipulările pe care le facem cu mâna dreaptă, poate fi activată şi dinspre latura stângă, lucru care, de exemplu, mai este posibil încă în copilărie, dar nu şi în perioada următoare, observăm într-adevăr cum creierul poate fi modelat din afară printr-o activitate sistematizată, astfel încât să primească un centru al vorbirii în circumvoluţiunea a treia corespunzătoare din partea dreaptă a creierului. N-ar trebui aici să spunem: Lucrul cel

mai eronat pe care ni-l putem reprezenta este să ne închipuim că facultatea vorbirii este creată printr-o aptitudine cerebrală? – Nu, nu aptitudinile cerebrale fac posibil acest lucru, ci omul, în cursul activităţii pe care el o depune. Facultatea vorbirii se formează în creier dinspre macrocosmos. Organul vorbirii vine de la limba pe care o vorbim, nu limba de la organul vorbirii. Iată ce a fost descoperit prin această lucrare fiziologică importantă a lui Broca. Centrul vorbirii a fost format din exterior, prin faptul că zeii sau spiritele Ierarhiilor l-au ajutat pe om să efectueze nişte activităţi care îi creează centrele vorbirii. Centrul vorbirii se formează dinspre limbă, şi nu invers.

Just înţelese, toate aceste descoperiri moderne sunt o dovadă deplină în favoarea ştiinţei spiritului, şi este păcat că de fiecare dată sunt nevoit să mă refer doar pe scurt la astfel de chestiuni. Dacă s-ar putea vorbi pe larg despre aspecte caracteristice de acest gen, atunci aţi vedea cât de miopi sunt oamenii care spun că ştiinţa spiritului ar contrazice ştiinţa modernă. Din contră! Ea contrazice doar explicaţiile pe care le dau astăzi savanţii, ea nu contrazice ceea ce ştiinţa oferă ca fapte propriu-zise. Felul în care am ieşit noi ca oameni în cursul existenţei noastre pământeşti din formaţiunea macrocosmică care ne înconjoară este rezultatul activităţii Ierarhiilor, care ne-au format din afară spre interior. Noi suntem realmente un rezultat al macrocosmosului. Astfel, noi suntem astăzi un rezultat al mişcărilor membrelor noastre, al gesturilor noastre, care vorbesc o limbă mută şi care se imprimă în creier, care nu are sădită de la bun început în el aptitudinea vorbirii. Omul originar nu a dobândit nicio predispoziţie prin el însuşi, ci totul i s-a format, i s-a plăsmuit, i s-a dat din macrocosmos prin activitatea Ierarhiilor spirituale.

De aici putem conchide că noi, cu conştienţa noastră actuală, suntem, de fapt, nişte oameni slabi. Dacă vrem să mergem afară, în Cosmos, ne găsim în faţa unui vid, dacă vrem să coborâm în noi, cădem în capcana propriei noastre naturi. Prin aceasta apar marile încercări sufleteşti, care trebuie să intervină dacă omul vrea să se apropie dintr-o direcţie sau alta de secretele Cosmosului, în privinţa cărora el trebuie să se mire, căci ele i se arată în primă instanţă drept minuni cosmice.

Cum se explică ceea ce tocmai a fost spus acum? Ei bine, aceasta se explică prin faptul că dacă ieşim în afară şi ne îndreptăm spre întinderile cosmice, pătrundem într-o regiune pe care în ultimele două conferinţe am desemnat-o a fi tocmai regiunea zeilor sau spiritelor de sus, care nu sunt altceva decât reprezentarea sau proiecţia zeilor sau spiritelor reale. Intrăm, aşadar, într-o lume ce nu are niciun fel de autonomie. Nu trebuie să ne mirăm atunci că ceea ce ne poate oferi această lume ne conduce în cele din urmă în gol. Oricât încearcă omul să răzbată la cunoaştere atunci când se ridică în aceste regiuni în care gândirea sa, reprezentările sale pot pătrunde în primă instanţă, el însuşi nu poate ajunge decât la nişte reprezentări, la reprezentările zeilor, şi nu poate intra într-o realitate adevărată. Dacă însă coboară înăuntrul său, în ceea ce a fost sădit în el milioane şi milioane de ani, ajunge la faptele, la rezultatele celorlalte lumi divin-spirituale, pe care în cursul ultimelor conferinţe le-am numit lumi ale zeilor subpământeni, ale zeilor adevăraţi. Dar pentru a răzbate până la ele noi trebuie să trecem mai întâi prin zona propriilor noastre instincte, pofte şi pasiuni, prin tot ceea ce ne prinde, ne absoarbe şi ne modifică, aşa încât trebuie să-l urmăm. Iar acest lucru ne conduce la egoitate, la egoism şi ne

îndepărtează de acei zei din lumea de jos. Avem astfel celălalt pol al încercărilor sufleteşti. Dacă vrem să ne apropiem de zeii superiori, ajungem în neant, într-o lume de pure reprezentări. Dacă vrem să ne apropiem de zeii inferiori, ne părăseşte orice reprezentare, întrucât suntem cuprinşi de instinctele oarbe de mânie din propriul nostru interior şi ne consumăm cu totul în însăşi aceste instincte. De aceea, aceste încercări sufleteşti sunt foarte dificile. Un singur lucru ne deschide o perspectivă, pentru început una pur teoretică. Trebuie totuşi să ne spunem: Oricât de diluate ar fi ideile, oricât de diluat ar fi ceea ce ne poate da egoitatea, egoismul, acestea provin totuşi din Totul universal. Vom reuşi poate, pe una sau alta din aceste căi, să facem faţă încercării sufleteşti, numai dacă vom şti să ne regăsim în mod just în această conştienţă a noastră, dacă vom şti să o tratăm în autonomia ei, aşa cum este ea în sine însăşi, şi dacă ea devine apoi din ce în ce mai fortificată. Aici trebuie să mai caracterizăm un lucru, şi anume modul în care putem ajunge şi altfel la adevăr, decât cu conştienţa obişnuită, normală.

Să presupunem că ne pătrundem de ceea ce noi am numit deja în cele mai diverse moduri, de impulsul christic, că învăţăm să înţelegem în semnifiaţia lui cea mai profundă cuvântul paulinic: Nu eu, ci Christos în mine [Nota 59]. Stăm apoi cu conştienţa noastră normală aici şi ne spunem pentru început: Nu vreau să las ca această conştienţă normală să acţioneze singură, nu vreau să rămân exclusiv în această personalitate a mea, ci vreau să mă pătrund cu substanţialitatea care, de la Misteriul de pe Golgota, este conţinută, da, în atmosfera pământească, să mă pătrund cu substanţa lui Christos. Dacă ne pătrundem cu ea, noi nu luăm cu noi, atunci când ne îndreptăm în afară, în depărtările cosmice, doar ideile noastre diluate,

ci luăm – oricât am merge de departe în întinderile spaţialului – substanţialitatea lui Christos. Toate ideile noastre sunt pătrunse atunci de substanţa lui Christos, şi aici se revelează un lucru extrem de curios, pe care aş vrea să vi-l clarific pe baza dezvoltării ştiinţifice a epocii moderne.

Mai întâi s-a pornit de la fenomenele naturale exterioare, care au fost explicate prin tot felul de forţe şi altele de genul acesta. Apoi s-a ajuns să se explice ceea ce se întâmplă în lumea exterioară, lumină, sunete şi aşa mai departe, prin oscilaţiile particulelor eterice în mişcare, sau chiar ale particulelor materiale ponderabile în mişcare, şi să fim fericiţi că ne-am putut explica întreaga lume printr-o lume de atomi ai eterului în mişcare de oscilaţie, şi altele de genul acesta. Acum, pentru că totuşi nu conduce la nimic, după cum oamenii s-au putut convinge, acest mod de a privi lumea a fost deja abandonat în cea mai mare parte, dar conştienţa publică generală are sub acest raport un grad mai mare de inerţie, ea rămâne întotdeauna câţiva paşi în urma progresului ştiinţific. În acest domeniu există încă din plin nostalgia după acea explicaţie a lumii prin abstracţiunea atomilor oscilanţi, ca şi când spaţiul ar fi umplut numai cu oscilaţii. Da, vedeţi dumneavoastră, atunci când, cu ajutorul ideilor noastre şi al experimentelor empirice pe care le putem face în privinţa realităţilor ajungem la astfel de rezultate, în acel moment, în care te apropii de aşa-zisa lume atomistică, simţi realmente acest vid, căci acei atomi, care sunt inventaţi, nu există, de fapt, câtuşi de puţin. Atomii pot exista în măsura în care ei au o realitate empirică, atât timp cât microscopul mai arată ceva, atât timp cât mai există substanţialitate, cât aceasta mai este dotată cu lumină şi căldură, însă pentru a explica lumina şi căldura

în sine nu avem voie să luăm în ajutor atomii sau vibraţiile atomilor, căci atunci introducem în lume un sistem cosmic inventat de noi, iar un sistem cosmic inventat conduce la ceva ce nu mai are un conţinut real. De aceea, această veche teorie atomistă pur şi simplu nu mai are niciun conţinut. Ne-o imaginăm, dar simţim că ea nu mai are legătură cu realitatea.

Nu la fel se întâmplă atunci când de fiecare dată pătrundem ideile noastre, legile noastre abstracte, cu ceea ce este cu adevărat impulsul christic, despre care ştiţi cu toţii, desigur, că nu este înţeles în sensul pe care îl are în vedere o confesiune ortodoxă, ci vizează impulsul christic macrocosmic. Cu el trebuie să ne pătrundem în sensul paulinic. Noi nu purtăm afară, în lume, ideile şi noţiunile noastre abstracte, ci ceea ce sunt ele ca formă a conştienţei noastre prezente, pătrunsă de impulsul christic. Şi aici experienţa ne oferă ceva cu totul paradoxal. Aşa cum, atunci când ieşim în afară cu o conştienţă lipsită de Christos, devenim din ce în ce mai goi şi mai săraci cu cât mergem mai departe, îndată ce am primit impulsul lui Christos conştienţa noastră devine cu atât mai bogată şi mai plină cu cât avansăm mai mult în întinderile cosmice. Şi dacă am ajuns la clarvedere avem atunci, graţie sufletului umplut de Christos, un material sufletesc bogat, aşa încât, în final, în faţa noastră stau ca realităţi suprasensibile, în imagini puternice şi grandioase, adevăratele cauze ale realităţii. În timp ce conştienţa noastră fără de Christos ne duce în depărtările cosmice în faţa vidului, conştienţa umplută de Christos ne aduce în faţa cauzelor reale ale fenomenelor cosmice şi ale minunilor cosmice. De aceea, în mica mea broşură ***Conducerea spirituală a omului şi omenirii*** mi-am permis să spun: Oricât de nebunesc apare lucrul acesta

astăzi, în viitor chimia şi fizica şi fiziologia şi biologia vor fi îmbibate de impulsul christic, iar ştiinţa adevărată va fi în multe privinţe, despre care nici nu visăm, o ştiinţă pătrunsă de impulsul christic. Cine nu este dispus să creadă aceasta, să răsfoiască măcar o dată cartea de istorie şi să se convingă cum, adesea, nebunia timpurilor anterioare a devenit raţiunea timpurilor care au urmat. Şi în această privinţă poate să fie liniştit, dacă cumva ar vrea să ne compătimească, întrucât noi suntem convinşi că ceea ce în zilele noastre este considereat nebunie constituie raţiunea epocii viitoare! Pe cât de nebunească îi apare omenirii actuale ideea unei chimii christice, pe atât de raţională i se va părea ea posterităţii. Dacă noi îl transpunem pe Christos în afară, în concepţia noastră despre lume, el ne va oferi plinătate în loc de vid.

Şi dacă alegem cealaltă cale, dacă ne umplem sufletele în sens paulinic, în spiritul celor ce au putut fi spuse aici, cu impulsul lui Christos şi apoi ne cufundăm în noi înşine, ce se întâmplă atunci? Impulsul lui Christos are particularitatea de a acţiona dizolvant, distrugător asupra egoismului nostru. Şi lucru curios: cu cât coborâm mai adânc, împreună cu impulsul christic, în noi înşine, cu atît egoismul ne poate stăpâni mai puţin. Pătrundem atunci din ce în ce mai mult în noi înşine şi, în timp ce traversăm cu impulsul lui Christos zona instinctelor şi pasiunilor noastre egoiste, facem cunoştinţă cu entitatea omenească, învăţăm să cunoaştem în întregime secretele minunii cosmice care este omul. Da, acest impuls christic ne permite să mergem încă şi mai departe. În timp ce în mod obişnuit suntem aruncaţi înapoi ca o minge de cauciuc şi nu ne putem cufunda în noi înşine, în domeniul propriei noastre organizări omeneşti, prin Christos pătrundem din ce în ce mai adânc în noi, ne străbatem pe noi înşine,

ieşim, să zicem aşa, din nou din noi înşine de cealaltă parte. Aşa încât, dacă mergând în afară, în depărtările cosmice, noi întâlnim peste tot în depărtările spaţiului principiul lui Christos, când, pe de altă parte, ne cufundăm în domeniul lumilor subpământene găsim, de asemenea, tot ceea ce este impersonal, independent de noi. În ambele părţi găsim ceea ce este mai presus de noi, ceea ce ne transcende. În depărtările cosmice nu ne pulverizăm, nu ne risipim, ci găsim lumea zeilor de sus; în jos pătrundem în lumea zeilor adevăraţi.

Iar ceea ce ne conduce în noi înşine şi ceea ce ne conduce în depărtările cosmice am putea-o reprezenta sub forma unui cerc, cele două drumuri întâlnindu-se în final în afara noastră. Acest domeniu în care ne cufundăm în mod obişnuit, în care ardem ca o flacără, şi depărtările spaţiale, în care ne pulverizăm ca în neant, acestea se întâlnesc. – Şi gândurile noastre despre lume se unesc cu voinţa care ne întâmpină dinspre lume, atunci când coborâm în noi înşine. Gânduri umplute de voinţă, gânduri care voiesc! Printr-un astfel de proces nu mai stăm în faţa unor gânduri abstracte, ci în faţa gândurilor cosmice, ce în sine sunt gânduri creatoare, gânduri ce pot voi. Gânduri care vor: aceasta înseamnă însă zei, fiinţe spirituale, căci gândurile umplute de voinţă sunt entităţi spirituale. În felul acesta cercul se închide. Străbatem astfel încercările sufleteşti care ne ies în cale, în timp ce altminteri ajungem în neant datorită slăbiciunii propriului suflet. Astfel, dacă coborâm în noi înşine trecem prin egoitatea noastră supradimensionată – aceasta înseamnă prin sufletul închistat în egoitate, în egoism –, în ambele părţi de fapt, spre ceva ce ne conduce spre încercări sufleteşti, ceva ce însă niciodată nu ne poate spune ceva despre lume.

Noi trebuie să umblăm pe ambele căi, trebuie să resimţim ambele rezistenţe, atât frica în faţa vidului, cât şi rezistenţa propriei egoităţi. Şi trecând astfel prin noi înşine spre cealaltă latură, a naturii volitive, apropiindu-ne de Cosmos, suntem cuprinşi, îndată ce ieşim în acest fel din noi înşine, de sentimentul de empatie infinită, de compasiune infinită cu toate fiinţele. Iar această empatizare, această compătimire este ceea ce se uneşte, atunci când circuitul se închide, cu gândurile cosmice, primind substanţă, care altfel dispar. Impulsul christic ne conduce treptat, treptat, spre închiderea cercului, ne conduce la a recunoaşte ceea ce fiinţează şi trăieşte în întinderile spaţiului drept gânduri umplute de voinţă, adică gânduri vii, gânduri reale. După aceea însă, după ce încercările sufleteşti ne-au condus în acest fel mai departe, noi suntem purificaţi în sufletul nostru, suntem pătrunşi de procesul de limpezire pe care a trebuit să-l parcurgem. Străbătând în jos prin tot ceea ce ne arată Păzitorul pragului a fi cauza egoismului nostru, suntem de asemenea imunizaţi faţă de tot ceea ce ne dă ocazia să ne pulverizăm în depărtările spaţiului şi să resimţim frica de vid.

O astfel de înţelepciune, care, în fond, ne conduce spre misterul cel mai profund al încercărilor sufleteşti, domnea în vechile Misterii greceşti. Tocmai de aceea miştii greci, discipolii acestor Misterii, erau conduşi, pe de o parte, spre frica în faţa abisului infinit şi spre cunoaştere şi, pe de altă parte, spre ispita prin egoitate şi biruirea egoităţii prin compasiunea şi empatia infinită cu toate fiinţele. Şi în cununia, în unirea sentimentului de împreună-simţire, de compasiune cu gândurile, ei vieţuiau purificarea de toate încercările sufleteşti. O slabă încercare, o foarte palidă imagine a acestei purificări a creat-o în Grecia tragedia originară, drama originară.

Primele drame ale lui Eschil, chiar şi cele ale lui Sofocle [Nota 60] ne fac să recunoaştem – deşi doar foarte puţin – spre ce tindeau ele, care le era menirea. Menirea lor era ca prin modalitatea şi specificitatea în care decurgea acţiunea pe scenă, prin derularea ei continuă, cursivă, să trezească teama şi compasiunea şi să conducă la catharsis, la purificarea de frică şi compasiune. Aristotel, care deţinea această cunoştinţă moştenită prin tradiţie, că drama greacă reproducea în mic sentimentul grandios, sentimentul colosal de frică şi egoitate, de învingere a fricii prin curaj, de învingere a egoităţii prin compasiune, printr-o infinită compasiune, Aristotel, care ştia că drama era în mic un mijloc de educare, a definit tragedia ca pe o descriere a unui şir de evenimente corelate între ele, menite să trezească în sufletul omenesc teama şi compasiunea şi să-l purifice în privinţa acestor însuşiri.

Sufletele omeneşti au pierdut în cursul timpului aceste adevăruri grandioase, le-au uitat. Începând din secolul al XVIII-lea şi până în secolul al XIX-lea, când Aristotel a început să fie din nou studiat, s-a adunat un noian de explicaţii în legătură cu ce a vrut Aristotel să spună, de fapt, prin asta. Ceea ce a vrut să spună nu poate fi înţeles decât dacă noi, la rândul nostru, înţelegem că drama a provenit din vechile Misterii. Savanţii nu pot atinge decât stratul cel mai superficial, căci din explicaţia noţiunii de dramă nu s-a obţinut mare lucru pentru definiţia aristotelică de frică şi compasiune [Nota 61], oricâtă muncă s-a depus în aceste biblioteci. Aşa însă, noi vedem cum din devenirea cosmică şi a umanităţii trebuie să izvorască încercările sufleteşti. Mai vedem, de asemenea, şi că aceste încercări sufleteşti iau naştere din faptul că sufletul nostru se simte obligat să urmeze două căi, o cale în depărtările cosmice şi cealaltă în propriile

adâncuri fiinţiale; că el trebuie să treacă prin încercări deoarece nu poate avea perspectiva ambelor laturi, dar poate spera să închidă cercul, să găsească voinţa dinspre una din laturi, gândurile dinspre cealaltă latură şi prin asta realităţile adevărate, acel lucru prin care se revelează lumea ca spirit voitor, ca voire spirituală.

Rezultatul la care ajungem în final este că întreaga lume se dizolvă în spirit, că noi vedem pretutindeni spirit şi că tot ceea ce există substanţial-material îl recunoaştem a fi o manifestare exterioară a spiritului, o imagine înşelătoare a spiritului. Întrucât nu ne ştim în spirit, dar trăim în spirit, trebuie să trecem prin astfel de încercări. Căci noi trăim, de fapt, în spirit, însă nu o ştim. Noi vedem spiritul într-o formă înşelătoare şi trebuie ca din iluzia, care suntem noi înşine, ca din visul, drept care ne visăm, să ne trezim la realitate, trebuie să lepădăm tot ceea ce ne mai aminteşte de material sau de legile privitoare la lucrurile materiale. Aceasta este o cale, al cărei capăt noi îl putem presimţi, însă din atari presimţiri ne răsare tăria, care ne spune: Noi vom putea închide în cele din urmă cercul şi vom putea găsi în revelaţia spirituală rezolvările enigmelor cosmice, satisfacţiile pentru încercările sufleteşti prin care am trecut.

Astfel, o relatare adevărată a ştiinţei spiritului nu trebuie niciodată să ne descurajeze. Şi chiar şi atunci când ni se arată cât de dificile sunt încercările sufleteşti, că ele trebuie să apară de fiecare dată din nou, trebuie să ne spunem: Noi trebuie să facem cunoştinţă cu ele, da, chiar să trecem prin ele, căci faptul că le cunoaştem în mod abstract, asta nu ne ajută la nimic. Trebuie însă să avem încrederea că, trecând peste încercările sufleteşti, putem răzbate, putem ajunge la revelaţiile spirituale. Firește, acela care vrea să se liniştească pe sine spunându-şi că

revelaţiile spirituale trebuie să apară totuşi odată şi odată, că de aceea nu trebuie să cauţi cu tot dinadinsul încercările sufleteşti, acela de-abia cade pradă încercărilor sufleteşti. Cine ar spune, de exemplu: Ne-ai reprezentat aici pe scenă prima dramă rosicruciană, în care aflăm o evoluţie a sufletului ce părea să ne arate că Johannes Thomasius a atins deja o anumită înălţime spirituală. Acum, dacă ne bazăm pe aceasta, putem să luăm distanţă faţă de a doua dramă rosicruciană, ***Încercarea sufletului***, putem pur şi simplu spera că odată şi-odată ar trebui să urmeze şi revelaţia spirituală. Pentru ce să ne mai aventurăm în încercări sufleteşti? – Cine gândeşte în acest fel, tocmai acela se va arunca în cele mai rele încercări sufleteşti, căci prin conştienţa noastră normală, prin intelectul nostru, nu ne putem sustrage încercărilor sufleteşti, ce trebuie depuse, sedimentate în noi. De aceea este mai bine să trecem în revistă toate încercările pe care acest suflet le poate vieţui, să luăm cunoştinţă de toate încercările sufletelor omeneşti şi să nu paralizăm în faţa lor, să înţelegem că şi un om precum Johannes Thomasius poate cădea pradă iluziei şi greşelii şi trebuie să meargă mai departe, pe cu totul alte căi decât ne-am imaginat la început. Niciodată însă nu trebuie să ne pierdem încrederea că sufletul omenesc este capabil să înalţe Sinea sa divină la revelaţiile spiritului. De aceea, mersul sufletului omenesc este să stea în faţa lumii, să privească, să simtă această lume drept Maya sau marea iluzie, să simtă că în cadrul acestei Maya sau mari iluzii se ascund minunile cosmice, că minunarea este prima încercare sufletească şi că încercările ulterioare devin din ce în ce mai dificile, dar că sufletul trebuie să-şi poată păstra tăria, astfel încât să ajungă să închidă cercul şi în cele din urmă să găsească, prin revelaţia spirituală,

rezolvarea minunilor cosmice, purificarea încercărilor sufleteşti. Acesta este mersul pe care sufletul omenesc – dar nu numai sufletul omenesc – îl face, spre care tind şi pe care îl fac în sufletul omenesc toate Ierarhiile divine.

Prin aceasta am schiţat ceea ce ne-am propus în principal pentru ciclul din acest an: să suscităm o reflectare asupra legăturii care există între minunile cosmice, încercările sufleteşti şi revelaţiile spirituale

CONFERINŢA a XI-a
Epoca noastră şi Goethe

München, 28 august 1911

Poemul în versuri *Faust* l-a însoţit pe Goethe încă din anii de tinereţe până – putem spune în sensul propriu al cuvântului – la moartea sa. Căci partea a doua a *Faustului* a fost sigilată de Goethe ca un testament, testamentul său literar. Iar finalizarea unor părţi importante ale acestui *Faust*, a cărţii a doua, aparţine cu adevărat ultimilor ani de viaţă ai acestui spirit universal. Cine are ocazia să-l urmărească pe Goethe în evoluţia sa spirituală, aşa cum se exprimă ea în acest poem de o viaţă, va putea vieţui unele lucruri extrem de importante, în special despre felul şi modul în care Goethe, atunci când revenea iar şi iar asupra acestui poem, poemul său de-o viaţă, de fiecare dată ajungea la alte idei despre felul cum urma să procedeze. Există astfel o notiţă interesantă despre finalul Faustului lui Goethe [Nota 62], despre modul în care el ar fi trebuit să se sfârşească la un moment dat, conform vederilor lui Goethe din acea perioadă, pe care noi trebuie să o plasăm spre sfârşitul anilor optzeci şi începutul anilor nouăzeci ai secolului al

XVIII-lea. Alături de câteva notaţii – dispoziţii n-ar fi cuvântul potrivit pentru acestea – referitoare la prima şi a doua parte, găsim o frază scurtă, o indicaţie despre final. Şi această indicaţie conţine cuvintele lui Goethe scrise cu creionul: Epilog în haosul pe drumul spre infern. – De aici puteţi conchide că Goethe avusese cândva în gând să-i hărăzească *Faustului* său un alt final decât acea călătorie în cer care există acum în poem, pe care l-a încheiat la cea mai avansată bătrâneţe, şi că intenţionase să încheie *Faustul* în sensul schiţat aluziv în Prolog – din cer, prin Cosmos, spre iad – printr-un „Epilog în haosul pe drumul spre infern". Pe atunci existau idei, care trăiau şi în sufletul lui Goethe, că, dacă cunoaşterea depăşeşte anumite graniţe, ea nu poate ajunge decât într-un haos. Şi, într-un anumit fel, noi putem asocia această dispoziţie din care au izvorât aceste cuvinte, pe care vi le-am citat ca fiind cuvintele lui Goethe, cu ceea ce s-a putut spune ieri despre încercările noastre sufleteşti, atunci când sufletul se îndreaptă pe de o parte spre neant şi pe de altă parte coboară în fiinţa interioară învârtoşată a omului şi nu poate afla încă unirea, apropierea celor două. Goethe este o personalitate care, efectiv, a trebuit să cucerească totul pas cu pas, care a trebuit să experimenteze totul personal. De aceea acţionează atât de sincer şi onest asupra noastră tot ceea ce a creat Goethe, firește, uneori şi într-atât de măreţ încât nici nu-l putem urmări imediat, deoarece nu ne putem transpune întotdeauna în expresia aparte a personalităţii lui dintr-un moment sau altul al vieţii. De aceea noi suntem nevoiţi să consemnăm un progres cu adevărat mare pe care Goethe l-a făcut de la momentul în care a vrut să-şi încheie *Faustul* cu un „Epilog în haosul pe drumul spre infern" şi momentul în care îl încheie strict în sensul acelei fraze lapidare: „Cine cu zel s-a străduit,

poate să fie mântuit!" [Nota 63] Căci atunci când punea pe hârtie finalul, bine cunoscut astăzi de oricine, al *Faustului* său, în Goethe trăia acea presimţire despre care am vorbit ieri, dar şi acea energie care ne dă siguranţa că, în pofida faptului că trebuie să trecem prin tot felul de încercări sufleteşti, în cele din urmă trebuie să ajungem la reunirea pe care am amintit-o ieri. Spun acestea, iubiţii mei prieteni, pentru a caracteriza un pic trăsătura cea mai distinctivă din viaţa lui Goethe.

Acei oameni ce iubesc o viaţă în linie dreaptă, care se feresc să ajungă la contradicţii, care înseamnă totuşi elementul viu al unei vieţi progresiste, sunt şocaţi când află că, dacă urmăreşti neapărat, găseşti o mulţime de contradicţii în viaţa lui Goethe, că Goethe a gândit altfel lucrurile la bătrâneţe decât la tinereţe. Acest lucru se datorează exclusiv faptului că Goethe a trebuit să-şi cucerească prin luptă fiecare adevăr de viaţă. Şi tocmai la personalitatea lui Goethe putem vedea cum această viaţă provoacă nemijlocit pe plan fizic vieţuirile interioare, vedem cât de necesar se succed evenimentele în această viaţă, în aşa fel încât ea să ne facă oameni completi. Căci aspectul cel mai grandios care ne frapează la Goethe, dacă privim întreaga sa viaţă şi urmărim stadiile ei succesive, este universalitatea spiritului său, multilateralitatea, vastitatea acestui spirit. Şi este extrem de important să-l studiem pe Goethe în vremea sa tocmai dinspre această latură, şi de asemenea să comparăm ceea ce a fost el, prin universalitatea spiritului său, cu epoca noastră şi apoi să ne întrebăm: Ce poate să însemne Goethe, prin universalitatea spiritului său, pentru epoca noastră?

Aici este bine să analizăm puţin calitatea interioară a epocii noastre, a prezentului nostru, a culturii noastre spirituale. Pentru un antroposof, studierea spiritului

epocii noastre are o importanţă cu totul aparte. Se spune adesea că epoca noastră ar fi epoca specializării, epoca în care trebuie să guverneze ştiinţa riguroasă. Şi tot foarte des ne vin pe limbă cuvintele pronunţate de un mare fizician, Helmholz [Nota 64], şi anume, că în epoca noastră nu poate exista un spirit care să îmbrăţişeze toate ramurile cunoaşterii omeneşti – aşa cum sunt ele astăzi. A devenit chiar un loc comun a spune că în epoca noastră nu poate exista un Doctor universalis, că ar trebui să ne mulţumim cu o privire de ansamblu asupra uneia sau alteia dintre specialităţi. Dacă însă avem în vedere că viaţa este un tot unitar, că în viaţă toate se îmbină şi că viaţa nu se orientează în funcţie de cât putem cuprinde noi, cu sufletul nostru, din marele organism spiritual al vieţii epocii noastre, trebuie să spunem: Pentru epoca noastră ar fi de fapt rău dacă nu ar fi posibil, într-un fel, să câştigăm cel puţin spiritul care domneşte în toate specialităţile. Şi acest spririt îl putem câştiga cel mai uşor dacă încercăm să pătrundem prin acele porţi de acces pe care le poate deschide chiar ştiinţa spiritului. Ea trebuie să fie universală, ea trebuie, într-un anumit fel, să poată cuprinde dintr-o privire specialităţile diferitelor ştiinţe şi diferitelor domenii ale vieţii culturale în ansamblu. Şi astăzi am vrea să aruncăm o privire, măcar dintr-un punct de vedere, tocmai asupra vieţii spirituale a prezentului nostru, a felului cum se prezintă ea în lumina ştiinţei spiritului. Nu vom vorbi, pentru că nu avem la dispoziţie mult timp, despre acele domenii ştiinţifice care, mai mult sau mai puţin, rămân la fel în toate timpurile, cel puţin în spiritul lor, cu toate că în epoca noastră ele au cunoscut îmbogăţiri considerabile. Vom face abstracţie de domeniul matermaticii, cu toate că şi aici am putea nota faptul că matematica secolului al XIX-lea, prin

contribuţiile sale importante din anumite ramuri, a atins chiar domeniul suprasensibilului. Vrem însă să arătăm că în cursul ultimelor decenii s-au făcut descoperiri mari şi importante în domeniile cele mai diverse ale ştiinţei moderne, care, dacă le privim în lumina justă, ne arată de fiecare dată că interpretarea spiritual-ştiinţifică concordă exact cu acestea, în timp ce tot ceea ce ne-a parvenit drept teorii până în zilele noastre nu concordă deloc cu datele, care cu atâta sârguinţă şi energie au fost adunate în cursul ultimelor decenii. Putem vedea deja dintr-un exemplu simplu pe care îl oferă fizica şi chimia, cât de curioasă a fost evoluţia ultimelor decenii.

Când eram tineri – prin anii şaptezeci, optzeci, sau chiar mai înainte -,în fizică şi chimie existau aşa-numitele teorii atomistice, ce explicau orice fenomen prin anumite forme de vibraţie, fie ale eterului, fie ale unei alte substanţe materiale. Noi am spune că pe atunci era la modă ca tot ceea ce ne iese în cale să explicăm în ultimă instanţă prin mişcări. Ulterior, cam prin anii nouăzeci ai secolului al XIX-lea, s-a văzut, prin datele ce au ieşit treptat la iveală, că teoria cinetică, teoria atomistică, nu mai mergea, iar atunci când Ostwald, cunoscut în special drept chimist şi cercetător al naturii, la întrunirea de la Lübeck [Nota 65], a pus în locul acelei teorii atomistice [Nota 66] aşa-numita energetică, teorie a energiei, a fost sub un anumit raport un fapt plin de însemnătate, însă în sensul cel mai restrâns. Acest lucru a fost într-un anumit sens un progres. Însă ceea ce s-a ivit mai târziu, chiar până în zilele noastre, în domeniul fizicii şi chimiei a condus în cele din urmă la un anumit scepticism, la o anumită neîncredere în tot ceea ce înseamnă demers teoretic. Astăzi doar nişte spirite rămase în urmă se mai gândesc să explice realităţile fizice exterioare, precum

fenomenele de lumină sau alte realităţi fizice sau chimice, prin mişcările particulelor celei mai mici sau prin simple manifestări de energie. La aceasta a contribuit în special ceea ce s-a aflat în ultimii ani despre materie şi a condus la teoria radioactivităţii, intervenind deja ceva curios, şi anume că mari fizicieni, precum Thomson [Nota 67], de exemplu, şi alţii, s-au văzut constrânşi, prin anumite raporturi ce au ieşit încet, încet la iveală, să arunce, din principiu, peste bord toate teoriile, şi în primul rând teoria despre eter şi formele lui artificiale de mişcare oscilatorie, care fusese cândva foarte mult luată în serios şi la care s-a lucrat asiduu, cu un calcul diferenţial şi integral foarte elaborat. Această teorie cinetică a fost abandonată de marii fizicieni, ei întorcându-se oarecum la o teorie a turbionului, elaborată încă de pe vremea lui Cartesius, pe baza unor vechi tradiţii oculte, am putea spune. Dar şi aceste teorii au căzut la rândul lor, aceasta antrenând după sine un soi de scepticism vizavi de orice acţiune de teoretizare, chiar în domeniile fizicii şi chimiei, după ce ai văzut că materia ţi se dezintegrează în mână, să zicem aşa, prin experimentele fizicii moderne. S-a ajuns astfel ca în ce priveşte fizica actuală, aşa cum s-a dezvoltat ea până în zilele noastre, teoriile cinetice atomistice şi teoriile energetice să nu mai reziste. Tot ceea ce ar fi putut fi susţinut acum cinci, şase sau mai mulţi ani, atunci când noi eram tineri, când se puneau atâtea speranţe în aceste teorii, când însăşi forţa gravitaţională se explica pe baza mişcării, a fost spulberat în ultimii ani pentru cei ce au cunoscut aceste lucruri. Firește, se continuă încă să se vieţuiască cele mai stranii lucruri de către cei care rămân în urmă. Aici aş vrea să vă indic ceva interesant, întrucât astăzi aş vrea să discut caracterul epocii şi pe cel al lui Goethe.

A apărut o broşură [Nota 68], care se situează aproximativ pe o poziţie ce nu recunoaşte că ar exista o forţă gravitaţională, ceea ce înseamnă că materia şi corpurile cosmice nu se atrag reciproc. Această aşa-numită atracţie a reprezentat întotdeauna o dificultate pentru ştiinţă în a o susţine, deoarece îţi spui: Cum se poate ca Soarele să atragă Pământul, dacă el nu întinde ceva în spaţiu? Şi a venit în ultimele zile această scriere, care explică atracţia prin ciocniri. Astfel, dacă avem un corp, un corp cosmic sau doar nişte molecule, prin celelalte corpuri cosmice şi molecule se exercită continuu, din toate părţile, lovituri. Cum se face că aceste corpuri se izbesc în toate părţile? Căci, desigur, ele se ciocnesc şi intern, o dată încolo, altă dată încoace, şi aşa mai departe. Esenţialul ar fi acum ca dumneavoastră să aveţi în vedere cantitatea mare de lovituri ce se exercită, exterior şi interior, şi apoi cele ce se exercită între, faptul că aici rezultă o diferenţă. Ciocnirile ce se exercită între sunt mai puţine şi exercită forţe mai mici decât cele exterioare. Urmarea este că prin ciocnirile exterioare cele două – fie ele molecule sau corpuri cosmice – sunt împinse unele în altele. Aşa se explică prin ciocniri ale materiei ceea ce numim de obicei forţă de atracţie. Este nostim să mai consideri astăzi aşa ceva o noutate, însă pentru cei care se ocupă cu astfel de lucruri, aceasta este doar ceva nostim. Şi este nostim pentru simplul motiv că, de exemplu, pe când eu eram un băieţandru foarte tânăr, un anume Heinrich Schramm [Nota 69] explica în detaliu această teorie, cu toate subtilităţile matematice de rigoare, într-o carte, care astăzi, desigur, este depăşită, *Mişcarea generală a materiei ca factor de bază al oricărui fenomen al naturii.* Acolo acest lucru este mult mai temeinic făcut. Astfel de lucruri apar tot mereu la cei care nu urmăresc

evoluţia vieţii spirituale. Aici ai ocazia să întâlneşti cele mai ciudate lucruri, faptul că dintr-un punct de vedere unilateral se fac mereu şi mereu aceleaşi erori. Aş dori să accentuez în mod special că prin ceea ce au făcut în ultimii ani fizica şi chimia s-au adus dovezi clare că ceea ce noi numim materie este doar o reprezentare a oamenilor şi că prin anumite experienţe ea se dezintegrează şi că, dincolo de orice mişcare, de orice energie, fizica şi chimia o cârmesc direct spre punctul în care materia reintră în spiritual, în spiritul aflat la baza lui. Lumea de fapte a fizicii şi chimiei ne provoacă deja să aşezăm totul pe o bază spirituală.

Într-o situaţie cu totul asemănătoare este geologia sau paleontologia. Până prin anii şaizeci, şaptezeci ai secolului al XIX-lea mai existau acolo anumite teorii universaliste, ce aveau în vedere complexe mari de forţe. Astăzi vedem peste tot scepticism, iar la geologii sau paleontologii noştri cei mai buni vedem o limitare doar la simpla înregistrare a faptelor, deoarece nimeni nu mai îndrăzneşte să le sintetizeze în nişte gânduri. Există, desigur, un oarecare curaj întru a dezvolta gânduri care rezumă şirurile respective de date. Se ezită însă deocamdată să se facă pasul pe care şi geologia şi paleontologia îl aşteaptă: să se treacă de la material la spiritual să se facă chiar pasul dincolo de teoria Kant-Laplace. Nimeni nu îndrăzneşte să recunoască că acea nebuloasă originară, care nu este decât o pură închipuire, sfârşeşte în cele din urmă în spiritual, în sânul Ierarhiilor, pentru care teoria fizică exterioară, din partea mea chiar şi cea astrofizică, nu sunt decât un veşmânt exterior.

În mod diferit stau lucrurile dacă ne înălţăm spre acele ştiinţe ce se apropie mai mult de viaţă sau de suflet. Avem aici în primul rând biologia. Dumneavoastră

cunoaşteţi, desigur, speranţele mari legate de progresele făcute în biologie odată cu apariţia lucrării de căpătâi a lui Darwin [Nota 70] *Originea speciilor*. Ştiţi probabil că prin anii şaizeci ai secolului al XIX-lea Ernst Haeckel [Nota 71], în cadrul adunării naturaliştilor din 1863 de la Stettin, extinde cu un curaj rar ceea ce, aparent, Darwin avusese în vedere doar pentru regnul animal. Şi vedem apoi o evoluţie curioasă în ce priveşte această biologie. Vedem pe de o parte spirite mai precaute, ce se limitează mai mult la înregistrarea faptelor, dar şi altele ce dau buzna în faţă şi construiesc teorii îndrăzneţe pe baza celor ce rezultă din cercetările comparate ale diferitelor forme de vieţuitoare. În special pe Haeckel îl vedem ieşind în mod curajos şi construind tot felul de genealogii, începând de la vieţuitoarele simple până la cele mai complicate, trecând mereu prin alte şi alte încrengături.

Dar pe lângă aceste direcţii de cercetare, să le zicem mai frapante, aflăm şi un curent ce trebuie considerat mai important şi pe care eu l-aş carateriza prin numele anatomisitului Carl Gegenbaur [Nota 72]. In esenţă, Gegenbaur era de părere că pentru început nu trebuie să te întrebi despre raportul sau gradul de înrudire dintre diferitele vieţuitoare. Însă el consideră că, dacă se ia teoria darwinistă ca un principiu de cercetare cu caracter normativ, putem merge apoi şi cerceta anumite fapte sau date din lumea exterioară a formelor sau din lumea vie. Am putea exprima, să zicem, dispoziţia fundamentală a unui astfel de cercetător prin cuvintele: Nu vreau să-mi dau imediat cu părerea dacă animalele superioare se trag din păsări sau din peşti, dar am să pornesc de la principiul că există o înrudire. După aceea, voi cerceta bronhiile şi înotătoarele, voi cerceta înrudirile din ce în ce mai fine care rezultă. – Şi acolo unde s-a tratat munca darwinistă

ca laitmotiv al investigaţiei, au rezultat desigur realizări tot mai importante în cercetare. Aceste realizări au rezultat şi acolo unde această cercetare – stimulată de impulsul darwinist – s-a axat pe studierea originii omului, pe studierea tuturor mărturiilor paleontologiei şi geologiei.

Întotdeauna când suntem mai prudenţi, procedăm în felul următor: cercetăm înrudirile, luăm teoria darwinistă ca punct de plecare, ca principiu călăuzitor. Iar aici a rezultat un fapt ciudat, şi anume că teoria darwinistă s-a dovedit în ultimii ani, sub acest aspect de principiu călăuzitor, deosebit de rodnică, dar şi că prin rezultatele la care ea a condus până acum a început să se contrazică, să se autodesfiinţeze! Aşa încât astăzi ne aflăm în faţa unui fapt curios, şi anume că în niciun domeniu nu domneşte atâta lipsă de unitate între cercetători – în orice problemă – ca în domeniul darwinismului. Aici mai există încă oameni – sunt dintre cei mai mult rămaşi în urmă – care explică provenienţa omului direct din maimuţele antropoide care mai trăiesc astăzi sau, eventual, s-au transformat puţin. Există aici cercetători moderni – în special printre aceia care urmăresc linia sangvină, înrudirea diferitelor substanţe din sânge – care au reluat această formă mai veche a teoriei darwiniste, precum Klaatsch [Nota 73], care spune: Este imposibil, conform datelor care au rezultat, să explicăm provenienţa omului dintr-o formă animală existentă în ziua de azi. Există toate nuanţele, de la cei care încă mai deduc apariţia omului din maimuţă, aşa cum este ea astăzi, până la cei ce nu o deduc din maimuţă, dar nici din strămoşii acestor maimuţe sau ai altor mamifere. Trebuie urcat până la nişte animale despre care nici nu avem habar, din care se trag pe de o parte omul şi pe de altă parte mamiferele. Aşa încât

maimuţele sunt foarte îndepărtate de om. – Iar ceea ce este curios este că atunci când astfel de cercetători încearcă să utilizeze actualele formaţiuni existente pentru a crea o reprezentare despre acei strămoşi adevăraţi ai omului, despre acei pitecantropi, toate formele fizice existente se reduc la ceva nebulos. Nu rezultă nimic concret. De ce nu? Deoarece şi în biologie avem de asemenea un loc unde cercetarea fizică exterioară a lucrurilor onest cercetate conduce într-acolo încât nu-ţi poţi reprezenta fizic strămoşii omului, încât orice reprezentare fizică dă greş. Se ajunge la o formă originară a omului, la ceva ce constituie rezultatul evoluţiei planetare anterioare, la omul originar spiritual despre care vorbim noi în ştiinţa spiritului.

Astfel, tocmai cercetările efectuate în cursul secolelor al XIX-lea şi al XX-lea devin mărturii irefutabile, iar faptul că nu există un consens între cercetători este camuflat, deoarece studenţii ascultă doar ceea ce spune un singur profesor şi nu verifică ceea ce spun ceilalţi. Dacă faceţi o comparaţie între ceea ce spune un savant şi ceea ce spune un altul, puteţi descoperi astăzi un lucru curios. Veţi găsi, de exemplu, printre cărţile unui anumit cercetător al naturii, subliniat foarte apăsat, un pasaj, pe marginea căruia el spune: Dacă cineva, care ar vrea să-şi dea examenul de doctorat cu mine, ar face această afirmaţie, care aparţine cutăruia, l-aş pica fără multe vorbe. – Această afirmaţie însă nu este decât o afirmaţie făcută de către un coleg oarecare de la o altă universitate. Şi acestă divergenţă de vederi este lucrul care sare cel mai mult în ochi pe tărâmul biologiei, în timp ce în domeniul fizici şi chimiei elementul caracteristic îl constituie resemnarea faţă de orice teorie. Şi mai interesant este, desigur, dacă ne îndreptăm spre domeniul fiziologiei.

Vedem cum fiziologia se împotmoleşte în tot felul de teorii fantastice şi extrem de curioase. Vedem aici cum elementul pur exterior al fiziologiei este influenţat pretutindeni astăzi, chiar şi în cazul celor care, fără să vrea, dar conform întregului lor sens de gândire, gândesc materialist, de tot felul de lucruri aflate sub domeniul fizicului sau în cadrul acestuia. Aş putea indica aici sute de cazuri, ca de exemplu teoriile absolut ciudate apărute în ultima vreme sub influenţa unei şcoli vieneze, aşa-numita Şcoală freudiană [Nota 74]: teorii despre felul în care viaţa inconştientă a omului, exprimată fie în viaţa de vis fie în alte aspecte ale vieţii, intervine în domeniul fiziologicului. Fac trimitere la astfel de fapte, pe care nu pot decât să le semnalez în treacăt, din simplul motiv că din ele putem vedea că, într-adevăr, din toate părţile se ridică imperativul, ivit de altfel şi teoretic, de a lăsa să conflueze materialul empiric, materialul exterior, sensibil, cu spiritualul. Vedem totodată cum, în clipa în care se impune un fel de concepţie, de viziune universalistă a ceea ce trebuie să fie impresia integralist-ştiinţifică a prezentului, intervine o anumită resemnare.

Şi în domeniul filosofici observăm această resemnare. Bunăoară, dumenavoastră vă este cunoscut, poate, că sub influenţa lui William Jones [Nota 75] în America, a lui F.C. Schiller [Nota 76] în Anglia şi a altor cercetători din domeniul filosofic s-a dezvoltat o teorie ciudată, care de fapt s-a născut din acea tendinţă către spirit pe care o au lucrurile, şi care totuşi nu vrea să-şi mărturisească sieşi că trebuie să se îndrepte către spirit. Este aşa-numitul pragmatism, care spune că diferitele fenomene ale vieţii ar trebui privite în aşa fel încât noi să inventăm nişte teorii despre ele, ca şi când ele ar fi rezumate. Însă tot ceea ce noi născocim aici nu este decât

pentru o economie a spiritului, nu are o valoare intrinsecă, constitutivă, o valoare reală. Este ultimul reziduu al spiritelor cele mai consumate, mai terminate ale prezentului. Este necredinţa desăvârşită în spirit, care nu vrea să apeleze decât la nişte teorii fără putere, pe care le inventează pentru a lega între ele faptele, dar, în fond, fără să creadă că spiritul viu a pus întâi în lucruri gândurile, pe care noi le găsim în cele din urmă în ele.

Dar lucrul cel mai curios, fără îndoială, se întâmplă chiar în psihologie. Aici există anumiţi psihologi ce nu pot ajunge cu adevărat la un spirit viu, în care sufletul să se simtă ca înviind în lucruri. Dar nici nu pot să respingă faptul că, dacă se vrea cu adevărat instaurarea unei anume armonii între suflet şi lucruri, trebuie să fie adus ceva din suflet în lucruri. Ceea ce este vieţuit în suflet trebuie să aibă cumva o legătură cu lucrurile. Şi aici a apărut, iată, o expresie curioasă, care este răspândită la tot pasul în psihologiile germane, o expresie ce efectiv sfidează orice gândire filologică: „a-ţi transpune simţirea". Cu greu poate fi imaginată o expresie mai derutantă, faţă de o gândire temeinică, decât aceea de „a-ţi transpune simţirea". Ca şi când noi am putea transpune o anume simţire a noastră în lucruri, nu că noi aflăm legătura obiectivă, reală, cu ceea ce intuim în lucruri din lucrurile însele. Este o lipsă de spirit a psihologiei, ce vrea să iasă din încurcătură folosindu-se de astfel de cuvinte ambigue.

Şi am putea găsi multe trucuri de acest gen în prezent, pe care le scot la iveală tot felul de psihologii, ce nu merită să fie luate în serios. Alte psihologii se limitează exclusiv la a descrie instrumentele exterioare ale vieţii sufleteşti, creierul sau altele asemănătoare, ajungându-se chiar să fie luaţi în serios nişte psihologi care vor să demonstreze experimental că nimic din forţele şi energiile

pe care noi le primim prin mâncare şi băutură şi aşa mai departe nu se pierde. Se vrea prin asta să se demonstreze că legea conservării energiei trebuie să fie dătătoare de ton şi în psihologie şi că acolo, înăuntru, nu lucrează o fiinţă sufletească pură specială prin intermediul instrumentelor corpului. O astfel de concluzie este realmente lipsită de orice logică, căci acela care conchide aşa ceva, care ajunge în situaţia jenantă de a susţine aşa ceva, ar trebui să admită ca fiind raţional să te postezi în faţa unei bănci, să începi să numeri câţi bani sunt aduşi în ea, să verifici câţi bani sunt scoşi din ea, să scazi şi să numeri câţi bani mai rămân în casă şi apoi, de aici, să tragi concluzia că în bancă nu există nişte oameni, care de fapt lucrează acolo. Astfel de concluzii se trag în ziua de azi, şi ele trec drept concluzii ştiinţifice. Acestea sunt teoriile care se construiesc pe baza rezultatelor furnizate de cercetarea actuală, care acoperă ca o ceaţă situaţia reală a acestor rezultate.

Starea reală a psihologiei o putem observa dintr-un fenomen extrem de intersant, pe care ni-l oferă ca exemplu un om realmente important, şi anume Franz Brentano [Nota 77], care prin anii şaptezeci ai secolului al XIX-lea a scris o psihologie. El a scris primul volum dintr-o lucrare de psihologie de mai multe volume. Cine este în stare să pătrundă cele scrise în acest prim volum, din seria de mai multe volume ale psihologiei sale, cine ştie să abordeze lucrurile din punctul de vedere propriu-zis al realităţilor psihologice poate să-şi spună: Conform celor scrise acolo, care sunt considerate a fi primele începuturi la Franz Brentano, ar trebui, dacă s-ar putea merge mai departe exclusiv pe baza acestor prime începuturi, ca totul să ducă spre ştiinţa spiritului. Altfel nu poţi înainta. – Iar dacă cineva nu vrea să ajungă în final la

ştiinţa spiritului şi face astfel de încercări, chiar şi firave, de a înţelege într-un mod raţional viaţa sufletească, ar trebui să ne închipuim că el nu va putea merge mai departe. Iar aici avem ceva interesant, şi anume că acest prim volum de psihologie, din mai multe ce urmau să apară, nu-şi găseşte de fapt o continuare. S-a rămas la acest prim volum. Brentano a făcut în lucrări mai mici unele încercări de a înţelege un aspect sau altul; dar în nici una el nu a găsit accesul, poarta spre ştiinţa spiritului, şi de aceea a pierdut orice ocazie de a facilita progresul în continuare al psihologiei. Din acest exemplu atât de semnificativ dumneavoastră puteţi vedea cum şi negativul, care ne întâmpină în prezent, reclamă mereu deschiderea spiritelor – care se întemeiază pe rezultatele atât de minunate apărute în ultimele decenii – spre ştiinţa spiritului. Desigur, această deschidere este încă pentru mulţi foarte grea astăzi, pentru mulţi există alte motive care vorbesc împotriva ei. Nu ne vom opri însă acum la motivele pe care le au ei, ci vom arăta numai că oriunde am căuta adevăratele forţe ce influenţează starea existentă astăzi în lumea ştiinţifică, în orice direcţie ne-am îndrepta, dacă procedăm corect şi cinstit şi cuprinzător şi energic, nu se poate ca în cele din urmă să nu ajungem la ştiinţa spiritului.

Cea mai depărtată de această ancorare în ştiinţa spiritului este, fără îndoială, istoria, aşa cum este ea practicată în prezent. Şi aici cel mai departe se situează, după cât se pare, nu acei istorici care văd în faptele istoriei un simplu joc întâmplător al impulsurilor şi pasiunilor oamenilor şi al altor fapte ale planului fizic, ci aceia care vorbesc despre gânduri predominante. Ca şi când gândurile abstracte ar putea acţiona! Dacă lor nu li se subscrie o voinţă, dacă ele nu sunt fiinţe spirituale, nu

pot acţiona. De aceea este lipsit de sens ca în istorie să vorbim despre idei nefiinţiale, idei care nu sunt în acelaşi timp fiinţe. Abia atunci când în istorie se introduce viaţa vie, când ne imaginăm principiul spiritual de viaţă care străbate sufletele, că el se intensifică din ce în ce mai mult trecând de la un suflet la altul, când concepem istoria aşa cum este ea concepută în *Les grands Initiés*, în *Marii Iniţiaţi*, am atins punctul unde istoria confluează cu ştiinţa spiritului.

Putem spune astfel că unei priviri lispite de prejudecăţi i se arată cum întreaga strădanie ştiinţifică desfide o abordare spiritual- ştiinţifică. – Desigur, spiritele ce pătrund mai profund în viaţa spirituală, astfel încât vor cu adevărat să urmeze căile cunoaşterii cu tot sufletul, care nu doar emit teorii, ci a căror pulsaţie a inimii atârnă de această cunoaştere, o, aceste spirite arată şi în viaţa lor că în toate direcţiile aceasta este inspirată de ştiinţa spiritului. Putem arăta aici faptul că a existat un om, cunoscut ani la rând şi lumii exterioare ca un renumit poet, care a zăcut timp de decenii pe patul de suferinţă şi care în ultimii săi ani de viaţă a mai putut aşterne pe hârtie gândurile şi ceea ce i s-a arătat pe cărarea cunoaşterii pentru a le încredinţa posterităţii, un poet pe care filosofii, evident, nu l-au luat în serios. Mă refer la Robert Hamerling [Nota 78]. Robert Hamerling – care, probabil, a fost luat relativ în serios doar de Vincenz Knauer [Nota 79], care a şi ţinut nişte conferinţe despre el – nu a fost chiar un filosof teoretician, ci unul care s-a angajat cu toată inima sa pe căile cunoaşterii, care, atât cât i-a stat în putinţă, a adunat la un loc cunoştinţele de chimie, fizică, filosofic, fiziologie, biologie, istorie ale epocii noastre şi le-a fecundat cu intuiţie poetică. Robert Hamerling, care prin intuiţia sa poetică a putut să

fecundeze gândurile despre lume, a aşternut pe hârtie tot ceea ce a găsit pe calea sa de cunoaştere în *Atomistica voinţei*. Şi această cale de cunoaştere nu a fost una care să pornească dintr-o pură teorie, dintr-o şcolire, pe care atâţia o parcurg în ziua de azi, ci una izvorâtă din viaţa nemijlocită. În această *Atomistică a voinţei* el a expus diferite chestiuni care pot atrage luarea-aminte cuiva care se interesează de modul în care spiritul ştiinţific exterior şi intelectualismul pot conflua cu spiritualitatea. Vom da citire aici unui pasaj din *Atomistica voinţei*, pentru a arăta câteva din gândurile sale solitare expuse în această carte apărută în 1891, gânduri pe care le-a consemnat pentru sine pe cărarea cunoaşterii, aşa cum a urmat-o el. „Am putea foarte bine gândi", spune Hamerling la pagina 145 din volumul al doilea al *Atomisticii voinţei*, „posibilitatea existenţei unor fiinţe vii, a căror corporalitate să fie mai diafană decât a aerului atmosferic. Pentru alte corpuri cosmice, cel puţin, această presupunere nu este neplauzibilă. Fiinţe având o densitate a corporalităţii atât de redusă încât să fie invizibile, ar corespunde întocmai cu cea ce noi obişnuim să numim «spirite». Consistenţa lor ar fi asemănătoare acelor «corpuri eterice», ce continuă să trăiască şi după moartea individului ca trupuri sufleteşti". Şi tot aşa se merge în continuare. Aveţi aici, în cadrul unei opere ieşite din frământările vieţii spirituale a prezentului, referirea la corpul eteric. Imaginaţi-vă acum, iubiţii mei prieteni, că pretutindeni ar domni adevărul şi cinstea şi o strădanie profundă de a cunoaşte ceea ce trăieşte cu adevărat în oameni drept gând, că oamenii s-ar interesa în mod cinstit de lucrurile existente, cu alte cuvinte că ei nu ar scrie atâtea cărţi, înainte să fi învăţat ce stă scris şi în alte cărţi: ar exista atunci în epoca noastră un cu totul alt mod de lucru, ar

exista o continuitate, ar trebui, de asemenea, să se spună şi că din ştiinţa adevărată şi serioasă au izvorât în ultimele decenii, în toate domeniile, viaţă spirituală, priviri aţintite spre ţeluri şi perspective spirituale. Căci astfel de cazuri, precum acela al lui Robert Hamerling, există în număr mare.

În felul acesta specialităţile diferitelor ştiinţe se adună la un loc şi reclamă apariţia acelei ştiinţe, care doar ea poate da o imagine cuprinzătoare despre lume, aşa cum s-a încercat să se facă în Ştiinţa spiritului, pe care am putut s-o scriu schiţat cu puţin timp înainte şi în care, în afară de cercetarea spirituală, sunt incluse, fără să se observe, rezultatele tuturor ştiinţelor din ziua de azi. Dacă avem în vedere acest lucru, atunci trebuie să spunem: De fapt, nicăieri nu se duce lipsa unor porţi deschise spre spiritualitate, doar că ele nu sunt luate în seamă. – Cine cunoaşte ştiinţa prezentului găseşte peste tot, în rezultatele ei concrete nu în teoriile ei, că ea reclamă spiritualitate. Cândva, când vom ajunge să ne emancipăm de toate teoriile care privesc ştiinţa exterioară, de teoriile atomiste şi cinetice, de teoriile energetice şi de alte asemenea unilateralităţi, ce vor să cuprindă lumea în câteva noţiuni forţate, când vom lăsa să vorbească singură imensa cantitate de date şi rezultate pe care le dă la iveală ştiinţa actuală, nu vom mai găsi nicio contradicţie între ceea ce practicăm noi aici ca ştiinţă a spiritului şi rezultatele ştiinţifice adevărate ale cercetării actuale.

Goethe, care a împlinit într-un mod grandios toate condiţiile unui spirit universal, ne poate fi de mare ajutor pe un astfel de drum. Asta şi într-un fel exterior; căci cine cunoaşte schimbul de scrisori al lui Goethe ştie că pe vremea lui nenumăraţi cercetători ai naturii, din toate domeniile, au corespondat cu el despre cele mai

importante probleme. Din biroul lui Goethe, din cabinetele sale de fizică sau de alt gen, porneau în toate direcţiile fire către diferitele ramificaţii ale ştiinţei. Goethe a corespondat cu botanişti, opticieni, zoologi, antropologi, geologi, mineralogi, istorici şi ar trebui să înşir aici toate ştiinţele. Cu toţii a purtat Goethe corespondenţă. Şi, lăsând la o parte faptul că spiritele retrograde nu au vrut într-adevăr să-l recunoască, deoarece el îi întrecea cu mult în cercetările sale, Goethe a găsit întotdeauna spirite care l-au apreciat în cel mai înalt grad şi i-au ascultat sfatul, atunci când era vorba să elucideze o anumită problemă, cât ar fi fost ea de specială. Este, fără îndoială, doar un amănunt exterior, dar putem vedea de aici şi că Goethe a colaborat, în gânduri dar şi în fapte, cu cei mai importanţi filosofi ai epocii sale, că Schelling, Hegel şi alţi filosofi au fost fecundaţi de ideile lui, că ideile lui Goethe se regăsesc, schimbate sau sub aceeaşi formă, în operele acestora. Putem vedea, în sfârşit, că Goethe s-a ocupat cu toată seriozitatea în cursul vieţii sale cu botanica, zoologia, cu osteologia în special, cu antropologia, că s-a ocupat, în sensul mai larg, cu optica şi fizica. Astăzi se mai găsesc încă oameni de ştiinţă din domeniul biologiei care îl apreciază într-o oarecare măsură pe Goethe. Exact opusul se întâmplă în cazul fizicienilor, iar dacă judecăm din punctul de vedere al *Teoriei culorilor*, trebuie să înţelegem că ei nu-şi pot face nicio idee pe marginea acestei lucrări, că ei nu înţeleg nimic din ea, deoarece această *Teorie a culorilor* va fi înţeleasă abia într-o epocă viitoare – probabil în a doua jumătate a secolului al XX-lea sau în prima jumătate a secolului al XXI-lea – în cazul că ea nu a fost cunoscută deja mai devreme prin intermediul ştiinţei spiritului. Fizica actuală consideră această *Teorie a culorilor* o absurditate. De vină nu este însă *Teoria*

culorilor, ci formele pe care le-a luat ştiinţa în ziua de azi. Iar dacă înţelegeţi ceea ce am vrut să spun în cartea mea ***Concepţia despre lume a lui Goethe*** [Nota 80] precum şi în prefaţa la operele de ştiinţe ale naturii ale lui Goethe [Nota 81], editate de Kürschner, puteţi vedea că acolo există o concepţie despre teoria culorilor în sensul cel mai profund ştiinţifică, în comparaţie cu care toate teoriile fizice ale prezentului sunt diletantisme.

Putem vedea astfel că Goethe a lucrat cu adevărat în toate domeniile ştiinţei. Putem vedea cum în fiecare domeniu strădania sa după cunoaşterea legilor naturii este fecundată de forţele poetice pe care le-a avut în sine. La el nimic nu este separat, în sufletul său toate lucrurile interacţionează, dar nici unul nu îl deranjează pe celălalt. Şi aici Goethe ne este o dovadă vie că este o prostie, o absurditate să crezi că exercitarea vie a unei profesii, din partea mea a unei ramuri intelectuale a spiritului, ar putea deranja intuiţia. Dacă cele două impulsuri există doar sub forma lor de forţă şi caracter originar, atunci una nu o deranjează pe cealaltă. Putem să ne facem o reprezentare despre conlucrarea vie a forţelor sufleteşti ale omului, despre cum se exprimă ele în diferitele ştiinţe şi în ansamblul personalităţii umane, putem să ne formăm o astfel de reprezentare din necesitatea vieţii, dar ne este de ajutor şi faptul că a existat un astfel de spirit modern, în care această colaborare a diferitelor forţe sufleteşti ale personalităţii în ansamblul ei a fost vie în mod nemijlocit. De aceea este Goethe o personalitate atât de emblematică, pe care noi trebuie să o contemplăm dacă vrem să studiem această conlucrare a forţelor sufleteşti. Şi pentru că este un om la care se poate urmări efectiv cum creşte de la an la an în ceea ce priveşte aprofundarea vieţii sale sufleteşti, a înţelegerii lumii, în el avem un exemplu de cum ar trebui să

persevereze omul pentru a ajunge la aprofundarea propriei vieţi sufleteşti. Nu pur şi simplu o analiză critică a lui Goethe, nu o îngânare a frazelor sale, nu preocuparea cu opera sa, ci aprecierea grandorii sale, care provine din fenomenul în ansamblu care este Goethe, exemplar pentru prezentul nostru, iată ceea ce ni se va arăta, poate, în mod cu totul deosebit în faţa sufletului într-o zi, care, ca şi ziua de azi, o zi calendaristică în sens mai restrâns, ne va aminti de viaţa lui Goethe. Şi foarte multe ar avea de învăţat de la Goethe în special spiritul ştiinţific actual. Acest spirit ştiinţific nu a progresat prea mult în ceea ce priveşte înţelegerea vieţii spirituale, însă tocmai dinspre această latură trebuie să cunoască Goethe, şi va cunoaşte, o înviere, trebuie să fie Goethe înţeles, şi va fi înţeles, din ce în ce mai mult, căci foarte mult din ceea ce putem numi o străluminare sănătoasă a progresului nostru în lumile spirituale, a ştiinţei noastre spirituale în special, poate porni de la exemplul lui Goethe, deoarece la Goethe totul este sănătos. Goethe este în toate privinţele de încredere, iar acolo unde se contrazice nu sunt contradicţii ce rezultă din logică, ci pentru că viaţa însăşi se contrazice, şi trebuie să se contrazică pentru că este vie.

Acesta a fost un gând pe care astăzi, cu ocazia zilei de naştere a lui Goethe, am ţinut să vi-l suscit, pentru a arăta cât de necesar este să ne adâncim şi într-un alt mod, un mod cu totul deosebit, în lucruri ce stau deschise în faţa noastră. Goethe ne poate oferi infinit de mult. Cel mai mult ne va oferi dacă vom uita multe din cele scrise despre el în nenumăratele lucrări care au apărut, căci acelea sunt destinate mai degrabă să arunce un văl peste adevăratul Goethe, decât să îl cunoască. Dar Goethe exercită o forţă de atracţie tainică, Goethe are ceva ce acţionează prin el însuşi, şi dacă vă veţi apleca asupra lui

veţi observa că puteţi trăi deja în dumneavoastră înşivă o zi de naştere a lui Goethe, că veţi vieţui ceva din ceea ce este veşnic tânăr şi proaspăt în Goethe, despre care putem spune: Goethe poate învia din nou într-un suflet străluminat de ştiinţa spiritului. Epoca noastră materialistă, oricât de des pomeneşte numele lui Goethe, oricât de multe lucruri ar cita ea din operele lui Goethe, are totuşi puţină înţelegere din inimă pentru el.

A existat o vreme în care puteai fi realmente cu tot sufletul fascinat de Goethe, chiar şi atunci când vorbeai serios despre el – nu serios în sensul nostru literar-istoric, ceea ce nici nu este serios – se găseau oameni ce printr-o astfel de vorbire erau entuziasmaţi, erau captivaţi de nervul cel mai intim, spiritual, ce întotdeauna este prezent la Goethe. Şi aici putem iarăşi şi iarăşi aminti că Rosenkranz, hegelianul, într-o perioadă a anilor treizeci, patruzeci ai secolului al XIX-lea, bătrânul Karl Rosenkranz [Nota 82], care se situa în vârful ierarhiei culturale a epocii sale, a avut îndrăzneala să anunţe la universitatea din Konigsberg cursuri despre Goethe. El a vrut la un moment dat să exprime deschis şi liber ce anume are de spus un filosof despre Goethe. Şi-a pregătit deci aceste conferinţe şi a ieşit din biroul său de savant cu gândul: Ei, măcar câţiva auditori o să ai, probabil. – Dar acest gând avea să îi dispară aproape cu totul când a ieşit din încăperea sa de studiu şi a văzut că afară era un viscol şi o zăpadă atât de mare încât puteai crede că nimeni nu se încumetă să iasă pe stradă, şi prin urmare nici să vină la un curs ce nu era neapărat obligatoriu. A mers totuşi într-acolo, însă avea să mai apară încă ceva: condiţiile în care urma să conferenţieze erau dintre cele mai neprielnice. Era un spaţiu ce nu putea fi încălzit, care nici măcar nu avea o podea ca lumea, iar de pe pereţi apa curgea şiroaie.

Numele de Goethe însă exercitase o atracţie, în prima seară adunându-se un număr considerabil de oameni, iar pe parcurs venind din ce în ce mai mulţi. Şi deşi condiţiile din acea sală se înrăutăţeau pe zi ce trecea şi deveneau tot mai inconfortabile, oamenii veneau în număr tot mai mare, ajungând în cele din urmă ca sala să devină neîncăpătoare pentru prelegerile lui Karl Rosenkranz.

Goethe se numără printre acele spirite ce ne-ar putea impulsiona cel mai mult din punct de vedere antroposofic şi, dacă noi ne spunem că în corpul fizic al lui Goethe locuia un mare spirit, pe care, desigur, trebuie mai întâi să-l studiem, vom veni într-un mod mai sănătos la o discuţie antroposofică, decât dacă am pune să fie adus aici un corp în carne şi oase în care trăieşte un mare spirit, a cărui recunoaştere se bazează de autoritate. Există într-adevăr căi sănătoase ce duc în antroposofie. Trebuie doar să le parcurgem, să nu precupeţim osteneala. De aceea, chiar dacă la un astfel de ciclu de conferinţe sunt mulţi auditori, nici eu nu mă voi da în lături niciodată – şi dacă împrejurările o cer o voi face chiar într-un mod care pe mulţi îi va incomoda – să aduc lumină în cutare sau cutare cale mai obscură a investigaţiei spirituale, să spun cu curaj un lucru sau altul ceva mai delicat, un lucru sau altul mai greu de înţeles. Niciodată nu mă voi da în lături, pentru că ştiu că doar pe această cale este posibil un progres sănătos pentru antroposofie, o reală aclimatizare a antroposofiei în viaţa culturală modernă. Iar mie mi se pare că poţi urca în regiunile spirituale cele mai înalte, fără să fie nevoie să îţi răceşti inima. Mi se pare că toţi cei care s-au adunat aici pot presimţi totuşi cât de cât că antroposofia este interpretată cu mijloacele vieţii spirituale cele mai moderne şi că este o mare eroare dacă undeva, chiar pe tărâmul antroposofiei, se formează

impresia că aici s-ar servi oamenilor o supă de Ev Mediu reîncălzită, şi nu ceva corespunzător ştiinţei moderne. Întrucât acest lucru se spune chiar de către unii oameni ce au contact cu antroposofia, trebuie să atragem atenţia că, dacă urmăreşti cu înţelegere cele spuse de noi, poţi vedea că nu tindem să prezentăm nimic medieval, că noi căutăm să promovăm ştiinţificul obiectiv, împreună cu o viaţă spirituală cu adevărat modernă. În ce măsură ne reuşeşte acest lucru, nu eu sunt acela care trebuie să o spună. Dar cel puţin ar trebui să se vadă clar că noi nu căutăm să promovăm nimic de Ev Mediu, nimic legat în vreun fel de tradiţiile vechi, ci ceva obiectiv, de aceeaşi factură cu ştiinţa modernă. Şi la fel de clar ar trebui să se vadă că inimile noastre pot fi impresionate de condiţiile de viaţă ce izvorăsc din această expunere antroposofică. Acesta mi se pare lucrul cel mai important pe care îl putem lua cu noi în inimile noastre dintr-o astfel de prelegere, pe care să îl purtăm apoi mai departe afară, în lume. Ceea ce am descris pe larg prin noţiuni şi cuvinte, se concentrează în inimile noastre, o trăim plenar în sentimentele şi simţămintele noastre, în compasiunea noastră, în faptele noastre – şi atunci trăim antroposofia. Şi aşa cum râurile pot curge şi se pot întinde departe peste ţări dacă primesc apă de la izvoare, tot aşa viaţa antroposofiei nu se poate revărsa în lume decât dacă îşi primeşte forţele de la izvoarele înţelepciunii, care astăzi ne sunt deschise prin intermediul acelor puteri spirituale pe care noi le numim Maeştrii înţelepciunii şi armoniei sentimentelor. Şi înţelegem ştiinţa spiritului în adevăratul sens al cuvântului atunci când ea ne vorbeşte în formele vieţii spirituale moderne, dar în acelaşi timp nu ne lasă inimile şi sufletele reci, ci le încălzeşte, în aşa fel încât această căldură se poate împărtăşi şi altora, oriunde s-ar afla ei în

lume. În măsura în care veţi duce afară în lume cele spuse aici, nu doar prin gândurile dumneavoastră, ci şi prin sentimentele şi impulsurile de voinţă, prin faptele dumneavoastră, în aceeaşi măsură aceste conferinţe şi-au atins ţelul. Şi spre aceasta ne-am străduit noi în aceste conferinţe.

Cu această urare vă salut din inimă, iubiţii mei prieteni, ca de fiecare dată când dumneavoastră veniţi aici, cu aceste urări vă salut în ziua de astăzi, în care încheiem acest ciclu de conferinţe şi în care vă spun: Fie ca noi să rămânem alături în spirit, chiar dacă spaţial unul trebuie să trăiască aici şi altul acolo. Iar cel mai frumos salut, cel mai frumos cuvânt de despărţire pe care să-l luăm cu noi din această perioadă, în care am putut fi şi spaţial mai aproape unii de alţii, să fie acela de a ne găsi mereu alături în spirit, chiar dacă spaţial noi ne-am împrăştiat. În acest sens vă adresez astăzi, întrucât de ziua de naştere a lui Goethe ne aflăm la sfârşitul ciclului nostru, salutul la încheierea acestei serii de conferinţe. Să ne gândim cât mai des la ceea ce ne-a unit şi să lăsăm ca aceasta să fie rodnică şi pentru legătura personală, care întotdeauna se poate înnoda în iubire de la un om la altul. În acest sens să fim alături unul de celălalt, chiar şi după ce ne-am despărţit şi în acest spirit să ne adunăm din nou, mereu şi mereu, pentru a ne ridica spre înălţimile spiritului, ale vieţii suprasensibile.

NOTE

Referitor la prezenta ediţie

Prima ediţie a cărţii, din 1939, a avut ca introducere cuvintele Mariei Steiner, ce descriu situaţia în care au fost ţinute aceste conferinţe:

„Acestui ciclu de conferinţe, tipărit după o copie de mână, i-au premers nişte reprezentări scenice festive, care, începând din 1909, anual, deveniseră la München un eveniment central al vieţii antroposofice. Aceste reprezentaţii festive estivale au fost întrerupte doar datorită războiului [1914]. Prima din şirul de manifestaţii artistice a fost noua creaţie a lui Schuré „Drama de la Eleusis", reprezentată deja în 1907; în 1911 [13 august] s-a apelat din nou la ea.Totuşi piesa lui Schuré „Copiii lui Lucifer" avusese premiera chiar în 1909, la München. Au urmat poemele rosicruciene în versuri, prezentate în formă dramatică, ale lui Rudolf Steiner ***Poarta iniţierii*** (prima reprezentare în 1910) [15 august], apoi (1911) [17 august] premiera dramei ***Încercarea sufletului***.

La aceste evenimente face referire conferenţiarul în cuvântul său de deschidere, iar din conţinuturile dramei originare greceşti şi ale dramei sufleteşti din epoca actuală, ce conduce din nou la cunoaşterea de sine, Rudolf Steiner îşi dezvoltă şirul de gânduri despre minunile cosmice, încercările sufleteşti şi revelaţiile spirituale. Întrucât reprezentaţiile au premers nemijlocit ciclul de conferinţe, a rezultat ca de la sine că vieţuirile şi încercările sufleteşti ale personajelor ce apar în drama rosicruciană să fie menţionate drept exemple pentru conflictele ce apar pe calea de cunoaştere pentru sufletele moderne: Strader, Capesius, Johannes Thomasius sunt reprezentativi pentru atari conflicte.

Anumite maşinaţiuni, ce se derulau la acea vreme, l-au silit pe Rudolf Steiner să ia atitudine, ici şi colo, împotriva unei activităţi propagandistice transplantată din India în Europa, ce tindea, printr-o nouă vestire a lui Christos, să recâştige o mai veche influenţă, considerată de data acesta primejdioasă. Un băieţel de origine indiană [Krishnamurti] fusese ursit să servească acestui scop, iar un ordin spiritual nou înfiinţat – Steaua Orientului – a încercat să-l prezinte drept reîncarnarea lui Christos. Rudolf Steiner indică imposibilitatea interioară a unui atare fapt, prezentând legile spirituale ale evoluţiei. El se limitează aici doar la scurte aluzii, întrucât evenimentele erau cunoscute celor ce audiau conferinţele, datele necesare pentru înţelegerea celor spuse fiind anunţate anterior".

Denumirile de „teosofie" şi „teosofic" au fost schimbate, la dorinţa expresă a lui Rudolf Steiner, în „antroposofie" şi „antroposofic", după separarea de Societatea teosofică.

Bazele textului: Conferinţele au fost costenografiate de Georg Klenk. Tiparul a avut ca bază transcrierea sa în clartext, care la prima ediţie (Ciclul 18) a fost revăzută şi, unde a fost cazul, corectată de Adolf Arenson. La pregătirea celei de-a cincea ediţii (1977), pentru limpezirea unor pasaje insuficient de clare, s-au consultat notiţele, evident lacunare, luate de Franz Seiler.

Alte notiţe, descoperite abia mai târziu, al căror scris nu este cunoscut, au putut contribui la o îmbunătăţire a textului la ediţia a 6-a (1995).

Pentru ediţia a şasea volumul a fost din nou revăzut de către Anna Maria Balaster şi Ulla Trapp şi dotat cu un cuprins pe larg, cu note suplimentare şi un index al numelor.

Titlul ciclului de conferinţe este dat de Rudolf Steiner.

Desenele din text au fost executate după indicaţiile stenografilor. Desenele de pe tablă originale nu mai există.

Note la text

Lucrările lui Rudolf Steiner din cadrul ediţiei complete (GA) sunt citate în cadrul notelor cu numerele lor bibliografice.

1. *Primul cuvânt al festivităţilor care au loc anul acesta la München a fost încredinţat solului zeilor, Hermes*: Manifestările müncheneze au debutat cu reprezentarea scenică a piesei lui Edouard Schuré „Drama sfântă de la Eleusis", care a fost tradusă în germană de Marie von Sivers (Marie Steiner) şi ritmizată liber de Rudolf Steiner. Prologul la dramă începe cu cuvintele lui Hermes:

Simţind în suflet zeiasca forţă-a devenirii,
Să'nalţe omu-n cuget gândurile-i
Către Demeter, muma Pământului, măreaţa.
Ea şi-a fixat fiinţa sa în Univers
Prin două dintre darurile zeilor.
Ea-l lasă să obţină roade pământeşti,
Biruitor să fie peste-a jivinelor împărăţie.
Ea radiază sfânta putere a cunoaşterii în straturile cele mai adânci ale sufletului său,
Pentru ca el, 'n-a sale forţe sufleteşti, să simtă
Divinul germene-al veşniciilor. –
– Cum fructele, de ea dăruite, se coc,
La asta luaţi aminte, în lucruri, în cuvinte,
Voi, ce încă le priviţi, ce încă le-auziţi.

2. *Pe când la Congresul teosofic internaţional de la München reprezentam chiar această dramă*: „Drama sfântă de la Eleusis" a lui Schuré a fost reprezentată pentru prima oară în mai 1907, cu ocazia Congresului teosofic de la München, Vezi despre aceasta: *Marie Steiner-von Sivers – O viaţă pentru antroposofie*, capitolul V, „Construcţia obştească a unui teatru misterial modern", precum şi relatările Mariei Steiner către Schuré din 26 şi 28 mai 1907, conţinute în volumul ***Imagini ale coloanelor şi peceţilor oculte. Congresul de la München din 1907 şi efectele lui***, GA 284.

3. *să iniţiez, pe baza acestei drame, „Copiii lui Lucifer", o discuţie*: Vezi ***Cuvânt de deschidere la drama lui Edouard Schuré „Copiii lui Lucifer"*** al lui Rudolf Steiner (1905), aflat în volumul Luzifer-Gnosis, GA 34, precum şi conferinţa de la Berlin din 1 martie 1906, *Copiii lui Lucifer*, în *Die Welträtsel und die Anthroposophie* (***Enigmele lumii şi antroposofia***), GA 54. „Copiii lui Lucifer", în traducerea Mariei von Sivers (Marie Steiner) şi versificată liber de Rudolf Steiner, a fost reprezentată pentru prima oară pe scenă la 22 august 1909, la München. Legat de acest eveniment, Rudolf Steiner a ţinut ciclul de conferinţe ***Orientul în lumina Occidentului***. *Copiii lui Lucifer şi fraţii lui Christos*, GA 113.

4. *O „vorbă mare"*: „Pronunţi liniştit o vorbă mare." Din „Ifigenia în Taurida" a lui Goethe, I, 3.

5. *În anul predecent, la începutul cursului meu münchenez*: Ţinut la 16 august 1910 în prima conferinţă din ciclul ***Misterele istoriei biblice a Creaţiunii***, GA 122.

6. *„Marii Iniţiaţi"*. *Marii Iniţiaţi. Schiţă a unei ştiinţe oculte*, de Edouard Schuré (1841-1929). Traducerea autorizată a Mariei Steiner-von Sivers a apărut în 1907, fiind editată în mai multe rânduri. La prima, a doua şi a

treia ediţie germane Rudolf Steiner a scris de fiecare dată un cuvânt introductiv. În capitolul despre Platon (Cartea a VII-a, subcapitolul 3) este cuprins prologul la „Drama sfântă de la Eleusis", pe care Rudolf Steiner l-a ritmizat liber pentru reprezentaţia de la München.

7. *În „Sanctuare ale Orientului" a lui Edouard Schuré...: Sanctuaires d'Orient.* Ediţia germană, în traducerea autorizată a Mariei Steiner-von Sivers, a apărut în 1912. Cartea a treia: „Eroica şi sfânta Grecie", capitolul IV, „Eleusis", conţine trei acte din „Drama sfântă de la Eleusis", reconstruită pe baza imnului homeric pentru Demetra, care a fost aranjat în versuri libere de Rudolf Steiner pentru reprezentaţia de la München.

8. *A nu împărtăşi ură*: Din „Antigona" lui Sofocle.

9. *Maxima lui Goethe... Adevărat este doar ceea ce se dovedeşte roditor*: Din poezia „Testament".

10. *Nu ni-l poate arăta decât privirea în Cronica Akasha*: „Tot ceea ce a făcut şi a acţionat vreodată omul rămâne înscris, chiar dacă acest lucru nu este menţionat în cărţile de istorie, în acea carte nepieritoare de istorie aflată la graniţa Devachanului, numită Cronica Akasha. Tot ceea ce a fost săvârşit vreodată de vreo fiinţă conştientă în lume poate fi aflat acolo... Aceasta este o imagine fidelă a tot ceea ce s-a petrecut." Rudolf Steiner, din ***Înaintea porţii teosofiei***, GA 95, conferinţa a doua.

11. *Prin cele trei făpturi, Luna, Astrid şi Philia*: ***Poarta iniţierii*** şi ***Încercarea sufletului***, din ***Patru drame-misteriu***, GA 14.

12. *Cele două personalităţi*: Sophie Stinde (1853-1915) a fost, împreună cu prietena sa Pauline von Kalckreuth (1856-1929), conducătoarea ramurii principale din München a Societăţii teosofice şi, începând din 1907 până în 1913, principala organizatoare a

manifestărilor müncheneze, apoi coîntemeietoarea şi prima preşedintă (1911-1915) a asociaţiei Johannesbau (pentru construirea viitoarei clădiri a Societăţii teosofice din München – n.t.). Vezi alocuţiunile din 18, 22 şi 29 noiembrie şi din 26 decembrie 1915, cu prilejul morţii Sophiei Stinde (în volumul ***Morţii noştri***, GA 261).

13. *Adolf Arenson*, 1855-1936. Membru de frunte ce a participat la construirea Societăţii antroposofice, a activat în Stuttgart începând din 1903. El a compus muzica pentru dramele-misteriu ale lui Rudolf Steiner.

14. *Imme Freün von Eckhardstein*, 1871-1930, a creat şi pentru punerile în scenă de mai târziu de la Dornach, sub conducerea Mariei Steiner, toate costumele pentru cele patru drame-misteriu ale lui Rudolf Steiner.

15. *Pictorii noştri*: Hermann Linde (1863-1923). Vezi aici două alocuţiuni ale lui Rudolf Steiner, din 29 iunie 1923 (în volumul ***Morţii noştri***, GA 261). Hans Volckert (anii între care a trăit nu se cunosc) şi Fritz Hass (1864 – ?), care în acei ani a pictat şi un portret al lui Rudolf Steiner.

16. *Fiecare interpret*: Marie Steiner, născută von Sivers (1867-1948), în rolul Mariei. Max Gümbel-Seiling (1879-1964), actor şi recitator, în rolul lui Strader. Otto Doser (1875-1949), membru al Teatrului de Stat din Düsseldorf, în rolul lui Capesius.

17. *Iubitul nostru domn Mercklein*: Nu se cunosc alte date despre el. De obicei, rolul lui Ahriman era interpretat de Lutz Kricheldorf.

18. ***Ştiinţa ocultă în rezumat*** (1910), GA 13.

19. *Iubitul nostru domn Jürgas*: Richard Jürgas (nu se cunosc anii între care a trăit), membru al Teatrului Curţii din Karlsruhe de la acea vreme. În dramele-misteriu, interpret al lui Romanus.

20. *Primele expuneri ale unei cărţi*: ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii.*** *Rezultate spiritual-ştiinţifice privitoare la evoluţia omenirii*, GA 15, după conferinţele pe care Rudolf Steiner le-a ţinut în Copenhaga la 6, 7 şi 8 iunie 1911.

21. *Această imagine a triplei Hecate*: Statuetă din bronz, în Muzeul capitolin din Roma.

22. *Mica mea lucrare Educaţia copilului*: ***Educaţia copilului din punctul de vedere al ştiinţei spiritului*** (1907), GA 34.

23. *Acea individualitate cosmică pe care dumneavoastră o găsiţi reliefată în drama-misteriu „**Încercarea sufletului**”*: În tabloul opt, al doilea Maestru de ceremonii.

24. *Maitreya Buddha* (=al „iubirii”). Conform concepţiei budiste, el poposeşte până la viitoarea sa încarnare (ca fiu al lui Brahmavati şi al Subrahmanei) în cerul Tusita. Vezi şi H.W. Shumann, *Budismul. Fondator, şcoli, sisteme*, Olten, 1976, p. 169.

25. *Ludwig Deinhard*, 1847-1917, unul dintre cei mai vechi membri ai Societăţii teosofice, a trăit în München. Şi Rudolf Steiner a vorbit despre cartea lui Deinhard, *Misterul omului în lumina cercetării psihice. O introducere în ocultism* (Berlin, 1910) la 27 mai 1910, la Hamburg (în ***Revelaţiile karmei***, GA 120) şi la 26 august 1910 la München (în ***Misterele istoriei biblice a Genezei***, GA 122).

26. *În cartea mea*: ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii***, GA 15.

27. *Noi am vorbit adesea despre aceste entităţi aflate deasupra omului...*: Vezi în special ciclurile de conferinţe ale lui Rudolf Steiner: ***Ierarhiile spirituale şi reflectarea lor în lumea fizică***, zece conferinţe, ţinute la Düsseldorf

între 12 şi 22 aprilie 1909 (GA 110), precum şi ***Misiunea diferitelor suflete ale popoarelor, în legătură cu mitologia nord-germanică***, 11 conferinţe, ţinute la Kristiania (Oslo) între 7 şi 17 iunie 1910, GA 121.

28. *Herodot*: „Istorii", volumul 2, capitolul 144.

29. *Cronica Akasha*: Vezi nota 10.

30. *Găsim exprimat acest lucru şi în cuvintele Theodorei, pe care ea le rosteşte în drama noastră rosicruciană* ***Poarta iniţierii***: În tabloul şapte.

31. *Conferinţele din anul precedent*: ***Misterele istoriei biblice a Genezei.*** *Creaţia în şase zile din Cartea 1 a lui Moise*, München, între 16 şi 26 august 1910, GA 122.

32. *Blestemă pe Dumnezeul tău şi mori!* Iov, 2, 9.

33. *În drama noastră rosicruciană*: ***Încercarea sufletului***, tabloul doi.

34. *Acest monolog*: ***Încercarea sufletului***, tabloul zece.

35. *Şi dacă nu reuşiţi să tălmăciţi*: Goethe, *Blândele Xenii* II.

Textual:

La tălmăcit fiţi proaspeţi şi vioi!

Şi dacă n-aţi găsit un sens, i-atribuiţi voi unul.

36. *Goethe ar fi zis, de a introduce în cizme spaniole* (de tortură – n.t.): *Faust I*, Cameră de studiu, versul 1910-1913.

Mefisto: Prietene, te-aş îndrepta oricum

Întâi către Collegium Logicum.

Acolo spiritul este dresat,

În cizme spaniole îndesat. (Ştefan Aug. Doinaş)

37. *Am spus deja acest lucru aici*: în conferinţa a II-a din acest volum.

38. *În cartea mea cea mai recentă*: ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii***, GA 15, în conferinţa a III-a.

39. *În partea a doua a Faustului lui Goethe întâlnim aceste cuvinte*: *Faust*, partea a II-a, actul 2, laborator, versul 6924, textual:

Homunculus:	Te cred! În zarea ceţii
	Din Nord, unde-ai văzut lumina vieţii. (Ştefan Aug. Doinaş)

40. Referitor la expresia „a întineri" în loc de „a te naşte" vezi şi Jacob şi Wilhelm Grimm, *Dicţionarul german*, vol. IV/2, Sp. 2373.

41. *Benedictus spune că în limbajul său anumite lucruri se transformă conform numelor*: În ***Încercarea sufletului***, tabloul unu.

42. *CĂrticica ce urmează să apară zilele următoare*: Vezi nota 38.

43. *Nişte vorbe ce au făcut o impresie extraordinară asupra lui Nietzsche*: Friedrich Nietzsche (1844-1900), *Naşterea tragediei din spiritul muzicii*, § 3.

44. *Romanus exprimă aceasta*: ***Încercarea sufletului***, tabloul treisprezece.

45. *Căile adevărului înalt sunt întortocheate*: Benedictus către Maria, în tabloul al doilea din ***ÎNCERCAREA SUFLETULUI***.

46. *după ce vor apărea conferinţele ţinute de mine la Praga sub titlul „Fiziologie ocultă"*: Ciclul de conferinţe ***O fiziologie ocultă***, GA 128, apărut pentru prima oară abia în anul 1927.

47. *Din Cronica Akasha*: Vezi nota 10.

48. *Acest Eu*: Vezi şi ***Din cercetarea Cronicii Akasha. Evanghelia a Cincea***, GA 148, precum şi ***Evanghelia după Matei***, GA 123.

49. *Nu eu, ci Christos în mine*: Galateni 2, 20.

50. *Aristotel*, 384-322 î.Ch. Vezi *Despre părţile animalelor*, cartea a 3-a.

51. *Cartesius* (René Descartes), 1596-1650, vorbeşte despre „spiritus animales" în *De passionibus animae*, I.

52. *Johannes Thomasius în penultimul tablou al celei de-a doua drame rosicruciene*: ***Încercarea sufletului***, tabloul doisprezece.

53. *Se spunea... din sentimentul de minunare se naşte întreaga filosofie*: Aristotel, *Metafizica*, cartea I, capitolul 2.

54. Desenul nu a fost reţinut de către stenograf.

55. *În mica mea lucrare, apărută cu mulţi ani în urmă*: ***Adevăr şi ştiinţă. Preambul la Filosofia libertăţii***, GA 3, apărută în 1892.

56. *„Să nu te opreşti în depărtările cosmice"*: În primul tablou, Capesius începe cu cuvintele „În gândirea ta trăiesc gânduri cosmice...".

57. *Horror vacui*: „Teama de vid", expresie ce se datorează lui Aristotel şi se referă la o presupusă aversiune a naturii faţă de spaţiul gol, ce are drept rezultat faptul că pretutindeni există „ceva".

58. *Capesius se teme să nu fie cuprins de acest orgoliu*: ***Încercarea sufletului***, capitolul cinci.

59. *Broca, marele medic şi filosof... referitor la centrul vorbirii*: Paul Broca (1824-1880), medic şi antropolog francez, a fost primul care a dovedit localizarea facultăţii vorbirii în anumite circumvoluţiuni ale creierului mare (circumvoluţiuni Broca).

60. *Nu eu, ci Christos în mine*: Galateni 2,20.

61. *Eschil*, 526-456 Î.Ch.; *Sofocle*, 496-406 Î.Ch.

62. *Definiția aristotelică de frică și compasiune*: În *Poetica*, capitolul 6.

63. *o notiță interesantă despre finalul Faustului lui Goethe*: în Hans Gerhard Gräf, *Goethe despre opera sa poetică*, partea a II-a, volumul 2, Frankfurt am Main, 1904, p. 84.

64. *„Cine cu zel s-a străduit, poate să fie mântuit”*: Goethe, *Faust* II, „Îngeri”, versurile 11936-11937.

65. *Hermann von Helmholtz*, 1821-1894, fiziolog și fizician.

66. *Wilhelm Ostwald... la întrunirea de la Lübeck*: Wilhelm Ostwald (1853-1932), chimist. *Învingerea materialismului științific*, conferință ținută la a treia ședință generală a adunării Societății naturaliștilor și medicilor germani la Lübeck, 20 septembrie 1895. Leipzig, 1895.

67. *Teorii atomiste*: Vezi *Contribuții la Ediția completă Rudolf Steiner*, nr. 63, cu diferite afirmații ale lui Rudolf Steiner referitoare la problema atomistă.

68. *William H. Thomson*, Lord Kelvin, 1824-1907, fizician englez.

69. *A apărut o broșură*: Neidentificată.

70. *Heinrich Schramm*, din 1868-1874 director al liceului real Wiener-Neustadt. Cartea menționată a apărut în 1872.

71. *Charles Darwin*, 1809-1882, *On the Origin of Species by means of natural Selection*, 1859.

72. *Ernst Haeckel*, 1834-1919, *Despre teoria evoluționistă a lui Darwin*, conferință ținută la a 38-a adunare a naturaliștilor și medicilor germani din Stettin, la 19 septembrie 1863.

73. *Carl Gegenbaur*, 1826-1903, *Principii ale anatomiei comparate*, Leipzig 1859, ed. a 2-a, revăzută, 1870.

74. *Hermann Klaatsch*, 1863-1916. Medic şi antropolog.

75. *Aşa-numita Şcoală freudiană*: Sigmund Freud (1856-1939), fondatorul psihanalizei.

76. *William Jones*, 1842-1910, fondatorul pragmatismului.

77. *F.C.S. Schiller*, 1864-1937, profesor la Oxford, reprezentantul pragmatismului, pe care el a încercat să-l îmbine cu umanismul.

78. *Franz Brentano*, 1838-1917, filosof. Fondatorul psihologiei descriptive. Vezi şi Rudolf Steiner, ***Despre enigmele sufletului*** (GA 21), cap. „Franz Brentano – Un necrolog"şi „Separarea sufletescului de extrasufletesc de către Franz Brentano".

79. *Robert Hamerling*, 1830-1889, *Atomistica voinţei. Contribuţii la critica cunoaşterii moderne*. Vezi şi Rudolf Steiner, ***Cursul vieţii mele***, GA 28, cap. VIII; ***Despre enigma omului***, GA 20, cap. „Imagini din lumea de idei din Austria".

80. *Vincenz Knauer*, 1828-1894, docent privat în filosofie la Viena. El vorbeşte de Hammerling în *Problema principală a filosofiei, în evoluţia şi rezolvarea ei parţială de la Thales până la Robert Hammerling*, prelegeri ţinute la Universitatea din Viena, Viena-Leipzig, 1892.

81. ***Concepţia despre lume a lui Goethe*** (1897), GA 6.

82. *Prefaţa la operele de ştiinţe ale naturii ale lui Goethe*: ***Scrierile de ştiinţe ale naturii ale lui Goethe***, cu introduceri, note de subsol şi explicaţii în cadrul textului, editată de Rudolf Steiner în „Deutsche National-

Litteratur" a lui Kürschner. Reeditare a primei ediţii, Dornach, 1965, vol. III, Prefaţă, GA 1 c.

83. *Karl Rosenkranz*, 1805-1879, profesor angajat de filosofie al Universităţii din Königsberg. *Goethe şi operele sale*, Königsberg, 1847.

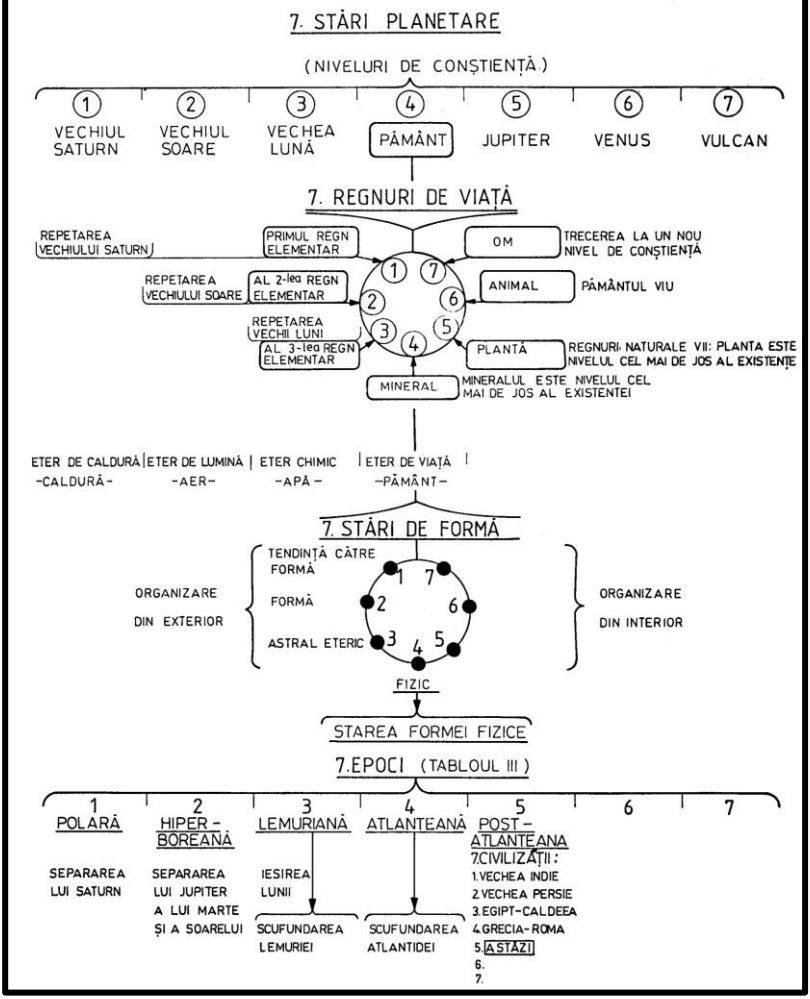
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

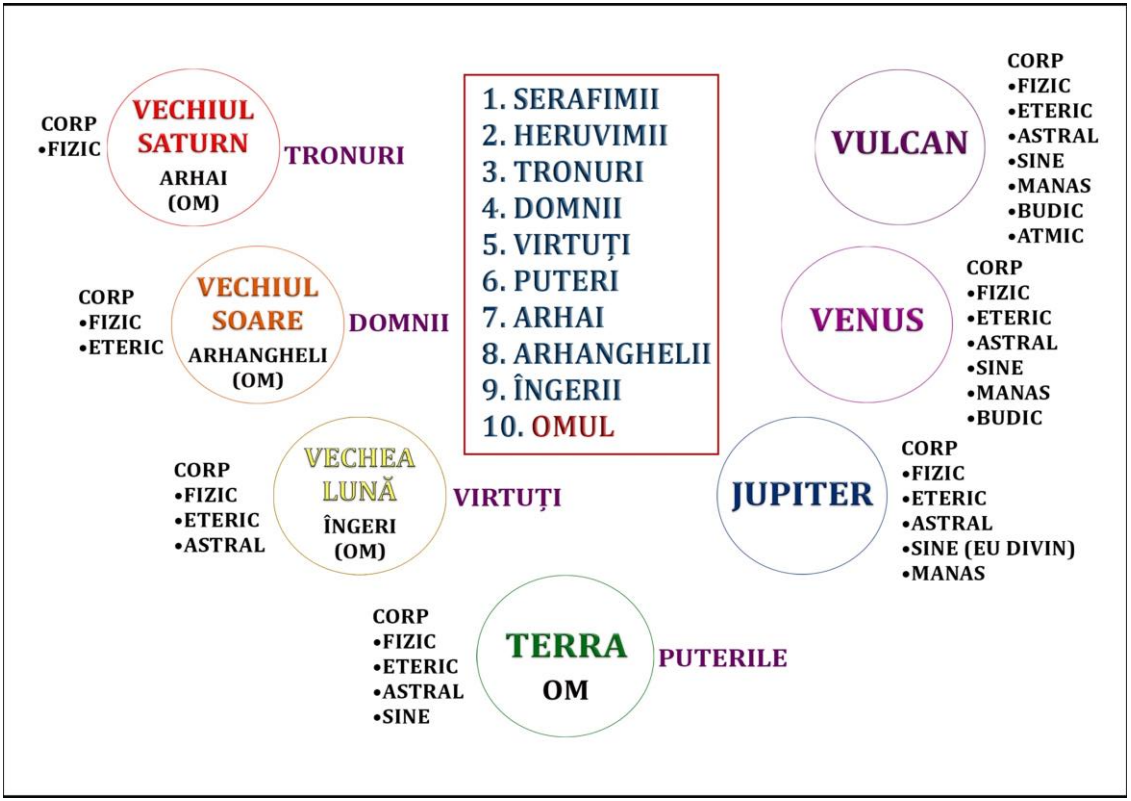
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI		FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ	Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ	Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ – INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ			Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE		MIJLOC	Carbonifer Permian Triasic	Amfibii Reptile	Ferigi Criptogame Lycopode Păduri de conifere	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică) (Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC	SFÂRȘIT	Jurasic Cretacic Scufundarea Lemuriei	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare Păsări cu dinți Saurieni	Ferigi arborescente Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Ieșirea „Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine. Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1. Paleocen 2. Eocen 3. Oligocen Tertiar Miocen Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
			4. ♍ 5. Cuaternar 6. ♍ 7. ♌ Diluviu Glaciații (TABLOU XI) Scufundarea Atlantidei	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1. ♋ Vechea Indie 2. ♊ Vechea Persie 3. ♉ Egipt-Caldeea 4. ♉ Grecia – Roma 5. ♈ Astăzi 6. ♒ 7. ♑	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS